

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

αντί

Περίοδος Β'
Τεύχος 400
Παρασκευή
17 Απριλίου 1989
Προσφορά Δωρεάν

05 ΣΕΠ. 2005

400 τεύχη ΑΝΤΙ

ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ

Ο εκδοτικός οίκος ΛΙΒΑΝΗ, σας προτείνει 4 βιβλία, κλασικά στο είδος τους, για την καλύτερη και πληρέστερη κατανόηση του τεράστιου προβλήματος, που απασχολεί πια ολόκληρη την ανθρωπότητα.

MICHEL BOSQUET: ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ.
Η οικολογία είναι ό,τι ήταν οι αγώνες για εκλογική ισότητα και για την αργία της Κυριακής.

Δεν πρόκειται για θεοποίηση της φύσης, ούτε για «επιστροφή» σ' αυτήν, αλλά για την συνειδητοποίηση ενός γεγονότος: η ανθρώπινη δραστηριότητα βρίσκει στη φύση τα έσχατα όριά της και η άγνοια αυτών των ορίων προκαλεί τεράστιο αντίτυπο...

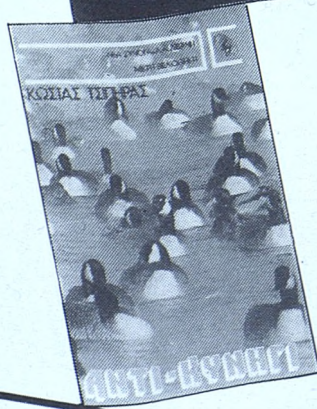

DOMINIQUE SIMONNET: ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ;
Τι σημαίνει οικολογία; Η λέξη εμφανίστηκε τα τελευταία χρόνια στο λεξιλόγιό μας, αλλά ήδη πήρε μία σημαντική θέση σ' αυτό. Όλο και περισσότερο συνηθίζουμε να χαρακτηρίζουμε μερικές από τις πράξεις μας, ή μερικές από τις ενέργειές μας «οικολογικές».

RENE DUMONT: ΟΡΓΗ

Έχουμε να κάνουμε με μια βασική διαστροφή της κατανομής του πλούτου, ανάμεσα στις διάφορες χώρες και βρισκόμαστε ακόμα μπροστά σε μια τέλεια αποτυχία αυτού που ονομάστηκε (πολιτισμός της παραγωγής). Ενός πολιτισμού που καταστρέφει τις χώρες του τρίτου κόσμου.

ΚΩΣΤΑΣ ΤΣΙΠΗΡΑΣ: ΑΝΤΙ-ΚΥΝΗΓΙ

(Είσαι υπέρ ή κατά του κυνηγιού;) Να μια ερώτηση, που ήδη απασχολεί την Ελλάδα.

Το βασικότερο επιχείρημα των κυνηγών, που δεν χάνουν βέβαια την ευκαιρία που να μην το αναφέρουν, είναι το ότι (ο άνθρωπος υπήρξε πάντα ο κυνηγός και θα εξακολουθήσει να παραμένει). Είναι πράγματι έτσι;

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΝΕΑ ΣΥΝΟΡΑ» Α.Α. ΛΙΒΑΝΗ
ΣΟΛΩΝΟΣ 94, 106 80 ΑΘΗΝΑ ΤΗΛ. 3600 398 - FAX 3617 791

ΑΝΤΙ ΧΑΡΙΣΜΑ

Το «ΑΝΤΙ», από τις μεταπολιτευτικές εξάρσεις του '74 έως την πολιτική καθίζηση του '89, επιχείρησε σταθερά μία ερευνητική δημοσιογραφία που να αρθρώνει λόγο ικανό να υπερβαίνει την κρυψινοία της πολιτικής μας ζωής· μια αδέσμευτη δημοσιογραφία, που δεν λογοδοτεί σε εξουσίες κάθε λογής· μια εμμανή δημοσιογραφία ταγμένη στην ελευθερία του λόγου δια του Τύπου. Το «ΑΝΤΙ» γεννήθηκε στη δικτατορία και φимώθηκε απ' αυτήν. Με την επανέκδοσή του το 1974 προσπάθησε να θέσει, κυρίως, ερωτήματα και να αντιπαραθέσει κάποιες προτάσεις για την ιστορία του τόπου, τους δημοκρατικούς θεσμούς, την αριστερή ιδεολογία, την πολιτισμική πραγματικότητα.

Με πνεύμα συλλογικό και με δυσχέρειες εξερευνητού ξανοίχτηκε στα βαθιά νερά της εσάει ζητούμενης αλήθειας, αναζητώντας και αποσαφηνίζοντας του λόγου το ακριβές. Όχι δίχως λάθη ή / και παραλήψεις. Και, βέβαια, όχι μόνο του.

Το «ΑΝΤΙ» —θα πρέπει να το πούμε καθαρά— φτιάχτηκε και φτιάχνεται διαρκώς από τους αναγνώστες του. Όχι υπακούοντας στις επικαιρικές προτιμήσεις του κοινού αλλά όντας δεκτικό στις παροτρύνσεις και την επιθυμία για μια ανεξαγόραστη ζωή. Αν περιπλανήθηκε και παραπλανήθηκε συχνά από τους αντικατοπτρισμούς ήταν γιατί το ωθούσε η ενδιάθετη ορμή για ζωή που φτερώνει την ελπίδα συχνά σε άγονες διαδρομές. Και αν

οργίστηκε και έγινε συχνά μεγαλόφωνο ήταν γιατί στάθηκε αντίμαχο στην προδοσία των εκάστοτε κρατούντων: προδοσία των προσδοκιών και των προοπτικών για μια απεμπλοκή του έθνους από τα χρόνια δεινά. Το «ΑΝΤΙ» σε εγρήγορση ισοδυναμεί, κυριολεκτικά, με τους γρηγορούντες αναγνώστες του. Δεκαπεντάχρονα τα 400 τεύχη του «ΑΝΤΙ» συνδέονται άρρηκτα με τον δημόσιο βίο και την πεποίθησή μας για εντατική και διαρκή επικοινωνία, που να κρατά ζωντανή τη μνήμη της ιστορίας του τόπου. Συνδέονται, επίσης, με την αντίληψή μας για μια γενναϊόδωρη όσο και σοβαρή σχέση με τη ζωή, που δεν μπορεί παρά να καλλιεργεί το άνθος της ελπίδας. Συνδέονται, ακόμη, με μία γιορτή που δεν μπορεί παρά να αρνείται τις νεκρές επετείους και τις ψευδεπίγραφες ρητορείες.

Η εφηβοσύνη του «ΑΝΤΙ» δεν είναι, λοιπόν, μόνο μια ημερολογιακή υπόθεση· είναι, κυρίως, μια στάση ζωής. Το τεύχος - ντοκουμέντο που κρατάτε στα χέρια σας, ενδεικτικό κάποιων σταθμών, χωρίς καθόλου να φιλοδοξεί να υποκαταστήσει —ούτε και μπορεί— τη θεματολογική ποικιλία του περιοδικού, ας λογαριαστεί σαν ένα άθροισμα από σκόρπιες ψηφίδες ενός στερεοποιημένου, πλέον συνόλου· αντιχάρισμα στον άγνωστο αναγνώστη, που συμπαρίσταται στον αγώνα και συμμερίζεται την αγωνία για ελευθερία, δημοκρατία και δικαιοσύνη.

Το «ΑΝΤΙ» επιμένει και εμμένει στην «αξία —και στην ικανότητα— των καθαρών βλεμμάτων».

(Συνεχίζεται)

αντί

ΠΕΡΙ
ΕΧΟ
ΜΕΝΑ

- Περίοδος Β'
- Χρόνος 16ος
- Τεύχος 400

Παρασκευή 7 Απριλίου 1989

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ
ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60
115 21 ΑΘΗΝΑ
Τηλ: 72.32.713 - 72.32.819

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙ _____ 4

ΣΤΑΘΗΣ

Δ. ΧΑΝΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

Γ. ΣΕΡΓΑΚΗΣ

Κ. ΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ

Α. ΠΕΤΡΟΥΛΑΚΗΣ

Γ. ΙΩΑΝΝΟΥ _____ 6

Δ. ΨΥΧΟΓΙΟΣ _____ 8

Το κοινό του Αντί _____ 10

ΑΝΑΔΗΜΟΣΙΕΥΣΕΙΣ

EDITORIAL ΤΕΥΧ. 1 (7.9.1974) _____ 10

ΤΟΥ ΡΕΠΟΡΤΕΡ (Επιμέλεια ΜΙΧ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ) _____ 11

ΑΒΕΡΩΦ: Ποιος είναι, και ποιούς υπηρετεί _____ 16

ΒΑΣΙΛΗΣ ΖΗΣΗΣ

Ανδρέας Λούβαρης: το ειδύλλιο του αιώνας _____ 16

Δ. ΔΕΨΗΣ (Δ. ΨΥΧΟΓΙΟΣ)

Ήταν ο Νέρων αριστερός; _____ 20

ΔΙΟΝΥΣΗΣ ΚΑΡΑΓΙΩΡΓΑΣ

Οικονομικές συνέπειες της στρατιωτικής δικτατορίας _____ 23

Φ. ΠΡΙΦΤΗΣ (Θ. ΠΑΓΚΑΛΟΣ)

Ακμή και παρακμή της ιδεολογίας της προόδου _____ 29

ΜΠΟΣΤ

Η νήσος Κέα _____ 32

ΣΤΡΑΤΗΣ ΤΣΙΡΚΑΣ

Ο φίλος μου ο Μαραμπού _____ 34

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΧΑΤΖΗΣ

Ρεμβασμός του δεκαπενταύγουστου _____ 36

ΑΝΤΕΙΑ ΦΡΑΝΤΖΗ

Θέατρο του Θανάτου _____ 38

Β. ΑΡΓΥΡΙΟΥ (ΒΕΝΙΟΣ ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ)

Πανελλήνιες εξετάσεις _____ 40

Χ. ΚΥΡΙΑΖΗΣ (Τ. ΚΑΦΕΤΖΗΣ)

13 χρόνια σιωπής _____ 42

Γ. ΜΠΙΖΙΟΥΡΑΣ

«Σου στέλνω κρέας, κόκκαλα να μου γυρίσεις» _____ 43

ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΗΣ

Νοέμβρης '73: Η διάταξη των ενόπλων δυνάμεων στο λε- _____ 44

κανοπέδιο Αττικής

ΔΙΟΝΥΣΗΣ ΦΛΑΜΠΟΥΡΑΣ

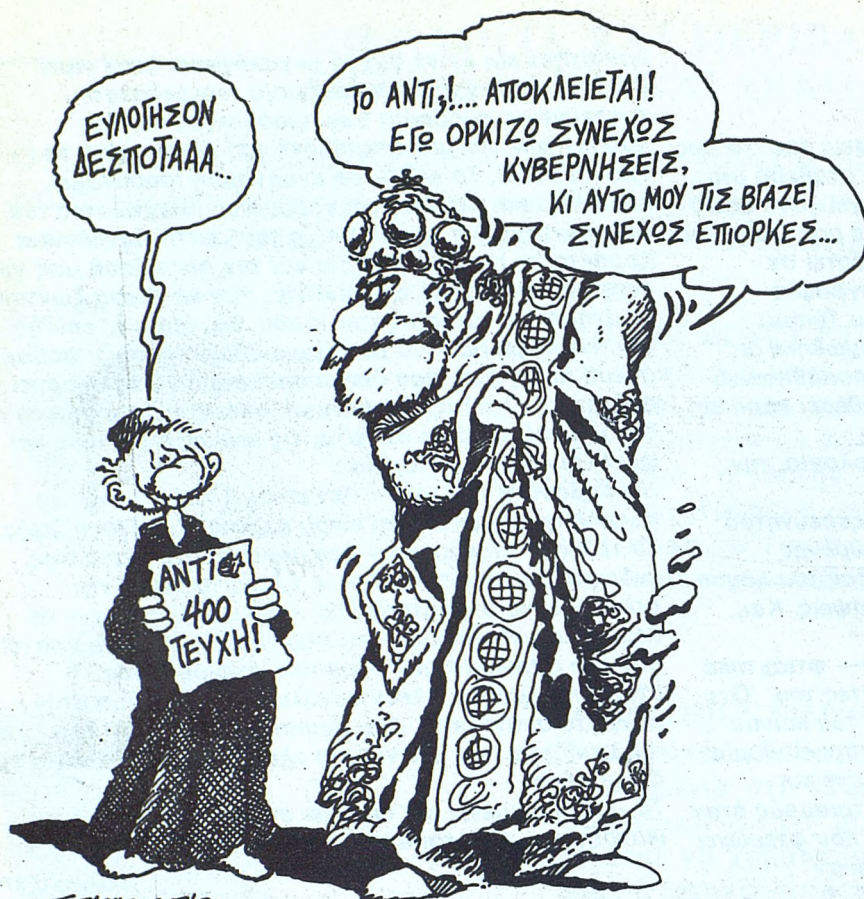
Η συνέλευση των καπεταναίων _____ 46

ΝΙΚΟΣ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΑΚΗΣ

Με τους απεργούς του Γκντανσκ _____ 52

ΠΕΤΡΟΣ ΕΥΘΥΜΙΟΥ

Όταν σ' ένα βούρκο _____ 56

ΓΙΑ ΝΑ ΕΙΣΤΕ ΙΝ ΔΙΑΒΑΣΤΕ ΟΤΙ ΘΕΛΕΤΕ
ΑΜΑ ΟΜΩΣ ΘΕΛΕΤΕ ΝΑ ΕΙΝΑΙ ΑΥΤΟΙ ΙΝ
ΔΙΑΒΑΣΤΕ ΑΝΤΙ

Το αντί τα 'χει 400...

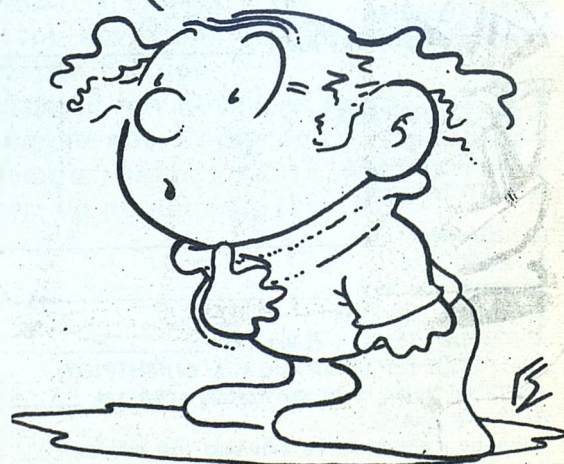
Άντε και στα 800

Τελικά, «καλύτερα να σου βγει το μάτι, παρά το όνομα». Ζητήσαμε από τους γελοιογράφους μας τη συμβολή τους για τα 400 τεύχη του ΑΝΤΙ. Κι αυτοί να πώς μας είδαν. Σαν ένα «σκανδαλοθηρικό» περιοδικό, που «ανεβάζει και κατεβάζει κυβερνήσεις» και αγοράζει τα κεράκια των γενεθλίων του μέσα σε κούτες από «πάμπερς». Αν ήτανε κι αλήθεια...

ΣΚΙΤΣΑ:

Στάθης
Δ. Χαντζόπουλος
Γ. Σεργάκης
Κώστας Μητρόπουλος
Ανδρέας Πετρουλάκης

ΕΓΩ ΤΕΤΡΑΚΟΣΙΟΝ;

..ΕΙΜΑΙ ANTI

ΤΟΥ ΓΙΑΝΝΗ ΙΩΑΝΝΟΥ

ΑΠΟ ΑΝΕΚΑΘΕΝ ΕΙΜΑΙ ANTI ΣΤΗΝ
ΕΞΑΡΤΗΣΗ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΑΠΟ ΤΟΥΣ
ΓΟΝΕΙΣ ΤΟΥΣ

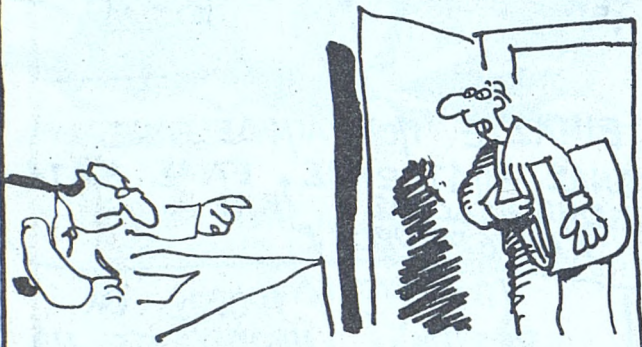
... ΑΛΛΑ ΟΣ ΤΑ ΕΙΚΟΣΙΠΕΝΤΕ ΜΟΥ ΕΠΑΙΡΝΑ
ΧΑΡΤΖΙΛΙΚΙ.

ΕΙΜΑΙ ANTI ΣΤΗΝ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΘΗΤΕΙΑ
ΚΑΙ ΣΤΟΥΣ ΣΤΡΑΤΟΥΣ ΓΕΝΙΚΟΤΕΡΑ

... ΑΛΛΑ ΥΠΗΡΕΤΗΣΑ ΔΙΟΜΙΣΙΟΥ ΧΡΟΝΙΑ
ΣΤΟ ΣΤΡΑΤΟ.

...ΕΙΜΑΙ ANTI ΣΤΗΝ ΕΚΜΕΤΑΛΕΥΣΗ
ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΑΠΟ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

... ΑΛΛΑ ΤΡΙΑ ΧΡΟΝΙΑ ΚΤΥΠΟΥΣΑ ΠΟΡΤΕΣ
ΓΙΑ ΝΑ ΜΕ ΠΑΡΟΥΝ ΥΠΑΛΛΗΛΟ.

ΕΙΜΑΙ ANTI ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΑΣ

... ΑΛΛΑ ΠΑΝΤΑ ΘΕΩΡΟΥΣΑ ΤΩΝ ΕΑΥΤΟ ΜΟΥ
ΚΑΛΥΤΕΡΟ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΑΛΛΟΥΣ.

ΕΙΜΑΙ ANTI ΣΤΗΝ ΕΞΑΡΤΗΣΗ ΑΠΟ
ΤΟ ΧΡΗΜΑ

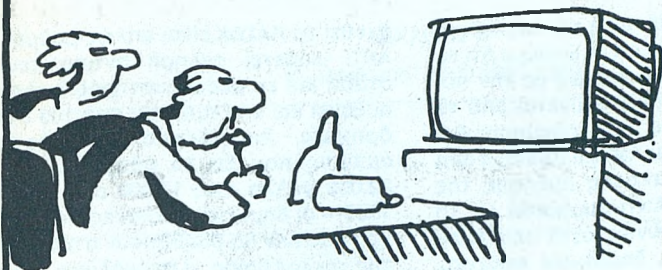
... ΑΛΛΑ ΜΙΑ ΖΩΗ ΑΓΟΝΙΖΟΜΟΥΝ ΓΙΑ
ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΑ ΛΕΦΤΑ.

ΕΙΜΑΙ ANTI ΣΤΙΣ ΦΥΛΕΤΙΚΕΣ
ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ

... ΑΛΛΑ ΠΟΤΕ ΜΟΥ ΔΕΝ ΧΩΝΕΥΑ ΤΟΥΣ
ΠΕΛΟΠΟΝΗΙΟΥΣ.

ΕΙΜΑΙ ΑΝΤΙ ΣΤΟΥΣ ΧΟΝΤΡΟΥΣ ΠΟΥ
ΕΧΟΥΝ ΤΟ ΦΑΓΗΤΟ ΣΑΝ ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΗ
ΔΙΑΣΚΕΔΑΣΗ

...ΑΛΛΑ ΔΕΝ ΜΠΟΡΩ ΝΑ ΑΔΥΝΑΤΙΣΩ
ΜΕ ΤΙΠΟΤΑ

ΕΙΜΑΙ ΑΝΤΙ ΣΤΗΝ ΠΕΙΘΑΡΧΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ
ΚΑΤΑΠΙΞΗ

...ΑΛΛΑ ΑΠΑΙΤΩ ΑΠΟ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΜΟΥ
ΝΑ ΜΕ ΥΠΑΚΟΥΟΥΝ

ΕΙΜΑΙ ΑΝΤΙ ΣΤΙΣ ΤΥΠΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ
ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΑ ΖΕΥΓΑΡΙΑ

...ΑΛΛΑ ΠΟΤΕ ΜΟΥ ΔΕΝ ΧΟΡΕΙΑ.

ΕΙΜΑΙ ΑΝΤΙ ΣΤΑ ΤΑΞΙΔΙΑ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ
ΓΙΑ ΛΟΓΟΥΣ ΥΓΕΙΑΣ

ΑΛΛΑ ΕΚΕΙ ΠΗΓΑ ΜΟΛΙΣ ΤΑ ΧΡΕΙΑΣΤΗΚΑ

ΕΙΜΑΙ ΑΝΤΙ ΣΤΗΝ ΘΑΝΑΤΙΚΗ ΠΟΙΝΗ

ΓΙΑΤΙ
ΘΕΕ ΜΟΥ..
ΤΙ ΛΑΘΟΣ
ΕΚΑΝΑ ΣΤΗ
ΖΩΗ ΜΟΥ;

...ΑΛΛΑ ΠΕΘΑΙΝΩ ΔΙΑΔΟΛΕ...

ΔΕΝ ΕΙΣΟΥΝ
ΠΟΤΕ ΑΝΤΙ..
ΕΙΣΟΥΝ
ΑΛΛΑ.

3.4.89
ΤΟ ΜΗΝΟΥ

Η ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑ

Από το Νοέμβριο, που κυκλοφόρησε το έκτακτο τεύχος για την «κυβέρνηση απατεώνων», το ANTI βρίσκεται στην κορυφή ενός «κυκλοφοριακού κύματος» που ξεπερνά σε ύψος όλα όσα συνάντησε στη διάρκεια της 15χρονης σχεδόν, κυκλοφορίας του. Τον Φεβρουάριο του 1989 (τελευταίος μήνας για τον οποίο υπάρχουν στοιχεία) η συνολική του κυκλοφορία έφθασε τα 32.000 τεύχη. 28.000 μέσω του Πρακτορείου Εφημερίδων, 2.000 συνδρομητές, 2.000 μέσω των βιβλιοπωλείων. Συγκριτικά λοιπόν με τα 8.000 τεύχη του φθινόπωρου του 1974 που ξεκίνησε η μεταδικτατορική του σταδιοδρομία, το ANTI έχει καταφέρει να τετραπλασιάσει την κυκλοφορία του. Αυτή η αύξηση όμως κάθε άλλο παρά συνεχής ήταν. Όπως προκύπτει από τα σχήματα που παρατίθενται, η κυκλοφορία του ANTI είναι κυριολεκτικά πολυκύμαντη.

Οι αριθμοί

Τα «κύματα» παρουσιάζουν κατ' αρχήν εποχιακή περιοδικότητα: κάθε καλοκαίρι η κυκλοφορία του ANTI μειώνεται, συγκριτικά με τον προηγούμενο και τον επόμενο χειμώνα. Πρώτο συμπέρασμα λοιπόν το ANTI είναι θερμό περιοδικό, κατάλληλο για τις μακριές νύχτες του χειμώνα, τότε που κάνει κρύο κι είναι καιρός για δύο.

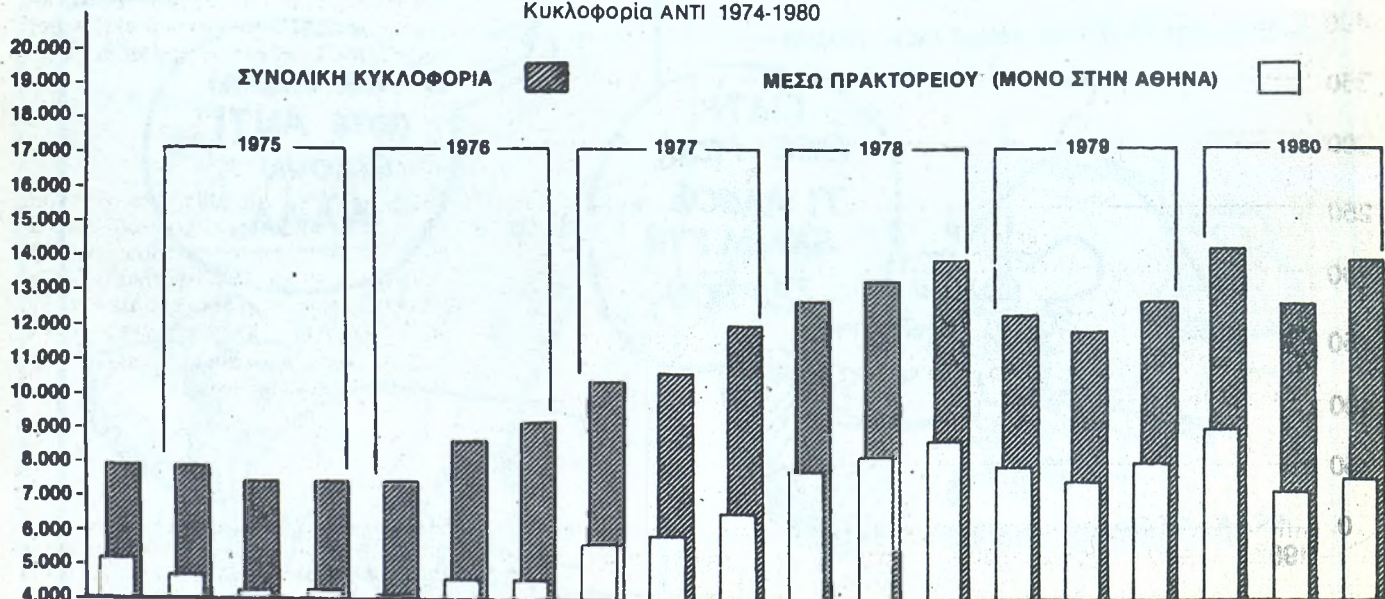
Αν παραβλέψουμε αυτή την περιοδική εποχιακή κύμανση, διαπιστώνουμε ότι τα «κύματα» συνδέονται κυρίως με την πολιτική συγκυρία. Όπως φαίνεται από το Σχήμα 1 (που είχε πρωτοδημοσιευθεί στο 200ό τεύχος του ANTI) η πρώτη φάση συνεχούς και σημαντικής αύξησης της κυκλοφορίας του ANTI συμπίπτει με τη διετία 1977-78 — χρονιές κατά τις οποίες είχαμε εθνικές και δημοτικές εκλογές. Το ίδιο φαινόμενο, αλλά με μεγαλύτερη ένταση (αφού το ANTI φθάνει από τις 10.000 τις 20.000 τεύχη) έχουμε και τη διετία 1981-82, οπότε έχουμε ξανά βουλευτικές και δημοτικές εκλογές (Σχήμα 2). * Κατά τα «νεκρά» από εκλογική άποψη έτη 1979-80 η κυκλοφορία παρουσιάζει ελαφρά κάμψη. Το ίδιο συμβαίνει και το 1983 — με μια ανάκαμψη το φθινόπωρο, μάλλον χάρις στο αφιέρωμα για το ΠΑΣΟΚ που δημοσιεύεται σε συνέχειες εκκίνη την εποχή. Η εκλογική διετία 1984 (ευρωεκλογές) και 1985 (βουλευτικές) θα δημιουργήσει ένα καινούργιο, μικρής έντασης, κύμα.

Όπως όλοι γνωρίζουμε, από το φθινόπωρο του 1985 το πολιτικό κλίμα αλλάζει ριζικά: ανακοινώνεται διετής σταθεροποίηση, καθαιρείται η εκλεγμένη ηγεσία της ΓΣΕΕ, αποκαλύπτεται η υπόθεση Κρουστάλλη, δολοφονείται ο Μ. Καλτεζάς — οι «καλύτερες ημέρες» που είχε υπο-

σχεθεί το ΠΑΣΟΚ είναι απλώς μαύρες. Το ANTI υιοθετεί σκληρή αντιπολιτευτική στάση και εν μέσω αυστηρής λιτότητας αυξάνει και την τιμή του από 100 σε 150 δραχμές. Αποτέλεσμα: κυκλοφοριακή άμπωτις που θα το οδηγήσει από τα 22.000 φύλλα στις 13.000 στα τέλη του 1986 — οι δημοτικές εκλογές εκείνης της χρονιάς δεν θα βοηθήσουν στην αύξηση της κυκλοφορίας. Η αποκάλυψη της υπόθεσης Λούβαρη το φθινόπωρο του 1987 δημιουργεί μια πρόσκαιρη ανάκαμψη αλλά το καλοκαίρι του 1988 το ANTI βρίσκεται περίπου στα επίπεδα του 1981 — για να έρθει μετά το κοσκιωτικό παλιρροιακό κύμα που ανέβασε την κυκλοφορία του περιοδικού σε νέα ύψη.

Αξίζει να παρατηρήσουμε ότι, όπως προκύπτει από το Σχήμα 2, η αύξηση της κυκλοφορίας του ANTI ήταν αναλογικά πολύ μαγαλύτερη στην επαρχία. Από 4.000 τεύχη το 1981, έφθασε τις 10.000 τεύχη το 1985 ενώ στην Αθήνα αυξήθηκε το 1981 από 7.000 σε 12.000 και στη συνέχεια διατηρήθηκε πρακτικά σταθερή ως τα τέλη του 1985. Ακόμη η κυκλοφορία του στην επαρχία ποτέ δεν έπεσε κάτω από αυτήν του 1981 ενώ αυτό συνέβη στην Αθήνα κατά τη διάρκεια του 1988. Σήμερα η επαρχία συμμετέχει κατά 45% στην κυκλοφορία του ANTI ενώ το 1981 το αντίστοιχο ποσοστό ήταν μόλις 35% ας μην είναι λοιπόν πολύ αισιόδοξος ο κ.

ΣΧΗΜΑ 1
Κυκλοφορία ANTI 1974-1980

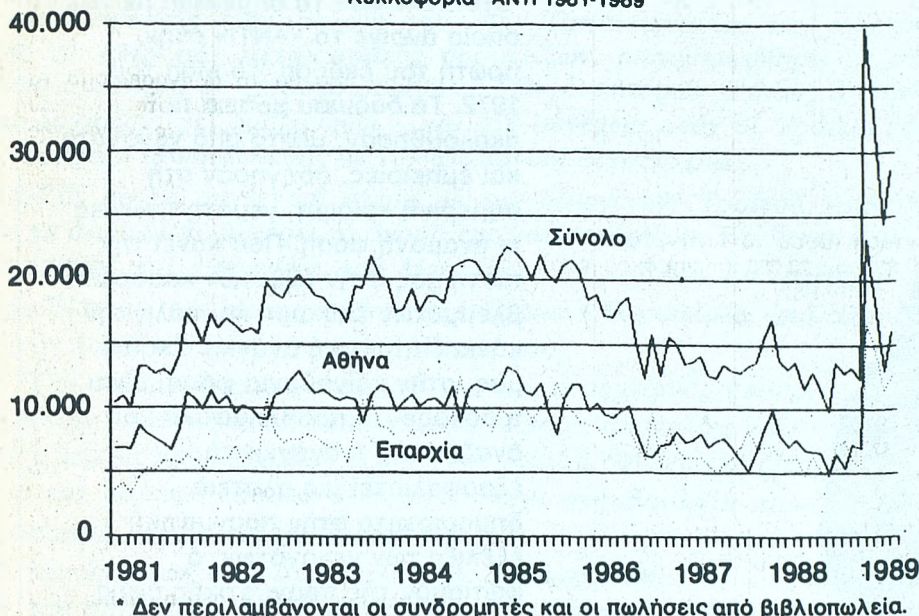

ΤΟΥ ΑΝΤΙ

του Δημήτρη Ψυχογιού

ΣΧΗΜΑ 2

Κυκλοφορία ΑΝΤΙ 1981-1989

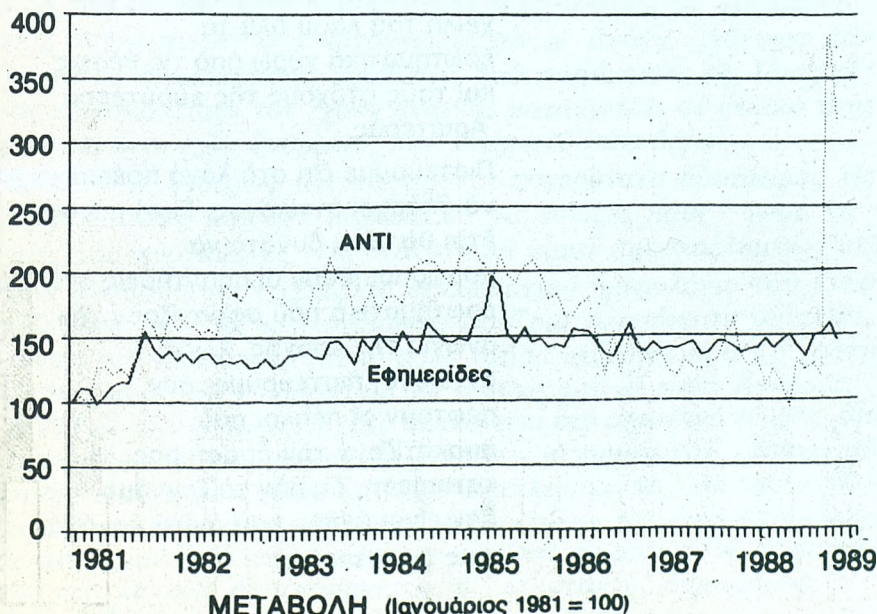

Παπανδρέου για το πόσο «κρατάει» το ΠΑΣΟΚ στην επαρχία.

Στο Σχήμα 3 επιχειρείται σύγκριση της κυκλοφορίας του ΑΝΤΙ με αυτή όλων των

ΣΧΗΜΑ 3

Συγκριτική κυκλοφορία ΑΝΤΙ και ημερήσιων αθηναϊκών εφημερίδων (Ιανουάριος 1981 = 100)

ημερήσιων αθηναϊκών εφημερίδων, με σημείο αναφοράς τον Ιανουάριο του 1981 που αντιστοιχεί στην τιμή 100 τόσο για το ΑΝΤΙ όσο και για τις εφημερίδες. Παρατηρούμε ότι και οι εφημερίδες αυξάνουν κατά 50% τη συνολική κυκλοφορία τους μέσα στο 1981, όπως και το ΑΝΤΙ. Όμως το ΑΝΤΙ θα συνεχίσει την ανοδική πορεία μέχρι το 1985 υπερδιπλασιάζοντας την κυκλοφορία του, ενώ η κυκλοφορία των εφημερίδων θα γνωρίσει απλώς μια στιγμιαία ανάκαμψη το 1985. Εν συνεχεία, η πτώση του θα είναι πιο έντονη απ' αυτή των εφημερίδων — αλλά και ακόμη εντονότερη η πρόσφατη ανάκαμψή του. Αξίζει να σημειώσουμε ότι, από τα στοιχεία που έχουμε στη διάθεσή μας, και οι εφημερίδες αύξησαν την κυκλοφορία τους κυρίως στην επαρχία και όχι στην Αθήνα.

...ΚΑΙ ΤΟ ΚΟΙΝΟ

Αυτά ως προς τους αριθμούς. Ποια είναι όμως τα χαρακτηριστικά των αναγνωστών του ΑΝΤΙ; Για παλιότερα, παραπέμπουμε στο τεύχος 200, όπου είχαν δημοσιευθεί στοιχεία. Θα επανέλθουμε αναλυτικά όταν επεξεργαστούμε το ερωτηματολόγιο του τεύχους 399 (μην ξεχάσετε να το συμπληρώσετε και να μας το στείλετε). Αυτή τη στιγμή θα περιοριστούμε να παραθέσουμε τα στοιχεία που μας παραχώρησε η εταιρεία «PROGNOSIS» από έρευνα αναγνωσιμότητας που πραγματοποίησε κατά το διάστημα 15.1 - 15.2.89 στην περιοχή του Λεκανοπεδίου. Σύμφωνα με αυτό οι αναγνώστες του ΑΝΤΙ είναι κατά 57% άνδρες και 43% γυναίκες. Κατά ηλικία κατανέμονται ως εξής:

18-29%	ετών	39%
30-39	»	28%
40-49	»	13%
50 και άνω	»	20%

Ως προς το εκπαιδευτικό επίπεδο, 11% είναι απόφοιτοι Δημοτικού - Γυμνασίου, 27% απόφοιτοι Λυκείου και 62% πτυχιούχοι ΑΕΙ και ΤΕΙ. Πολιτικά, 53% δηλώνουν αριστεροί/κεντροαριστεροί, 30% κεντρώοι, 17% δεξιοί/κεντροδεξιοί.

Στον αγώνα ενωμένοι, για ακόμα «καλύτερες κυκλοφορίες»...

*Στους αριθμούς που αναφέρονται δεν περιλαμβάνονται οι συνδρομητές και οι πωλήσεις μέσω βιβλιοπωλείων, αλλά μόνον τα στοιχεία πωλήσεων μέσω του πρακτορείου.

ANTI

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ: Δημοχάρους 62, Αθήνα, ΤΤ. 601, Τηλ.: 732.819-732.713 • Περίοδος Β', Χρόνος 1ος, Τεύχος 1 • Έκδοτης Διευθυντής: ΧΡΗΣΤΟΣ Γ. ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ, Δεινοκρότους 131, Μεράδα • Αρχισυντάκτης: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΣΑΠΡΑΝΙΔΗΣ, Διοχάρους 15, Ίλιστα • Υπεύθυνος Τυπογραφείου: Γ. ΤΣΙΒΕΡΙΩΤΗΣ, Λένορμαν 205 • Συνδρομή εξάμηνη Δρχ. 240, Ετήσια 450 • ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: Δρχ. 20.

«ΑΝΤΙ μακρυνών στόχων, που πλησιάζονται με τηλεφακούς, θά προσπαθήσουμε να δοῦμε την ἀλήθεια που βρίσκεται ἢ κρύβεται μπροστὰ στὰ μάτια μας. Πιστεύουμε στὴν ἀξία καὶ στὴν ἰκανότητα τῶν καθαρῶν βλεμμάτων.»

Ἐτοί τελείωνε τὸ σημείωμα μετὰ τὸ ὁποῖο ἄνοιγε τὸ «ΑΝΤΙ» στὴν πρώτη του ἔκδοση, τὸ Μάη τοῦ 1972. Τὰ δυόμισυ χρόνια ποὺ ἀκολούθησαν, μεστὰ ἀπὸ γεγονότα καὶ ἐμπειρίες, ὁδήγησαν στὴ σημερινὴ κρίσιμη, γεμάτη ἀγωνίες καὶ ἀναμονὴ φάση. Ποὺ κάνει τὴν πίστη μας στὴν ἀξία τῶν καθαρῶν βλεμμάτων ἐπίκαιρη καὶ πάλι, τὴν κάνει ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη. Σκοπιὰ μας, στὴν καινούργια φάση, εἶναι ἡ ἀδέσμευτη προβληματικὴ καὶ ἀναζήτησις, ἡ ἀνάγκη νὰ ἐξασφαλιστεῖ μιὰ πλατεία δημοσιότητα στὴν πραγματικὴ ἐξέλιξη τῶν γεγονότων, ὁ φωτισμὸς τῆς πραγματικῆς ὑφῆς τους. Κι' ὁ στόχος μας εἶναι διπλός:

- Ν' ἀποκαλύψουμε σὲ βάθος ὅλα τὰ πλέγματα καὶ τὶς δομὲς ποὺ κρατοῦν τὴν ἐλληνικὴ κοινωνία δέσμια προκαταλήψεων καὶ ἀντιλαϊκῶν συμφερόντων.
- Νὰ βοηθήσουμε νὰ ρθοῦν στὰ χεῖλη τοῦ λαοῦ ὅλα τὰ ἐρωτηματικὰ γύρω ἀπὸ τὶς θέσεις καὶ τοὺς στόχους τῆς εὐρύτερης Ἀριστερᾶς.

Πιστεύουμε ὅτι στὸ λόγο πρέπει νὰ ὑπάρχει ἀντίλογος. Γιατὶ μόνον ἔτσι θὰ γίνῃ δυνατό νὰ μορφοποιηθοῦν οἱ ἀπαντήσεις στὰ ἐρωτηματικὰ ποὺ σφραγίζουν τὴν ἀγωνία τῆς ἐποχῆς. Χωρὶς ἀντίλογο, πιστεύουμε, δὲν πέφτουν οἱ πέπλοι ποὺ συσκοτίζουν τὴν ὄρασή μας. Ἡ καταπίεσις, ἂς μὴν τὸ ξεχνᾶμε, δὲν εἶναι ἄνθος ποὺ ἀνθεῖ μονάχα στὶς δικτατορίες.

Ο ΕΚΔΟΤΗΣ

Ένας «κατ' άπονομήν» επίκουρος ύποπλοίαρχος μέ άπόρρητη έκθεσή του τό 1945 έκφράζει τίς «σκέψεις του επί τών σχέσεων Έλλάδος Άλβανίας» καί συμβουλεύει κυβέρνηση καί στρατηγούς...

ΑΒΕΡΩΦ:

Ποιός είναι καί ποιούς ύπηρετεϊ;

Ο Εύάγγελος Άβέρωφ είναι γιά πολλούς ένας έβδομηντάχρονος πολιτικός μέ θολό παρελθόν καί συχνά αίνιγματικό παρόν. Ο άνθρωπος πού μέ «κοντά παντελονάκια» δρέθηκε στην νεολαία του Άλ. Παπαναστασίου καί πρωτογήκε δουλε-τής τό 1946 σάν αντιβασιλικός σοσιαλίζων, μεταμορφώθηκε σέ σύν-τομο διάστημα σέ έμπιστο σύμβουλο τών άνακτόρων - όπως ό ίδιος τουλάχιστον έχει όμολογήσει - καί στή συνέχεια στόν οί κοδόμο της «γέφυρας» συνδιαλλαγής μέ τήν φασιστική διχτατο ρία.

ΧΩΡΙΣ καμιά συγγενική σχέση μέ τήν οίκογένεια Τούτσιτσα, άπόκτη-σε τό δικαίωμα νά φέρει τό όνομά της καί κατορθωσε νά θεωρείται τοπάρχης καί «γηγενής» του Μετσόδου, άν καί δέν έχει σχέση μέ τήν Ήπειρο. (Ο ίδιος γενήθηκε στά Τρίκαλα Θεσσαλίας, από όπου είναι καί ή καταγωγή της οίκογένειάς του).

ΣΤΟΝ «πολυκύμαντο» πολιτικό του βίο, ό σημερινός ύπουργός Έθνικής Άμύνης συνάντησε πάντως κάποιες δυσκολίες καί είχε μερικά προβλήματα. Η καλή τύχη καί ή δουλεντική ασυ-λία τόν κάλυψε ώστόσο όταν προτάθηκε στή Βουλή ή πα-ραπομπή του σέ ειδικό δικαστήριο γιά:

- τήν ύπόθεση του «σκανδάλου της ζάχαρης» καί
- τήν διαχείριση τών «μυστικών κονδυλίων» της Καραμαν-λικής όκταετίας.

ΑΛΛΑ πιο γνωστό έπεισόδιο στόν κοινοβουλευτικό του βίο πα-ρέμεινε ή μεταπήδησή του από τό κόμμα τών Φιλελευθέρων στην ΕΡΕ (άπό τούς πρώτους διδάξαντες τήν άποστασία ή τήν «διεύρυ-νη», όπως λέγεται στίς μέρες μας). Άκολούθησαν οί συμφωνίες του Λονδίνου καί της Ζυρίχης, ό άμφισβητούμενος ρόλος του στο κίνημα του Ναυτικού, οί γεφυροποιητικές του δραστηριότητες...

ΑΛΛΑ, καί τά τελευταία τέσσερα χρόνια τό σύνολο της Άντιπολί-τευσης συχνά-πυκνά έχει καταγγείλει τόν κ. Εύάγγ. Άβέρωφ σάν ύπουργό μέ άνομολόγητες προθέσεις ενώ παράγοντες της ίδιας της «Νέας Δημοκρατίας» τόν έχουν άνοιχτά καταγγείλει σέ φιλικό τους περιοδικό σάν «τόν άνθρωπο, πού ύπηρετεϊ κάτι άλλο».

ΒΕΒΑΙΑ, ό κ. Άβέρωφ αντιπαρέρχεται παγερότατα άδιάφορος τίς επικρίσεις αυτές καί δέν παραλείπει νά τονίζει κάθε φορά τίς έθνικές του περγαμνές: «μέ φανατισμό είμαι προσκολλημένος στίς έθνικές παραδόσεις...» ΙΣΩΣ τό διπλωματικό ήμερολόγιο του Γιώρ-γου Σεφέρη, πού θά κυκλοφορήσει έλπίζομε άλογόκριτο σύντομα, νά δώσει μιάν άπάντηση γιά τό ρόλο του κ. Άβέρωφ πριν 18 χρόνια στίς συμφωνίες της Ζυρίχης καί τίς σχέσεις του μέ τούς Άγγλους.

Τό ΑΝΤΙ μέ τό ντοκουμέντο πού δημοσιεύει στό σημερινό τεύχος άπο-καλύπτει ένα άλλο άγνωστο παρελθόν του σημερινού ύπουργού Έθνικής Άμύνης καί κάποιες άλλες συμπλεύσεις του μέ τήν άγγλική πολιτική καί τά συμφέροντά της. Αποκαλύπτε ται έτσι τό πρόσωπο ενός πολιτικού πού στην καλύτερη περίπτωση μπορεί νά χαρακτη-ριστεί σάν κυνικός όπορτουνιστής ή άδίστακτος δημοκόπος.

Η άλλη έκδοχή είναι πώς πρόκειται γιά τόν άνθρωπο πού φρόντιζε νά έναρμονίζει πάντο-τε τή στάση του μέ τά συμφέροντα καί τά τερτίπια της πολιτικής τών Άγγλων καί τών άλλων «συμμάχων» - μέ τούς όποιους διατηρούσε πάντοτε στενές έπαφές.

ΑΛΛΑ
ας δοϋμε
τά γεγονότα
μέ τή σειρά:

Ο κ. Ε. Αδέρωφ ανάμεσα στο μπουζουκάκι και τόν Αρχιεπίσκοπο Μελέτιο, στο Παρίσι: Φιέστες και εθνικές παραδόσεις.

Τήν περίοδο από τό Νοέμβριο 1944 μέχρι τό Φεβρουάριο 1945, ό τότε «έξ άπονομής» ύποπλοίαρχος Εϋάγγελος Αδέρωφ είχε τοποθετηθεί στην λεγόμενη Διασυμμαχική Έπιτροπή στή Ρώμη. Από τήν θέση αυτή, και μέ τήν κάλυψη τού προϊσταμένου του, λοχαγού και διπλωμάτη καριέρας Δημ. Νικολαρέϊζη, ό Εϋάγγελος Αδέρωφ δομάρδιζε μέ έκθέσεις τήν ελληνική κυβέρνηση και τό Γενικό Έπιτελείο, γιά τό λεγόμενο βορειοηπειρωτικό ζήτημα. Σύμφωνα μέ τήν ύπ' αριθμ. Πα/225/3-2-1945 άπόρρητη έκθεσή του, πού ένα μέρος της δημοσιεύει τό ANTI, ό επίκουρος ύποπλοίαρχος αντιδρά «στό φλογερόν αλλά και τυφλόν αίσθημα και τό στενόν πολιτικόν συμφέρον πολλών ιθυνόντων πού δέν ήθέλησαν νά έλθουν εις αντίθεση μέ τήν κοινήν γνώμην και νά όμιλήσουν τήν γλώσσαν της άληθείας» σχετικά μέ τό βορειοηπειρωτικό.

ΟΛΑ αυτά τά γράφει παρ' όλο πού θεωρεί «ότι ανήκει εις τήν κατηγορίαν των εθνικιστών Έλλήνων». Άν, από τότε μέχρι σήμερα, διακήρυσσε άνοιχτά αυτές τίς θέσεις θά είχε βέβαια καταταγεί στην κατηγορία των «άνθελήνων». Οί διατυπώσεις αυτές παρουσιάζουν μεγάλο ενδιαφέρον γιατί δείχνουν καθαρά τήν ποιότητα της πολιτικής συμπεριφοράς του Ε. Αδέρωφ άν λογαριαστεί και ή μετέπειτα διαδρομή και οί διακηρύξεις του. Ίδού λοιπόν οί βασικές, κατευθυντήριες θέσεις του ότο βορειοηπειρωτικό ζήτημα, σύμφωνα μέ τήν άπόρρητη έκθεση του Φλεβάρη του 1945:

● Οί «έλληνόφωνες της Άλβανίας» αποτελούν μιά μικρή διεσπαρμένη μειοψηφία, μιά «άναλογία μικρά, άποκλείουσα τήν εθνολογικήν βάση των διεκδικήσεών μας». Κατά τόν κ. Αδέρωφ του 1945, υπάρχουν πάρα πολλοί Έλληνες της βορείου Ήπειρου, πού μέ φανατισμό μάλιστα ύποστήριζαν ότι μόνο ή γλώσσα τους είναι ελληνική, ενώ οί ίδιοι αισθάνονται σάν «γνήσιοι Άλβανοί».

● Τό έλληνόφωνο στοιχείο της Άλβανίας όχι άπλως δέν καταπιέζεται, 12

άλλά «ουδόλως επιθυμεί τήν ένωσιν μέ τήν Ελλάδα». Κι' άκόμα πώς υπάρχουν πολλοί, όπως οί έλληνόφωνες διανοούμενοι και άλλοι κατά «άξιόλογον μέρος της ελληνικής μειονότητας», οί όποιοι ΕΧΘΡΕΥΟΝΤΑΙ τήν ένωση μέ τήν Ελλάδα. Ένας από τούς λόγους πού αισθάνονται ταυτισμένοι μέ τή μοίρα της Λ.Δ. της Άλβανίας, είναι «ότι πολλοί βορειοηπειρώται Έλληνες έπαιξαν ρόλον εις τόν Άλβανικόν πατριζάνικον άγώνα, είναι δηλαδή ή θέσις τήν όποία ούτοι καταλαμβάνουν εις τήν κοινωνίαν της αύριον».

● Όσοι Έλληνες της «μητρός πατρίδος» ή απόδημοι βορειοηπειρώτες επιμένουν στην ένωση «ύφίστανται τήν επίδραση μιās καταστάσεως, ή όποία όριστικώς παρήλθεν». Κι' όμως, όπως θά δούμε αργότερα τό σύνθημα της «Ένωσις μέ τήν Μητέρα-Πατρίδα» πού ήταν τήν εποχή εκείνη φλάμπουρο της Δεξιās, έγινε δημαγωγική διακήρυξη αργότερα και από τόν ίδιο τόν Εϋάγγελο Αδέρωφ.

«Έδημιουργήσαμεν μίαν ψευδαίσθησιν, έπιστεύσαμεν τυφλά εις αυτήν και ή έξωτερική μας πολιτική παρεσύρθη από αυτήν και από τάς φωνάς του πεζοδρομίου τάς όποιās ή ψευδαίσθησις προεκάλει. Πλείστοι των πολιτικών μας άνδρων δέν γνωρίζουν και αυτοί τήν κατάστασιν».

Τό «πεζοδρόμιον» είχε βέβαια εμπνευστεί τά συνθηματά του από τούς ήγετικούς κύκλους της Δεξιās και του Κέντρου. Όλη ή πολιτική φιλολογία της εποχής – άρθρογραφία και ειδήσεις στόν τύπο και λόγοι των πολιτικών άρχηγών από τόν Γ. Παπανδρέου ως τόν Π. Κανελλόπουλο – ήταν διαποτισμένη από μεγαλοϊδεατικές διακηρύξεις: Ή Βόρειος Ήπειρος ήταν ένας από τούς «στόχους».

● Ή ελληνική έξωτερική πολιτική, πού υιοθετεί τό σύνθημα της Ένωσις της βορείου Ήπειρου μέ τήν Ελλάδα παρασύρεται από τήν (δεξιά) κοινή γνώμη πού είναι «φανατισμένη» σχετικά μέ τό θέμα αυτό: Άν συνεχίσει ή έπίσημη Ελλάδα νά διακηρύσσει αυτή τήν

διεκδίκηση κινδυνεύει νά έκτεθεί στούς «μεγάλους συμμάχους» και θα θεωρηθεί σάν χώρα μέ «πείσμονες ιμπεριαλιστικές» βλέψεις. Ό συντάκτης της έκθεσης είναι κατηγορηματικός: «παραιτούμενοι της διεκδίκησεως ταύτης, θά πρέπει νά είμεθα άπολύτως άποφασισμένοι επ' αυτής και νά μήν δεχθώμεν τήν Βόρειον Ήπειρον έστω και άν αυτή μάς παρεχωρείτο υπό των μεγάλων Συμμάχων μας».

Έδώ βρίσκεται ίσως και τό κλειδί των προτάσεων του Ε. Αδέρωφ. Ασφαλώς γνωρίζει τίς διαθέσεις των «μεγάλων μας συμμάχων» και ιδιαίτερα της Άγγλιās. Και γνωρίζει έκ του άσφαλούς ότι σύγκρουση αυτού του είδους, άποκλείεται.

● Τέλος σαφέστατα ύποδεικνύει ότι πρέπει ή έπίσημη Ελλάδα, νά άγνοήσει τήν σχετική αντίδραση της (δεξιās) κοινής γνώμης και «νά παραιτηθώμεν ειλικρινώς, σαφώς και από τούδε πάσης διεκδίκησεως επί της βορείου Ήπειρου».

ΑΝ ΚΑΙ «ΕΘΝΙΚΙΣΤΗΣ»...

ΙΣΩΣ έντυπωσιάζει ή καινοτομία των ιδεών – γιά τήν εποχή εκείνη – όπου ένας άπλός ύποπλοίαρχος έμφανίζεται νά νουθετεί άρχηγούς κλάδων, στρατηγούς και ύπουργούς και νά εισηγείται νέους προσανατολισμούς στην έξωτερική πολιτική, τελίως αντίθετους από τίς τότε κατεστημένες απόψεις της Δεξιās και του Κέντρου.

ΑΠΟ τό Φλεβάρη του 1945 πολύ νερό και προπαντός πολύ αίμα έχει τρέξει κάτω από τίς γέφυρες του Καλαμά, της Βοιούσας και του Δεδόλη, πού πληγίζουν από τό Βίτσι και τό Γράμμο. Σήμερα οί άπόψεις αυτές θεωρούνται ρεαλιστικές και κάποιες νέες θέσεις έχουν υιοθετηθεί από τό ελληνικό Έγυργείο των Έξωτερικών.

ΛΙΓΑ χρόνια αργότερα από τότε πού σύνταξε αυτές τίς εισηγήσεις, ό Εϋάγγελος Αδέρωφ έγινε γιά πρώτη φορά ύπουργός (Έφοδιασμού στην Κυβέρνηση Θεμ. Σοφούλη στις 19 Ίανουαρίου 1949). Τήν εποχή αυτή πύρωνε ό εμφύλιος πόλεμος, πού κατεπνύνεται από Άγγλους και Άμερικανούς. Και τότε άρχίζει ή ψυχοπολεμική τακτική άπέναντι στο καθεστώς του Έμβέρ Χότζα. Ό ίδιος ό Εϋάγγελος Αδέρωφ πρωτοστατεί στην έπιθετικότητα άπέναντι στή Λ.Δ. της Άλβανίας, πού όπως άνακαλύπτει όψιμα, άποτελεί τώρα κίνδυνο γιά τήν «εθνική μας ύπόσταση», «προκαλεί τήν Ελλάδα και καταπιέζει άφάνταστα τούς Έλληνες της Βορείου Ήπειρου»!. Οί κορώνες του εισπράτουν τά χειροκροτήματα της έθνικοφροσύνης. Οί παλιές εισηγήσεις του, βρίσκονται καλά καταχωνιασμένες σέ κάποια άρχεία και δέν ύπάρχει κίνδυνος νά βγούν στο φώς.

ΕΓΡΑΦΕ στη μυστική έκθεση:

«Είχα την ευκαιρία και άλλοτε να αναφέρω, ότι... ή τυμπανοκρουσία εις την όποια πρόέδμεν, ως προς τας διεκδικήσεις μας, απέναντι της 'Αλβανίας δξυνε την έχθρότητα της χώρας ταύτης απέναντί μας. 'Επίσης, ότι οι 'Αλβανοί καίτοι δυσπίστως ατενίζουν την Γιουγκοσλαβίαν φοβούμενοι την έξόντωσίν των, αποβλέπουν εις αυτήν ως σανίδα σωτηρίας έναντι των ελληνικών διεκδικήσεων».

ΟΤΑΝ μετά τον έμφύλιο, άρχιζει τό μεθοδευμένο σχέδιο της κυριαρχίας της Δεξιās με τίς ευλογίες των 'Ανακτόρων και των «Μεγάλων συμμάχων» ό Εὐάγγελος 'Αδέρωφ μεταπηδά στην ΕΡΕ και γίνεται από τούς κύριους έκφραστές μιās νέας ψυχροπολεμικής τακτικής απέναντι στην 'Αλβανία. Γίνεται από τή κύρια στηρίγματα της λεγόμενης 'Επιτροπής Βορειοηπειρωτικού 'Αγώνα» πού μέ επικεφαλής τόν Μητροπολίτη Κορυτσάς Παντελεήμονα Κουρίλα, σαλπίζει τό αίτημα της 'Ενώσεως της Βορείου 'Ηπείρου μέ τήν 'Ελλάδα και της «άπελευθερώσεως τών υποδοούλων άδερφών μας».

Ο ύπουργός 'Εξωτερικών της όκταετίας, ένιχέι μέ μυστικά κονδύλια αυτή την «πατριωτική φωνή», συμμετέχει σέ έκδηλώσεις της και σιγοντάρει τό αίτημα της 'Ενώσεως, πού ό ίδιος τό 1944 και 1945 είχε από τούς πρώτους άποκηρύξει. Για τή διάθεση αυτών των κονδυλίων ζητήθηκε άργότερα ή παραπομπή του στη δικαιοσύνη.

ΟΜΩΣ, καθώς κανένας δέν γνωρίζει την ύπαρξη των μυστικών του εκθέσεων από την Ρώμη, ό τότε ύπουργός 'Εξωτερικών και τοπάρχης της 'Ηπείρου, συνεχίζει νά διαλαλεί μπόλιχο πατριωτισμό στους βορειοηπειρώτες και έμπιστοσύνη στους «μεγάλους συμμάχους» και στή νέα ψυχροπολεμικά σχέδια τους για τούς «άπό βορρά κινδύνους πού άπειλούν την 'Ελλάδα». Καί συνεχίζει την πίστη του στίς «έθνικές παραδόσεις και διεκδικήσεις» από την εποχή της δικτατορίας μέχρι σήμερα καθώς λ.χ. έχει έπιβάλει νά τραγουδιέται στό Στρατό, τό ψυχροπολεμικό τραγούδι για την «πανώρια και λυγρή» Βόρειο 'Ηπειρο.

ΑΚΟΜΑ στό βιβλίο του «Φωτιά και Τσεκούρι», πού τό έγραψε την περίοδο της δικτατορίας, κατηγορεί τό ΚΚΕ ότι δέν πήρε ξεκάθαρη θέση στό θέμα της προσάρτησης της Βορείου 'Ηπείρου στην 'Ελλάδα κι' αυτό έγινε, λέει, «έπειδή ανήκε στη Λαϊκή Δημοκρατία της 'Αλβανίας».

ΟΜΩΣ ό ίδιος έγραφε τό 1944 και 1945 ότι «ή συντριπτική πλειοψηφία» της μειοψηφίας των ελληνοφώνων της 'Αλβανίας «ΟΥΔΟΛΩΣ ΕΠΙΘΥΜΕΙ» ή άλλοτε και «ΕΧΘΡΕΥΕΤΑΙ» την ένωση μέ την 'Ελλάδα».

ΓΙΑΤΙ έγραψε και κράτησε αυτή την τόσο άντιφατική στάση από τό 1944 μέχρι σήμερα, ό ύπουργός 'Εθνικής 'Αμύ-

νης, ό προϊστάμενος - όπως καυχείται - του πιό «καθαρόαιμου» έθνικά τμήματος του ελληνικού λαού;

ΙΣΩΣ, μιá πρώτη εξήγηση νά άνιχνεύεται άν δει κανένας και την παράλληλη τάση του απέναντι σ' ένα άλλο αίτημα ένωτικό, αυτό της Κύπρου.

ΟΡΙΣΜΕΝΟΙ 'Ελληνες πολιτικοί - και πρώτος και καλύτερος ό κ. Ε. 'Αδέρωφ - είχαν άπ' άρχής σπρώξει τόν έθνικοαπελευθερωτικό άγώνα των Κυπρίων σέ μιá πορεία πού έξυπηρετούσε τίς ΝΑΤΟϊκές επιδιώξεις. 'Ισως νά είναι αυτές οι ύπονομεύσεις και οι σκοτεινές διεργασίες πού είχαν κάμει τόν Μακάριο, ξαφνικά, στίς 22 Σεπτεμβρίου 1958 νά δηλώσει στην Μπάριμπαρα Κάσλ - πού ήταν τότε άντιπρόεδρος του 'Εργατικού Κόμματος - ότι άποδέχεται την ιδέα για μιá ανεξάρτητη Κύπρο.

ΑΛΛΑ δέν ήταν πρώτος ό Μακάριος πού είχε σκεφτεί την ανεξαρτησία. Μέ διαφορετικούς όρους και για διαφορετικούς λόγους - προτάσσοντας δηλ. τά συμφέροντα και τίς επιθυμίες των 'Αγγλων - πού πάντα ύπηρετήσε πιστά ό τότε ύπουργός των 'Εξωτερικών της 'Ελλάδας 'Ε. 'Αδέρωφ - αναφέρεται στην ιδέα ενός ανεξάρτητου - υπό όρους - Κυπριακού κράτους. 'Ενα μήνα άργότερα γράφει στό Γρίβα τά πιό κάτω:

«Πλείστοι των συμμάχων έχουν πειστεί ότι ή λύσις δέον νά αναζητηθή μέ βάση την δημοιοργίαν ανεξαρτησίας εις τό διηνεκές. Οι 'Αγγλοι φέρονται ως άποδεχόμενοι τοιαύτην λύσιν υπό τόν όρον α) νά κρατήσουν μιάν βάση και β) νά συμφωνήση και ή Τουρκία».

ΕΙΝΑΙ ό ίδιος ό Ε. 'Αδέρωφ πού είχε προχωρήσει άμέσως σάν 'Υπουργός 'Εξωτερικών της 'Ελλάδας σέ όλες τίς προκαταρκτικές διαπραγματεύσεις μέ βάση εκείνο τό διάγραμμα πού κατέληξε στη συμφωνία της Ζυρίχης. Καί είναι ό ίδιος ό Ε. 'Αδέρωφ μαζί μέ τόν πρωθυπουργό του Κ. Καραμανλή πού είχαν έξασκήσει τρομερή πίεση στόν Μακάριο, στό Λάνκαστερ Χάουζ του Λονδίνου, τό Γενάρη του 1959 για νά δεχτεί την συνθήκη της Ζυρίχης μέ τούς σκληρούς όρους της.

ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ πολιτική των «ένωτι-

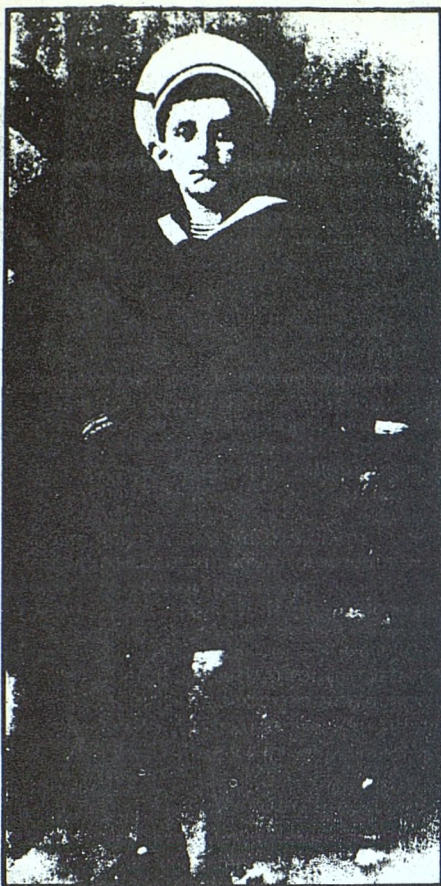
κών» και Γριβικών ομάδων της Κύπρου και παράλληλα ύπογραφή των συμφωνιών της Ζυρίχης. Μυστικές, άπόρρητες εισηγήσεις για την μεταβολή της έξωτερικής πολιτικής στό βορειοηπειρωτικό και σέ λίγο καιρό δημαγωγικές κορώνες έθνικοφροσύνης για τούς «υποδούλους 'Ελληνες» και όχι - τώρα πιά - «ελληνόφωνες» της Β. 'Ηπείρου.

ΘΑ μπορούσε κανείς νά χαρακτηρίσει τόν Ε. 'Αδέρωφ σάν την τυπική περίπτωση όπορτουνιστή πολιτικού και άνενδοίαστου δημαγωγού. Είναι όμως μόνον αυτό; 'Ο επίκουρος ύποπλοίαρχος πού «έπαινεϊται διά αύστηρώς προσωπικής και άπορρήτου διαταγής» για την παροχή στρατιωτικών και πολιτικών πληροφοριών, πού διατέλεσε προηγούμενα έμμισθος πράκτορας της 'Ιντέλιτζενς Σέρβις - πάντα για την «έξυπηρετήση του Συμμαχικού 'Αγώνος» - είναι άπλά ό προαλειφόμενος όπορτουνιστής της πολιτικής και ό πρόχειρος δημοκόπος;

ΜΙΑ περισσότερη λεπτομερειακή αναφορά στή καθέκαστα του πολιτικού δίου του Ε. 'Αδέρωφ θά φωτίσει πολύπλευρα την προσωπικότητά του και τίς «ιδιομορφίες» του.

Ο ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ 'Αδέρωφ γεννήθηκε τό 1909 στή Τρίκαλα όπου ό πατέρας του ήταν έπιστάτης στή κτήματα των 'Αδέρωφ. 'Εδγαλε τό γυμνάσιο στην 'Αθήνα και γράφτηκε στην 'Ιατρική. 'Εφτασε μέχρι τό δεύτερο έτος και τά παράτησε για νά σπουδάσει νομικά και πολιτικές έπιστήμες στό πανεπιστήμιο της Λωζάννης. Τό 1935, συνδέθηκε μέ τόν βαρόνο Τοσίτσα και άφού πήρε τό όνομά του, όρίστηκε διαχειριστής της περιουσίας του, πού εκείνη την εποχή ήταν 1.730.000 δολάρια.

Ο σημερινός ύπουργός 'Εθνικής 'Αμύνης δέν ύπηρετήσε την στρατιωτική του θητεία, για «λόγους υγείας». Στόν πόλεμο του 1940 έμενε στή Γιάννενα κοντά στόν τότε Μητροπολίτη και κατοπινό 'Αρχιεπίσκοπο Σπυρίδωνα, ό όποιος έγινε και πρόεδρος του 'Ιδρύματος Τοσίτσα. Τόν Φεβρουάριο του 1941 τοποθετήθηκε νομάρχης Κερκύρας και απένειμε

Ντυμένος ναυτάκι σέ παιδική ηλικία.

χρυσό στεφάνι στην μεταξική νεολαία ΕΟΝ για τις «έθνικές της υπηρεσίες». Έφυγε με την κατάληψη του νησιού (τέλη Απριλίου) αφού παρέδωσε κανονικά στους Ιταλούς κατακτητές.

ΤΕΛΗ του 1941, οι Ιταλοί προσπάθησαν νά δημιουργήσουν τό λεγόμενο Κουτσοβλάχικο κράτος Ήπειρου-Μακεδονίας-Θεσσαλίας και δημιούργησαν στην Λάρισα τή «Ρωμαϊκή Λεγεώνα» (πρόδρομο τών Ταγμάτων Ασφαλείας). Ο Ευάγγελος Αδέρωφ – κουτσοβλάχος κι' ό ίδιος – αν και μέχρι τότε δέν είχε καμιά αντιστασιακή δράση, άρνήθηκε νά ένταχτεί στην «Λεγεώνα» και τόν Απρίλιο του 1942 πιάστηκε, μαζί με άλλους και στάλθηκε στην Ιταλία.

ΕΜΕΙΝΕ δύο μήνες φυλακή, άλλους έξι σέ στρατόπεδο και μετά άφέθηκε ελεύθερος «υπό περιορισμό» σ' ένα μικρό ιταλικό χωριό. Έμεινε εκεί έπτά μήνες, ώσπου αποφάσισε νά φύγει στην Ρώμη. Έτσι, μία μέρα καλοκαίρι του 1943, ξέφυγε τήν επιτήρηση («δραπέτευσα» λέει ό ίδιος) και θέλησε νά περάσει στην νότιο Ιταλία στις γραμμές τών Συμμάχων. Δέν τά κατάφερε και έμεινε στην Ρώμη. Εκεί – όπως έχει διηγηθεί ό ίδιος σέ γραπτά κείμενα – ήρθε σέ έπαφή με μυστική οργάνωση του Χριστιανοδημοκρατικού κόμματος και βοήθησε στην φυγάδευση αιχμαλώτων. Παράλληλα μαζί με τόν τότε στενό φίλο του Μελετίου, μπήκαν στις γραμμές της «Ιντέλιντζενς Σέρβις» και έγιναν πράκτορές της.

Η ΑΠΟΣΤΟΛΗ τους, ήταν ή συλλογή

πληροφοριών για τίς άδυνάμεις της γραμμής τών Άπεννίνων και ή φυγάδευση Βρετανών αιχμαλώτων. Τό στρατηγείο της «Ιντέλιντζενς Σέρβις» ήταν τότε μέσα στο Βατικανό και ό ίδιος ό Αδέρωφ, πληρωνόταν από τήν άγγλική μυστική ύπηρεσία για τίς ύπηρεσίες που πρόσφερε. Πάντως, ό σημερινός πρωθυπουργός της Ιταλίας Τζούλιο Άντρεότι, έχει γράψει ένα διήγημα με τόν τίτλο «Έλ Γκρέκο» που αναφέρεται στην δράση του κ. Αδέρωφ εκείνη τήν έποχή. Τά όσα γράφει ό Άντρεότι είναι έλάχιστα κολακευτικά για τόν σημερινό ύπουργό Έθνικής Άμύνης.

«ΔΙΧΤΥΑ ΣΤΗ ΡΩΜΗ»

Ο ΤΙΤΛΟΣ του διηγήματος (Έλ-Γκρέκο) ήταν τό ψευδώνυμο με τό όποίο ό κ. Αδέρωφ ήταν γνωστός στους αντιστασιακούς κύκλους της κατεχόμενης Ρώμης. Τό διήγημα πρωτοδημοσιεύθηκε στην Ιταλική Φιλολογική επιθεώρηση «Τούτι Λίμπρι» και τό Άντί, τ. 53, 4 Σεπτ. 1976, δημοσίευσε μία εύρεία περίληψή του. Η ιστορία με δύο λόγια είναι ή περιπέτεια του «Έλ Γκρέκο» σ' ένα οίκο άνοχής της Ρώμης όπου τό «παιδί φάντασμα» καταφεύγει για ν' αποφύγει τή σύλληψη!...

ΤΟ διήγημα άρχίζει έτσι:

«Γνωρίζαμε ότι εργαζόταν για τους Άμερικανούς. Άλλά κανείς δέν ήταν σέ θέση νά πει ποιά άκριβώς ήταν ή δουλειά του. Μόνο μία φορά μίλησε γενικά για «συνεργασία». Άκόμη και τό πολεμικό του ψευδώνυμο «Έλ Γκρέκο» δέν έλεγε τίποτε τό σπουδαίο. Είναι γεγονός όμως ότι ή παρουσία του στις συγκεντρώσεις, άκόμη και στις έμπιστευτικές, της ιταλικής Αντιστάσεως, έθεωρείτο φυσιολογική, από τήν πρώτη ήμέρα που έφτασε, με άδιάδητες συστάσεις, από τόν Βορρά».

ΚΑΠΟΙΑ μέρα όμως ό «Έλ Γκρέκο» πέφτει σ' ένα γερμανικό μπλόκο· γλυτώνει χάρη στην ψυχραιμία του πλην όμως χάνει τήν έπαφή του και άναζητεί κατάλυμα για διανυκτέρευση. Τελικά καταφεύγει στον «Οίκο του Δαβόλου», σ' έναν οίκο άνοχής της Βία Φραντσέσκο Κρίστι και πείθει με 15 χιλιάδες λιρέττες τή διευθύντρια νά του επιτρέψει νά μείνει μαζί με τή... «Τζίνα τήν Ίνδιάνα» όλόκληρο τό βράδυ.

ΤΙ γίνεται, όμως, από δώ και πέρα; Ένας άντρας, μία (κοινή) γυναίκα, σ' έναν «οίκο»... Όχι, προς θεού, όχι. Μήν πάει τό μυαλό σας στο πονηρό. Δέν συνέβη τίποτα, απολύτως τίποτα. Αυτό δά έλλειπε...

Η κοινή διαβίωση με τήν «Τζίνα τήν Ίνδιάνα» στο 2ο όροφο της «Πανσιόν» άποδείχθηκε χωρίς ύλική ύπόσταση. Με τό αυτί τεταμένο σέ κάθε ύποπτο θόρυβο και αποφασισμένος νά μήν κλείση μάτι, ό «Έλ Γκρέκο» δέν είχε όρεξη για διασκε-

δάσεις. Από τή δική της πλευρά ή «Ίνδιάνα» – όνομαζόταν έτσι προφανώς έπειδή είχε καστανό δέρμα – παρόμενε σιωπηλή και ήρεμη, γνωρίζοντας ότι ζούσε μία σοβαρή πολιτική περιπέτεια. Συζητούσαν διάφορα θέματα μέχρι τό πρωϊ και ή κοπέλα του πρόσφερε ένα άπαίσιο άφέψημα, που προετοίμασε σέ ένα μικρό καμινέτο, με μία φυσικότητα και απλότητα που θά ζήλευε και ή καλύτερη κοινωνία».

ΞΑΓΡΥΠΝΙΣΜΕΝΟΣ, νησικός, αλλά ίκανοποιημένος (για τή σωτηρία του) ό «Έλ Γκρέκο» φεύγει γεμάτος άναμνήσεις μιας ιδιόρρυθμης ίσως, αλλά και σημαντικής, λευκής νύχτας, σ' έναν ιταλικό «οίκο».

Ο ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΑΝΗΡ

ΕΝΩ όμως, αυτά τά... αντιστασιακά συμβαίνουν στον κ. Αδέρωφ – Έλ Γκρέκο ό πόλεμος μάλιστα στην ιταλική χερσόνησο.

ΤΟΝ Σεπτέμβριο του 1943, ύπογράφηκε ή άνακωχή άνάμεσα στην κυβέρνηση του Μπαντόλιο και τους Συμμάχους. Η Ιταλία διαιρέθηκε σέ δύο μέρη στην νότια που τάχθηκε με τό μέρος τών Συμμάχων και στην δόρεια που συνέχιζε τήν συμμαχία με τήν χιτλερική Γερμανία.

ΑΡΓΟΤΕΡΑ χάρη στις στενές οικογενειακές του σχέσεις με τόν Σοφοκλή Βενιζέλο και μετά από άπόφαση του Υπουργού Ναυτικών Άλεξάνδρου Μυλωνά, ό Αδέρωφ – που συνέχιζε νά μένει στην Ρώμη – έγινε επίκουρος ύποπλοίαρχος του Ναυτικού και έμεινε στην θέση αυτή μέχρι τόν Απρίλιο του 1945. Αργές Σεπτεμβρίου 1944, εμφανίστηκε μ' αυτή τήν ιδιότητα στην τότε Έλληνική κυβέρνηση Γ. Παπανδρέου, που έδρευε στην Κάβα ντέι Τιρρένι.

Ο ΕΞ άπονιμής ύποπλοίαρχος προσκολλήθηκε στην λεγόμενη Διασυμμαχική Έπιτροπή (Ύπηρεσία Έκτοπισθέντων Προσώπων) που έδρευε στην Ρώμη και είχε αντιπρόσωπο τόν λοχαγό Δημ. Νικολαεΐτη, πρώην διευθυντή του διπλωματικού γραφείου του Έμμ. Τσουδερού στο Λονδίνο και στο Κάιρο.

Ο ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Αδέρωφ, είχε τότε σάν έργο του τήν συλλογή πληροφοριών σχετικά με τήν Άλβανία από έντυπα και έπαφές με άλβανούς παρτιζάνους αλλά και συνεργάτες τών Ιταλών. Σχετικές εκθέσεις έστειλε από τόν Νοέβριο του 1944 μέχρι τόν Απρίλιο του 1945.

ΓΙΑ νά κατανοήσει κανένας τή στάση του Ε. Αδέρωφ, άπέναντι στο Βορειοηπειρωτικό και τήν κατοπινή στροφή του πρέπει νά έχει ύπ' όψη του τά σχετικά σχέδια τών Συμμάχων και κυρίως της Άγγλίας. Όπως είναι σήμερα γνωστό ή Άγγλία δέν δεχόταν με κανένα τρόπο τήν παραχώρηση της βορείου Ηπείρου στην Ελλάδα, παρά τίς ύποσχέσεις της τήν περίοδο του πολέμου, όπως άκριβώς έγινε αργότερα και στην περίπτωση της

Κύπρου. 'Η φόρμουλα, πού βρέθηκε από τό 1946-47, ήταν ή μεγαλύτερη δυνατή όξυνση τών σχέσεων μέ τήν 'Αλβανία στά πλαίσια του ψυχροπολεμικού καί αντικομμουνιστικού παιχνιδιού σέ διεθνές επίπεδο.

ΤΟΤΕ όμως καί κυρίως τούς πρώτους μήνες μετά τήν άπελευθέρωση, ένα ζωηρό αίσθημα γιά προσάρτηση τής Βορείου 'Ηπείρου είχε υποδαυλιστεί από τίς ήγετικές ομάδες τής Δεξιάς καί του Κέντρου.

ΕΙΝΑΙ γεγονός ότι, όπως τό 1943 έτοι καί τό 1945, ανατράπηκε ή Κυβέρνηση Κανελοπούλου, ακριβώς έπειδή έθεσε θέμα ίκανοποίησης αυτής τής «έθνικης διεκδίκησης» καί απαιτήσε συνέπεια από τούς 'Αγγλους πρós τίς έπαγγελίες τους. 'Όπως είναι επίσης γνωστό, ή ανατροπή τής Κυβέρνησης του Π. Κανελοπούλου τό 1945, έγινε μετά από τή σκαιή επέμβαση του άγγλου ύφυπουργού Μάκ Νήλ, πού ήρθε στην 'Αθήνα έπειγόντως όταν Π. Κανελοπούλος είχε επιτρέψει νά γίνει μεγάλο συλλαλητήριο μέ στόχο τήν άσυνέπεια τών 'Αγγλων σχετικά μέ τό λεγόμενο Βορειοηπειρωτικό ζήτημα καί είχε δώσει στην δημοσιότητα διαμαρτυρία τής Κυβέρνησης του. (20-11-45).

ΤΟ ότι εκείνη τήν εποχή οί παρασηνιακές είσηγήσεις του ύποπλοιάρχου 'Αθέρωφ σχετικά μέ τήν εγκατάλειψη κάθε διεκδίκησης στή Βόρειο 'Ηπειρο, βοηθούσαν σοβαρά τούς 'Αγγλους, είναι αυτόνοτο. Τούς βοηθούσαν νά πείσουν (όπως καί τό κατάφεραν) τόν τότε πολιτικό κόσμο - καί ιδιαίτερα τόν φιλοδοσιλικό - νά άγνοήσουν τό «λαϊκό αίσθημα» πού ή ίδια ή έθνικοφροσύνη καί οί 'Αγγλοι είχαν δημιουργήσει τήν περίοδο τής κατοχής, μέ ψευδαισθήσεις.

ΤΟ αίσθημα αυτό ήταν έντονο άνάμεσα στους οπαδούς τής Δεξιάς καί σέ πολλούς ακόμα του Κέντρου. 'Ετσι, όταν τόν 'Απρίλιο του 1945, ό Ν. Ζαχαριάδης καί τό ΚΚΕ είπαν «ότι ό βορειοηπειρωτικός λαός πρέπει μέ δημοψήφισμα νά αποφασίσει μόνος του πού θά πάει καί τί θά κάνει» (άπόφαση 11ης 'Ολομέλειας) δέχτηκαν τήν κατηγορία του «προδότη» από δεξιούς καί κεντρώους. Ξεσηκώθηκε μάλιστα τέτοια πολεμική γι' αυτή τή θέση του ΚΚΕ ώστε τήν 1η 'Ιουνίου ό Ν. Ζαχαριάδης νά κάνει τήν δήλωση, πού άργότερα θά χαρακτηρίσει σαν «προϊόν τής έθνικιστικής κληνονομιάς του κόμματος».

ΕΙΠΕ συγκεκριμένα:

«'Αν ή δημοκρατική πλειοψηφία, άποφασίσει υπέρ μιάς άμησης στρατιωτικής κατάληψης τής Βορείου 'Ηπείρου από τόν ελληνικό στρατό, τό ΚΚΕ θά εκφράσει τίς αντίρρήσεις του, αλλά θά πειθαρχήσει».

Ο κ. ΑΒΕΡΩΦ όμως προχωρούσε πολύ πύό πέρα. Ταυτισμένος μέ τήν πολιτική τών 'Αγγλων εκείνη τήν εποχή έγραφε: «'Νά παραιτηθώμεν ειλικρινώς, σαφώς καί από τούδε, πάσης διεκδίκησης

σεως επί τής Βορείου 'Ηπείρου». 'Ετσι, δέν είναι τυχαίο, ότι ενώ ή έκθεση του ύποπλοιάρχου από τή Ρώμη έχει ήμερομηνία 3-2-45, μετά από έξι (6) μόλις μέρες, ό τότε άρχηγός του Στρατού άντιστρατήγος Γ. Δρομάζος, ύπόγραφε ΕΠΑΙΝΟ γιά τόν Εύάγ. 'Αθέρωφ, μέ τό αίτιολογικό τής «δαθείας γνώσεως καί κατανόησης τής σημερινής θέσεως τών έθνικών μας διεκδικήσεων» (!)

Η ΕΞΗΓΗΣΗ του επαίνου αυτού φαίνεται νά βρίσκεται στή μαρτυρία του στρατηγού Γ. Καραγιάννη, γνωστού πρωτεργάτη του ΙΔΕΑ, πού στό διδλίο του, γράφει ακριβώς, επί λέξει, γιά εκείνη τήν εποχή καί τόν στρατηγό Ρώλλιγκς άρχηγό τής Βρετανικής Στρατιωτικής 'Αποστολής στην 'Ελλάδα:

«'Ο Στρατηγός Ρώλλιγκς είχε κατορθώσει νά έχει ύποχρίριον τήν ελληνικήν στρατιωτικήν ήγεσίαν, εις θαμόν ώστε ή οργάνωσις τών 'Ενόπλων Δυνάμεων, ό ρυθμός αναπτύξεως τούτων καί πάσα έν τώ στρατεύματι λειτουργία, καί ή πλέον άσήμαντος άκόμη, νά έξαρτάται από τήν θέληση του» (σελ. 67).

«ΑΥΤΟΙ ΟΙ ΝΕΟΙ...»

ΙΣΩΣ μιά άλλη εξήγηση νά βρίσκεται στην καταγγελία του Π. Κανελοπούλου (πού είδαμε πώς καί γιατί ανατράπηκε από τούς 'Αγγλους τό 1945), πού στό διδλίο του «Τά χρόνια του Μεγάλου Πολέμου» καταγγέλει τήν μεθοδευμένη άνατροπή τής Κυβέρνησης του έξ αίτίας του Βορειοηπειρωτικού καί τής γενικής πολιτικής κατάστασης στην 'Ελλάδα του '45:

«... Τήν γνώμην αυτήν έκαλλιέργησαν - καί τήν επέμβασιν τήν προέκάλεσαν - οί ίδιοι οί ένδοιφερόμενοι άρχηγοί, βοηθούμενοι από ομάδα νέων, πού είχαν συνάψει κατά τήν κατοχήν, στενάς σχέ-

σεις μέ τās βρετανικές μυστικές υπηρεσίες». (σελ. 83).

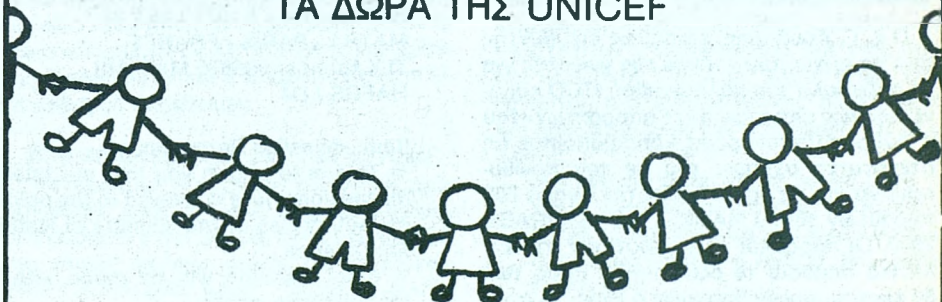
ΑΝΑΜΕΣΑ σ' αυτήν τήν «νεανικήν ομάδα» περιλαμβάνεται προφανώς καί ό Εύάγγελος 'Αθέρωφ. 'Η στροφή 180 μοιρών του κ. ύπουργού έγινε όταν τά άγγλικά καί άμερικανικά σχέδια, μεθοδεύοντας τήν εγκατάλειψη του Βορειοηπειρωτικού, επέβαλαν ψυχροπολεμικές καταγγελίες γιά «διαγωγούς, μαρτύρια καί καταπίεσεις» τών 'Ελλήνων τής 'Αλβανίας.

ΕΤΣΙ ό Εύάγγελος 'Αθέρωφ δέν δίστασε νά γίνει ό στυλοβάτης κάθε «πατριωτικής Βορειοηπειρωτικής διεκδίκησης». 'Όπως στυλοβάτης παραμένει ακόμα καί τώρα, δίνοντας μάλιστα μαθήματα «προσηλώσεως στάς έθνικές παραδόσεις καί αξίες».

ΑΛΛΩΣΤΕ τό διπλό παιχνίδι του κ. 'Αθέρωφ δέν έμεινε μόνο στό Βορειοηπειρωτικό θέμα. Συνεχίστηκε μέ τήν Κύπρο καί τίς συμφωνίες τής Ζυρίχης. Συνεχίστηκε μέ τήν τακτική τής «γέφυρας» καί του «ιστορικού συμβιβασμού» τής 24ης 'Ιουλίου 1974. Γιατί, λοιπόν, νά μη συνεχίζεται καί σήμερα ή ίδια τακτική καί τό ίδιο πολιτικό παιχνίδι;

ΠΑΣΧΑ ΓΙΑ ΟΛΟΥΣ

ΜΕ ΤΙΣ ΠΑΣΧΑΛΙΝΕΣ ΚΑΡΤΕΣ ΚΑΙ
ΤΑ ΔΩΡΑ ΤΗΣ UNICEF

Τις πασχαλινές κάρτες
και τα είδη της UNICEF
θα τα βρείτε σε όλα τα καταστήματα
της Γενικής Τράπεζας και της
Τράπεζας Μακεδονίας - Θράκης.

unicef
Ξενίας 1 Αθήνα. Τηλ.: 7780017
7784223

του Βασίλη Ζήση

● Ο Γεώργιος Λούβαρης, πρόεδρος σήμερα της ΙΤCO, στενός προσωπικός φίλος του πρωθυπουργού, είναι συγχρόνως και προμηθευτής οπλικών συστημάτων.

● Ένα ΤΕΛΕΞ του ΓΕΑ επιβεβαιώνει μια σκανδαλώδη πολιτική ανάμιξη στις προμήθειες που σχετίζονται με την «αγορά του αιώνος».

● Η πολιτική και ηθική ευθύνη του πρωθυπουργού που διακήρυξε ότι αυτός προσωπικά θα εποπτεύσει και θα ελέγξει την «αγορά του αιώνος».

«...κι ο χορός μου κάνει κύκλο και με κλείνει από παντού»

Τελικά τα σκάνδαλα της ΑΓΡΕΞ, της ΚΥΔΕΠ και της ΙΤCO θα αποδειχθούν «κοριοί» μπροστά στις υποθέσεις στις οποίες έχουν αναμικθεί άνθρωποι του στενού περιβάλλοντος του πρωθυπουργού. Όπως αποκαλύπτει σήμερα το «ΑΝΤΙ» ένας από τους «ανθρώπους του προέδρου», ο κ. Γεώργιος Λούβαρης, έχει αναμικθεί σε ένα σκάνδαλο που έχει άμεση σχέση με την «αγορά του αιώνος». Τίθενται σοβαρά ερωτήματα για τη διαφάνεια των προμηθειών στην Αεροπορία και προβάλλεται η ανάγκη για άμεση τοποθέτηση του ίδιου του πρωθυπουργού.

Ο κ. Γ. Λούβαρης, επίσημος διευθυντής από τις αρχές του χρόνου της γνωστής για το σκάνδαλο του καλαμποκιού ΙΤCO και ανεπίσημως από ετών ο «εξ απορρήτων» του κ. Ανδρέα Παπανδρέου, χρησιμοποίησε τις στενότερες σχέσεις του με τον πρωθυπουργό για να υποστηρίξει την αγορά 300 πυραύλων τύπου MAGIC-2 για τα MIRAGE 2000. Οι πύραυλοι αυτοί κόστισαν στο ελληνικό δημόσιο το εξωφρενικό ποσό των 50 εκατομμυρίων δραχμών ο ένας, τη στιγμή που όλοι οι άλλοι παρόμοιοι πύραυλοι της αγοράς κοστίζουν λιγότερο από το ένα τρίτο του ποσού αυτού.

Πηγή που γνωρίζει καλά τη διαπραγμάτευση της αγοράς των MAGIC μας ανέφερε

Στον τελικό του «ευρωπαϊσκέτ», ο κ. Παπανδρέου χαμογελά ικανοποιημένος εν μέσω του κ. Σαρτζετάκη, της συζύγου του Μαργαρίτας και του πρέσβη κ. Στουκάλιν. Πίσω ακριβώς ο κ. Γ. Λούβαρης.

(Η φωτογραφία δημοσιεύτηκε στα «Νέα» της 19.6.87)

ότι «ο κ. Λούβαρης επενέβη και πίεσε υπέρ της αγοράς των γαλλικών πυραύλων σε μια πολύ κρίσιμη φάση». Τη στιγμή, δηλαδή, που το πολύ υψηλό κόστος των γαλλικών πυραύλων προκάλεσε τις έντονες αντιδράσεις, όχι μόνο πολλών ανώτατων αξιωματικών του ΓΕΕΘΑ αλλά και του ίδιου του τότε αναπληρωτή υπουργού Εθνικής Άμυνας κ. Αντώνη Δροσογιάννη. Δεν «πέρασε» όμως του στρατηγού. Ο κ. Λούβαρης είχε πολύ καλύτερα «ατού» στα χέρια του —τους ισχυρούς δεσμούς του με τον πρωθυπουργό— και την παραγγελία πήρε τελί-

κά ο Έλληνας αντιπρόσωπος της MATRA.

Είναι ο κ. Α.Κ. Τσάτσος, εξάδελφος του Γ.Α. Τσάτσου της ΑΓΕΤ-Ηρακλής. Λεπτομέρεια: Ο κ. Λούβαρης ήταν επί 27 έτη υπάλληλος της ΑΓΕΤ-Ηρακλής, παραιτήθηκε επί ΠΑΣΟΚ με το βαθμό του διευθυντή και διατηρεί στενότερες φιλικές σχέσεις με την οικογένεια Τσάτσου.

Ένα φλύαρο ΤΕΛΕΞ

Η εμπλοκή —και η ενοχή— του κ. Λούβαρη αποδεικνύεται και από το δημοσιευόμενο «τέλεξ» που αποκαλύπτει εγγράφως την α-

□ Το αγγλικό κείμενο:

HAFGS / D4 / 1.1071 / 26.2.86
MATRA - PARIS - FRANCE
TLX Number 695670 MAT. MIL
HAFGS / D4

Item: «Missiles Procurement»

● This is to inform you that our latest discussions have conveyed to the political authorities of the Ministry of National Defence.

● Final decision will be made within the following weeks.

● This information has passed to Mr. Louvaris of your office in Athens.

D/D4 off. 137 tel. 291

□ Η μετάφραση στα ελληνικά:

ΓΕΑ / Δ4 / 1.1071

26.2.86

Προς την MATRA-PARIS-FRANCE
TLX Number 695670 MAT. MIL
ΓΕΑ / Δ4

Θέμα: «Προμήθεια Πυραύλων»

● Σας πληροφορούμε ότι οι τελευταίες συνομιλίες μας μεταφέρθηκαν στις πολιτικές αρχές του υπουργείου Εθνικής Άμυνας.

● Η τελική απόφαση θα ληφθεί εντός των προσεχών εβδομάδων.

● Αυτή η πληροφόρηση διαβιβάστηκε στον κ. Γ. Λούβαρη, του γραφείου σας στην Αθήνα.

Δ/Δ4 γραφείο 137 αρ. τηλ. 291

νάμιξη του πρωθυπουργικού περιβάλλοντος στις προμήθειες των Ενόπλων Δυνάμεων (Είναι συνταγμένο στα αγγλικά και δημοσιεύουμε εδώ και τη μετάφρασή του).

Ποια είναι λοιπόν αυτά τα μυστικά κλειδιά του λακωνικού ΤΕΛΕΞ που έστειλε η Οικονομική Διεύθυνση του ΓΕΑ στη γαλλική εταιρεία;

● **Πρώτον:** Η αναγραφή του ονόματος του κ. Λούβαρη στο «τέλεξ» αποδεικνύει ότι ο στενότερος φίλος του πρωθυπουργού και «ο άνθρωπός του για όλες τις δουλειές» εργάζεται για τη γαλλική ΜΑΤΡΑ.

● **Δεύτερον:** Με το «τέλεξ» αυτό, ο κ. Λούβαρης δικαιούται να πάρει από τη ΜΑΤΡΑ προμήθεια για τη μεσολάβησή του στην αγορά των MAGIC. Είναι γνωστή η διεθνής πρακτική στο εμπόριο όπλων, σύμφωνα με την οποία ένας μεσολαβητής κατοχυρώνει την προμήθειά του με την αναγραφή του ονόματός του σε κάποιο επίσημο έγγραφο —όπως το «τέλεξ»— ή με την παρουσία του κατά την υπογραφή της σύμβασης. Από όσα θα θυμούνται οι αναγνώστες του «ΑΝΤΙ» ο κ. Θωμάς Λιακουνάκος της ΑΧΧΟΝ, προκειμένου να τεκμηριώσει την απαιτήσή του για την προμήθεια αγοράς των «ΛΕΟΠΑΡΝΤ», παρέδωκε ως «μεταφραστής» κατά την υπογραφή της σύμβασης. Στην περίπτωση του κ. Λούβαρη το ΓΕΑ ξεθάρρεψε και ανέγραψε το όνομά του στο «τέλεξ».

● **Τρίτον:** Η αποστολή του «τέλεξ» πριν από την υπογραφή της τελικής συμφωνίας συνιστά εκχώρηση των δικαιωμάτων της χώρας μας στους Γάλλους επειδή ύστερα από αυτό, το ΓΕΑ δεν μπορούσε να κάνει καμιά διαπραγμάτευση για την τιμή των πυραύλων. Εφόσον η ΜΑΤΡΑ γνώριζε ότι «οι συζητήσεις —δηλαδή η πρότασή της— είχαν μεταφερθεί στις πολιτικές αρχές του υπουργείου» —δηλαδή στον ίδιο τον πρωθυπουργό, που τότε είχε και το χαρτοφυλάκιο της Άμυνας— μπορούσε να επιβάλει τους όρους της. Όπως και το έκανε με την αγορά των MAGIC-2 που κόστισαν τριπλάσια από κάθε άλλο παρόμοιο πύραυλο αέρος-αέρος.

Μια σύσκεψη στο Πεντάγωνο

Στις αρχές του 1985, τρία ολόκληρα χρόνια πριν η Ελλάδα παραλάβει το πρώτο της MIRAGE 2.000, το Γενικό Επιτελείο Αεροπορίας αποφάσισε να αγοράσει τους πυραύλους για τις αερομαχίες τους. Ανέθεσε έτσι στην ίδια επιτροπή που διαπραγματεύθηκε την «αγορά του αιώνα» —πρόεδρος της επιτροπής ήταν ο γνωστός στους αναγνώστες του «ΑΝΤΙ» αντιπύραρχος Γιάννης Μαρινάκης επικουρούμενος από τον κ. Κοντοδιό - να αξιολογήσει τους διάφορους πυραύλους της αγοράς.

Στις αρχές του 1986, η επιτροπή παρουσίασε στον κ. Δροσογιάννη το πόρισμά της, στο οποίο πρότεινε να αγοραστεί ο γαλλικός πύραυλος, παρ' όλο που ήταν τρεις φορές ακριβότερος από τον επόμενο στην αξιολόγηση, τον αμερικανικό SIDEWINTER AIM-9.

Στο ίδιο πόρισμα, όμως, αναφερόταν ότι το ΓΕΑ μπορούσε επίσης να επιλέξει αντί των ΜΑΤΡΑ, ενδεχομένως τους αμερικανικούς πυραύλους από τους οποίους διαθέτει μεγάλο «στοκ» επειδή τονποθετούνται σε όλα τα άλλα μαχητικά, συμπεριλαμβανόμε-

Ένα Mirage 2.000 πλήρως εξοπλισμένο. Στην άκρη των πτερυγίων του έχει αναρτημένους δύο πυραύλους τύπου MAGIC.

νομένων και των MIRAGE F-1 που χρησιμοποιεί ήδη η Αεροπορία. Στη συμφωνία για την αγορά των MIRAGE 2.000 υπάρχει ειδική πρόβλεψη για την πιστοποίησή τους στα αμερικανικά πυρομαχικά που διαθέτει το ΓΕΑ. Δεν ευσταθούσε λοιπόν με κανένα τρόπο η προτίμηση της επιτροπής Μαρινάκη στους γαλλικούς πυραύλους. Το επιχείρημά της ότι δήθεν ο MAGIC-2 έχει «μεγαλύτερη προσαρμοστικότητα» στα MIRAGE 2.000 διαψεύδεται από τη χρησιμοποίηση των αμερικανικών πυραύλων στα άλλα MIRAGE που διαθέτει η αεροπορία και δεν δικαιολογούσε με κανένα τρόπο το κόστος τους.

Έχοντας όλα αυτά υπόψη του, ο κ. Δροσογιάννης ανέβαλε την υπογραφή της παραγγελίας για τη ΜΑΤΡΑ και άρχισε έτσι ένα «πήγαινε-έλα» της σχετικής σύμβασης. Ο κ. Δροσογιάννης υποστηριζόταν από άλλους ανώτατους παράγοντες του Πενταγώνου και από τους εκπροσώπους της Ελληνικής Πολεμικής Βιομηχανίας οι οποίοι ήταν υπέρ της συμπαράγωγής των πυραύλων. Σε μια σύσκεψη μάλιστα του κ. Δροσογιάννη με τον αρχηγό ΓΕΕΘΑ πτέραρχο Νικόλαο Κουρή και τους προέδρους της ΕΑΒ και της ΕΒΟ κ.κ. Φωτήλα και Βικέντιο Αρσένη με θέμα την αγορά των πυραύλων, ο μόνος που ήταν υπέρ των γαλλικών όπλων ήταν ο κ. Κουρής. Οι κ.κ. Φωτήλας και Αρσένης διαφώνησαν και ο κ. Δροσογιάννης είχε σοβαρές αμφιβολίες.

Μια επίσκεψη και άνωθεν εντολή

Ύστερα από τη σύσκεψη εκείνη ο κ. Δροσογιάννης διέταξε τον κ. Μαρινάκη να μην προχωρήσει στην αγορά, αλλά «να περιμένει, επειδή υπήρχε καιρός για να επιτευχθούν καλύτεροι όροι». Όμως, η ΜΑΤΡΑ πιεζόταν —είναι γνωστό ότι τελευταία οι πωλήσεις των γαλλικών όπλων έχουν πέσει κατακόρυφα— και έτσι μπήκαν σε ενέργεια τα «μεγάλα μέσα». Ο κ. Τσάτσος της ΚΕΣΤΡΕΛ έστειλε τον ίδιο τον κ. Λούβαρη στο Πεντάγωνο. Όχι βεβαίως στον κ. Δρο-

σογιάννη, αλλά στον «καθ' ύλην αρμόδιο» υφυπουργό κ. Τάσο Σεχιώτη. Ο κ. Λούβαρης υποτίθεται ότι «απλώς συνοδευε» έναν αντιπρόσωπο της ΜΑΤΡΑ που ήλθε επί τουτου από το Παρίσι. Η παρουσία του στενού φίλου του πρωθυπουργού στη συζήτηση του κ. Σεχιώτη με τον Γάλλο αντιπρόσωπο έφτασε και περίσσεψε για να διαλυθούν οι όποιες αμφιβολίες είχε ο υφυπουργός —που δεν είχε. Φτάσαμε, έτσι, στο «κλου» της υπόθεσης:

Καλά πληροφορημένη πηγή που αναμίχθηκε στην αγορά των «Μάτζικ», μας ανέφερε ότι μετά από την επίσκεψη εκείνη, το ΓΕΑ διατάχθη να στείλει το «τέλεξ» με το οποίο προαναγγέλλεται στη ΜΑΤΡΑ η αγορά των «Μάτζικ» και κατοχυρώνεται γραπτώς η προμήθεια του κ. Λούβαρη. Η ίδια πηγή μας δήλωσε ότι «τέλεξ» εστάλη «κατόπιν άνωθεν εντολής».

Από ποιόν προήλθε αυτή η «άνωθεν εντολή»; Τα δεδομένα οδηγούν στο συμπέρασμα ότι δεν μπορεί να ήταν άλλος από τον ίδιο τον κ. Α. Παπανδρέου ή το γραφείο του. Την εποχή εκείνη ο κ. Σεχιώτης δεν ήταν εξουσιοδοτημένος, ως υφυπουργός Άμυνας, αρμόδιος για τις προμήθειες, να κατοχυρώνει συμβάσεις του ύψους που απαιτούνταν για την αγορά των ΜΑΤΡΑ. Αυτή η αρμοδιότητα ανήκε είτε στον κ. Δροσογιάννη είτε στον κ. Παπανδρέου, που τότε ήταν και υπουργός Άμυνας. Αλλά, όπως αναφέρθηκε, ο κ. Δροσογιάννης διαφωνούσε και καθυστερούσε την υπογραφή της σύμβασης.

● Γεγονός είναι ότι 13 μέρες μετά το τέλεξ αυτό, δηλαδή στις 8-3-1986, έγινε η πρώτη παραγγελία 200 «Μάτζικ» ενώ προσυμφωνήθηκε η αγορά 100 ακόμη πυραύλων.

Το συνολικό ύψος της συμφωνίας ανήλθε στα 667 εκατομμύρια γαλλικά φράγκα.

Σημειώνουμε ότι στον ανασχηματισμό που έγινε σε σύντομο διάστημα ο κ. Σεχιώτης αντικαταστάθηκε από τον κ. Θ. Στάθη,

ο οποίος εξουσιοδοτήθηκε να υπογράψει όλες τις συμβάσεις, ανεξαρτήτως κόστους. Στους διαδρόμους του υπουργείου λεγόταν τότε ότι η αρμοδιότητα αυτή εκχωρήθηκε στον κ. Στάθη, επειδή «ο κ. Δροσογιάννης δεν ήθελε να ασχοληθεί άλλο με τις προμήθειες», τις οποίες «θεωρούσε πολύ επικίνδυνες».

Το πώς ο κ. Στάθης αξιοποίησε την «εν λευκώ» εξουσιοδότησή του για τις προμήθειες είναι μια άλλη μεγάλη ιστορία, που ιχνηλατείται από προηγούμενα δημοσιεύματα του «ΑΝΤΙ», όπως εκείνο για τα κηροζινοφόρα της αεροπορίας. Σήμερα προσθέτουμε την πληροφορία ότι, λίγο πριν από τον τελευταίο ανασχηματισμό και την απομάκρυνσή του από την κυβέρνηση, ο κ. Στάθης εκλήθη στο Καστρί, όπου είχε μακρά συνομιλία με τον πρωθυπουργό με θέμα τις προμήθειες.

Αφετηρία η ΑΓΕΤ

«ΣΥΓΚΡΑΤΗΣΤΕ ένα όνομα: Γεώργιος Λούβαρης. Ολίγον ποδοσφαιρικός παράγων (ταμίας στην ΕΠΟ), ολίγον φίλος του «Ολυμπιακού», ολίγον «μεγαλοϋπάλληλος» (είχε επί Τσάτσων κορυφαία θέση στην ΑΓΕΤ-«Ηρακλής») είναι το πρόσωπο που βλέπει πολύ πολύ συχνά τον Πρωθυπουργό. Ορισμένοι ισχυρίζονται ότι τους συνδέει η αγάπη για τα κομπιούτερς, άλλοι βεβαιώνουν ότι τους ενώνει η συμπάθεια για τον «Ολυμπιακό», προς μεγάλη λύπη του αγαπητού μου Γιώργου Κατσιφάρα, γνωστού οπαδού της ΑΕΚ. Κάποιοι τρίτοι, όμως, υποστηρίζουν ότι ο πρωθυπουργός κ. Ανδρέας Παπανδρέου εκτιμά τις περί τα οικονομικά ικανότητες και επιδόσεις του κ. Λούβαρη. Εν πάση περιπτώσει, εσείς συγκρατήστε αυτό το όνομα...».

Αυτά σημείωνε το «Βήμα» στις 20/9/87, λίγες ημέρες πριν από τον τελευταίο ανασχηματισμό, προφανώς υπονοώντας τις φήμες που κυκλοφορούσαν ότι ο κ. Α. Παπανδρέου προορίζει τον εγκάρδιο φίλο του για το υφυπουργείο Εξωτερικών Εμπορίου, το οποίο φαίνεται ότι διεκδικούσε και ο αποπεμφθείς ήδη οικονομικός του σύμβουλος Γιάννης Παπανικολάου.

...Ποιός είναι λοιπόν ο κ. Γεώργιος Λούβαρης και πώς έφτασε από τον προθάλαμο των Τσάτσων στον προθάλαμο του κ. Ανδρέα Παπανδρέου; Ποιός είναι ο δεύτερος μετά την κ. Δήμητρα Λιάνη, άνθρωπος, που απασχολεί τον τύπο λόγω των στενών σχέσεων του με τον πρωθυπουργό αλλά για μια υπόθεση πολύ σοβαρότερη από αυτήν που αφορά την πολύ προσωπική ζωή του κ. Ανδρέα Παπανδρέου; Ο ίδιος ο κ. Λούβαρης δικαιολογεί τη σχέση του με τον Ανδρέα Παπανδρέου με τη «λατρεία» που τρέφει προς το πρόσωπο του χαρισματικού πρωθυπουργού. Λατρεία που είναι τόσο άδολη και αφιλοκερδής όπως και μια ερωτική φιλία.

Γεννημένος πριν από πενήντα περίπου χρόνια, στη γειτονιά της τότε βιομηχανίας τσιμέντων «Ηρακλής», ο κ. Λούβαρης, σπούδασε για τρία χρόνια στην Αυστρία και την Ελβετία χωρίς να πάρει το πτυχίο του. Πριν από 27 χρόνια προσελήφθη στην ΑΓΕΤ, «όπως όλη η γειτονιά» λέει ο ίδιος. Γρήγορα έδειξε τις ικανότητές του και έγινε «διευθυντής παρά τη διοίκησι» με αρ-

μοδιότητες, μεταξύ άλλων, την οργάνωση του ελεύθερου χρόνου των πλούσιων Αράβων πελατών του τσιμεντάδικου.

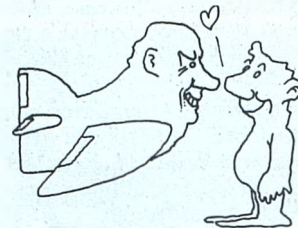
Κάποτε γνωρίστηκε με τον φιλαθλο επίσης κ. Γ. Κατσιφάρα και ο τελευταίος τον γνώρισε —γύρω στα 1979 με 1980— στον κ. Α. Παπανδρέου. Ο κ. Κατσιφάρας δεν περίμενε βέβαια ποτέ ότι ο κ. Λούβαρης θα τον αντικαθιστούσε στον προθάλαμο και στην καρδιά του πρωθυπουργού.

Όταν ο κ. Γεράσιμος Αρσένης, παντοδύναμος τότε «τσάρος της οικονομίας» —όπως ο ίδιος τουλάχιστον πίστευε— αποφάσισε να διώξει τους Τσάτσους από την ΑΓΕΤ, οι φίλεις του φάνηκαν πολύτιμες. Αναφέρεται ότι «κάποιοι» από το Καστρί τηλεφώνησε στον νέο πρόεδρο του διοικητικού συμβουλίου της εταιρείας και παρέκάλεσε να δώσουν στον κ. Λούβαρη την αποζημίωσή του, που υπολογίζεται στο ύψος των τεσσάρων εκατομμυρίων δραχμών. Ο κ. Κατσιφάρας μας διέψευσε κατηγορηματικά ότι ήταν αυτός που τηλεφώνησε, αλλά ο κ. Λούβαρης μας βεβαίωσε ότι ο κ. Τσάτσος τον επέκρινε, αργότερα, επειδή δέχθηκε να πάρει την αποζημίωσή του «κανονικά» και δεν εμύνησε το νέο Δ.Σ. «όπως και οι άλλοι». Τελικά, ο κ. Λούβαρης πήρε την αποζημίωσή του, όπως λέει ο ίδιος, ύστερα από έξι μήνες, επειδή «δεν πίστευε ότι θα έφευγε τελικά από την εταιρεία». Γιατί «να μην πίστευε» ότι θα έφευγε από την ΑΓΕΤ ο κ. Λούβαρης; Ίσως περίμενε ότι θα ανελάμβανε σημαντική θέση λόγω της παλιότερης πείρας του και των ικανότητων του. Όμως ο «τσάρος» προτίμησε κομματικούς τεχνοκράτες —και αυτό μπορεί να ερμηνεύει την αντιπάθεια Λούβαρη - Αρσένη.

Φεύγοντας από την ΑΓΕΤ ο κ. Λούβαρης άρχισε να συνεργάζεται με την ΚΕΣΤΡΕΛ και τις άλλες εταιρείες όπλων της οικογένειας Τσάτσου. Εκείνη την εποχή αρχίζει να εμφανίζεται συχνότερα δημοσίως με τον κ. Α. Παπανδρέου. Μια από τις πρώτες δημόσιες εμφανίσεις του στο τραπέζι του πρωθυπουργού ήταν σε ένα βραδινό δείπνο κατά τη διάρκεια της συνόδου κορυφής της ΕΟΚ στο Μιλάνο (1985). Ο κ. Λούβαρης ήταν επίσης συνοδός του πρωθυπουργού στο πρώτο ταξίδι στο Νταβός.

Όσο οι σχέσεις του κ. Λούβαρη με τον κ. Α. Παπανδρέου δυναμώνουν, οι σχέσεις του πρωθυπουργού με τον κ. Γ. Αρσένη εξασθενούν. Άνθρωποι του Καστριού ισχυρίζονται ότι ένας από τους λόγους για τους οποίους «ο τσάρος της οικονομίας αποκεφαλίστηκε» ήταν και η στάση του στο θέμα της ΑΓΕΤ. Έγκυρη πηγή μας δήλωσε, εξάλλου, ότι ο κ. Παπανδρέου «δεν ξαναμίλησε» στον κ. Αρσένη από τότε που τα δευτεροβάθμια δικαστήρια ανέτρεψαν προηγούμενη πρωτοβάθμια απόφαση και αποφάσισαν να συνεχισθεί η δίωξη των Τσάτσων (1985). Μετά το 1985, άλλωστε, παρατηρείται μια «σαφής κάμψη της σκληρότητας», της κυβερνήσεως προς την οικογένεια Τσάτσου. Όλα, λοιπόν, άρχισαν να παίζονται τότε. Προσθέτουμε ότι σήμερα η υπόθεση «Τσάτσων - ΑΓΕΤ» έχει «παγώσει» και μάλιστα κάποιοι εισαγγελέας ζήτησε να αρθεί η απαγόρευση εξόδου από την Ελλάδα που ισχύει ακόμα για τον Γ.Α. Τσάτσο. Και η πινή στον πρωθυπουργό πηγή πάσης «ελευ-

θεροτυπίας» ΑΥΡΙΑΝΗ έχει από καιρό τώρα αντικαταστήσει τα έξαλλα πρωτοσέλιδά της για «αποκεφαλισμό» των Τσάτσων, με κραυγαλέα σιωπή.

Η συνέχεια της, «σαν το παραμύθι», ανόδου του κ. Λούβαρη είναι γνωστή από τον ημερήσιο τύπο. Συνομιλεί καθημερινά σχεδόν με τον πρωθυπουργό, τρώει συχνά μαζί του, του διαθέτει το κότερό του για τις στιγμές που ο πρωθυπουργός θέλει να απομονωθεί από τα μάτια των κοινών —και ενοχλητικών— θνητών· άλλοι λένε ή γράφουν ότι «ο κ. Παπανδρέου μένει τώρα στη βίλλα του κ. Λούβαρη», πράγμα που ο ίδιος διαψεύδει κατηγορηματικά.

Ο κ. Λούβαρης δεν περιορίζεται μόνο στην ευφοροσύνη από τη συνοδεία του κ. Α. Παπανδρέου. Πρόσφατα ανέλαβε την επίβλεψη της οικοδόμησής του δεύτερου σπιτιού του πρωθυπουργού στο Καστρί και της κατασκευής της πισίνας στον κήπο της βίλλας «Γαλήνη». Επιστάτης επίσης και στην αποπεράτωση της επισκευής του άλλου σπιτιού του πρωθυπουργού, στο Ψυχικό.

«Δεν θέλω αξιώματα»

Τι λέει ο κ. Λούβαρης για όλα αυτά; Τον συναντήσαμε μια από αυτές τις ημέρες στα γραφεία της ΙΤΣΟ, στην οδό Βασιλέως Κωνσταντίνου, απέναντι ακριβώς από το άγαλμα του Τρούμαν. Συζητήσαμε μαζί του τα στοιχεία που δημοσιεύουμε σήμερα με έμφαση κυρίως στην υπόθεση αγοράς των ΜΑΤΡΑ.

Αρνήθηκε ότι πήρε προμήθεια. Όπως υποστηρίζει, δέχθηκε να δει τον κ. Σεχιώτη επειδή του το ζήτησε «φιλικά» ο κ. Α.Κ. Τσάτσος «χωρίς να γνωρίζει τη σημασία αυτής της ενέργειας». Για το «τέλεξ» ισχυρίστηκε ότι πληροφορήθηκε την ύπαρξή του από τον ίδιο τον κ. Τσάτσο και τώρα «αναθεματίζει την ώρα και τη στιγμή που επενέβη».

Για το σπίτι στο Καστρί και το άλλο στο Ψυχικό λέει ότι ανέλαβε το κτίσιμό τους επειδή του το ζήτησε «ο ίδιος ο Αντρέας» που είχε απογοητευθεί «από τους άλλους». «Ανάλαβε τα εσύ Γιώργο». Και ο... Γιώργος, πολύ ικανός άνθρωπος, τα ανέλαβε όλα και τα τελείωσε.

Τον ρωτήσαμε και για το περίφημο κότερο και για τον ιδιοκτήτη του. Στο σημείο αυτό ο κ. Λούβαρης δεν ήταν σαφής στις απαντήσεις του. Μας δήλωσε ότι δεν θυμάται το όνομα του κότερου και ότι αυτό ανήκε σε μια λιβεριανή ή παναμαϊκή εταιρεία —πάλι «δεν θυμάται καλά»— ενός φίλου του —ούτε αυτού θυμάται το όνομα— ο οποίος του «ενεπιστεύθη» τη διαχείρισή της.

Ο κ. Λούβαρης μας είπε και άλλα πολλά. Για την λατρεία του προς τον πρωθυπουργό. Ότι δεν τον αφορούν άμεσα τα πολιτι-

κά και ότι δεν είναι μέλος του ΠΑΣΟΚ. Για το πώς ο κ. Κατσιφάρας τον διόρισε ταμία της ΕΠΟ και για τον Σήφη Βαλυράκη που μια ημέρα του είπε: «Γιώργο γιατί δεν αναλαμβάνεις εσύ γενικός γραμματέας Αθλητισμού;». Αλλά δεν δέχθηκε και μια ημέρα ανέφερε στον πρωθυπουργό: «Εγώ δεν θέλω δημόσια αξιώματα». Και γιατί να τα θέλει; Ήδη η ιστορία της ΙΤCO τον έχει καταβάλει και σκέφτεται να τα παρατήσει.

Ηθικόν διδάγμα

Αυτή η ιστορία δεν έχει κανένα ηθικό διδάγμα.

Γιατί πώς θα μπορούσε κανείς να σχολιάσει το γεγονός ότι ο στενότερος φίλος του πρωθυπουργού και ο άνθρωπος της απολύτου εμπιστοσύνης του ενεργεί ώστε να αγοράσουν τα όπλα κάποιας ξένης εταιρείας, με αποικιακούς όρους και τιμές;

Πώς να σχολιασθεί το γεγονός ότι υπουργοί της κυβέρνησης που επαγγέλλεται τη «διαφάνεια και το σοσιαλισμό» υποκλίνονται μπροστά στη θέληση ενός ανθρώπου που ούτε καν μέλος του κόμματός τους δεν είναι, είναι όμως «φίλος» του πρωθυπουργού;

Ένα μόνο πρέπει να σημειώσουμε:

- Το βάρος της ευθύνης για τις πράξεις του κ. Λούβαρη αντανakλάται στον ίδιο τον κ. Α. Παπανδρέου, ο οποίος, επιπλέον, δεν μπορεί να ισχυριστεί ότι δεν γνώριζε ποιος ήταν και ποιος είναι ο στενός φίλος του. Όταν τον πρωτογνώρισε, το 1979-1980, μπορεί να μην γνώριζε επαρκώς τα ενδιαφέροντα του κ. Λούβαρη. Γνωρίζει όμως ποιος εί-

ναι και τις σχέσεις του με τους Τσάτσους και το εμπόριο όπλων τουλάχιστον από το 1983.

Το ποιος είναι και τι κάνει ο κ. Λούβαρης έγινε πριν από λίγο καιρό γνωστό και σε άλλο πρόσωπο του στενού περιβάλλοντος του κ. Ανδρέα Παπανδρέου. Όταν όμως θέλησε να ερευνήσει το θέμα απομακρύνθηκε από τη θέση του και η δικαιολογία που δόθηκε προς τα έξω ήταν ότι «ήλθε σε σύγκρουση» με άλλο πρόσωπο του στενού περιβάλλοντος του πρωθυπουργού το οποίο διατηρεί στενότερες σχέσεις συνεργασίας με τον κ. Λούβαρη.

Απομακρυνθέντες και εκπεσόντες άγγελοι είναι οι φτωχοί διάβολοι...

ΚΑΙ Η ΤΑΜΠΑΚΙΕΡΑ;

Εξαιτίας της σοβαρότητας των καταγελλομένων στο ρεπορτάζ, όχι μόνο φροντίσαμε να τον συναντήσουμε αλλά του γνωστοποιήσαμε και το πλήρες κείμενο που δημοσιεύεται εδώ.

Ο κ. Γ. Λούβαρης μας έστειλε προχθές Τετάρτη το ακόλουθο γράμμα που εμείς δημοσιεύουμε χωρίς κανένα σχόλιο:

Κύριε Διευθυντά,
Σας ευχαριστώ ειλικρινά για την καλοσύνη σας να με ενημερώσετε για το πράγματι πολύ σοβαρό θέμα του εις βάρος μου δημοσιεύματός σας.

Με όλη την ευθύνη κάθε στοιχειωδώς έντιμου και υπεύθυνου πολίτη, σας δια-

βεβαιώνω κατηγορηματικά και απόλυτα ότι τίποτε το παράνομο ή ύποπτο ή διαβλητό δεν με συνέχει κατά οποιοδήποτε τρόπο, άμεσο ή έμμεσο, με την εμπορική συμφωνία και αγορά από το ΓΕΑ των περιών ο λόγος πυραύλων.

Επαναλαμβάνω με έμφαση, υπογραμμίζω και αναλαμβάνω ΟΛΗ την ευθύνη, ηθική, κοινωνική και νομική, ότι τόσο εγώ, όσο και οποιοδήποτε άλλο πρόσωπο συνδεδεμένο με μένα δια δεσμών συγγενείας ή φιλίας δεν ωφελήθη και το ελάχιστο απ' αυτήν (την αγορά).

Ναι, είναι αλήθεια ότι ήμουν υπάλληλος της ΑΓΕΤ-Ηρακλής, από την οποία όμως απολύθηκα την 7/3/84 και έκτοτε εργάζομαι τίμια, σεμνά και αθόρυβα. Είναι ψεύδος, ότι υπήρξα ποτέ ή είμαι υπάλληλος ή συνεργάτης με οποιαδήποτε νομική έννοια ή σχέση οποιασδήποτε πολυεθνικής εταιρείας και πολύ περισσότερο της «Κέστρελ». Είναι τουλάχιστον περίεργο, για να μην πω γελοίο, η εκμετάλλευσή του ονόματός μου σε κάποιο telex, πράγμα που έγινε ο καμβάς για το όλο story της παρούσης «ιστορίας».

Πέραν των ως άνω, το ότι με τιμά σαν πολίτη και άνθρωπο η εκτίμηση του πρωθυπουργού της χώρας συνιστά λόγον πολιτικού ψόγου ή άγριας (εσω)κομματικής διεργασίας. Αλλάξιμο στους ανθρώπους και τις κοινωνίες όταν από υλικό συμφέρον ή ψυχική μοχθηρία επιχειρούν βάνασσο εκβιασμό για αποκοπή φιλικών ανθρωπίνων σχέσεων με την απειλή της αοριστολογού χυδαιότητας και ψευδολογίας.

Αθήνα 21/10/87
Με ιδιαίτερη τιμή
Γεώργιος Λούβαρης

Κυκλοφορεί από τις

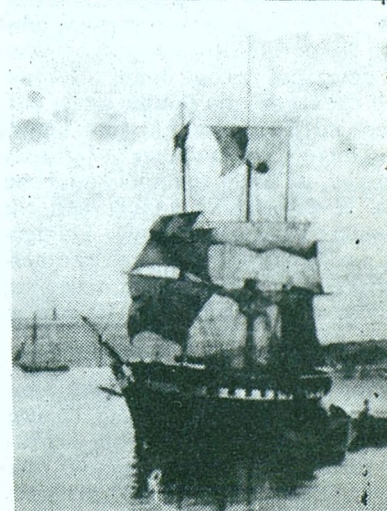
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΕΔΡΟΣ

Γ. Γενναδίου 3 - Τηλ. 36.02.007

ΓΙΟΛΑΝΤΑ ΧΑΤΖΗ Έλληνες ζωγράφοι 19ος αιώνας

οδηγός για παιδιά

Το πρωτότυπο αυτό βιβλίο περιλαμβάνει αντιπροσωπευτικούς Έλληνες ζωγράφους του 19ου αιώνα, περιγραφή των έργων τους πάνω στη σύνθεση και στις λεπτομέρειες του έργου και διάφορα παιχνίδια που ασκούν την παρατηρητικότητα.

Ήταν ο Νέρων αριστερός;

Του Δ. Δέψη

Από το Δεκέμβριο του 1975 που δολοφονήθηκε ο Γουέλτς οι τιμές ηγεσίας των ηρωικών υπηρεσιών ασφαλείας της Ελληνικής Δημοκρατίας βρίσκονται ανάμεσα σε δισταγρούμενα πυρά. Από τη μια, κατηγορούνται από τους ακροδεξιούς ότι γνωρίζουν τους δράστες των δολοφονιών - εμπρησμών - βομβισμών, αλλά δεν προχωρούν στη σύλληψή-τους γιατί υπακούουν στις πιέσεις της πολιτικής εξουσίας που έχει διαβρωθεί από τους κομμουνιστές. Από την άλλη, η αντιπολίτευση (με προεξάρχουσα την Αριστερά), καταγγέλλει ότι οι δράστες είναι γνωστοί ακροδεξιοί, αλλά δεν συλλαμβάνονται γιατί τα σώματα ασφαλείας είναι πάντα διαβρωμένα από τους χουντικούς. Σύμφωνα και με τις δύο εκδοχές, λοιπόν, η αστυνομία «γνρίζει» αλλά δεν «πράττει»: το αιώνιο φιλοσοφικό πρόβλημα της σχέσης θεωρίας - πράξης. Στο πρόβλημα αυτό υπάρχει, ευτυχώς για την αστυνομία, και η κυβερνητική τοποθέτηση ότι οι υπηρεσίες ασφαλείας «με βάση όσα ξέρουν, κάνουν ό,τι μπορούν».

Άποψη του υπογράφοντος είναι ότι, από φιλοσοφική σκοπιά, η απάντηση της αστυνομίας στο πρόβλημα «θεωρία - πράξη» ήταν άψογη. Εφάρμοσε με τον πιο σωστό τρόπο τη βασική αρχή της μαοϊκής διαλεκτικής γνωσιολογίας, που συμπυκνώνεται στο γνωστό τρίπτυχο πρακτική - θεωρία - πρακτική: Ποιοί έβαζαν βόμβες επί δικτατορίας; Οι αριστεροί. Αυτό το εμπειρικό γεγονός οδηγεί στο θεωρητικό συμπέρασμα ότι γενικά οι αριστεροί βάζουν βόμβες. Επομένως, η επανεμφάνιση βομβιστικών φαινομένων κατά τη μεταπολίτευση οδηγεί στην πρακτική των μαζικών συλλήψεων αριστερών, με βάση την προϋπάρχουσα γνώση. Η φιλοσοφική τοποθέτηση της αστυνομίας είναι αδαμάντινης καθαρότητας και δεν είναι δυνατόν ν' αποτελέσει αντικείμενο κριτικής. Τις αιτίες της αποτυχίας-της θα πρέπει να τις αναζητήσουμε αλλού.

Πράγματι, παρά την ισχυρή θεμελίωση της πρακτικής-της στη διαλεκτική θεωρία της γνώσης, η αστυνομία αποτυγχάνει γιατί αρνείται να προσφύγει στα φώτα της ιστορίας. Το γεγονός ότι μετά τη μεταπολίτευση υπήρξαν και ακροδε-

ξιοί τρομοκράτες οπωσδήποτε θολώνει λίγο την καθαρότητα του προηγούμενου συλλογισμού, μειώνει τη βεβαιότητα της αστυνομίας ότι βρίσκεται στη σωστή κατεύθυνση, την κάνει επομένως λιγότερο αποτελεσματική. Μια ανιστορική διαλεκτική καταλήγει να είναι ένας μηχανισμός σκέψης που δουλεύει στο κενό, που οδηγεί επομένως σε λάθος συμπεράσματα γιατί οι έννοιες και οι πρακτικές χάνουν την ιστορική-τους φόρτιση και εφαρμόζονται σε λάθος καταστάσεις. Θα προσπαθήσουμε, λοιπόν, ν' αναζητήσουμε την αλήθεια περιπλανώμενοι στις δύσβατες ατραπούς της ιστορίας, χωρίς όμως ούτε στιγμή να χάνουμε από τα μάτια-μας και τη διαλεκτική. Λόγω επικαιρότητας δεν θ' ασχοληθούμε με το γενικό πρόβλημα *δεξιά - αριστερά - τρομοκρατία*, αλλά με το ειδικότερο *δεξιά - αριστερά - εμπρησμοί*.

Ο πιο γνωστός εμπρησμός της ιστορίας είναι αυτός της Ρώμης. Και το κρίσιμο ερώτημα ανακύπτει αυτόματα: Ήταν ο Νέρων αριστερός; Ας μη βιαστούμε να πούμε ότι αυτοκράτορας και αριστερός είναι αντιφατικές έννοιες. Αν υπάρχουν «κόκκινοι τσάροι», γιατί να μην υπάρχουν και «κόκκινοι αυτοκράτορες»; Πρέπει να δούμε από πολύ κοντά την ιστορική πραγματικότητα της εποχής (64 μ.Χ.) πριν απαντήσουμε. Τα ιστορικά στοιχεία είναι αρκετά γνωστά: Μια μεγάλη πυρκαγιά καταστρέφει σχεδόν όλη τη Ρώμη την ώρα που η Ρώμη καίγεται ο Νέρων παίζει τη λύρα-του και συνθέτει ποιήματα. Μετά την πυρκαγιά, ο Νέρων κατηγορεί τους χριστιανούς σαν υπεύθυνους, αρχίζει αληνής διωγμός-τους και στη συνέχεια η Ρώμη ανοικοδομείται.

Υπάρχουν σοβαρά στοιχεία που μπορούν να στηρίξουν την άποψη ότι ο Νέρων ήταν δεξιός. Πρώτο, η ενασχόλησή-του με τη λυρική ποίηση, που ο σοσιαλιστικός ρεαλισμός την έχει καταδικάσει ανεπιφύλακτα. Δεύτερο, ο διωγμός των χριστιανών, των κομμουνιστών δηλαδή της εποχής-του. Πρόκειται όμως για μια ανάλυση που παραμένει στο ιδεολογικό (ποίηση) και πολιτικό (διωγμοί) εποικοδόμημα και παραβλέπει τους πραγματικούς κινητήρες της ιστορίας, τις παραγωγικές δυνάμεις και τις παρα-

γωγικές σχέσεις.

Πράγματι, το καθοριστικό στοιχείο είναι, κατά τη γνώμη-μου, το γεγονός της ανοικοδόμησης της Ρώμης: Ένα απτό, υλικό στοιχείο. Η Ρώμη είχε ως τότε αναπτυχθεί άναρχα και άτακτα, όπως περίπου η σημερινή Αθήνα. Η συνεχής συσσώρευση και αυθαίρετων οικισμών για τους πληβείους και μεγαλοπρεπών ανακτόρων για τους πατρικίους γινόταν χωρίς κανένα πρόγραμμα, χωρίς καμιά οικιστική πολιτική, χωρίς να λαμβάνονταν υπόψη οι λειτουργικές ανάγκες της πόλης. Τα μικροσυμφέροντα που υπήρχαν (είτε των πατρικίων, είτε των πληβείων) δεν επέτρεπαν τη λήψη ριζικών μέτρων. Η πυρκαγιά έλυσε το πρόβλημα. Η Ρώμη ξαναχτίστηκε νέα, μοντέρνα, με μια πολεοδομική αντίληψη που ανταποκρινόταν στις αυξημένες παραγωγικές δυνάμεις και τις διαμορφωμένες παραγωγικές σχέσεις. Κι ακόμη, στο επίπεδο του εποικοδομήματος, σημασία δεν έχει αν υπήρξαν μερικές ακόμη χιλιάδες θύματα που εσφάγησαν, σταυρώθηκαν ή φαγώθηκαν από τα λιοντάρια στο Κολοσσαίο για να ικανοποιηθούν τα ευτελή ένστικτα του όχλου: Κατ' αρχήν, το σωστό λαϊκό αίσθημα απέδωσε ευθύς εξ αρχής στο Νέρωνα κι όχι στους χριστιανούς την ευθύνη δεύτερο, ο νέος διωγμός ατσάλωσε ακόμη περισσότερο τη θέληση των χριστιανών που, τιμώντας το θύματά-τους, ρίχτηκαν σε νέους αγώνες που, όπως όλοι ξέρουμε, τελικά δικαιώθηκαν.

Δεν υπάρχει καμιά αμφιβολία, λοιπόν, μόνο αστοί ιστορικοί θα το αμφισβητούσαν, ότι ο Νέρων ήταν αριστερός, ήταν ένας «κόκκινος αυτοκράτορας», έστω και μόνο κατά τη δραματική εκείνη στιγμή που το πρόσωπό-του φωτιζόταν από τις κόκκινες ανταύγειες της πυρπολούμενης Ρώμης. Ο εμπρησμός της πόλης όχι μόνο συμμόρφωσε τις παραγωγικές σχέσεις στις υπάρχουσες παραγωγικές δυνάμεις, αλλά και έδωσε νέα ώθηση στις παραγωγικές δυνάμεις, αν σκεφθούμε το πόσο ωφελήθηκε η τεχνολογία της εποχής από την υπεράνθρωπη προσπάθεια ν' ανοικοδομηθεί το συντομότερο δυνατό η Ρώμη. Ακόμη κι αν, όπως ισχυρίζονται ορισμένοι ιστορικοί, δεν έκαψε ο Νέρων τη Ρώμη, από την ανάλυσή-μας προκύπτει ότι μόνο έ-

νας αριστερός θα μπορούσε να είναι ο εμπρηστής. Τα ονόματα των προσώπων δεν έχουν σημασία, αρκεί το ότι γίνονται οι εκφραστές των υπόγειων ρευμάτων της ιστορίας.

Θα μπορούσαμε να πολλαπλασιάσουμε τα παραδείγματα. Υπάρχει, ας πούμε και το Παρίσι: η καταστροφή-του από πυρκαγιά έδωσε τη δυνατότητα στον Ωσμάν να φτιάξει τα μεγάλα βουλεβάρτα που ήταν αναγκαία για την κατασταλτική τεχνολογία της εποχής, επέτρεπαν δηλαδή να μετακινούνται και να χρησιμοποιούνται κανόνια ενάντια στα οδοφράγματα. Νομίζω όμως ότι πείστηκαν οι αναγνώστες του ΑΝΤΙ ότι ένας καλός εμπρησμός, την κατάλληλη στιγμή, βάζει σε κίνηση τη διαλεκτική σχέση παραγωγικών δυνάμεων - σχέσεων, τη διαλεκτική της καταστροφής και της δημιουργίας. Επομένως, ένας τέτοιος εμπρησμός δεν μπορεί παρά να είναι έργο αριστερών.

Ας μεταφερθούμε τώρα από το 64 μ.Χ. στο 1981. Ήδη, και μόνο το γεγονός ότι παρεμβάλλονται ακριβώς 1917 χρόνια δεν είναι τυχαίο. Ή, και αν είναι, πρόκειται για μια εύλογη σύμπτωση. Αλλά ας δούμε πιο συγκεκριμένα ποιές είναι οι επιπτώσεις των πρόσφατων εμπρησμών πριν καταλήξουμε σε συμπεράσματα:

Πρώτο, όποιος έχει διαβάσει έστω και την πρώτη μόνο φράση του *Κεφαλαίου* ξέρει ότι «ο πλούτος των κοινωνιών όπου κυριαρχεί ο κεφαλαιοκρατικός τρόπος παραγωγής εμφανίζεται σαν ένας τεράστιος σωρός από εμπορεύματα». Όποιος καταστρέφει εμπορεύματα, καταστρέφει τον πλούτο, δηλαδή τους πλούσιους. Οι πρόσφατοι εμπρησμοί κατάστρεψαν εμπορεύματα.

Δεύτερο, δεν κάηκαν εμπορεύματα που προορίζονταν να χρησιμοποιούνται σαν μέσα παραγωγής (μηχανήματα), οπότε σαφώς θα είχαμε μια οπισθοδρόμηση των παραγωγικών δυνάμεων. Κάηκαν εμπορεύματα που προορίζονταν για κατανάλωση — που για ν' αντικατασταθούν πρέπει να δουλέψουν φουλ οι βιομηχανίες, έχουμε δηλαδή μια πρόοδο των παραγωγικών δυνάμεων.

Τρίτο, είναι γνωστό πως η οργάνωση των ελληνικών μεγάλων καταστημάτων πολύ υστερούσε σε σχέση με τα δυτικοευρωπαϊκά ή αμερικάνικα — με τα κλειστά κυκλώματα τηλεόρασης για τον έλεγχο πελατών - εργαζομένων, τα ηλεκτρονικά συστήματα κοστολόγησης - πληρωμής, τους κομπιούτερς που παρακολουθούν στιγμή - στιγμή την κίνηση και δίνουν οδηγίες. Ο εμπρησμός-τους επιτρέπει την εκ βάθρων ανακαίνισή-τους, που σημαίνει και πρόοδο των παραγωγικών δυνάμεων και αλλαγή των παραγωγικών σχέσεων στα πλαίσια της επιχείρησης.

Τέταρτο, αποδείχθηκε ότι τα μέσα που διαθέτουν η αστυνομία και τα καταστήματα για την παρεμπόδιση των εμπρησμών (δεκάδες χαφιάδες, έλεγχος στις τσάντες, κτλ.) είναι ανεπαρκή. Πρέπει να μούν συστήματα ελέγχου

αντίστοιχα μ' αυτά που υπάρχουν στα αεροδρόμια για τις αεροπειρατείες. Νέα τεχνολογία, νέα πρόοδος στις παραγωγικές δυνάμεις.

Πέμπτο, η προσωρινή έκλειψη μερικών μεγάλων καταστημάτων δίνει τη δυνατότητα σ' ορισμένους μικρομεσαίους καταστηματάρχες να συσσωρεύσουν κέρδη και να μετατραπούν με τη σειρά-τους σε μεγαλομαγαζάτορες. Νέα συσσωρευση κεφαλαίου, νέα πρόοδος του καπιταλισμού, πιο κοντά στο σοσιαλισμό.

Ας μεταφερθούμε τώρα στο επίπεδο του εποικοδομηματος:

Πρώτο, αφού τα μεγάλα καταστήματα εισπράζουν τις κρατικές ενισχύσεις, αμέσως μετά απολύουν τους υπαλλήλους. Η αύξηση της στρατιάς των άνεργων προλεταρίων οδηγεί αργά ή γρήγορα στο ξέσπασμα της οργής-τους, στη συνειδητοποίηση - πολιτικοποίησή-τους.

Δεύτερο, οξύνει τις αντιθέσεις στα πλαίσια της άρχουσας τάξης: Οι καταστηματάρχες φεσώνουν τους βιομήχανους προμηθευτές-τους, οι ασφαλιστικές εταιρείες τσακώνονται με τους καταστηματάρχες, οι τράπεζες που χρηματοδοτούσαν τα καταστήματα τσακώνονται με όλους.

Τρίτο, αποδεικνύεται ότι ο καθένας-μας μπορεί να χτυπήσει οποιονδήποτε, οπουδήποτε, οποιαδήποτε στιγμή: Ένα πακέτο τσιγάρα, ένα φτηνό ρολόι, ένα φλάσι, λίγη βενζίνη, όλα μαζί λιγότερο από ένα χιλιάρικο, αρκούν για να κάψουμε είτε το αυτοκίνητο του αφεντικού-μας, είτε τη Βουλή, τα υπουργεία, ή το Προεδρικό Μέγαρο.

Τέταρτο, με το να συλλαμβάνει η αστυνομία διάφορους άσχετους, και η ανικανότητά-της αποδεικνύεται και τα θύματά-της τη μισούν ακόμη περισσότερο.

Πέμπτο, κι αν αγριέψουν διάφοροι κύκλοι και καταφέρουν να επιβάλουν την τάξη με τα tankes, τελικά κάποτε θα πέσουν κι αυτοί και — όπως αποδείχτηκε από την προηγούμενη δικτατορία — θα κάνουμε πάλι δυο βήματα μπροστά, μετά το ένα βήμα πίσω.

Αξίζει αράγε να συνεχίσουμε; Και ο πιο ξεροκέφαλος σκεπτικιστής πρέπει να έχει πειστεί ότι η διαλεκτική μελέτη της ιστορίας και της σύγχρονης πραγματικότητας — είτε στη βάση, είτε στο εποικοδόμημα — σ' ένα συμπέρασμα οδηγεί: οι πρόσφατοι εμπρησμοί αναπτύσσουν τις παραγωγικές δυνάμεις, διαμορφώνουν τις παραγωγικές σχέσεις, πάνε τον καπιταλισμό ένα βήμα πιο μπροστά, ένα βήμα πιο κοντά στον τάφο-του. Παράλληλα οξύνουν τις αντιθέσεις στα πλαίσια της αστικής τάξης, ενισχύουν την κακομοιριά και την αγωνιστικότητα των προλεταρίων, αταλώνουν τη θέληση των αγωνιστών. Μια σπίθα, μπορεί να βάλε φωτιά σ' όλη την πεδιάδα — μπορεί να επιταχύνει την κίνηση των γραναζιών της ιστορίας — μπορεί να μας φέρει πιο κοντά στον ποθητό στόχο.

Υπάρχουν και ορισμένοι αφελείς μαρξιστές που θα αντιτάξουν, για παράδειγμα, ότι η προώθηση της τεχνολογίας καταστολής δεν αποτελεί πρόοδο των παραγωγικών δυνάμεων — αφού στρέφεται ενάντια στις λαϊκές δυνάμεις. Μα είναι πασιγγωστό πως η τεχνολογία είναι ουδέτερη: αυτά που αυτοί σήμερα κατασκευάζουν για να τα χρησιμοποιήσουν εναντίον-μας, αύριο που θα τα πάρουμε εμείς θα τα στρέψουμε εναντίον-τους — και εναντίον όλων όσων έχουν αντίρρηση. Μα η ανεργία κι η κρίση δεν οδηγούν πάντα στην επανάσταση, οδηγούν και στο φασισμό, όπως στο μεσοπόλεμο — θ' αντιτάξει άλλος. Μα εμείς δεν ασχοληθήκαμε — ούτε είναι δυνατό κάτι τέτοιο — με τα ατυχήματα, τα στραβοπατήματα της ιστορίας, αλλά με τους θεμελιώδεις νόμους-της: οποιοδήποτε εγχειρίδιο μερξισμού - λενινισμού, της Ακαδημίας Επιστημών ή άλλο, κι αν ανοίξετε θα δείτε ότι η κρίση είναι το προηγούμενο σκαλοπάτι από το σοσιαλισμό. Κι αν τα ρολόγια που βρέθηκαν, με αρκετά περιεργές συνθήκες, είναι απλώς η στάχτη για τα μάρτια και στην πραγματικότητα οι εμπρησμοί έγιναν με πιο τέλεια μέσα; — ίσως επιμείνει ο αδιόρθωτος σκεπτικιστής. Και τι σημασία έχει αυτό; Έστω κι αν τις φωτιές τις βάζουν χουντικοί, ή και πυρομανείς, η κρουσάλληνη ιστορική - διαλεκτική ανάλυσή-μας έδειξε ότι αυτό που προωθούν είναι ο σοσιαλισμός, οδηγούν στην κοινωνία της ελευθερίας και της δικαιοσύνης.

Μα τότε γιατί να μην καεί όλη η Αθήνα; — θα ρωτήσει όποιος πείστηκε. Αυτό ακριβώς είναι το τελικό συμπέρασμα: αν πρέπει να γίνει μια κριτική στους εμπρηστές είναι ότι καταφεύγουν σε ημίμετρα. Η συνοπτική ανάλυση που κάναμε για την περίπτωση της Ρώμης αποδεικνύει ότι τα βήματα προς το σοσιαλισμό θα ήσαν εκατονταπλάσια αν καίγονταν όλη η Αθήνα κι όχι μόνον μερικά μαγαζιά. Η ιστορία άλλωστε πάλι μας διδάσκει: ο συνεπέστερος επαναστάτης του 20ού αιώνα Πολ Ποτ άδεια-σε όλη την Πνομ Πενχ για να καταφέρει να φέρει, έστω και προσωρινά, το σοσιαλισμό στην Καμπότζη. Εμείς, αντί ν' αδειάσουμε την Αθήνα, δεν έχουμε παρά να την κάψουμε. Ίσως κοστίζει μερικές χιλιάδες θύματα παραπάνω σε σχέση με την Πνομ Πενχ, θα έχουμε όμως εκπληκτική οικονομία χρόνου — και κανένα κίνδυνο πισωγυρισματος στην παλιά κατάσταση.

Ας μην ανησυχούν, λοιπόν, Κυβέρνηση, Αστυνομία, Αντιπολίτευση. Αν τις φωτιές τις βάζουν χουντικοί γρήγορα θα διαπιστώσουν το λάθος-τους και θα σταματήσουν. Αν τις βάζουν πυρομανείς, μόλις τελειώσουν με τα ποιήματά-τους θα σταματήσουν. Κι αν είναι συνεπείς αριστεροί — αυτοί συνήθως διασπώνται πολύ εύκολα, — πάλι θα σταματήσουν. Άλλωστε έχουν μείνει τόσο λίγοι πια, ακόμη και στη Γερμανία και την Ιταλία, όπου βρίσκονται οι πρώτοι διδάξαντες...

Κ Τ Κ Λ Ο Φ Ο Ρ Ο Τ Ν

ΧΡΗΣΙΜΑ ΒΙΒΛΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

ΒΙΝΝΙΚΟΤ ΝΤΟΝΑΛΝΤ

Το παιδί, η οικογένεια και ο εξωτερικός του κόσμος
Το παιδί, το παιχνίδι και η πραγματικότητα

ΕΡΙΚΣΟΝ ΕΡΙΚ

Η παιδική ηλικία και η κοινωνία

ΚΟΥΠΕΡ ΝΤΑΙΗΒΙΝΤ

Η γραμματική της ζωής

ΛΑΙΝΓΚ ΡΟΝΑΛΝΤ

Η πολιτική της οικογένειας

ΛΑΚΑΝ ΖΑΚ

Η οικογένεια (Τα οικογενειακά συμπλέγματα
στη διαμόρφωση του ατόμου)

ΜΑΔΙΑΝΟΣ ΜΙΧΑΗΛΗΣ

ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΨΥΧΙΚΗ ΥΓΕΙΑ

Εισαγωγή στην Κοινωνική Ψυχιατρική Τόμος Α'
Κοινωνική Ψυχιατρική και κοινοτική ψυχική υγιεινή
Τόμος Β' - Τεύχος Α'

ΠΙΑΖΕ ΖΑΝ

Η ψυχολογία της νεοπροσύνης

ΤΣΙΑΝΤΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ - ΜΑΝΩΛΟΠΟΥΛΟΣ ΣΩΤΗΡΗΣ
(Επιμέλεια)

ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΘΕΜΑΤΑ ΠΑΙΔΟΨΥΧΙΑΤΡΙΚΗΣ

Ανάπτυξη Τόμος Α1

Προσεγγίσεις στην ταξινόμηση και διάγνωση Τόμος Α2

Ψυχοκοινωνικά θέματα Τόμος Α3

Ψυχοπαθολογία Τόμος Β1

Ψυχοπαθολογία Τόμος Β2

Θεραπευτικές προσεγγίσεις Τόμος Γ'

ΓΚΟΤΝΤΜΑΝ ΠΩΛ

Υποχρεωτική δυσεκπαίδευση
(Κριτική της κατεστημένης παιδείας)

ΚΑΛΟΤΡΗ-ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΥ Ρ. - ΚΑΣΣΑΡΗΣ Χ.

Το μουσείο μέσω Τέχνης και Αγωγής

ΚΟΥΜΠΕ ΦΕΛΙΞ ΦΟΝ

Επιστήμη της αγωγής

ΜΠΑΑΚΕ ΝΤΙΤΕΡ

Το παιδί από 6-12 ετών - Τόμος Α'

Το παιδί από 13-18 ετών - Τόμος Β'

ΜΠΡΕΓΚΙΕ ΖΑΝ ΚΛΩΝΤ

Ελεύθερες συζητήσεις με τον Ζαν Πιαζέ

ΝΗΛ Α. Σ.

ΣΑΜΕΡΧΙΑ: Το ελεύθερο σχολείο

ΝΤΙΚΕΝΣ, ΧΕΝΡΤ, ΧΟΛΤ, ΛΑΓΚΙΓΙΟΜΙ κ.ά.

Η ιδεολογία της εκπαίδευσης κι η μάθηση
της ελευθερίας (Σύνταξη-εισαγωγή-σχόλια: Ν. Μπαλής)

ΠΙΛΑΒΙΟΣ ΝΙΚΟΣ

Τώρα που τα παιδιά κοιμούνται

ΠΟΛΥΧΡΟΝΟΠΟΥΛΟΣ ΠΑΝΟΣ

Παιδεία και πολιτική στην Ελλάδα

(Κριτική ανάλυση και αξιολόγηση των ιδεολογικών και
γνωστικών λειτουργιών του σχολικού συστήματος,
1950-1975)

Τόμος Α', Τόμος Β'

ΦΕΝΤ ΧΕΛΜΟΤΤ

Κοινωνική ένταξη και εκπαίδευση

ΧΕΝΕΚΑ ΧΑΝΣ ΠΕΤΕΡ

Βασική κατεύθυνση της Κοινωνιολογίας της Παιδείας

ΧΟΛΤ ΤΖΩΝ

Πέρα από το Σάμερχιλ (Η εναλλαγή της ελευθερίας)

Το σχολείο-φυλακή και η ελεύθερη μάθηση

Οι ανάγκες και τα δικαιώματα των παιδιών

(Απόδραση από την παιδική ηλικία)

Ε Κ Δ Ο Σ Ε Ι Σ Κ Α Σ Τ Α Ν Ι Ω Τ Η

Η σύγχρονη εκδοτική παρουσία στα ελληνικά γράμματα

Ζ. Πηγής 3, 106 78 Αθήνα. Τηλ. 360.32.34 - 36.01.331

Φάγαμε χιές Τὸ ὡμὶ τοῦ ἑήμερα;

ΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗΣ ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΑΣ

Μιὰ πρώτη ἐκτίμησή τους, γραμμένη
ἀπὸ τὸν καθηγητὴ Διον. Καράγεωργα.

Πρώτη δουλειὰ τῶν ὑπευθύνων οἰκονομικῆς πολιτικῆς τῆς πρώτης μεταδικτατορικῆς κυβέρνησης εἶναι νὰ ἀναθέσουν σὲ μιὰ ὁμάδα ἐπιστημόνων νὰ ἐκτιμήσει σὲ ποιὰ ἔκταση ἡ στρατιωτικὴ δικτατορία ἐξάρθρωσε τὴν ἑλληνικὴ οἰκονομία: Πόσο βαθεῖς εἶναι οἱ νομισματικὲς διαταραχὲς (ὁ πληθωρισμὸς καὶ ἡ ὕφεση) ποὺ μᾶς κληροδότησε· σὲ ποῖο βαθμὸ καθυστέρησε τὶς διαρθρωτικὲς ἀλλαγές γιὰ γρήγορη καὶ αὐτοδύναμη ἀνάπτυξη τῆς χώρας· πόσο διέστρεψε τὴ φυσιογνωμίαν τῆς οἰκονομίας· τί καταστροφὲς ἔκανε στὸ φυσικὸ περιβάλλον· σὲ ποῖο βαθμὸ χρέωσε τὸν ἑλληνικὸ λαὸ στὸ ξένο τοκογλυφικὸ κεφάλαιο· πόσο μεγάλωσε τὶς ἀνισότητες ἀνάμεσα στὴν πλούσια τάξη καὶ τὰ μεγάλα λαϊκὰ στρώματα τοῦ πληθυσμοῦ, κλπ. κλπ.

Οἱ ἐκτιμήσεις αὐτὲς χρειάζονται, πρῶτον, γιὰ νὰ διαφωτισθοῦν οἱ φορεῖς τῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς στὸ τί μέτρα πρέπει νὰ πάρουν γιὰ νὰ ἀνακοπῇ ἡ οἰκονομικὴ κατάρρευση. Χρειάζονται, δεῦτερον, γιὰ νὰ ἐκτιμηθοῦν οἱ θυσίες ποὺ θὰ ζητηθοῦν ἀπὸ τὸ λαὸ γιὰ νὰ ὀρθοποδήσῃ ἡ οἰκονομία. Ἀλλὰ, πρωταρχικά, αὐτὲς οἱ ἐκτιμήσεις χρειάζονται γιὰ νὰ μάθουμε ὅλοι τί δεινὰ μπορεῖ νὰ ἐπισωρεῖται μιὰ δικτατορία σὲ ἓνα λαό.

Ἡ στατιστικὴ ἐκτίμηση τῶν συνεπειῶν τῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς τῆς δικτατορίας δὲν εἶναι εὐκολὴ δουλειὰ καὶ δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ ἀπὸ ἓνα μόνο ἐπιστήμονα. Χρειάζεται νὰ δουλέψῃ ὁμάδα ἐπιστημόνων ἐφοδιασμένη μὲ σύγχρονες ὑπολογιστικὲς μηχανές, ποὺ νὰ διαθέτῃ ὅλα τὰ ἀληθινὰ στατιστικὰ δεδομένα – ὄχι τὰ παραποιημένα ποὺ δημοσίευε ἡ δικτατορικὴ κυβέρνηση γιὰ νὰ ἐμφανίζει τὴν κατὰστασι ὅπως ἤθελε – καὶ κυρίως τὰ στοιχεῖα ποὺ μέχρι τώρα κρατοῦσαν οἱ δικτατορες ἀπόκρυφα ἀπὸ τὸν λαὸ (ὅπως οἱ ὅροι ἐξωτερικοῦ δημοσίου δανεισμοῦ). Παρ' ὅλο ὅτι δὲν διαθέτω τὶς διευκολύνσεις αὐτές, θὰ προσπαθῶ σ' αὐτὸ ἐδῶ τὸ ἀρθρο νὰ δώσω μιὰ ἀμυδρὴ εἰκόνα τῶν ὀδυνηρῶν οἰκονομικῶν συνεπειῶν τῆς δικτατορίας.

ΟΙ ΠΡΟΣΔΟΚΙΕΣ ΤΟΥ ΛΑΟΥ ΚΑΙ Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΤΗΝ ΠΡΟΔΙΚΤΑΤΟΡΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟ

Μετὰ τὸ Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο καὶ τὸν ἐμφύλιο σπαραγμὸ, ὁ ἑλληνικὸς λαός, ἔχοντας τὴν ἐμπειρίαν τῆς οἰκονομικῆς καὶ πολιτικῆς καθυστέρησης τῆς μεταδικτ. δικτατορίας, δὲν ἄργησε νὰ συνειδητοποιήσει τὴν ἀνάγκη γιὰ:

α) Γρήγορη οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη, ὥστε νὰ μπορέσει ἡ χώρα νὰ φθάσῃ σὲ σύντομο σχετικὰ διάστημα τὰ ἐπίπεδα εὐημερίας καὶ πολιτισμοῦ τῶν ἄλλων ἀναπτυγμένων χωρῶν τῆς Εὐρώπης.

β) Ἀνάπτυξη ἀνεξάρτητη ἀπὸ τὸ ξένο ἐκμεταλλευτικὸ κεφάλαιο, ὥστε οἱ καρποὶ τοῦ μόχθου τοῦ λαοῦ νὰ μένουν στὴ χώρα του.

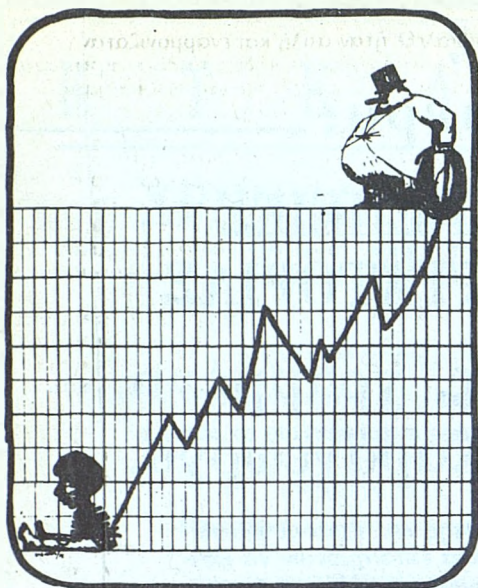
γ) Δίκαιη κατανομή τῆς θυσίας γιὰ τὴν ἀνάπτυξη μὲ περιορισμὸ τῆς σπατάλης τοῦ πλεονάσματος σὲ προκλητικὰ πολυτελὴ κατανάλωση ἀπὸ τὴν πλούσια τάξη.

δ) Δίκαιη διανομὴ τῶν καρπῶν τῆς ἀνάπτυξης μὲ ἀξίωση τῆς μερίδας τῶν ἐργατῶν καὶ ἀγροτῶν στὸ ἐθνικὸ εἰσόδημα.

Αὐτὲς ἦταν οἱ βασικὲς ἐπιδιώξεις καὶ προσδοκίαι τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Απὸ τὰ στατιστικὰ στοιχεῖα ποὺ ἔχουμε προκύπτει ὅτι στὴν προδικτατορικὴ περίοδο 1950 - 1966 ἔγινε ἀξίολογος πρὸδος ἀπὸ πλευρᾶς ρυθμοῦ ἀνάπτυξης τῆς χώρας. Πραγματοποιήθηκε μέσος ἐτήσιος ρυθμὸς αὐξήσεως τοῦ ἐγχωρίου προϊόντος 6 % καὶ μειώθηκε ὡς ἓνα βαθμὸ τὸ τεράστιο χάσμα στὸ κατὰ κεφαλὴ εἰσόδημα ἀνάμεσα στὴν Ἑλλάδα καὶ τὶς ἄλλες ἀναπτυγμένες χώρες τῆς Εὐρώπης.⁽¹⁾ Ἐλάχιστες ὁμοῦ ἦσαν οἱ διαρθρωτικὲς ἀλλαγές ποὺ θὰ διασφάλιζαν αὐτοδύναμη ἀνάπτυξη τῆς χώρας. Μὲ τοὺς φυσικοὺς πόρους, τὸ ἀνθρώπινο δυναμικὸ καὶ τὰ ἀποταμιευτικὰ πλεονάσματα ποὺ διέθετε ὁ τόπος, μπορούσε νὰ εἶχαν πραγματοποιηθεῖ σημαντικὲς διαρθρωτικὲς ἀλλαγές στὴν οἰκονομία καὶ ὑψηλότεροι ρυθμοὶ ἀνάπτυξης, ὥστε νὰ εἶχαμε σχεδὸν πλησιάσει τὰ ἐπίπεδα εὐημερίας τῶν ἄλλων χωρῶν τῆς Εὐρώπης. Ὁ βασικώτερος λόγος ποὺ δὲν ἔγιναν αὐτὰ ἦταν τὸ γεγονός ὅτι ἡ πολιτικὴ ἐξουσία, τυπικὰ ἐκλεγμένη ἀπὸ τὸ λαό, ἦταν οὐσιαστικὰ δέσμια τῶν συμφερόντων τοῦ ντόπιου καὶ τοῦ ξένου κεφαλαίου καὶ ἀδυνατοῦσε νὰ προχωρήσῃ σὲ θεσμικὲς ἀλλαγές ποὺ θὰ ἐπέτρεπαν στὸ δημόσιο νὰ ἀναλάβῃ ἐκτεταμένη ἐπιχειρηματικὴ δράση σὲ κρίσιμους γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τομεῖς καὶ νὰ ἀξιοποιήσῃ παραγωγικὰ τὸ ἀποταμιευτικὸ πλεόνασμα ποὺ κατασπαταλοῦσε ἡ πλούσια τάξη σὺν

(1) Τὸ 1953 τὸ κατὰ κεφαλὴ εἰσόδημα τῆς Ἑλλάδας ἀντιπροσώπευε τὸ 40% τοῦ μέσου κατὰ κεφαλὴ εἰσοδήματος τῶν χωρῶν τῆς Εὐρώπης. Τὸ 1966 ἀντιπροσώπευε τὸ 50% περίπου, τὸ χάσμα μικρύνει κάπως ἀλλὰ παραμένει ἀκόμη τεράστιο.

στείρες μορφές δαπάνης.⁽²⁾ Τέτοιες θεσμικές αλλαγές αντιστρατεύονταν τα συμφέροντα της οικονομικής ολιγαρχίας. Έτσι, σε πρώτη φάση (1950-1960) η ανάπτυξη της βιομηχανίας, του πιο δυναμικού κλάδου παραγωγής, αφέθηκε μοιρατικά στις διαθέσεις και την πρωτοβουλία των Ελλήνων επιχειρηματιών που στάθηκαν άνικανοι να αύξησουν έστω και στο ελάχιστο τις βιομηχανικές επενδύσεις⁽³⁾ παρ'όλες τις γενναιόδωρες φορολογικές παραχωρήσεις και το μεγάλο όγκο έργων υποδομής που έκανε το Κράτος για να τους διευκολύνει. Την αδυναμία των Ελλήνων επιχειρηματιών θα έπρεπε να αναπληρώσει το Δημόσιο με την ίδρυση μεγάλων δημοσίων επιχειρήσεων και αγοράζοντας από τη διεθνή αγορά την τεχνολογία που μάς έλειπε. Αντί γι' αυτό, σε δεύτερη φάση (1960 και μετά), η πολιτική έξουσία, ύποταγμένη στην ξένη εξάρτηση, άνοιξε τις πόρτες στο ξένο έκμεταλλευτικό κεφάλαιο (Πεσινέ, Τόμ Πάππας κλπ.) στο οποίο μάλιστα παραχώρησε με νόμο συνταγματικής ισχύος τέτοια προνόμια και εύνοιες που η ζημιά από την ξένη έκμεταλλευση ίσως να αντισταθμίζει ή ακόμη και να ξεπερνά το βραχυχρόνιο συναλλαγματικό όφελος και την μικρή αύξηση της απασχόλησης από τις βιομηχανίες αυτές. Ο οικονομικός έλεγχος των ξένων μονοπωλίων έφθασε το 70-80% σε όρισμένους κλάδους και το 30-40% στο σύνολο της ελληνικής βιομηχανίας. Η δύναμη των ξένων μονοπωλίων ήταν τόσο μεγάλη ώστε όχι μόνο να επηρεάζει τις πολιτικές αποφάσεις, αλλά να απειλεί και αυτή ακόμη την υπόσταση της εκλεγμένης από το λαό πολιτικής εξουσίας.⁽⁴⁾ Η προσδοκία του ελληνικού λαού για γρήγορη και ανεξάρτητη από το ξένο έκμεταλλευτικό κεφάλαιο ανάπτυξη δεν φαινόταν να υλοποιείται.

Εκεί όμως που ο ελληνικός λαός διαψεύστηκε έντελώς, ήταν στις προσδοκίες του για δίκαιη κατανομή της θυσίας και των καρπών της ανάπτυξης. Το μεγαλύτερο βάρος για την ανάπτυξη έπεσε αναλογικά στις πλάτες των κατωτέρων εισοδηματικών τάξεων. Από μια οικονομομετρική έρευνα που έκανα στη φυλακή⁽⁵⁾ προκύπτει ότι στις αρχές της δεκαετίας του 60 το συνολικό φορολογικό βάρος που

έπεφτε στις πλάτες των κατωτέρων εισοδηματικών τάξεων έφτανε το 32%, των μεσαίων τάξεων ήταν 22% και των ανωτέρων μόνο 25%. Από την άλλη μεριά το μεγαλύτερο μέρος του όφελους από τον τεράστιο όγκο έργων υποδομής του δημοσίου, που το κόστος τους βάρυνε τελικά μέσω της φορολογίας τα εύρυθρα στρώματα του λαού, καρπώνονταν λίγοι μεγαλοβιομήχανοι. Εξάλλου η πλούσια τάξη, που έπρεπε να φέρει αναλογικά το μεγαλύτερο μέρος της θυσίας για την ανάπτυξη, σπαταλούσε το εισόδημά της σε πολυτελή κατανάλωση που ήταν πρόκληση σε ένα περιβάλλον όπου το επίπεδο διαβίωσης της μεγάλης μάζας του πληθυσμού ήταν χαμηλό και οι ανάγκες για παραγωγικές επενδύσεις τεράστιες.

Αλλά και η διανομή των καρπών της ανάπτυξης δεν ανταποκρινόταν στις προσδοκίες του λαού για κοινωνική δικαιοσύνη. Από την ίδια έρευνα που έκανα στη φυλακή προκύπτει ότι στις αρχές της δεκαετίας του 60 υπήρχε στην Ελλάδα η μεγαλύτερη εισοδηματική ανισότητα σε σύγκριση με τις άλλες χώρες της Ευρώπης, με εξαίρεση την Ισπανία και την Πορτογαλία. Το 40% του πληθυσμού που ανήκει στις κατώτερες εισοδηματικές τάξεις έπαιρνε μόνο το 9,5% του εθνικού εισοδήματος, το επόμενο 43% του πληθυσμού των μεσαίων τάξεων έπαιρνε το 32,5%, ενώ το 17% του πληθυσμού που απαρτίζει την πλούσια τάξη έπαιρνε το 58% του εθνικού εισοδήματος.

Στα τέλη της δεκαετίας του 50 ο ελληνικός λαός συνειδητοποίησε ότι η υλοποίηση του όραματός του για ανώτερα επίπεδα ευημερίας και πολιτισμού προσκρούει στο σύμπλεγμα δυνάμεων της ολιγαρχικής δεξιάς, του πλιατσίου και ξένων παραγόντων, που με διάφορες μεθόδους αλλοίωσαν κάθε φορά τις δημοκρατικές διαδικασίες με τρόπο που να κρατούν πάγια στα χέρια τους την πολιτική έξουσία για να προστάτουν τα συμφέροντα του μεγάλου κεφαλαίου και να διασφαλίζουν την ξένη εξάρτηση. Έτσι, ο λαός, με πρωτοπόρους της προοδευτικές πολιτικές δυνάμεις του τόπου και τις οργανωμένες ομάδες πίεσης (συνδικαλιστικές, φοιτητικές, επιστημονικές και άλλες οργανώσεις) άρχισε ένα ειρηνικό πολιτικό αγώνα για τον παραμερισμό των κατεστημένων δυνάμεων και την πολιτική του άπελευθέρωση. Στο άποκορύφωμα του αγώνα του, επιβλήθηκε η στρατιωτική δικτατορία.

ΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΑΣ

Η δικτατορία ανάκοψε τον ειρηνικό αγώνα του λαού για πολιτική άπελευθέρωση και δημοκρατικό προγραμματισμό της ανάπτυξης του. Κατάργησε όλους τους θεσμούς και τις διαδικασίες (κοινοβουλευτική διαδικασία, αίρετες διοικήσεις στο συνδικαλισμό, την τοπική αυτοδιοίκηση κλπ.) που στην προδικτατορική περίοδο άσκούσαν πίεση και έπαιρο για γρήγορη και δίκαιη ανάπτυξη. Οι βασικές αποφάσεις για το ρυθμό, η σύνθεση και τους φορείς της οικονομικής ανάπτυξης, καθώς και για την κατανομή της θυσίας και την διανομή των καρπών της ανάπτυξης παίρνονταν από τον πυρήνα της στρατιωτικής χούντας έρμην του λαού. Πρόθεση της χούντας ήταν να δημιουργήσει μια νέα οικονομική ολιγαρχία που να της είναι απόλυτα πιστή και να την στηρίζει με την δύναμή της στην έξουσία. Έτσι ολοκλήρωσε το πλέγμα μέτρων οικονομικής πολιτικής της δικτατορίας άποσκοπούσε συνειδητά στην παραχώρηση μεγαλύτερων προνομίων στα ξένα μονοπώλια, στη θέσπιση χαριστικών παροχών στο έφοπλιστικό κεφάλαιο και στην δημιουργία εύκολων ευκαιριών έκμεταλλευσης των λαϊκών στρωμάτων, από τους κεφαλαιούχους που δεν ήσαν διατεθειμένοι να ριψοκινδυνεύουν τα κεφάλαιά τους σε βιομηχανικές επενδύσεις που συμβάλλουν πραγματικά στην ανάπτυξη. Τέτοιες ευκαιρίες κερδοσκοπικής έκμεταλλευσης μπορούσαν άνετα να δημιουργηθούν σε στείρους τομείς της οικονομίας, όπως οι οικοδομές, ο τουρισμός, οι έμπορομεσιτικές δραστηριότητες, που ελάχιστα διευρύνουν την παραγωγική δομή της χώρας. Τα αντίλαϊκά αυτά οικονομικά μέτρα είχαν όδυνηρες συνέπειες για τον τόπο. Οι πιο σοβαρές είναι: α) Ο πληθωρισμός και η ανεργία, β) Η υπερχρέωση του ελληνικού λαού στο ξένο τοκογλυφικό κεφάλαιο, γ) Η διεύρυνση της ήδη μεγάλης ανισότητας ανάμεσα στις ανώτερες και κατώτερες εισοδηματικές τάξεις και ε) Η αλλοίωση της φυσιογνωμίας της ελληνικής οικονομίας και κοινωνίας.

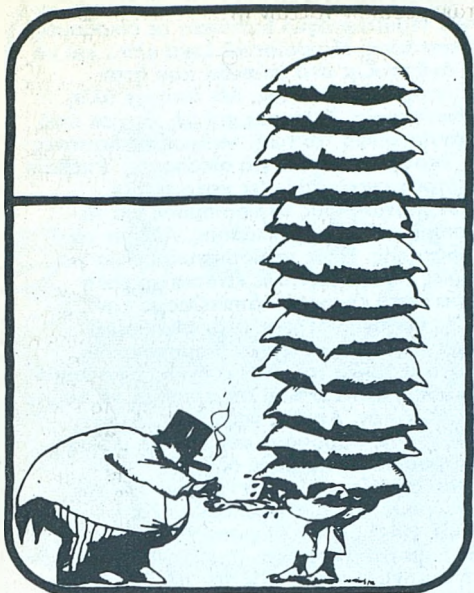
Θα παραθέσουμε εδώ όρισμένα στοιχεία για να δείξουμε την έκταση των καταστροφικών αυτών συνεπειών και να επισημάνουμε, όσο είναι δυνατό, τις προεκτάσεις τους για το μέλλον της χώρας.

(2) Κάθε χρόνο η χώρα πληρύνει πάνω από 150 εκατ. δολάρια για εισαγωγές πολυτελών καταναλωτικών αγαθών και από τη συνολική εθνική αποταμίευση το 30% διοχετεύεται σε πολυτελείς και ήμιπολυτελείς οικοδομές.

(3) Οι επενδύσεις στη βιομηχανία έμειναν στάσιμες στο επίπεδο των 2. δισεκ. δραχμών ολοκλήρητη την δεκαετία 1950-1960. Το ποσό των επενδύσεων στη μεταποίηση αντιπροσώπευε μόλις 1,5% του εθνικού προϊόντος, ενώ οι επενδύσεις σε κα οικίες αντιπροσώπευαν 10%.

(4) Πολλά λέγονται για το ρόλο που παίζει ο Τόμ Πάπας στην έπιβολή και τη στηρίξη της άπριλιανής δικτατορίας.

(5) Η έρευνα αυτή δεν ήταν δυνατό να δημοσιευτεί τότε στην Ελλάδα. Τα βασικά αποτελέσματα και συμπεράσματά της δημοσιεύτηκαν στο αγγλικό περιοδικό «Economic Journal» το Σεπτέμβριο του 1972.

1) 'Η άπροθυμία συμμετοχής του λαού στην αναπτυξιακή προσπάθεια.

Τα δύο πρώτα χρόνια μετά την έπιβολή της δικτατορίας, ο μέσος ετήσιος ρυθμός οικονομικής ανάπτυξης παρουσίασε σοβαρή πτώση. Από 8% την τελευταία προδικτατορική περίοδο έπεσε στο 5,5% την πρώτη διετία της δικτατορίας. Οί λόγοι δεν ήταν μόνο συγκυριακοί, αλλά σχετιζόνταν στενά με την έπιβολή της τυραννίας. 'Η προθυμία του λαού για συμμετοχή στην αναπτυξιακή προσπάθεια ατόνισε. Τούτο φαίνεται καθαρά από τα στοιχεία της καθαρής μεταναστέυσης (άναχωρήσεις μείον αφίξεις). Τα τελευταία χρόνια πριν από την δικτατορία ή καθαρή μετανάστευση παρουσίαζε σταθερή πτώση. Από 68.000 άτομα τὸ 1963 έπεσε στις 23.000 άτομα τὸ 1966. Οί εργάτες μπορούσαν νά βρουν εύκολα δουλειά στη χώρα και έτσι προτιμούσαν νά εργάζονται στον τόπο τους. Μετά την δικτατορία και πα'όλη την έλλειψη εργατικών χεριών στην αγορά, ή καθαρή μετανάστευση αύξήθηκε σέ βαθμό πού δεν έχει προηγούμενο. Από 23.000 άτομα τὸ 1966 έφτασε τὰ 90.000 άτομα τὸ 1969.⁽⁶⁾ Οί εργάτες, ενώ μπορούσαν νά βρουν εύκολα δουλειά στην πατρίδα τους, προτιμούσαν νά ξενιτευτούν παρά νά υπομένουν τὰ δεινά της τυραννίας. Πέρα από την άπροθυμία του λαού για συμμετοχή στην αναπτυξιακή προσπάθεια, ή σοβαρή πτώση του ρυθμού ανάπτυξης στὰ δύο πρώτα χρόνια της δικτατορίας όφείλεται και στη σημαντική μείωση των βιομηχανικών επενδύσεων. 'Η έπιβολή της δικτατορίας δημιούργησε κλίμα άβεβαιότητας και άσταθείας πού έκανε πολλούς Έλληνες και ξένους κεφαλαιούχους νά ματαιώσιν τὰ επενδυτικά τους σχέδια.

2) Πώς ή δικτατορία μᾶς όδήγησε σέ πληθωρισμό και άνεργία και υπερχρέωσε τὸν 'Ελληνικό λαό στο ξένο τοκογλυφικό κεφάλαιο.

Η σοβαρή μείωση του ρυθμού ανάπτυξης στὰ πρώτα χρόνια της δικτατορίας άνηούχησε τους δικτάτορες. Διαψεύδονταν παταγωδώς στις έπαγγελίες τους ότι θα κάργησαν την δημοκρατία για νά σώσουν δήθεν την χώρα από οικονομική καταστροφή. Έπρεπε «πάση θυσία» νά παρουσιάσουν ύψηλους ρυθμούς «ανάπτυξεως». 'Η ένδογενής άδυναμία της τυραννίας νά κινητοποιήσει τὸ λαό στην αναπτυξιακή προσπάθεια και τούς επενδυτικούς φορείς σέ παραγωγικές επενδύσεις ήταν φανερό. Έπρεπε νά βρεί άλλες μεθόδους πολιτικής για νά δημιουργήσει την ψευδαίσθηση ότι ή χώρα «ανάπτυσσεται» και «εύημερεί».

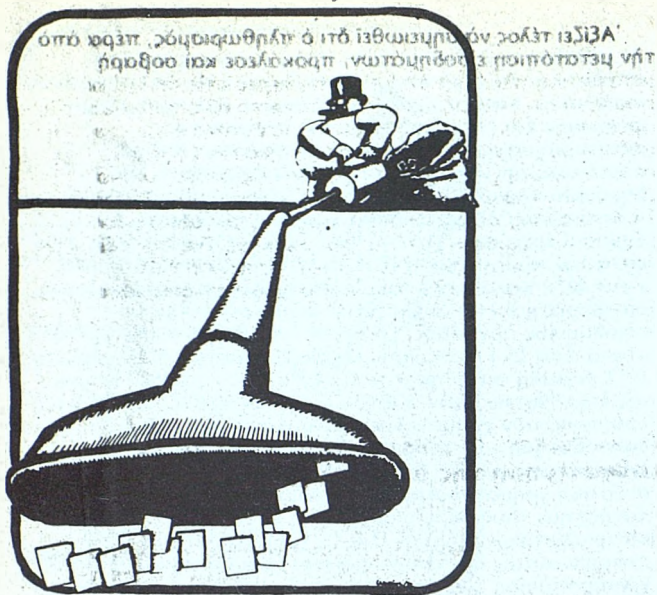
'Η μέθοδος πού διάλεξε ήταν άπλή και έναρμονιζόταν άπόλυτα με τις κερδοσκοπικές επιδιώξεις του μεταπρατικού κεφαλαίου. Κατάρτισε και έφάρμοσε ένα πρόγραμμα ενίσχυσης και επέκτασης των πύθ στείρων και αντιπαραγωγικών κλάδων της οικονομίας: Αυξήσε σημαντικά την κατασκευαστική δραστηριότητα του δημοσίου κυρίως σέ εξωραϊστικά έργα, δημόσια κτίρια, πλατείες και άλλα μικροέργα χαμηλής απόδοσης. Τα δημόσια έργα στην εξαετία 1967-1972 διπλασιάστηκαν, ενώ κατά την προηγούμενη εξαετία 60-66 είχαν αύξηθει μόνο κατά 40%. Κατάργησε τούς πιστωτικούς περιορισμούς για οικοδομές και έτσι άρχισε ένας άνευ προηγούμενου οικοδομικός όργασμος. Οί επενδύσεις σέ κατοικίες και άλλα κτίρια από 15,4 δισεκ. δρχ. τὸ 1967 έφτασαν τὰ 33 δισεκ. τὸ 1972, δηλαδή αύξήθηκαν κατά 115%. Στην προδικτατορική περίοδο 1961-66 είχαν αύξηθει μόνο κατά 60%. Άνοιξε τούς κρουνοὺς των χρηματοδοτικών όργανισμών στη δανεισδότηση των τουριστικών ξενοδοχείων και εγκαταστάσεων. Στη δικτατορική έπιαετία 1967-73 ή συνολική χρηματοδότηση του τουρισμού εξαπλασιάστηκε. Κατάργησε τούς περιορισμούς στη χορήγηση καταναλωτικών δανείων. Για τή χρηματοδότηση των στείρων αυτών δαπανών, ή δικτατορία δεν άρκέστηκε στη χρησιμοποίηση των αποταμιευτικών πλεονασμάτων του πληθυσμού πού βρίσκονταν στις τράπεζες (καταθέσεις) ή πού άντλούσε τὸ δημόσιο με φόρους και δημόσια δάνεια. Χρησιμοποίησε σέ μεγάλη έκταση την έκδοση πληθωρικού χρήματος.

Οί τεράστιες αυτές δαπάνες σέ στείρους ή ελάχιστα παραγωγικούς τομείς είχαν σαν συνέπεια σημαντική αύξηση των χρηματικών εισοδημάτων και της ζήτησης των μεσαίων και άναλογικά περισσότερο των άνωτέρων εισοδηματικών τάξεων. Άλλά τὰ σπίτια, οί πλατείες, τὰ δημόσια κτίρια και οί τουριστικές εγκαταστάσεις πού κατασκευάζονταν με τις δαπάνες αυτές δεν διέυρυναν την παραγωγική δυναμικότητα της χώρας, ώστε νά αύξηθεί αντίστοιχα ή παραγωγή αγαθών για νά καλύψει τή ζήτηση πού δημιουργούσαν. Από την άλλη μεριά οί επενδύσεις στη βιομηχανία και τή γεωργία, πού θα μπορούσαν ν'αύξήσουν την παραγωγή αγαθών για νά καλύψουν την αύξηση της ζήτησης, παρουσίαζαν σημαντική κάμψη. Έτσι ή ζήτηση άρχισε νά γίνεται όλοένα και μεγαλύτερη από την παραγωγή. Από ένα ύπολογισμό πού έκανα προκύπτει ότι ή υπερβάλλουσα ζήτηση (δηλαδή ή ζήτηση πού δεν μπορεί νά ικανοποιηθεί από την αύξηση της έγχώριας παραγωγής) από 15 δισεκ. δρχ. τὸ 1967 έφτασε τὰ 108,5 δισεκ. δρχ. τὸ 1973, δηλαδή έφταπλασιάστηκε. (Βλέπε πίνακα) 'Η υπερβάλλουσα αυτή ζήτηση, την όποια δημιουργούσαν οί υπέρογκες δαπάνες σέ οικοδομές και σέ στείρα δημόσια έργα, ήταν μία πληθωρική δύναμη πού θα ξεσπούσε σέ αύξηση των τιμών αν δεν βρίσκονταν αγαθά για νά ικανοποιηθεί. Για νά μη ξεσπάσει σέ πληθωρική αύξηση των τιμών, οί δικτάτορες σκέφτηκαν νά αφήσουν την υπερβάλλουσα ζήτηση νά διοχετευθεί στο έξωτερικό. Άνοιξαν τις πόρτες στις εισαγωγές και έτσι μεγάλο μέρος της υπερβάλλουσας ζήτησης ικανοποιείτο με εισαγόμενα αγαθά. Στην έπιαετία 1967-1973 οί εισαγωγές στο σύνολό τους σχεδόν τετραπλασιάστηκαν. Άλλά τὸ συνάλλαγμα πού εισπράτταμε από τις εξαγωγές και τούς αδήλους πόρους, δεν έφτανε για νά πληρωθεί ό μεγάλος αυτός όγκος εισαγωγών. Έτσι ή δικτατορία άρχισε νά προσφεύγει στο ξένο τοκογλυφικό κεφάλαιο και νά δανειζεται με έπαχθείς όρους(?) για νά πληρώνει τις τεράστιες αύξήσεις των εισαγωγών. Από στοιχεία πού κατόρθωσα νά βρώ και από εκτιμήσεις πού έκανα προκύπτει, ότι τὸ συνολικό έθνικό χρέος της χώρας στο έξωτερικό από 1.107 έκατ. δολάρια τὸ 1967 έφτασε τὰ 2.583 έκατ. δολάρια τὸ 1972. Ειδικότερα, τὸ έξωτερικό δημόσιο χρέος από 580 έκατ. δολ. τὸ 1968 έφτασε τὰ 1.250 έκατ. δολάρια τὸ 1972.

Με την τακτική της αυτή ή δικτατορία κατόρθωσε νά δημιουργεί μία επίπλαστη εύημερία πού κράτησε από τὸ 1969 μέχρι τὸ 1972. Σ'αυτή την περίοδο παρουσίασε μέσο ετήσιο ρυθμό αύξησης του εθνικού προϊόντος 8,8%. Άλλά από αυτό τὸ ρυθμό οί 4 περίπου ποσοστιαίες μονάδες προέρχονταν από στείρες και αντιπαραγωγικές δραστηριότητες. Έξ άλλου, στην περίοδο αυτή ή δικτατορία δημιούργησε μία καταναλωτική άφθονία. Άλλά μεγάλο

(6) Βλέπε αναλυτικά στοιχεία και σχόλια στο βιβλίο «Αγορά Έργασίας και Διάρθρωσης Αγορών εις τήν 'Ελληνικήν Βιομηχανίαν», Έκδοση Συνδέσμου Έλληνων Βιομηχάνων, σελ. 40-42.

(7) 'Η δικτατορική κυβέρνηση ποτε δεν ανακοίνωσε στο λαό τούς όρους συνταφείας όλων των έξωτερικών δανείων. Διαχέτες όμως είναι οί πληροφορίες ότι πολλά δάνεια έχουν συναφθεί με τόκο 12% και υπό τὸ όριο 85-90% (πράγμα ποτε άνεβαίνει τὸν τόκο σέ 22-25%) και χρόνο λήξεως 1-5 χρόνια.

μέρος της αφθονίας αυτής δεν προερχόταν από την εγχώρια παραγωγική προσπάθεια. Ήταν απλώς «αγορές επί πιστώσει» ξένων άναγες, τις οποίες χρωστάμε ακόμη. Η δικτατορία υπερχρέωνε τον ελληνικό λαό στο ξένο τοκογλυφικό κεφάλαιο για να του δημιουργεί την ψευδαίσθηση ότι ευημερεί. Την επίπλαστη ευημερία της δικτατορικής περιόδου θα την πληρώσουμε ακριβά αύριο, όταν θα πρέπει να σφίξουμε τα ζωνάρια μας για να εξοφλήσουμε τα τεράστια χρέη που μας επισώρευσε το δικτατορικό καθεστώς. Αυτό ακριβώς το γεγονός ήθελα να τονίσω όταν στην απόλογία μου στο στρατοδικείο, το 1970 έλεγα ότι «οι Έλληνες σήμερα τρώνε το αύριανό τους ψωμί».

Την τακτική αυτή της επίπλαστης ευημερίας δεν μπόρεσε να συνεχίσει η δικτατορία περισσότερο από 4 χρόνια. Οι νόμοι στο καπιταλιστικό σύστημα της αγοράς είναι αδήριτοι. Η υπερβάλλουσα ζήτηση που δημιουργούσαν οι μη παραγωγικές δαπάνες έφτασε το 1973 στο ύπερογκο ποσό των 108 δισεκ. δραχμών. Αν ολόκληρη η ζήτηση αυτή κατευθυνόταν σε εισαγόμενα αγαθά ήταν σχεδόν βέβαιο ότι η χώρα θα έφτανε σε συναλλαγματική χρεωκοπία. Όπως δείχνει ο πίνακας, από τα 108,5 δισεκ. υπερβάλλουσα ζήτηση, μόνο τα 48,5 δισεκ. καλύφθηκαν με εισαγόμενα αγαθά. Τουτό ήταν αρκετό για να τριπλασιαστεί το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών με το εξωτερικό (από 367 εκατ. δολάρια το 1972 έφτασε τα 1.175 εκατ. δολλ. το 1973) και να αναγκαστεί η χώρα να δανειστεί μέσα σε ένα χρόνο άλλα 1.000 εκατ. δολλ. για να πληρώσει την αύξηση των εισαγωγών. Έτσι το εξωτερικό χρέος της χώρας ξεπέρασε το υπερβολικό ύψος των 3.300 εκατ. δολλαρίων. Τα υπόλοιπα 63,6 δισεκ. δρχ. της υπερβάλλουσας ζήτησης διοχετεύθηκαν στην ελληνική αγορά και ξέσπασαν σε μία άνευ προηγουμένου στην τελευταία εικοσαετία αύξηση των τιμών (βλέπε πίνακα). Έτσι φθάσαμε στον πληθωρισμό. Ο τιμαριθμός κόστους ζωής στη διάρκεια του 1973 ανέβηκε κατά 30,6%. Οι τιμές των τροφίμων, που αποτελούν το μεγαλύτερο μέρος των οικογενειακών δαπανών των κατωτέρων εισοδηματικών τάξεων, ανέβηκαν κατά μέσο όρο 38,6%. Ο δείκτης τιμών χονδρικής πωλήσεως ανέβηκε κατά 48,3%. Ο πληθωρισμός δημιούργησε πανικό στο λαό. Αρχισε να αποσύρει τις καταθέσεις του και να αγοράζει αγαθά για αποθεματοποίηση, μετοχές, σπίτια, οικόπεδα. Οι κερδοσκοποί βρήκαν την ευκαιρία να πραγματοποιήσουν μεγάλα κέρδη. Η προσδοκία αύξησης των τιμών τους ώθησε σε αγορές και αποθεματοποίηση μεγάλων ποσοτήτων αγαθών. Η συμπεριφορά αυτή συντέλεσε στην επιτάχυνση του πληθωρισμού. Υπήρχε κίνδυνος ο πληθωρισμός να εξελιχθεί σε καλπάζοντα και να αποδιοργανώσει τον χρηματοδοτικό και στη συνέχεια τον παραγωγικό μηχανισμό της χώρας. Οι δικτάτορες είδαν ότι η ακτική αύξησης των μη παραγωγικών δαπανών με σκοπό τη δημιουργία συνθηκών επίπλαστης ευημερίας δεν μπορούσε να συνεχιστεί. Η απάτη της δικτατορίας αποκαλύφθηκε από την ίδια την λειτουργία των νόμων της καπιταλιστικής αγοράς.

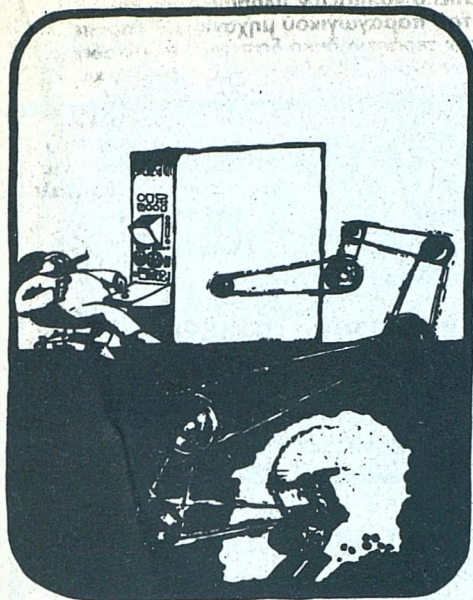
Για να αποτραπεί ο καλπάζων πληθωρισμός και η αποδιοργάνωση του παραγωγικού μηχανισμού έπρεπε να τεθεί φραγμός στον τεράστιο όγκο δαπανών σε οικοδομές, τουριστικές εγκαταστάσεις, εξωραϊστικά έργα κλπ., και να μειωθεί ο ρυθμός ανάπτυξης στα επίπεδα που ήταν συμβατά με το δικτατορικό καθεστώς. Δεν υπήρχε άλλη διέξοδος. Έτσι η δικτατορία, θέλοντας και μή, άρχισε από τα τέλη του 1973 αντίστροφη τακτική. Μείωσε τις δαπάνες σε δημόσια έργα. Έκοψε τα δάνεια για οικοδομές. Έπέβαλε ειδικό φόρο ανά τετραγωνικό στις νέες κατασκευές κατοικιών. Θέσπισε πιστωτικούς περιορισμούς για το εμπόριο, τον τουρισμό και άλλους κλάδους. Αύξησε τα έπιτόκια χρηματοδότησης. Πήρε περιοριστικά μέτρα για άρισμένες κατηγορίες εισαγωγών. Με κάποια χρονική υστέρηση, τα μέτρα αυτά είχαν σαν αποτέλεσμα την ραγδαία μείωση της δραστηριότητας στον οικοδομικό τομέα και τους σχετιζόμενους με αυτόν βιομηχανικούς κλάδους. Στο πρώτο εξάμηνο του 1974 ο όγκος οικοδομών (βάσει αδειών) μειώθηκε κατά 57% σε σύγκριση με το πρώτο εξάμηνο του 1973. Από τον Απρίλη του 1974 οι δείκτες βιομηχανικής παραγωγής παρουσιάζουν συνεχή μείωση. Σοβαρή μείωση παρουσιάζουν επίσης όλες οι δραστηριότητες που σχετίζονται με το εμπόριο και τον τουρισμό. Οι οικοδομικές, τουριστικές, εμπορικές και μερικές βιομηχανικές επιχειρήσεις άρχισαν να απολύουν εργάτες. Έτσι φθάσαμε στην ανεργία. Υπολογίζεται ότι τον Ιούνιο του 1973 η ανεργία έφτασε στις 180-200 χιλ. άτομα. Δεν θα είχαμε την ανεργία αυτή αν όλα αυτά τα χρόνια, αντί να επεκτείνονται οι αντιπαραγωγικοί τομείς της οικονομίας, είχε αναπτυχθεί η βιομηχανία τουλάχιστον στο βαθμό που θα απορροφούσε το εργατικό δυναμικό που διοχετεύονταν στις οικοδομές και σε άλλες παρασιτικές δραστηριότητες.

3) Πώς η δικτατορία μεγάλωσε τις εισοδηματικές ανισότητες.

Όπως είπαμε, στις αρχές της δεκαετίας του 60 οι εισοδηματικές ανισότητες στη χώρα ήταν μεγάλες. Τούτο προκύπτει από τα αποτελέσματα της οικονομομετρικής έρευνας που έκανα για την περίοδο εκείνη. Έπειδή λείπουν τα απαραίτητα στατιστικά στοιχεία (οικογενειακοί προϋπολογισμοί) ή ίδια έρευνα δεν μπορεί να γίνει για την πρόσφατη περίοδο ώστε να κάνουμε συγκρίσεις με την κατάσταση της προδικτατορικής περιόδου. Παρ' όλα αυτά, από ένδειξεις που έχουμε φαίνεται ότι στη διάρκεια της δικτατορίας οι εισοδηματικές ανισότητες μεγάλωσαν ακόμη περισσότερο. Η δημιουργία εύκολων κερδοσκοπικών ευκαιριών, ο πληθωρισμός και οι άνευ προηγουμένου φορολογικές παραχωρήσεις και προνόμια στο μεγάλο κεφάλαιο είχαν σαν αποτέλεσμα σημαντικές μετατοπίσεις εισοδημάτων και πλούτου από τις κατώτερες στις ανώτερες εισοδηματικές τάξεις του πληθυσμού. Παραθέτουμε εδώ μερικά ένδεικτικά στοιχεία:

Το 1973 ο μέσος όρος των όνομαστικών ήμερομισθίων στη βιομηχανία αυξήθηκε κατά 12%. Την ίδια χρονιά οι τιμές των τροφίμων, που αποτελούν τα 2/3 των δαπανών των εργατικών οικογενειών, αυξήθηκαν κατά μέσο όρο 21,2% και ο γενικός δείκτης τιμών καταναλωτού 16%. Συνεπώς, τα πραγματικά ήμερομισθία των εργατών μειώθηκαν το 1973 κατά 4-6%. Ενώ τα πραγματικά ήμερομισθία μειώθηκαν, το προϊόν κατά εργάτη στη βιομηχανία αυξήθηκε γύρω στο 10%. Από τα στοιχεία αυτά προκύπτει ότι οι βιομηχανικοί εργάτες έχασαν: α) 4-6% του εισοδήματός τους από τον πληθωρισμό και β) 10% από τη μη συμμετοχή τους στην αύξηση του βιομηχανικού προϊόντος, δηλαδή έχασαν συνολικά 10-18%. Αλλά και στα προηγούμενα χρόνια η αύξηση των πραγματικών ήμερομισθίων ήταν μικρότερη από την αύξηση του προϊόντος κατά εργάτη. Στην περίοδο 1967-73 ενώ το προϊόν κατά εργάτη στη βιομηχανία αυξήθηκε κατά 80%, τα πραγματικά βιομηχανικά ήμερομισθία αυξήθηκαν μόνο κατά 46%. Παρ' όλο ότι δεν υπάρχουν στοιχεία φαίνεται ότι την ίδια εξέλιξη είχε η αμοιβή εργασίας και στους άλλους κλάδους παραγωγής.

Τις απώλειες αυτές εισοδήματος, όπως τις έκτιμήσαμε από πάνω, καρπωνόταν η πλούσια τάξη των κεφαλαιούχων. Από στοιχεία που συγκεντρώσαμε προκύπτει ότι το μέσο ποσοστό άκαθαρίστων κερδών το 1971 έφτασε περίπου το 30% και το 1973 το 45% του παγίου κεφαλαίου. Το ποσοστό τούτο δεν ξεπερνούσε το 12% την προδικτατορική περίοδο και κυμαίνεται μεταξύ 7-8% στις ξένες χώρες. Τα μεγάλα αυτά ποσοστά κερδών δεν ήταν αποτέλεσμα μόνο της μετατόπισης εισοδημάτων από τους

μισθωτούς στους κεφαλαιούχους μέσω της πληθωριστικής διαδικασίας. Ήταν συνάμα αποτέλεσμα της χρηματοδοτικής ενίσχυσης και των φορολογικών παραχωρήσεων στο μεγάλο κεφάλαιο. Για την άκατάσχετη χρηματοδότηση της κατασκευής κατοικιών και τουριστικών εγκαταστάσεων μιλήσαμε προηγουμένως. Θα πούμε δυο λόγια εδώ για τις φορολογικές παραχωρήσεις της δικτατορίας στο μεγάλο κεφάλαιο. Στις φορολογικές παραχωρήσεις και τα προνόμια που ίσχυαν την προδικτατορική περίοδο ή δικτατορία πρόσθεσε και άλλα. Τα σπουδαιότερα ήταν: Άπαλλαξη του συνόλου των κερδών που διέθεταν οι βιομηχανίες για επενδύσεις, αύξηση των ποσοστών απόσβεσης, άπαλλαξη από το φόρο εισοδήματος των μερισμάτων μέχρι ποσού 15 ή 30 χιλ. δραχμών, σημαντική μείωση της φορολογίας εισοδήματος των εφοπλιστών, άπαλλαξη ορισμένων κατηγοριών εφοπλιστών από τον φόρο κληρονομιών, δωρεών και προίκοι. Οι φορολογικές αυτές παραχωρήσεις μεγάλωσαν σημαντικά την απόκλιση από την αρχή της φορολογικής ισότητας, χειροτέρευσαν την κατάσταση διανομής του

Ήλθε τέλος να σημειωθεί ότι ο πληθωρισμός, πέρα από την μετατόπιση εισοδημάτων, προκάλεσε και σοβαρή μετατόπιση πλούτου από τις κατώτερες στις ανώτερες εισοδηματικές τάξεις. Ενδεικτικό είναι το έξης στοιχείο: Στις αρχές του 1973, πριν ακόμη ξεσπάσει έντονη η πληθωρική αύξηση των τιμών, υπήρχαν στις τράπεζες 115 δισεκ. δρχ. σε καταθέσεις, μεγάλο ποσοστό από τις οποίες ανήκαν σε μικρά και μεσαία εισοδηματικά στρώματα του πληθυσμού. Τις καταθέσεις αυτές είχαν δανειστεί, σε μεγάλο ποσοστό, μεγάλες επιχειρήσεις. Ο πληθωρισμός μείωσε την αξία των καταθέσεων τουλάχιστον κατά 16% μέσα στο 1973, μετατοπίζοντας ανάλογο ποσοστό πλούτου από τους καταθέτες στους δανειολήπτες.

4) Η ευθύνη της δικτατορίας για την καθυστέρηση της ανάπτυξης.

Η δικτατορία άλλαξε την πορεία οικονομικής ανάπτυξης της χώρας. Από την βιομηχανική και γεωργική ανάπτυξη στην οποία ήταν βασικά προσανατολισμένη η χώρα, έστρεψε την πορεία προς την τουριστική ανάπτυξη. Την αλλαγή αυτή πορείας όμολογούν τα πιο κάτω δεδομένα:

Στην περίοδο της δικτατορίας υπήρξε σοβαρή καθυστέρηση των επενδύσεων στην βιομηχανία.⁽⁸⁾ Ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης των ιδιωτικών βιομηχανικών επενδύσεων από 20,5% την περίοδο 1961 - 1966 έπεσε στο 10%, δηλαδή στο μισό, την περίοδο 1967 - 1971. Έτσι, το ποσοστό που αντιπροσώπευαν οι βιομηχανικές επενδύσεις στο σύνολο των επενδύσεων της χώρας έπεσε από 12,5% το 1965 στο 10,3% το 1971. Καμμία μεγάλη βιομηχανική μονάδα στους τομείς προχωρημένης τεχνολογίας δεν έγινε στη διάρκεια της δικτατορίας. Η βιομηχανία εξακολούθησε να άποτελείται κατά 95% από μικρές μονάδες που απασχολούν κάτω από 10 άτομα ή κάθε μία και που έχουν χαμηλή απόδοση, έπειδή το μικρό τους μέγεθος τις έμποδίζει να χρησιμοποιήσουν σύγχρονη τεχνολογία και όργάνωση. Έξάλλου η δικτατορία δεν έκαμε καμμία ουσιαστική προσπάθεια για τη βελτίωση της εκπαιδευτικής στάθμης του πληθυσμού, με συνέπεια η ποιοτική ανεπάρκεια του εργατικού δυναμικού να άποτελεί για πολλά άκόμη χρόνια σοβαρό περιοριστικό παράγοντα της βιομηχανικής ανάπτυξης.

ΠΙΝΑΚΑΣ

Υπερβάλλουσα ζήτηση και έπιβράσεις της στις τιμές και στο ίσοζύγιο πληρωμών
(Σε δισεκ. δραχμές)

	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973
1. Παραγωγή προηγούμενου έτους (Y ₀)	198,4	215,6	235,0	262,5	293,0	325,3	376,8
2. Έθνική δαπάνη τρέχοντος έτους (X)	227,2	250,5	281,4	312,7	345,1	398,9	533,6
3. Άνοιγμα εθνικής δαπάνης (X-Y ₀)	28,8	34,9	46,4	50,2	52,1	73,6	156,8
α. Αύξηση παραγωγής (y-y ₀)p	14,0	17,7	21,8	22,2	23,3	34,7	48,3
β. Υπερβάλλουσα ζήτηση (p-p ₀)y + D	14,8	17,2	24,6	28,0	28,8	38,9	108,5
- Αύξηση τιμών (p-p ₀)y	3,3	1,8	5,6	8,3	8,9	16,8	63,6
- Άνοιγμα εισαγωγών (D) (έλλειμμα ίσοζυγίου πρεχουσών συναλλαγών)	11,5	15,4	18,8	19,7	19,9	22,1	44,9

Σημείωση: Για τον υπολογισμό των μεγεθών του πίνακα χρησιμοποιήθηκαν τα απλα αλγεβρικά υπόδειγμα $X - Y_0 = (y - y_0)p + D$, όπου: X=έθνική δαπάνη τρεχον. έτους, Y₀= παραγωγή προηγούμενου έτους, (y-y₀)p - αύξηση παραγωγής σε παλκές τιμές, (p-p₀)y = αύξηση τιμών, D = άνοιγμα εισαγωγών (έλλειμμα ίσοζυγίου πρεχουσών συναλλαγών).

Τα άρχικά στοιχεία για τους υπολογισμούς ήήραμε από τους «Εθνικούς Λογαρισμούς της Ελλάδος».

εισοδήματος και στέρησαν το δημόσιο από σημαντικά έσοδα. Και όλα αυτά χωρίς ουσιαστικό άποτέλεσμα για την ανάπτυξη της οικονομίας. Από έκτιμήσεις που έκανα, προκύπτει ότι η άπώλεια δημοσίων εσόδων από τις φορολογικές παραχωρήσεις στη βιομηχανία είναι μεγαλύτερη από τις επενδύσεις που προκαλούνται από τα κίνητρα αυτά.

Άλλα και η εισοδηματική θέση των άγροτών - που στο μεγαλύτερο ποσοστό τους έχουν χαμηλά εισοδήματα - χειροτέρεψε σημαντικά σε σύγκριση με τον άστικό πληθυσμό. Ο ρυθμός αύξησης του κατά κεφαλή άγροτικού εισοδήματος (σε τρέχουσες τιμές) από 11% την περίοδο 1963 - 1966 έπεσε στο 6,2% την περίοδο 1968 - 1971, ενώ το κατά κεφαλή άστικό εισόδημα εξακολούθησε να αύξάνει με ρυθμό γύρω στο 9,5%.

Σοβαρώτερη ήταν η καθυστέρηση στην γεωργία. Ο μέσος ετήσιος ρυθμός άνόδου του άγροτικού προϊόντος από 3,1% την περίοδο 1958 - 1963 και 3% την περίοδο 1963 - 1966 έπεσε στο 1,7% την περίοδο 1967 - 1973. Η πτώση αυτή δεν μπορεί ν' άποδοθεί σε δυσμενείς καιρικές συνθήκες. Σχετίζεται άμεσα με την πολιτική της δικτατορίας. Το 1969 οι άγροτικές έπιδοτήσεις μειώθηκαν κάτω από τα έπίπεδα του 1966. Παράλληλα η μερίδα των άγροτικών επενδύσεων στο

(8) Η μεγάλη αύξηση της βιομηχανικής παραγωγής στην διάρκεια της δικτατορίας, που επικαλούνταν οι δικτάτορες ως ένδειξη βιομηχανικής ανάπτυξης, προέρχεται από τις μεγάλες έθνικές βιομηχανικές μονάδες που είχαν εγκατασταθεί στη χώρα πριν από τη δικτατορία και από την κατάργηση των άσωνών υπέρ χιμής της ΕΟΚ για έλληνικά βιομηχανικά προϊόντα, σύμφωνα με τους όρους της συνθήκης των Άθηνών του 1962.

Φάγαμε χιές Τὸ γωμὶ τοῦ ἕήμερα;

σύνολο τῶν ἐπενδύσεων τῆς χώρας μειώθηκε ἀπὸ 13% τὸ 1966 στὸ 10% τὸ 1972. Καμμία ἀποτελεσματικὴ πολιτικὴ δὲν ἐφαρμόστηκε γιὰ τὴ μεγέθυνση τοῦ γεωργικοῦ κλήρου, τῆ δημιουργία μεγάλων ἀγροτικῶν μονάδων καὶ τὴν εἰσαγωγή σύγχρονης τεχνολογίας στὸν ἀγροτικὸ τομέα. Ὅλα αὐτὰ σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴ μαζικὴ μετανάστευση τῶν ἀγροτῶν στὰ ἀστικά κέντρα καὶ στὸ ἐξωτερικὸ δημιούργησαν συνθήκες στασιμότητας στὸν ἀγροτικὸ τομέα.

Σὲ ἀντίθεση μὲ τὴ βιομηχανία καὶ τὴ γεωργία, ἡ δικτατορικὴ κυβέρνησις ἐνίσχυε μὲ κάθε μέσο τὴν ἀνάπτυξη τοῦ τουρισμοῦ. Χορηγοῦσε χωρὶς φειδῶ δάνεια μὲ εὐνοϊκοὺς ὅρους γιὰ τουριστικὰ ξενοδοχεῖα καὶ ἐγκαταστάσεις. Στὴν περίοδο 1967 - 1973 ἡ χρηματοδότηση τοῦ τουρισμοῦ ἐξαπλασιάστηκε, ἐνὼ τῆς γεωργίας καὶ τῆς βιομηχανίας ἀπλῶς διπλασιάστηκε. Θέσπισε γενναιοδωρὲς φορολογικὲς παραχωρήσεις στὶς τουριστικὲς ἐπιχειρήσεις καὶ προσανατόλισε τὴν ἐπενδυτικὴ δραστηριότητα τοῦ δημοσίου στὴν ὑποβοήθηση τῆς τουριστικῆς κυρίως ἀνάπτυξης (ἐξωραϊσμοὶ πόλεων, τουριστικοὶ δρόμοι κλπ.).

Ἡ ἀλλαγὴ αὐτὴ πορείας πρὸς τὴν τουριστικὴ ἀνάπτυξη προδίδεκε οἰκονομικὴ στασιμότητα καὶ ἀλλοίωση τῆς φυσιογνωμίας τῆς ἐλληνικῆς κοινωνίας στὸ ἀπώτερο μέλλον. Ἀπὸ οἰκονομικὴ ἀποψη ὁ τουρισμὸς ἔχει περιορισμένες δυνατότητες ἀνάπτυξης. Ὅταν ὁ ἀριθμὸς τουριστῶν κατὰ τετραγωνικὸ χιλιόμετρο φθάσει κάποιον ἀνώτατο ὄριο, ἐξαντλοῦνται οἱ δυνατότητες τουριστικῆς ἀνάπτυξης καί, ἂν ἡ χώρα βασιζοῖ τὴν ἀνάπτυξή της ἀποκλειστικά στὸν τουριστικὸ τομέα, εἶναι βέβαιο ὅτι ἀργὰ ἢ γρήγορα θὰ μπεῖ στὸ στάδιο οἰκονομικῆς στασιμότητας καὶ μαρασμοῦ. Ἀντίθετα, τὰ περιθώρια ἀνάπτυξης τοῦ ἀγροτικοῦ τομέα στὴ χώρα μας ἦταν καὶ εἶναι ἀκόμη πολὺ μεγάλα, ἂν ἐφαρμοσθεῖ πολιτικὴ προωθήσεως δυναμικῶν ἀγροτικῶν προϊόντων ὑψηλῆς εἰσοδηματικῆς ἐλαστικότητος ζήτησης (κτηνοτροφικά, φρούτα κλπ) καὶ εἰσαχθεῖ νέα τεχνολογία ποὺ θὰ συντελοῦσε σὲ σημαντικὴ αὐξηση τῶν ἀποδόσεων. Ἐξ ἄλλου οἱ δυνατότητες ἀνάπτυξης τῆς βιομηχανίας εἶναι ἀπεριόριστες.

Περισσότερο ὀδυνηρὲς προοιωνίζονταν οἱ κοινωνικὲς ἐπιπτώσεις ἀπὸ τὴν ἀνάπτυξη τοῦ τουρισμοῦ. Ὁ τουρισμὸς ἀρχισε νὰ ἀλλοιώνει τὴν φυσιογνωμίαν τῆς κοινωνίας. Μακροχρόνια ἡ τουριστικὴ ἀνάπτυξη, θὰ δημιουργοῦσε μιὰ κοινωνία ὑπηρετῶν, ἕνα λοῦμπεν προλεταριάτο χωρὶς κοινωνικοὺς προβληματισμούς, χωρὶς ἀνησυχίες γιὰ τὴν κατάκτηση ἀνωτέρων ἐπιπέδων εὐημερίας καὶ πολιτισμοῦ. Μιὰ τέτοια κοινωνία ποὺ θὰ εὐνοοῦσε τὴ διαιώνιση τῆς τυραννίας φαίνεται ὅτι ὀνειρεῦνταν οἱ δικτάτορες.

Ἡ καθυστέρηση τῆς βιομηχανικῆς ἀνάπτυξης στὴ διάρκεια τῆς δικτατορίας θὰ ἔχει ὀδυνηρὲς συνέπειες γιὰ τὴν οἰκονομικὴ μοῖρα τῆς χώρας. Ἡ συνθήκη σύνδεσης τῆς Ἑλλάδας μὲ τὴν Κοινὴ Ἀγορά, ποὺ ὑπογράφηκε στὴν Ἀθήνα, τὸ 1962 ἀφῆνε στὴ χώρα μιὰ χαριστικὴ περίοδο δασμολογικῆς προστασίας 20 ἐτῶν, γιὰ νὰ ἀναπτύξει τοὺς δυναμικοὺς κλάδους τῆς βιομηχανίας καὶ τῆς γεωργίας. Στὸ χρονικὸ αὐτὸ διάστημα ἔπρεπε ἡ χώρα νὰ ἐπιτύχει τεράστια συσσώρευση κεφαλαίου σὲ μεγάλες βιομηχανικὲς καὶ ἀγροτικὲς μονάδες μὲ σύγχρονη τεχνολογία, ποὺ θὰ αὐξανε τὴν παραγωγικότητα τῆς οἰκονομίας στὰ ἐπίπεδα τῶν ἀναπτυγμένων χωρῶν τῆς Εὐρώπης. Μόνον ἔτσι θὰ κατόρθωνε νὰ ἐπιβιώσει ἡ χώρα στὸν εὐρωπαϊκὸν κόσμον. Τὰ ἑπτὰ χρόνια δικτατορίας καθυστέρησαν ἀνεπανόρθωτα τὴν διαδικασία αὐτῆς κεφαλαικῆς συσσώρευσης. Τὰ ὀχτὼ χρόνια ποὺ μένουν ἀκόμη μέχρι τὴν πλήρη ἔνταξη τῆς χώρας στὴν Κοινὴ Ἀγορά δὲν φτάνουν γιὰ μιὰ τέτοια τεράστια προσπάθεια. Ἡ ἐπιβίωση τῆς χώρας στὴν Εὐρωπαϊκὴ Κοινότητα ἔγινε προβληματικὴ. Ἡ εὐθύνη τῶν αὐτοργῶν τῆς δικτατορίας καὶ ὅσων συνέργησαν στὴν διατήρησή της εἶναι μεγάλη.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΗ

ΚΑΒΑΦΗΣ

*Τὰ ἐλγίεια Μάρμαρα
Τὸ Κυπριακὸ Ζήτημα*

ΑΛΕΞ. ΖΗΡΑΣ

Θεωρία Μορφῶν

ΜΙΧΑΛΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ
*Τὸ Ἑλληνικὸ Σοσιαλιστικὸ
Κίνημα*

ΤΟ ΛΕΥΚΩΜΑ ΤΗΣ
ΕΥΡΙΔΙΚΗΣ

MAURICE NADEAU
Ἱστορία τοῦ Σουρρεαλισμοῦ

EDGAR ALLAN POE
Ποίηση καὶ Φαντασία

CHARLES BAUDELAIRE
Εἰκοσιοχτὼ Ποιήματα

ΤΡΟΥΒΑΔΟΥΡΟΙ

FRANCOIS VILLON
*Μπαλλάντες καὶ ἄλλα
ποιήματα*

YEVGENY ZAMYATIN
Ἑμεῖς

ΦΟΡΜΑ ΕΠΕ - Κλυμένης 3 - Ἀθήνα
Τηλ. 821.8732 - 832.7008

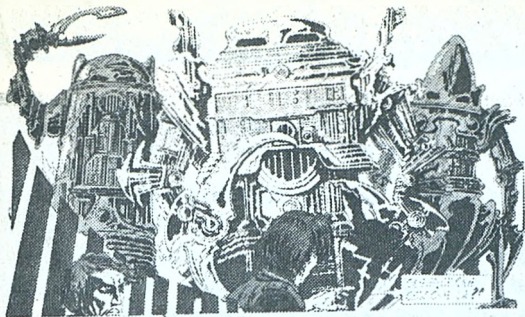
Ενα βιβλίο για ΟΛΟΥΣ

Για ενόχους και μη
ενόχους στο βρώμικο
παιχνίδι του χρήματος
που μας κάνει
απάνθρωπους,
υπάνθρωπους, τέρατα
«νοήμονα».

Ἐνα βιβλίο γραμμένο ἀπὸ μιὰ γυναῖκα υψηλῆς
πνευματικῆς ευθύνης που ἀντιστάθηκε στο
χιτλερισμό, που ἦταν υποψήφια πρόεδρος τῆς
Γερμανικῆς Δημοκρατίας, που σήμερα ἀποτελεῖ
πρότυπο ἀγῶνων γιὰ μιὰ ἄλλη Εὐρώπη γιὰ ἕναν
διαφορετικὸ, πιο εἰλικρινὴ καὶ πιο ἀνθρώπινο κόσμον.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΔΙΟΝ. ΓΙΑΛΛΕΛΗΣ»
Μαυρομιχάλη 3, τηλ. 3641-120-3641249

‘Η κρίση πού ζούμε – κρίση πολιτισμού

ΠΕΡΑ από τό ενεργειακό, τόν πληθωρισμό καί τήν ανεργία, πέρα από τίς κοινωνικές ανισότητες, πέρα από τήν αντιπαράθεση τών κοινωνικών συστημάτων καί τών υπερδυνάμεων, πέρα από τήν αντίθεση τοῦ πλούσιου βορρά καί τοῦ φτωχοῦ νότου σέ παγκόσμια κλίμακα, ὑπάρχει μιὰ κρίση πολιτισμοῦ: ἡ ἀμφισβήτηση τῆς ἴδιας τῆς ἐννοίας τῆς προόδου μέ τήν μορφή τῆς ποσοτικής αὐξησης τῆς παραγωγῆς καί τῆς κατανάλωσης ἐμπορευμάτων.

ΧΩΡΙΣ νά ὑποτιμήσουμε καμιὰ ἀπό τίς ἀντιθέσεις πού προαναφέραμε καί ἰδιαίτερα τίς ταξικές συγκρούσεις καί τοὺς ἀπελευθερωτικούς ἀγῶνες τών λαῶν, θεωρήσαμε ὅτι τό ΑΝΤΙ θά πρεπε νά ἀνοίξει τίς στήλες του σέ μιὰ εὐρύτατη συζήτηση γύρω ἀπό τίς βασικές κατηγορίες τῆς κυρίαρχης ιδεολογίας. Πρόοδος, ἐξέλιξη, ἀνάπτυξη ἢ ἀντίθετα ὑποχώρηση, στασιμότητα, ἰσορροπία εἶναι ἐννοιες πού συνήθως τίς παίρνουμε σάν δεδομένες, χωρίς νά τοὺς δίνουμε συγκεκριμένη διάσταση μέσα στό χῶρο καί στό χρόνο.

ΤΟ ἰδιωτικό αὐτοκίνητο, βασιλιάς τοῦ καταναλωτικοῦ πρότυπου πού στηρίζεται στά διαρκή ἀγαθά, διαμόρφωσε τίς πόλεις μας κατ’ εἰκόνα καί ὁμοίωση του καί ἀναδείχτηκε σάν στυλοβάτης τῆς μικροαστικῆς οἰκογενειακῆς ζωῆς. Εἶναι μέ κάποιο τρόπο μοιραῖο, ἀπό ἐκεῖνο νά ξεκινάει καί ἡ συνειδητοποίηση τοῦ ἀδιέξοδου στό ὁποῖο ἔχει ὁδηγηθεῖ ὁ τρόπος ζωῆς. Δέν χρειάζεται πολλή σκέψη γιά νά δοῦμε ὅτι ἂν λυθεῖ «διά τῆς μαγικῆς ράβδου» τό ενεργειακό, τό οὐσιαστικό

πρόβλημα τοῦ αὐτοκινήτου, πρόβλημα σχέσης μέ τό χῶρο, θά ἐπιδεινωθεῖ ἀντί νά βελτιωθεῖ.

ΣΗΜΕΡΑ, στήν Ἀθήνα ἔχει αὐτοκίνητο περίπου μιὰ οἰκογένεια στίς τρεῖς. Σκεφτεῖτε τί σημαίνει ἡ ἱκανοποίηση τῆς, ἀναμφισβήτητα, δημοκρατικῆς ἀξίωσης ἄλλης μιᾶς οἰκογένειας ἀπό τίς τρεῖς ν’ ἀποκτήσει κι αὐτή τό δικαίωμα αὐτόνομης μετακίνησης. Οὔτε λίγο οὔτε πολύ, τό διπλασιασμό τών αὐτοκινήτων πού κυκλοφοροῦν.

ΠΟΙΑ λοιπόν μπορεῖ νά εἶναι ἡ λύση; Πῶς θά ξεπεραστεῖ ἡ σύγκρουση τοῦ τρόπου ζωῆς μας μέ τή φύση; Εἶναι δυνατή ἡ οἰκοδόμηση ἐνός νέου πολιτισμοῦ μέσα στίς ὑπάρχουσες παραγωγικές σχέσεις καί ἡ ἐπαναστατική μεταβολή τών παραγωγικῶν σχέσεων νά δώσει ἀπό μόνη της μιὰ διέξοδο;

ΝΑ ΜΙΑ σειρά ἀπό ἐρωτήματα πού δέν θά βροῦν ἴσως ἀμέσως ἀπάντηση, ἀλλά πού νομίζουμε ὅτι εἶναι ἀπαραίτητο νά θέσουμε γιά νά ἀρθοῦμε λίγο πάνω ἀπό τήν καθημερινή ἐπικαιρότητα. Ὑπάρχουν στιγμές στήν ἱστορική ἐξέλιξη πού ἡ ἀντιμετώπιση τοῦ φανταστικοῦ εἶναι ρεαλισμός.

ΑΣ ξεκινήσουμε λοιπόν βλέποντας πῶς φαντάστηκαν τήν ἐξέλιξη τά μεγάλα πνεύματα τῆς σύγχρονης ἐποχῆς. Ἡ πολλαπλότητα καί ἡ ἀντιπαράθεση τών ἰδεῶν καί τών ὁραμάτων αὐτῶν, δίνει μιάν ἄλλη διάσταση στήν εἰκόνα τοῦ σημερινοῦ μας κόσμου.

‘Ακμή καί παρακμή τῆς ιδεολογίας τῆς προόδου

«Ἄς ἀρκεστοῦμε στή λέξη: καλύτερο! Εἶναι γραμμένη παντοῦ»

Βίκτωρ Οὐγκό: «Ὁ θρύλος τῶν αἰώνων»

«Ἡ οὐσία τῆς κοινωνικῆς ζωῆς εἶναι ἡ καταστροφή ὅλων ὅσων τῆς δίνουν τό ἄρωμά της».

Κλώντ Λεβύ Στρώς: «Θλιβεροί Τροπικοί»

Ἡ ἰδέα τῆς προόδου μᾶς φαίνεται σήμερα τόσο φυσιολογική, εἶναι τόσο βαθιά ριζωμένη στήν ιδεολογία ὅλων ἀνεξάρτητα τῶν κοινωνιῶν, ἀκόμα καί ὅσων μένουν στάσιμες ἢ καταρρέουν. Ἡ φαντασμαγορική αὐτή ἰδέα πού κυριαρχεῖ στήν ἐποχή μας ἦταν ὁλότελα ἄγνωστη πρὶν ἀπό τήν ἐμφάνιση τῆς ἀστικῆς τάξης στό προσκήνιο τῆς ἱστορίας. Στήν Ἀρχαιότητα καί στόν Μεσαίωνα ἡ ἀντίληψη τῆς ἱστορίας ἦταν κυκλική. Γιά τόν Πλάτωνα π.χ. ἡ ἀνθρωπότητα διάτρεχε σταθεροὺς κύκλους καί κάθε φορά τό χρυσό αἰῶνα τόν διαδεχόταν μιὰ ἐποχή παρακμῆς ὅπου πολλαπλασιάζονταν ὅλα τά δεινά: πόλεμος, δουλεία, λοιμός καί λιμός.

Στήν ἐβραϊκή, κινέζικη καί ἰνδική μυθολογία βρίσκουμε τήν ἴδια ἀκριβῶς ἀντίληψη κυκλικῆς ἐξέλιξης τῆς ἱστορίας.

Γιά τόν Ἅγιο Αὐγουστῖνο ἡ ἱστορία τῶν κοινωνιῶν δέν εἶναι παρά μιὰ σύντομη παρένθεση στήν διαδρομή τοῦ ἀνθρώπου σάν προ-

νομιοῦχου πλάσματος καί συζητητῆ τοῦ Θεοῦ, ἀνάμεσα στόν ἀπωλεσθέντα Παράδεισο καί τήν αἰώνια εὐδαιμονία. Σκοπός της εἶναι ἡ ἐπιλογή ὅσων θά ἀποδειχτοῦν ἄξιοι νά μετᾶσχουν στήν τελική παραδεισιακή αἰωνιότητα, τῆς ὁποίας τήν ἐναρξη τά διάφορα κινήματα πανικοῦ εἶχαν τοποθετήσει χωρίς ἐπιτυχία στό 1000 μ.Χ.

Στό Μεσαίωνα ὁ ἄνθρωπος μπορούσε νά βελτιώσει τή ζωή του μόνο συγχρονικά, μέ τήν ἐνάρετη ἀσκησι. Ἦταν ἔτσι δυνατό νά ἐφυγε κανεὶς ἀπό τά δεσμά τῆς «μοίρας» ἐνός ἐξωτερικοῦ προκαθορισμοῦ γιά νά πλησιάσει τή θεότητα, πού ὑποσχόταν ἀπεριόριστη κι αἰώνια ἐλευθερία.

Σ’ ὅλη αὐτή τήν μακρά περίοδο τῆς ἀνθρώπινης ἱστορίας σημειώνονται ἐξελίξεις τεχνικές καί οικονομικές μεγάλης σημασίας πού ὅμως δέν δίνουν τήν ἐντύπωση ὅτι ἀνοίγουν μιὰ περίοδο γενικευμένης καί καθολικῆς προόδου. Ἐτσι, ὅλοι σχεδόν οἱ διανοητές πρὶν ἀπό τήν Ἀναγέννηση εἶναι ἀπαισιόδοχοι. Μόνη ἐξαίρεση ἴσως εἶναι οἱ Ἐπικούριοι πού θεωροῦσαν ὅτι τά ἐπὶ μέρους βήματα προόδου παρεῖχαν τή δυνατότητα νά κατοχυρωθοῦν ἀτομικές προόδοι φιλοσοφικοῦ καί ἠθικοῦ χαρακτήρα.

Ἀκόμα καί στόν Μακιαβέλη πού τόσο προᾶγει τήν πολιτική σκέψη τῆς ἐποχῆς του, «τάξη καί ἀταξία», δηλαδή ὀλιγαρχική – προσωπική διακυβέρνηση καί δημοκρατία ἐπανέρχονται κυκλικά, γιατί

Ο ΓΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΗ ΦΥΣΗ: ΠΑΥΛΟΣ ΚΑΙ ΒΙΡΓΙΝΙΑ ΣΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΣΕΝΙΟ ΝΗΣΙ

Ο Μπερνταντέν ντε Σαιν Πιέρ γνώρισε τόν Ρουσό το 1771 και δημοσίευσε τὸ ἠθικοπλαστικὸ τοῦ ἀφήγημα «Παῦλος καὶ Βιργινία» τὸ 1788. Ἐνα χρόνο πρὶν ξεσπάσει ἡ Γαλλικὴ ἐπανάσταση. Μέσα σ' ἕναν παρά-

ἡ κάθε μιά κρύβει μέσα της τὰ στοιχεῖα ἀποσύνθεσης πού ὁδηγοῦν στὴν ἄλλη.

Ἡ πρώτη περίοδος τῆς Ἀναγέννησης εἰσάγει δύο πρωτοφανεῖς καινοτομίες σέ σχέση μὲ τὴ μεσαιωνικὴ σκέψη: τὴν ἀποκατάσταση τῆς ἐμπιστοσύνης στὴν ἀνθρώπινη λογικὴ καὶ τὴν ἀναγνώριση τῆς ἀξίας τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς, ἀνεξάρτητα ἀπὸ ἐλπίδες ἢ φόβους σχετικὰ μὲ τὴ μεταθανάτιο ζωὴ. Ἀλλὰ τουλάχιστον μέχρι τὸ τέλος τοῦ 16ου αἰώνα ἡ ἀναζήτηση τῶν διανοητῶν τῆς Ἀναγέννησης ἦταν στραμμένη πρὸς τὸ παρελθόν, πρὸς τὴν Ἀρχαιότητα. Τὸ παρὸν ἀντιμετωπιζόταν πάντα σὰν παρακμὴ, καὶ τὸ μέλλον ἦταν ἀνύπαρκτο σὰν κατηγορία λογισμοῦ.

Τὸ δρόμο τῆς μελλοντολογίας τὸν ἀνοίγουν οἱ οὐτοπίες τῆς Ἀναγέννησης – ἡ Οὐτοπία τοῦ Τόμας Μούρ, ἡ Civitas Solis τοῦ Καμπανέλα, ἡ Χριστιανόπολις τοῦ Ἀντρέε καὶ ἡ Νέα Ἀτλαντὶς τοῦ Φράνσις Μπέικον – ἀντίθετα μὲ τὴν Πολιτεία τοῦ Πλάτωνα δὲν εἶναι στάσιμα συστήματα: Στηρίζονται στὴν ὑπόθεση ὅτι ἡ φύση καὶ οἱ νόμοι της θὰ ὑποταγοῦν προοδευτικὰ στὴν ἀνθρώπινη κοινωνικὴ βούληση.

Ὁ Καρτέσιος στὸ «Λόγο περὶ τῆς μεθόδου» εἰσάγει τὶς δύο φιλοσοφικὲς ἀρχές πού εἶναι στίς ρίζες τῆς σύγχρονης ἐπιστημονικῆς ἐπανάστασης, δηλαδὴ τὸ ἀμετάβλητο τῶν φυσικῶν νόμων καὶ τὴν ἀπεριόριστη κυριαρχία τῆς λογικῆς. Ὁ μαθητὴς του Πασκάλ, παρομοιάζει τὴν εξέλιξη τῆς ἀνθρωπότητας μὲ τὴν εξέλιξη ἑνὸς μόνον ἀνθρώπου πού θὰ εἶχε ζήσει πολλοὺς αἰῶνες καὶ θὰ εἶχε φτάσει πιά στὰ γερατειά. Ἀργότερα ὁ Φοντενέλ κι ὁ Ἀββάς ντε Σαιν Πιέρ διατυπώνουν παράλληλες θεωρίες γιὰ τὴν πρόοδο στὴ φύση καὶ στίς θετικὲς ἐπιστῆμες.

Στὸν 19ο, τὸν αἰώνα τοῦ διαφωτισμοῦ, ἐμφανίζεται γιὰ πρώτη φορά ἡ ἰδέα ὅτι ἡ γενικὴ πρόοδος εἶναι νόμος τῆς ἱστορίας. Ὁ ἀνθρώπος ὑποτίθεται ὅτι χρησιμοποιοῦντας τὰ νοητικὰ ἐργαλεῖα τοῦ ὀρθολογισμοῦ καὶ τὶς συνέπειές τους, τὶς ἐπιστημονικὲς ἀνακαλύψεις, θὰ ὁδεύει πρὸς ὅλο καὶ μεγαλύτερη κι ἀπεριόριστη εὐτυχία καὶ θὰ ἐλευθερώνεται ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῆς φύσης.

Ἀπὸ τὴ φιλοσοφία τῆς φύσης καὶ τὶς θετικὲς ἐπιστῆμες, ἡ ἰδεολογία τῆς προόδου μπαίνει ἔτσι στίς κοινωνικὲς ἐπιστῆμες, μὲ τρία ἔργα τῆς ἀρχῆς τοῦ 18ου αἰώνα: τὸ «Πνεῦμα τῶν Νόμων» τοῦ Μοντεσκιέ, τὸ «Δοκίμιο πᾶνω στὰ ἥθη» τοῦ Βολταίρου καὶ τὸ σχέδιο τοῦ Τυρκό γιὰ μιά «Παγκόσμια Ἱστορία».

δεῖσο, πού ἡ παρουσία τοῦ ἀνθρώπου δὲν ἔχει μολύνει ἀκόμα, ὁ ἀνθρώπος βρίσκει τὸν καλὸ ἀρχικὸ ἑαυτὸ του:

«Ἐτσι μεγάλωναν αὐτὰ τὰ δύο παιδιὰ τῆς φύσης. Καμιὰ φροντίδα δὲν ρυτίδωνε τὸ μέτωπό τους, καμιὰ ἀκράτεια δὲν εἶχε διαφθείρει τὸ αἷμα τους, κανένα ἀτυχο πάθος δὲν εἶχε διαστρέψει τὴν καρδιά τους: ἡ ἀγάπη, ἡ ἀθωότητα, ἡ εὐλάβεια κάθε μέρα ἔκαναν τὴν ὁμορφιά τῆς φυγῆς τους ν' ἀντανακλᾶται μὲ ἀπερίγραπτη χάρη στὰ χαρακτηριστικὰ τους, στὴ συμπεριφορὰ τους καὶ στίς κινήσεις τους. Στὴν αὐγὴ τῆς ζωῆς τους διατηροῦσαν ὅλη τὴ φρεσκάδα τους ὅπως στὸν κήπο τῆς Ἑδέμ, οἱ πρῶτοι πρόγονοί μας ὅταν βγαίνοντας ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ Θεοῦ εἶδαν καὶ πλησίασαν ὁ ἕνας τὸν ἄλλον, μίλησαν ὁ ἕνας μὲ τὸν ἄλλον σὰν ἀδελφός μὲ ἀδελφή. Ἡ Βιργινία, γλυκιὰ, φρόνιμη, μὲ πίστη σὰν τὴν Εὐὰ καὶ ὁ Παῦλος ὁμοῖος μὲ τὸν Ἀδάμ, ἄνδρας στὸ σῶμα καὶ ἄλλος σὰν παιδί».

Ἀλλὰ καὶ σὰν ἔσχατη κατάληξη τῆς ἀδικῆς ἀναζήτησης κοινωνικῆς ἁρμονίας προτείνεται ἡ ἐξιδανικευμένη φύση:

«Ἀφοῦ γύρισα ἕνα μεγάλο μέρος τῆς Εὐρώπης καὶ μερικὰ καντόνια τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς Ἀφρικῆς, ἐγκαταστάσθηκα σ' αὐτὸ τὸ ἀραιοκατοικημένο νησί, γοητευμένος ἀπὸ τὴ γλυκιὰ του θερμοκρασία καὶ ἀπὸ τὶς ἐρημιές του. Ἐχτισα μιά καλύβα μέσα στὸ δάσος στὴ ρίζα ἑνὸς δέντρου, ξεχέρσωσα μὲ τὰ ἴδια μου τὰ χέρια ἕνα μικρὸ χωράφι, ἕνα ποτάμι κυλάει μπροστὰ στὴν πόρτα μου κι αὐτὰ μοῦ ἀρκοῦν καὶ γιὰ τὴν ἀνάγκη καὶ γιὰ τὴν εὐχαρίστηση. Προσθέτω στίς ἀπολαύσεις μου μερικά καλὰ βιβλία πού μὲ μαθαίνουν πῶς νὰ γίνω καλύτερος».

Παράλληλα μὲ τὶς αἰσιόδοξες ἐξελικτικὲς θεωρίες διατυπώνεται καὶ ὁ ἀντίλογος πού ἀρχικὰ θεωρεῖ γενικὰ τὴ φύση ἀγαθὴ καὶ ἐπεξεργάζεται τὴ μυθολογία τοῦ καλοῦ ἄγριου κι ἀργότερα διατυπώνει πῶς περίπλοκες ρομαντικὲς θεωρίες ἢ κριτικὲς τοῦ κοινωνικοῦ ἀνθρώπου. Ἐτσι, ἀπέναντι στὸ Βολταίρο, τὸν Λόκ, τὸν Σαιν - Σιμόν, τὸν Μάρξ, τὸν Κόντ καὶ τὸν Ντυρκχαίμ, διατυπώνουν ἀντίπαλες θεωρίες οἱ Ρουσό Νίτσε, Σοπενχάουερ, Σπένγκερ καὶ Βαλερύ.

Μόλις ἀπὸ τὶς ἀρχές τοῦ 20ου αἰώνα ἡ πίστη στὴ συνεχὴ κι ἀπεριόριστη πρόοδο κατοχυρώθηκε σὰν ἕνα ἀξίωμα κι ἡ αἰσιοδοξία τῆς Δύσης γιὰ τὸ σύστημα πού εἶχε οἰκοδομήσει καὶ ἐπιβάλλει μὲ ὅλα τὰ μέσα στὸν κόσμο ὁλόκληρο δὲν διατήρησε πιά καμιὰ ἐπιφύλαξη.

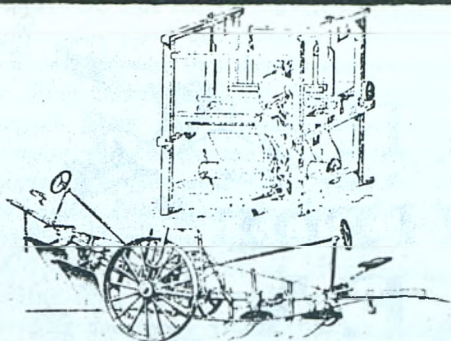
Αὐτὸ εἶχε τεράστιες ἐπιπτώσεις τόσο γιὰ τὴν πορεία τοῦ κυρίαρχου συστήματος, δηλαδὴ τοῦ καπιταλισμοῦ, ὅσο καὶ γιὰ τὴν τύχη τῶν σοσιαλιστικῶν ἐπαναστάσεων, πού ἀποπειράθηκαν νὰ τὸ ἀμφισβητήσουν. Κι αὐτὸ γιατί, ἡ σύγχρονη ἰδεολογία τῆς προόδου εἶναι διαφορετικὴ ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα συστήματα ἰδεῶν τοῦ παρελθόντος. Ἡ πρόοδος γιὰ τὸν σύγχρονο ἀνθρώπο εἶναι κατὰ κύριο λόγο ποσοτικὴ, ἐνῶ γιὰ ὅλους τοὺς ἄλλους πολιτισμοὺς πού προηγούνται εἶχε βασικὰ ποιοτικὲς ὁψεις. Μὲ τὴν πῶς στενὴ οἰκονομικὴ τῆς ἀντίληψη, ἡ πρόοδος εἶναι ἄλλως ἢ μείωση τῆς κόστους παραγωγῆς χάρη στὴν αὐξησὴ τῆς παραγωγικότητας, μέσα ἀπὸ τὴν αὐξησὴ τοῦ ὄγκου τῆς παραγωγῆς ἢ τὴν καλύτερη ὁργάνωση.

Ἡ κυριαρχία τῆς ἰδέας αὐτῆς προετοιμάζει τὸ ἔδαφος γιὰ μιὰν συνεχὴ οἰκονομικὴ καὶ τεχνολογικὴ αὐξησὴ, διαφοροποιεῖ καὶ βαθαίνει τὶς ὑφιστάμενες διαφορὲς, διαχρονικὰ καὶ συγχρονικὰ, δξύνει τὶς ἀντιθέσεις καὶ δίνει τὴ δυνατότητα ριζικῶν ἀναθεωρήσεων σ' ὅτι, ἀφορὰ στὰ ἐπὶ μέρους συστατικὰ στοιχεῖα της. Ἀκριβῶς ὅμως αὐτὴ ἡ εὐλυσία κάνει τὴν ἰδεολογία τῆς προόδου ἀκαταμάχητη καὶ ὁλοκληρωτικὴ σὰν συνολικὸ σύστημα ἰδεῶν. Χαρακτηριστικὴ εἶναι ὡς πρὸς αὐτὸ ἡ νεώτερη ἐκδοχὴ της, ἡ ἀναπτυξιακὴ ἰδεολογία, πού λειτουργεῖ ἀπολογητικὰ καὶ μυθοποιητικὰ πᾶνω στὴ μεγαλύτερη ἀποτυχία τοῦ παγκόσμιου καπιταλισμοῦ, πᾶνω στὸ οἰκονο-

ΤΟ «ΕΛΝΤΟΡΑΝΤΟ» ΤΟΥ ΒΟΛΤΑΙΡΟΥ: ΚΡΑΤΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ

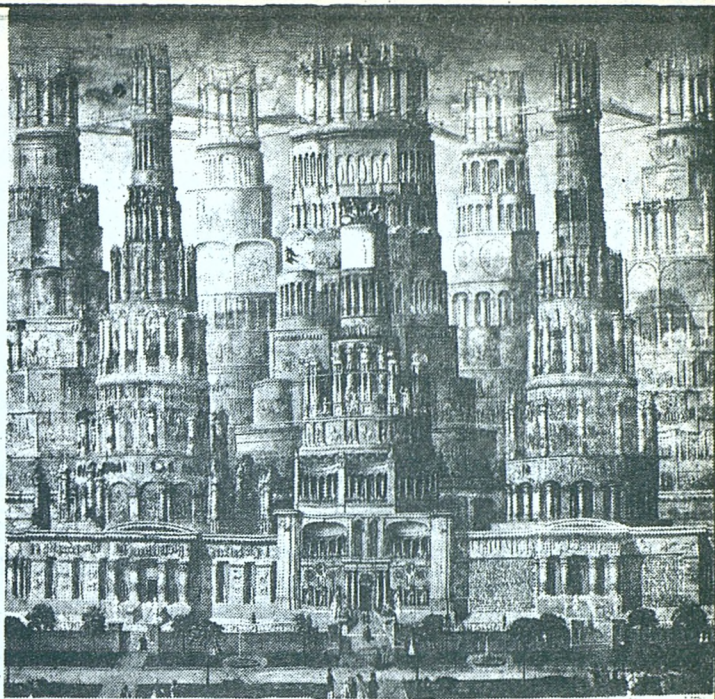
Voltaire.

‘Ο αισιόδοξος Καντίντ και ο καθηγητής Πανγλώσσης του Βολταίρου φτάνουν στο Έλντοράντο. Το ουτοπικό και τέλειο αυτό κράτος έχει σαν θρησκεία τις επιστήμες:

«Στό μεταξύ τούς έδειξαν την πόλη. Τά δημόσια κτίρια ύψωνονταν ως τά σύννεφα, οί άγορές ήταν στολισμένες με χίλιες κολόνες, από τίς πηγές έρρεε κρυστάλινο νερό ή ροδόνερο ή ακόμα διάφορα ποτά από ζαχαροκάλαμο.

Τέτοιες πηγές είχε σ' όλες τίς πλατείες πού ήταν στρωμένες με ένα είδος πετραδιού πού ανάδινε ένα άρωμα σαν από γαρίφαλο και κανέλα. ‘Ο Καντίντ ζήτησε νά δει τά δικαστήρια, τή βουλή, τού είπαν ότι δέν υπήρχε ποτέ ούτε δίκη, ούτε ρήτορας. Ρώτησε γιά φυλακές και τού είπαν ότι δέν υπήρχαν. Άλλά αυτό πού τόν ξάφνιασε ακόμα

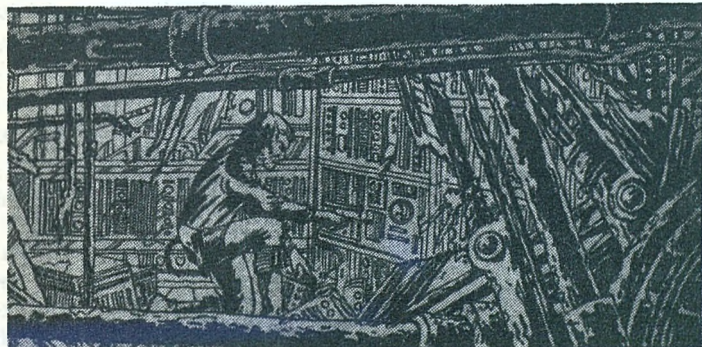

περισσότερο και τόν ευχαρίστησε ιδιαίτερα ήταν τό μέγαρο τών επιστημών όπου είδε μία στοά μέ μήκος πάνω από δύο χιλιάδες βήματα, γεμάτη μέ όργανα μαθηματικών και φυσικής».

ΜΙΧ. ΠΑΣΙΑΡΔΗΣ

μικό και κοινωνικό αδιέξοδο πού αντιμετωπίζουν οί χώρες του Τρίτου Κόσμου, όπου ζει τό μεγαλύτερο μέρος τής ανθρωπότητας.

‘Η έννοια τής ανάπτυξης προέρχεται από τίς φυσικές επιστήμες: Ένας οργανισμός αναπτύσσεται όταν προοδεύει πρὸς τή βιολογική του ωριμότητα. ‘Η χρησιμοποίησή της γιά τίς χώρες του Τρίτου Κόσμου οδηγεί σέ μία σειρά από υποθέσεις: ότι οί χώρες αυτές διανύουν τή νεανική ή τήν παιδική ήλικία, ότι έχουν μία δυνατότητα θετικής εξέλιξης κι ότι ή φάση τής ωριμότητας είναι ένιαία και επιθυμητή γιά όλους.

‘Ο άπολογητικός και ολοκληρωτικός χαρακτήρας τής ιδεολογίας τής προόδου άποθάρρυνε όλες τίς άμφισβητήσεις μέχρι τήν μεγάλη κρίση άξιών πού έκδηλώθηκε γύρω στά 1960.

Κυρίως όμως, είχε μείνει άναμφισβήτητη ή συσσώρευση επιστημονικών γνώσεων. Έμοιαζε νά έχει άδιαφιλονίκητη ισχύ, μετά τρεις αιώνες, ή φράση τού Πασκάλ:

«‘Η ανθρωπότητα ολόκληρη μοιάζει μέ έναν άνθρωπο πού μαθαίνει συνεχώς».

Σήμερα όμως γνωρίζουμε ότι προχωρώντας ή ανθρωπότητα άκολουθήσε έδώ και δύο αιώνες άποκλειστικά τίς κατευθύνσεις πού ύποδείκνυε τό βιομηχανικό κέρδος. Έτσι άλλες δυνατές εξελίξεις έγκαταλείφθηκαν και ξεχάστηκαν. Μέ κάποιο τρόπο, μαθαίνοντας ή ανθρωπότητα όρισμένες τεχνικές, άφηνε άλλες.

‘Η μονοδιάστατη πρόοδος, πού στηρίχτηκε στό δυτικό όρθολογισμό παραγνώρισε στή γραμμική πορεία της, τίς ύπαλλακτικές δυνατός διαδρομές πού θά μπορούσε ν' άκολουθήσει ή ανθρωπότητα σκέψη

και έφευρετικότητα. ‘Ο κύριος ποταμός αποξήρανε έτσι τούς παραποτάμους, αλλά ή κοιτή τους παραμένει κάπου παραχωμένη, στό συλλογικό συνειδητό ή ύποσυνείδητο. Είναι πιθανό ότι γιά νά επιβιώσουμε θ' αναγκαστούμε νά γυρίσουμε πρὸς τά πίσω γιά νά ξερευνήσουμε τίς άνυποψίαστες σήμερα δυνατότητες πού μπορεί νά μάς δώσουν τέτοιοι παραπόταμοι τής εξέλιξης.

Μόνο στὸν τομέα τής ενέργειας είναι άπειρα τά παραδείγματα πού μπορούμε νά αναφέρουμε, όπως ή ατομική ενέργεια, ή ήλιακή ενέργεια, φυσιολογικά συστήματα ύδρευσης, κλιματισμοῦ ή και ψύξης ακόμα πού χρησιμοποιούσαν στή Νότιο Περσία, τήν Μεσοποταμία, ή τά έλληνικά νησιά.

‘Ο ‘Αγγλος — και φιλισταῖος — Ιστορικός Τούνμπε είχε φανταστεί αυτήν τήν άπολογία τού καπιταλισμοῦ: Έστω ότι καταστρέφεται ή γή από ένα θερμοπυρηνικό πόλεμο και έπιζούν μόνο μερικές φυλές Πυγμαίων στό κέντρο τής ‘Αφρικής, τότε αυτοί θά πρέπει νά ξαναρχίσουν τά πάντα από τήν αρχή. Ξέρουμε σήμερα ότι αυτοί οί φανταστικοί Πυγμαῖοι αποκλείεται νά ξαναπάρουν τόν ίδιο ακριβώς δρόμο μ' αυτόν πού πήρε ή ανθρωπότητα έδώ και δύομισι χιλιάδες χρόνια, όταν γεννήθηκε σέ τούτη έδώ τή γωνιά τής γῆς ό όρθολογισμός.

Στήν πραγματικότητα όμως οί βιομηχανικές κοινωνίες δείχνουν σήμερα μιάν άνικανότητα νά φανταστοῦν ένα άλλο πολιτιστικό πρότυπο πού δέν θά στηρίζεται στήν ταχύρρυθμη οικονομική άνοδο και στήν περιοδική άναδιανομή τού προϊόντος μέ βάση ένα συνεχώς διευρυνόμενο καταναλωτικό φάσμα. Και στό βαθμό πού οί αναπόφευκτες αλλαγές δέν θά πραγματοποιηθοῦν έγκαιρα από τή δημοκρατική συναίνεση τών πολιτῶν, θά έπωφεληθοῦν από τούς κλυδωνισμούς τής κρίσης πολιτισμοῦ πού περνάμε γιά νά επιβάλουν τήν άντιλαϊκή έξουσία, όλιγαρχίες τού πλούτου, τής δύναμης ή τής γνώσης.

**ΓΡΑΦΤΕΙΤΕ
ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ ΣΤΟ
ΑΝΤΙ**

Ἡ Ἑλλάς, εἶνε χώρα ἔνδοξος καὶ ναυτική. "Ολοι οἱ πολιτισμένοι κάτοικοι τῆς Δήσεος, πάντοτε ὁμιλοῦν μὲ θαυμασμὸν διὰ τὰ ἡπέροχα νησιὰ μας. Ἐπὶ σειρὰν ὀλοκλήρων ἐτῶν, ὅλα τὰ βλέματα τῆς ἀνθρωπότητος ἦσαν στραμμένα πρὸς τὸ ἔγκρατον κλίμα τῆς Γυάρου κὲ τὸ ὄνειρον πολλῶν τουρίστων ἦτο νὰ ἐπισκεφθοῦν τὴν Λέρον, διὰ τὴν ὁποίαν εἶχον ἀκουσθῇ πολὰ ἐγκόμια. Διητηχός, τόρα τὰ διάφορα πρακτορεῖα, προβάλλουν τὰ ἀξιοθέατα τῆς Κέας. Ἡ νῆσος ἀφτῇ ὁμος πρὸς τὸ παρόν, δέν ἔχει πολὰς ἀνέσεις διὰ νὰ ἐξήγηρητῇ μεγάλη πληθῇ. Ἐχει μόνον ἓνα ξενοδοχίον τρίτης κατηγορίας, τὸ «Καρθέα» μὲ πέντε ἐνοικοῖς. Ἀλλὰ ὅλοι εἰς τὴν ὑπόλοιπον νησιοτικὴν Ἑλλάδα εἶνε ἐσιώδοξοι ὅτι ἡ ἄγνωστος ἀφτῇ νῆσος θὰ ἀποβῇ ἡ Κούβα τοῦ Αἰγαίου καὶ θὰ προσελκύσῃ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν κουρασμένων Κροίσων πού ποθοῦν μίαν ἡσηχίαν καὶ τάξιν διὰ νὰ περάσουν ἐφχαρίστους διακοπὰς. Τοῦτο διὰ νὰ γίνῃ, χρειάζεται μεγάλη προσπάθια. Ἐὰν ὁμος οἱ πέντε ἐνοικοὶ τοῦ ξενοδοχείου κατορθώσουν νὰ ἀνησηχήσουν τοὺς Τζαώτας διὰ τὸν κίνδυνον τοῦ κομμουνισμοῦ μὲ διαφόρους ὁμιλίας κὲ γίνουιν κύριοι τῆς νήσου Κέας, τότε ἡ νῆσος ἀφτῇ ἡμπορεῖ νὰ γίνῃ ὀρμητήριον διὰ τὴν διάσσωιν τῆς ὑπολοίπου Ἑλλάδος ἀπὸ τὸν κατήφορον, εἰς τὸν ὅποιον τουριστικὴς ἔχει περιέλθῃ. Ἀλλὰ δέν ἀρκεῖ τὸ 95 % νὰ ἀκολουθῇ ἀφορμητικῶς τοὺς 5 ἀποφασιστικοὺς ἄνδρας πού θὰ πέσουν τὸ κεφάλι των διὰ νὰ τὴν σώσουν. Θὰ πρέπει καὶ αἱ ἀπεργαίαι καὶ διαδηλώσεις εἰς τὴν Κέαν, νὰ σταματήσουν. Ὁχλαγογαίαι καὶ πεζοδρόμιον ἔξοθι τῆς «Καρθέας» καὶ παραλίας εἶνε ἀπαραδέκτοι. Ὁ Τύπος νὰ εἶνε ἐλεγχόμενος κὲ νὰ δοθῇ εἰς τὴν δημοσιότητα ἓνας κατὰλογος τῶν τηλεφωνημάτων πού ἔκαινεν ὁ πρόην φάβλος Δήμαρχος κὲ κοινοτάρχης εἰς τὸ διάστημα τῆς ἀχαλινότου ἀσυνδοσίας του, ὅστε οἱ παραπλανηθέντες νὰ συγκρίνουν τὴν διασπάθισιν τοῦ χρήματος κὲ ἰδρώτος τῶν ἀλιέων κὲ νομοταγῶν βοσκῶν πού ἔζων ἡπὸ τὴν τρομοκρατίαν ἐρυθροφροῦν κτηνοτρόφων κὲ ἐξτρεμιστῶν λεμβούχων. Οἱ καθηγητὲς τῶν Σχολῶν Κέας, καθὸς κὲ οἱ ἀναρχικοὶ φοιτητὲς, νὰ ἀποφέβγουν τὰς ἀκρότητας τῆς Δημοτικῆς κὲ ὡς γλώσσα τῆς νήσου νὰ εἶνε ἡ Ἐθνικὴ καθα-

ρέβουσα, συνδόνως πρὸς τὴν παράδοσιν κὲ ἀρχαῖαν ἱστορίαν τῆς νήσου πὺν ἔδοσεν ἐκ τῶν σπλάχνων τῆς σύζυγον εἰς τὸν ἥροα Λάμπρον Κατσόνην, πὺν ἀξιωματικὸς ὦν ξένης δηνάμεως, ἐπροτίμησεν Ἑλληνίδα διὰ νὰ κάμη ἐπὶ τῆς Κέας τὸ καθήκον του. Ὅσαφτως, Χωροφύλακες κὲ στρατός, ὀφείλουν νὰ ἐπανακριθῶν ἀπὸ συνβούλια, ὅστε ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἀσφαλείας τῆς νήσου, νὰ ἐβρίσκοντε πρόσωπα ἐβηπόληπτα, τυγχάνοντα διεθνoῦς σεβασμοῦ. Πρέπει ἐπίσης νὰ διορισθῶν νέοι κοινοτάρχε κὲ οἱ ἀλτεῖς νὰ δηλώσουν τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας των εἰς τὸ πλησιέστερον ἀστυνομικὸν τμήμα κὲ τὶ ποσότητα δηναμίτιδος διὰ ψάρεβια κατέχουν. Τὰ μαλιὰ τῶν νέων τῆς νήσου, νὰ μὴ παρουσιάζουν θέαμα ἀναρχίας κὲ αἱ μαθητρίε νὰ εἶνε κοσμίος ἐνδεδημένε με ἄρομα φησικῆς ἐβδοσίας. Ἡ σημέα τῆς νήσου, ἐὰν μὲν εἶνε τῆς ξηρᾶς νὰ γίνη ναφτικὴ κὲ ἂν εἶνε θαλασσία, νὰ γίνη ὅπος τῶν χερσέων δηνάμεων. Ἀνότατον ὄριον ταχῆτητος τρεταπόδων 60 χιλιόμετρα ἄλος νὰ ἀφερῆται ἡ ἄδεια κὲ πινακίδες κηκλοφορίας. Τὸ κάπνισμα ἐπὶ ἡμιόνου νὰ ἀπαγορέβεται. Οἱ ἔχοντες πτηνὰ κὲ κύονας νὰ ἀπαγορέβουν ἅψτὰ ἀπὸ φονασκίας μετὰ τὴν 11ην νηκτερινὴν κὲ ἡμίσειαν ὄραν πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου. Ἰχθιοπολιὰ κὲ κομοτήρια, σηνεχῆς ὀράριον, τὰ ἄλα ἐκ περιτροπῆς πλην Σαβάτου, τετάρτης. Νὰ γίνη ἔκκλησις πρὸς ὅλους τοὺς ναυτιλομένους νὰ ἀνοίξουν γραφεία εἰς τοὺς λιμένας τῆς νήσου κὲ νὰ ὑψώσουν εἰς τὰς λέμβους των τὴν σημέαν τῆς Κέας. Ἐπίσημος θυρεὸς θὰ εἶνε γλάρος ἐκ τῆς θαλάσσης ἀναδυνόμενος με δύτην φέρων κράνος εἰς τὸ κέντρον κὲ ἐπ' ὤμου σύνεργα ψαρικῆς περιβιλόμενον διὰ φλογὸς ἐρυθροῦ χρώματος με περίξ τὰς φράσεις ΖΗΤΩ Η 21 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1974, ἡμέρα ἀποβάσεως τῶν πρῶτων σκαπανέων τῆς προόδου εἰς τὴν νήσον. Ἀκολουθως ἐξέβρεσις καταλήλου ἡψόματος κὲ προκήρηξις διαγωνισμοῦ διὰ τὸ Τάμα τῆς Νήσου με ἰσχυρὸν φάρον ἐπ' ἄφτου πρὸς ἀποψηγὴν συγκρούσεως τῶν ἀτμοπλοίων, ἀφιερομένου εἰς Ποσιδόνα κὲ Ἁγίον Νικόλαον, πολιοῦχον ἐπαρχίας Τζιάς, πρὸς ἀπότινι Ἑλληνοχριστιανικοῦ πνεύματος κὲ τιμῆς Σαλαμινομάχων κὲ πεσόντων εἰς Βίτσι κὲ Γράμον ὑπὸ ἀνάνδρων ἀνταρτοκουμουνιστῶν με ἀκτινοβολίας ἀγωνιστι-

κοῦ πνέβματος. Μνημόσυνα καὶ ἔθνικὲ ὁμιλίε διὰ πεσοῦσαν σήζηγον Λάμπρου Κατσόνη μετὰ καταθέσεων στεφάνων, ὡς κὲ ἄλλων ἀγρίως σφαγιασθέντων ὑπὸ ἀντεθνικὸς σκεπτομένων. Ὅρισμός τῆς 21ης Ὀκτοβρίου ὡς ἡμέρας ὑποχρεωτικοῦ σημεοστολισμοῦ ὄλων τῶν ξενοδοχείων κὲ καταστημάτων, καθ' ἅπασαν τὴν ἐπικράτιαν μετὰ ἐπισήμου δοξολογίας. Ἀφθόρμητος συγκέντρωσις ὄλων τῶν κατοίκων διὰ παρακολούθησιν ὁμιλίας ἐπιστημονικῆς φήσεως ὑπὸ Ἀντιβασιλέως τῆς Νήσου κὲ Προέδρου Δημοκρατίας τῆς Τζιάς με θέμα «Ἀνοτάτη Πεδία, Δημόκριτος κὲ Ἀσκληπιός, δύο καφχήματα τῆς πεδιάς Μας εἰς τὸν τομέα τῆς καρδιοχειρουργικῆς». Ἀκολουθῶς ἐρωτήσεις τῶν κατοίκων πρὸς τὸν ρήτορα, τὴν σειρὰν τῶν ὁποίων θὰ καθορίζη ὁ ἴδιος ἀφ' οὗ οἱ ἄλιεῖς θὰ δίδουν τὰ στοιχεῖα τῶν εἰς τὸν Πρόεδρον τῆς Δημοκρατείας.

Πολὰ ἔχουν νὰ γίνουν εἰς τὴν νῆσον διὰ νὰ καταστή μία Μάλτα τοῦ Αἰγαίου πού οἱ ἰσχυροὶ τῆς Γῆς κὲ τὸ συνβούλιον τῆς Ἑβρώπης θὰ τὴν τρέμουν κὲ ὅταν ἀργότερον φθάσῃ ἐκεῖ καὶ ὁ γερουσιαστὴς κήριος Πουζίνσκη κὲ δὴ ἀπὸ τὸ ἡπέροχον θάβμα πού ἐπέτυχον ἀφ' οὗ οἱ πέντε νὰ διακηρήξῃ εἰς ὄλον τὸν κόσμον κὲ τὸ Κογκρέσον, ὅτι ἡ νῆσος ἀφ' ἧς μετελείως δημοκρατικὰς μεθόδους κὲ χορὶς τρομοκρατίαν κὲ καταπίεσιν, ἐφθασεν εἰς ἓνα ἀπερίγραπτον κολοφῶνα δόξης πού εἶνε παράδηγμα δι' ὅλας τὰς νήσους τῆς ἡφελίου. Καὶ τότε πολλοὶ ξένοι κεφαλεοῦχοι θὰ ἐπενδύσουν τὰς περιουσίας τῶν ἐκεῖ, διὰ τὴν ἀνέβρεσιν ὑπογείου πλούτου κὲ πετερλέων.

Τὸ δησάρεστον εἶνε ὅτι ἡ κηβέρνησις ἐθνικῆς ἐνότητος ἐστήλην 5 ἀποφασιστικοὺς ἀνθρώπους ἐκεῖ με τρίμηνον ἀπόσπασιν. Φρονῶ ὅτι τὸ χρονικὸν ὄριον εἶνε πολὺ μικρόν, ἐνόπιον τοῦ ὑπερόγκου ἔργου πού ἔχουν νὰ ἀντιμετοπίσουν. Πρέπει το ὀλιγότερον νὰ καθήσουν ἐκεῖ ἰσοβίως, ἐκτὸς ἐὰν ἡ Πατρίς κὲ τὸ Κράτος τοὺς χρειασθοῦν δι' ἄλλας περιοχάς, ὅπως Γουδὶ κ.λ.π. διὰ νὰ λαμπρύνουν με τὴν παρουσίαν τῶν ἐγκαίνια ἄλλων ἐθνικῶν ἐκδηλώσεων.

Πρὸς Θεοῦ, ὁμος. Νὰ μὴν κινηθοῦν ἐπ' οὐδενὶ οἱ κάτοικοι με κακὰς εἰσηγήσεις διὰ νὰ ἀπομακρύνουν ἀφ' οὗ τοὺς 5 πολιτικούς ἐξορίστους, πού λόγω τῶν κοινωνικῶν τῶν φρονημάτων καταδιόκονται ἀσπλάχνως ἀπὸ μίαν λεγομένην δημοκρατικὴν κηβέρνησιν. Ἐξορκίζο τοὺς ὑγῶς σκεπτομένους Τζιώτας νὰ τοὺς κρατήσουν ἐκεῖ, διὰ νὰ ἐπιτύχουν μίαν ἀφάνταστον ἀφξήσιν τοῦ κατὰ κεφαλὴν τῶν εἰσοδήματος. Εἶναι ἀπίστευτος ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐπιθυμούντων νὰ μεταβοῦν εἰς τὴν Κεάν διὰ λαϊκὸν προσκύνημα. Χρέος ἔχουν οἱ ἐγχώριοι νὰ τοὺς διατηρήσουν εἰς τὴν «Καρθέαν» εἰς ἀρίστην κατάστασιν, ὥστε ἡ ἀφθονος ἀφίξις τουριστῶν ἐκ πάσης γωνίας τῆς Χώρας νὰ ἀποτελέσῃ πόλον ἑλξεως μεγάλου συναλάγματος διὰ τὴν ὀρέαν ἀφ' ἧς νῆσον, τὴν προνομιοῦχον τῶν Κηκλάδων.

ΜΠΟΣΤ

Σημίοις. Ἄλλα ἔργα πού πρέπει νὰ γίνουν εἶναι :

α) Ἀφέρεσις ἰθαγενίας ἀπὸ ὑπόπτους βοσκούς καὶ καλαθοπλέκτας.

β) Τοποθέτησις κηβερνητικῶν ἐπιτρόπων πλησίον ἀλιέων κὲ λέμβων, ὅστε οἱ συλαμβανόμενοι ἰχθῦς νὰ εἶνε ὁμοιόμορφοι καὶ ἐκ τοῦ Λιμεναρχίου προβλεπόμενοι.

γ) Καθημερινὴ ἀναγκελία τοῦ ὕψους τῶν καταθέσεων τῶν τραπεζῶν, ὑπὸ ἐθνικόφρονος ντελάου, πρὸς τόνοσιν τοῦ ἐθνικοῦ νομίματος.

δ) Ἰδρῆσις ἰνστιτούτου ἀνοτάτης Ἀλιεφτικῆς τελοῦσαν ὑπὸ τμήματος σπουδαστικοῦ πρὸς ἀλίεφσιν πληροφοριῶν ἀντεθνικῆς φήσεως κὲ στέρησις διαβατηρίων ὑπόπτων ἀλιέων.

ε) Ἐκτακτὰ στρατοδικία.

Ἐφχαριστῶ διὰ τὴν φιλοξενίαν τῶν ἄνω 5.

Ο ΙΔΙΟΣ

Ξενοδοχεῖα ΚΑΡΑΒΕΛ

ΑΘΗΝΑ - ΖΑΚΥΝΘΟΣ

Για κάθε εκδήλωση και με την καλύτερη
περιποίηση.

CARAVEL HOTEL

Για Συνέδρια, Δεξιώσεις, Εκθέσεις,
Τσάγια, Χορούς, Επιδείξεις, Γάμους,
κ.λ.π. για εξυπηρέτηση 10 έως 2000
ατόμων, με ασυναγώνιστες τιμές και
ποιότητα.

CARAVEL HOTEL

Για Γυμναστική γυναικῶν και ανδρῶν,
κολύμπι στην κλειστή θερμαινόμενη
πiscina, σάουνα, μασάζ, τζόκινγκ,
αισθητική, υδρομασάζ, υδροθεραπεία.

CARAVEL HOTEL

Για φιλοξενία στα 520 δωμάτια και
σουίτες, με κλιματισμό, Ἐγχρωμη
Δορυφορικὴ τηλεόραση, 24 ὥρες
υπεραυτόματο τηλεφώνο, 100%
πυρασφαλές και αντισεισμικό, με
πάρκινγκ, ἐξω ἀπὸ τὸ δακτύλιο.

CARAVEL HOTEL

Ρουμ Σέρβις, Εστιατόριο Lido, Disco
Αμαλία, Μπαρ Κωνσταντινούπολη,
Lord Byron Piano Bar, Καφετέρια, 12
Αἰθουσες Δεξιώσεων.

ΚΑΡΑΒΕΛ

Βασ. Αλεξάνδρου 2Α
ΑΘΗΝΑ
Τηλ: 7290721-9
7290731-9
Telex 214401 CHGR
Fax 7236683

Ο φίλος μου ο Μαραμπού

Μέ τον Νίκο Καβθαδία, «τόν ποιητή της αδελφοσύνης και των μεγάλων όριζόντων», γνωριστήκαμε στην 'Αλεξάντρεια τό 1947, θά 'ταν άνοιξη. Δούλευα τότε διευθυντής στη βιομηχανία δερμάτων «Μικές Χαλκούσης και Σία», πού τά γραφεία της εταιρίας τους ήταν πάνω στη θρυλική όδό Τατουίγκ. 'Από τη θέση πού καθόμουν είχα μέσα στά μάτια μου όλο τόν 'Ανατολικό Λιμένα, τόν Εύνοστο των Πτολεμαίων ύστερα από τό νερό έρχόταν ό Λιμενοβραχίονας, μέ τό άχαρο, θαρύ όρθογώνιο του 'Ιχθυολογικού 'Ινστιτούτου και πιά δεξιά τό φρούριο του Καϊτ Μπέη, χτισμένο πάνω στά έρείπια του άρχαίου Φάρου. 'Ένα τοπίο φορτωμένο μνήμες: μυθολογικές, ιστορικές, πολεμικές, ποιητικές και λογοτεχνικές, από τόν 'Όμηρο και τόν 'Ηρόδοτο, τόν Πλούταρχο και τόν Πολύβιο ως τόν Σαίξπηρ, τόν Ε.Μ. Φόρστερ και τόν Καθάφη' από τόν 'Όδυσσέα και τόν Μεγαλέξαντρο, τόν Μάρκο 'Αντώνιο και τήν Κλεοπάτρα, ως τόν Ναπολέοντα, τόν Κωνσταντίνο Κανάρη, τόν 'Ελευθέριο Βενιζέλο και τόν Γώργιο Σκληρό. Σεπτέμβρης 1939 - 'Ιούλιος 1963: 24 χρόνια έμπρός στό ίδιο τοπίο, δέν θυμάμαι νά έπληξα μήτε μία φορά. Τέλος πάντων, ως έρθουμε στόν Κόλια.

Ηταν τότε βοηθός άσυρματιστής στό «Κορινθία», πού έκανε τη γραμμή Πειραιά - 'Αλεξάντρεια - Τζένοβα - Μασσαλία - Τζένοβα - 'Αλεξάντρεια - Πειραιά. Είχε έρθει μ' ένα γνωστό μου, τόν Νίκο Κεραμόπουλο, χημικό, «γιατί δέν ήξερε τό δρόμο», μάλλον γιά νά παίρνει κουράγιο, γιατί ήταν πραγματικά ντροπαλός. Πρίν ακόμα καθίσει άρχισε ν' άπαγγέλλει:

Κι εγώ θυμάμαι κάποια δειλινά

στής 'Εθνικής Βιβλιοθήκης τη μεγάλη σάλα

'Ηταν οί πρώτοι στίχοι από τό μοναδικό ποίημα πού είχα δημοσιέψει στην «'Αλεξανδρινή Τέχνη» (Μάιος 1930). Τό μυαλό του ήταν γεμάτο από στίχους λησμονημένων ή άποτυχημένων ποιητών. Μόλις του σύστεινες κάποιον άμέσως άπάγγελλε στίχους του. 'Ηταν ένας τρόπος νά γίνεται πιά γρήγορα ή ψυχική επαφή. Τόν είδα νά κάνει τό ίδιο μέ τόν Γλαύκο 'Αλιθέρη και τόν Νικόλα Φύλλα. 'Ο Κεραμόπουλος ήταν από τούς Αιγυπτιώτες φοιτητές, πού ό πόλεμος είχε άποκλείσει στην 'Ελλάδα. Τόν καιρό της πείνας, γιά νά ένισχύσουν τό συσσίτιό τους, διοργάνωσαν μία συγκέντρωση σέ θέατρο, όπου άπαγγείλανε και Καθάφη, τύπωσαν μάλιστα τίς όμιλίες, τό πρόγραμμα και μερικά ποιήματα σ' ένα φυλλάδιο και τό πουλούσαν γιά τόν ίδιο σκοπό. 'Ετσι τούς γνώρισε ό Καβθαδίας. 'Ορισμένοι τους, τώρα, πού άνοιξαν οί δρόμοι, είχαν ξαναγυρίσει στη γενέτειρα, και μέ τήν πείρα τους από τήν 'Αθήνα, βοήθησαν στην ίδρυση και δραστηριοποίηση της «Πνευματικής 'Εστίας». 'Ο Κόλιας είχε φέρει μαζί του και καμιά δεκαριά αντίτυπα από τό «Πούσι», πού μόλις είχε κυκλοφορήσει. Μου χάρισε ένα αντίτυπο, τά ύπόλοιπα ανάλαβα νά τά πουλήσω. Γίναν άνάρπαστα από τούς φίλους της «Πνευματικής 'Εστίας».

Εκείνο τό πρωί ό Κεραμόπουλος είχε δουλειά. Μου άφησε τόν Κόλια κι έφυγε. Σέ καμιά ώρα ήρθε τό άφεντικό, ό Μικές Χαλκούσης. 'Ο Κόλιας γνώριζε τόν Γιάννη Χαλκούση, της Πόλης, και τήν κόρη του τήν 'Ελένη Χαλκούση, τήν πρωταγωνίστρια, της έχει μάλιστα αφιερώσει ένα ποίημα στό «Πούσι»:

'Επεσε τό πούσι άποβραδίς

τό καρβοφάναρο χαμένο

Κι έφτασες χωρίς νά σέ προσμένω

μέσ' στην τιμονιέρα νά μέ δεις.

'Ο Μικές ήταν άνθρωπος μέ καρδιά και καλλιτεχνικό γούστο. Σπίτι του είχε πίνακες του Παρθένη, του Γυαλινά, του Καλμούχου, του Μυταράκη, του 'Αγγελόπουλου, του Μαγκανάρη, του 'Αϊθαζόφκυ, Γάλλους έμπρεσιονιστές, Πिकासό κ.ά. Πιάσανε τήν κουβέντα και τ' ανέκδοτα, ό Κόλιας έλεγε γιά τούς Χιώτες κι ό Μικές γιά τούς Κεφαλλονίτες. 'Αντε πιά νά κάνεις δουλειά, τά δύο τηλέφωνα νά χαλούν τόν κόσμο, κι οί πελάτες νά περιμένουν στόν αντιθάλαμο. Σηκώθηκε ό Μικές νά πάρει τόν Κόλλια στό γραφείο του. «'Εντάξει», τούς λέω. «άλλά ό Κόλιας τό μεσημέρι θά φάει σπίτι μου, ξηγημένα πράματα». Συμφώνησε ό Κόλιας μόνο μού έβαλε όρο νά βρίσκειται στό καράβι του μισή ώρα πρίν από τό πρώτο σφύριγμα της σειρήνας. Δέν ύπήρχε πρόβλημα, είχα αυτοκίνητο. 'Αργότερα όμως κατάλαβα κι αυτότόπλεγμα του φίλου μου: Ζούσε μέ τήν άγωνία μήπως και φύγει τό καράβι του και μείνει ξέμπαρκος. 'Ετυχαν στιγμές μεγάλης έξαρσης κι ευτυχίας, πού πάντα τίς φαρμάκωνε μ' ένα «Τί ώρα είναι;», κάθε τόσο.

Στό σπίτι, άλλη άνάσταση! 'Η γυναίκα μου, ή μάνα μου, τ' άδέλφια μου, ακόμα και ό 'Αμπντου μας τόν έκαναν δικό τους. 'Από τότε, κάθε φορά πού τό πλοίο του διανυχτέρευε στην 'Αλεξάντρεια, ό Κόλιας κοιμόταν σπίτι μας. Είχε τό δωμάτιό του. Μόνο άλλοι δύο τό μεταχειρίζονταν, αν τύχαινε νά βρίσκονται στην 'Αλεξάντρεια: ό διηγηματογράφος Νίκος Νικολαΐδης, κι ό ζωγράφος Τάκης Καλμούχος. 'Ο 'Αμπντου κάθε τέταρτη βδομάδα του έστρωνε καθαρά σεντόνια, κι όταν χτυπούσε ή πόρτα κι ήταν ό Κόλιας φωτιζόταν τό μούτρο και χαλούσε τόν κόσμο από τίς φωνές: «Γά σέτ, έλ Χαονάγκα μπιτάα έλ μπαμπούρ!» (Κυρία, ό κύριος του θαποριοϋ). «Τί καλοί άνθρωποι πού είναι», μού έλεγε ό Κόλιας κάνοντας ένα μορφασμό, όπως όταν ζαρώνεις τη μύτη σου γιά νά μή δακρύσεις.

Μέναμε τότε στό Κάμπο Τσέζαρε, ένα προάστιο της 'Αλεξάντρειας μέ πολύ έλληνισμό, στην όδό 'Ηλιούπολης αριθ. 41. Δεκαέξη χρόνια, δέν έτυχε νά πιάσει τό καράβι του τό λιμάνι μας και νά μή μάς έρθει. 'Ηταν κάτι παραπάνω από φίλος, ήταν ό θαλασσινός μας άδελφός. 'Όταν μεταφερθήκαμε στην 'Ελλάδα, τόν βλέπαμε πιά σπάνια. Και τώρα θά πω γιά τη μόνη φορά πού τόν πίκρανα.

Θά 'ταν τό 1949 ή τό 1950. Πάντως καλοκαίρι. 'Ο Κόλιας είχε παραλάβει καθήκοντα υπεύθυνου άσυρματιστή στό 'Επιβατικό «Κυρηνείω», πού έκανε τη γραμμή 'Ινδικός 'Ωκεανός, Σιγκαπούρη, ως τήν 'Ιαπωνία νομίζω. Τότε βέβαια μόνο από γράμματα μαθαίναμε νέα του. 'Υστερα τόν πήγαν γιά ένα διάστημα στό 'Ατμόπλοιο «'Ιωνία» πού έκανε τη γραμμή της Μεσογείου και τότε μία μέρα μάς παρουσιάστηκε. Είχε πολλά νά διηγηθεί, μά πιά πολύ περηφανευόταν γιά μία γοργόνα μπλέ και κόκκινη, πού ένας μάστορης των τατουάζ του είχε σταμπάρει στά μαλακά του μπράτσου του. 'Όταν τέντωνε τό χέρι κι άνοιγόκλεινε τήν παλάμη, αυτή χόρευε ένα ύποβλητικό χορό της κοιλιάς. Μέ πολλή σοβαρότητα μού έλεγε, πώς όταν τό πλοίο του περνούσε από τό Κολόμπο της Κεϋλάνης, όπου είχε κάνει τό τατουάζ, ή γοργόνα, τά μεσάνυχτα, έφευγε, πηδούσε στη θάλασσα κι έκανε έρωτα μέσα στό νερό. 'Υστερα

ξαναγύριζε. Τά ἔλεγε αὐτά καί λαμποκοποῦσε ὁλόκληρος, βρισκόταν στό στοιχεῖο του ὁ θαλασσινός μας Σεβάχ ὁ παραμυθάς.

Ενα πρωὶ φανερώνεται φουριόζος στό γραφεῖο καί μοῦ λέει νά τά παρατήσω ὅλα καί νά τόν ἀκολουθήσω, ἦταν κάτι πολύ διαστικό. Ἐγὼ περίμενα τηλεφωνήματα ἀπὸ τὸ Κάιρο, νά φύγουμε σέ μισή ὥριτσα; Μπό. στάθηκε ἀνένδοτος. Μά πές μου τί συμβαίνει; Δέν μοῦ ἔλειπε, μόνο: Πάμε, πάμε, ἄδικα χάνουμε τὴν ὥρα μας. Τέλος πάντων, εἰδοποίησα μέσα τ' ἀφεντικό πὼς φεύγω γιὰ κάτι διαστικό, δῖχως ν' ἀναφέρω τὸν Κόλια, γιατί θά μᾶς χασομεροῦσε. Μπρὸς ὁ Κόλιας πίσω ἐγὼ καί νά κάνει μιά ζέστη, ἔσκαζε ἡ πέτρα κι ἡ ἀσφαλτος ἀχνίζε. – Εἶναι μακριά, νά πάρουμε ταξί, ἓνα ἀμαξάκι; Ποιόν τέλος πάντων πάμε νά συνατήσουμε; Μόκο ὁ Κόλιας, μά ἐπειδὴ τραβοῦσε γιὰ τὴν ὁδὸ Καλογραιῶν κατάλαβα πὼς θά καταλήγαμε στό λιμάνι. Ἦταν τότε καιροὶ πονηροί, ἡ Ἑλλάδα σπαράζονταν ἀπ' τὸν Ἐμφύλιο, φίλοι μου λογοτέχνες ἢ καί μόνο γνωστοί μου, ποιὸς νόμιμα, ποιὸς παράνομα ξεγλιστροῦσαν μέ πρωτοσταθμό τὴ Γαλλία. Γιὰ μερικοὺς ἀπ' αὐτοὺς θάζανε στό μυστικό καί τὸν Κόλια, «γιὰ νά ἔχει τὸ νοῦ του». Σάπασα λοιπόν, ἔσκυπα τὸ κεφάλι κι ἔτρεχα μέσ στό κατακαλόκαιρο νά τὸν προφτάσω.

Μιά στιγμή τὸν βλέπω καί μέ τραβάει ἀριστερά γιὰ τὸ Κομπακίρ, τὴν κακόφημη συνοικία μέ τίς πόρνες. Μέ πιάσαν τὰ διαόλια μου, δέ μίλησα ὅμως περιμένοντας νά δῶ. Καί πράγματι σταμάτησε μπρὸς σ' ἓνα σκοτεινὸ μαγαζάκι πού ἔδειχνε γιὰ κουρεῖο ἀφοῦ στὰ δύο φύλλα τῆς τζαμωτῆς πόρτας του ἦταν γαντζωμένα μέ σύρμα δύο γυάλινα βαζάκια μέ νερό καί μέσα τους κολυμποῦσαν ζωντανές βδέλλες. Στὴν Αἴγυπτο, οἱ μπαρμπέρηδες εἶναι πού σου παίρνουν αἷμα. Κατάλαβα πὼς ὁ μουστερῆς πού θά συναντούσαμε ἦταν παράνομος ἀφοῦ δέν μπόρεσε νά ξουριστεῖ μέσ στό ἐπιθατικό, τόσες μέρες.

Ο φίλος μου μίλησε στὸν κουρέα ἑλληνικά, τοῦ ζήτησε τὸ ἄλμπουμ, ἐκεῖνο τὸ καλὸ. Ὁ ἄλλος ἐβγαλε ἀπὸ ἓνα συρτάρι ἓνα τετράδιο ἰχνογραφίας κι ὁ Κόλιας τὸ ξεφύλλιζε. Ἐφτασε σ' ἓνα σημεῖο, ἔβαλε τὸ δάχτυλο καί μᾶς φώναξε νά σκύψουμε κι ἐμεῖς. Ἦταν ὅλο σχέδια γιὰ τατουάζ. Αὐτὸ πού ἔδειχνε ἦταν πάλι μιά γοργόνα. Μοῦ πιάνει τὸ μπράτσο, καλοκαίρι, κυκλοφοροῦσα μέ κοντομάνικο.

– Κάνε στὸν κύριο ἓνα στό δεξί του, μόνο πρόσεχε μὴν τὸν πονέσεις!

Καί σέ μένα:

– Θά κάνω κι ἐγὼ ἀκόμη ἓνα στό ἄλλο χέρι, νά ἐνώσουμε τὰ αἱμάτά μας, νά γίνουμε ἀδελφοποιοί.

Τότε εἶναι πού πετάχτηκαν οἱ πόρνες ἀπ' τὰ καμαράκια τους, νά δοῦνε ποιὸν σφάζουνε, ἄνθρωπο ἢ σκυλί. Τὸν ἔβρισα πρόστυχα, μά δέ θυμᾶμαι τί τοῦ εἶπα, μήτε μέ ποιό μέσο θρέθηκα καταϊδρωμένος, θγάζοντας μικρές κραυγές ἀπὸ τὴ λύσσα μου, στὸν καναπέ τοῦ γραφείου μου.

Ὅταν πῆγα γιὰ φαγητό σπίτι, μοῦ ἀνοιξε ὁ Ἀμπντου πρὶν θάλω τὸ κλειδί στὴν κλειδαριά. Εἶχε ἓνα ὕφος ἐξαλλου θριαμβευτῆ:

– Ἐλ Χαονάγκα μπιτάα ἔλ μπαμπούρ γκέ! (ὁ κύριος τοῦ θαποριοῦ ἦρθε).

Στὸ τραπέζι ὁ Κόλιας ὅλο μοῦ ἔριχνε κρυφές ματιές νά δεῖ ἂν ξεθύμωσα. Κι ὅλα πῆραν πάλι τὸν παλιό τους ρυθμό.

André MALRAUX

Η ΕΛΠΙΔΑ

Μετάφραση-Επιμέλεια
ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΙΑΝΟΣ

Honoré DE BALZAC

Η ΓΕΡΟΝΤΟΚΟΡΗ

Εισαγωγή-Μετάφραση
ΖΗΣΗΣ ΣΑΡΙΚΑΣ

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΚΛΑΣΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΕΞΑΝΤΑΣ

του Δημήτρη Χατζή

ΡΕΜΒΑΣΜΟΣ ΤΟΥ ΔΕΚΑΠΕΝΤΑΥΓΟΥΣΤΟΥ

“Όπως και των άλλων πολιτών μας, των περισσότερων, τά οικονομικά μου δέν είναι κι άσχημα μέσα στον πληθωρισμό. Τών περισσότερων άπ' αυτούς τό μυαλό τους δέν μπορεί νά τό πιάσει πώς γίνεται αυτό τό μέγα μυστήριο και τά λεφτά πού ξοδεύουνε κάθε μήνα θγαίνουνε πάντα διπλάσια άπ' τό κανονικό τους εισόδημα – και δέ λέω δέβαια γιά φονιάδες πορτοφολάδες, διαρρηκτες και τέτοια μά γιά τίμιους ανθρώπους, όπως είμαι γώ. Είναι πράγματι μέγα μυστήριο. “Έλεγε ένας τίς προάλλες στο ψητάδικο πού πήγαμε, πώς τό μεγαλύτερο άπό τά θαύματα της φυλής μας δέν είναι ή νίκη της Σαλαμίνας κι ό Παρθενών, ούτε τό κλέος του Βυζαντίου, ούτε ή μεγάλη παράδοσή μας, ούτε τό ψηλό μας πολιτιστικό επίπεδο μά ή πληθωριστική μας εϋμερία. Πολύ μορφωμένος άνθρωπος – επιπλέονε όλοι, μάς έλεγε, σάν μουγκάλια πλαστικά πάνω στά κύματα. Φυλή πλέουσα, πρόσθεσε κι άνάφερε τόν Παπαδιαμάντη, πού δέν ήξερα άν είναι ΠΑΣΟΚ ή Νέα Δημοκρατία, δουλευτής ή δημοσιογράφος και δέν είπα τίποτα. Είπαμε κι άλλα και γενικώς φάγαμε καλά σ' αυτό-τό ψητάδικο.

Δέν έχω δέβαια σκοπό, μιλώντας γι' αυτά, νά καταπιαστώ και γώ μ' έρμηνείες διοψυχολογικές ή έλληνοχριστιανικές εξηγήσεις γιά τά μυστήρια και τά θαύματα του πληθωρισμού μας. Ούτε καν νά κάτσω τώρα νά λέω γιά τή δική μου περίπτωση – μέ ποιό τρόπο δηλαδή τιμολόγια τών προμηθευτών αύξημένα άπό δδομάδα σέ δδομάδα – και καπελωμένα δεόντως – χρωάστες άφερέγγυοι και πιστωτές πού θά περιμένουν – γραμμάτια άλληλοπροεξοφλούμενα, άλληλοδιαμαρτυρόμενα κι άλληλομηνιζόμενα – τιμές καπελωμένες τό κατά δύναμιν κι άπό μένα, πελάτες – καχύποπτοι, τρομοκρατημένοι κι άδιάφοροι – θά γίνουν κουβάρι άξεδιάλυτο στο τέλος του μήνα και, κοροΐδο μονάχα νά μήν είσαι σύ, θγαίνεις καθαρός, δηλαδή κερδισμένος. Έγώ κοροΐδο δέν είμαι – θγαίνω καθαρός. “Όλοι μας δέν είμαστε κοροΐδα – θγαίνουμε όλοι καθαροί – έτσι θ' άπαντούσα στον κύριο πού μάς τά 'λεγε τόσο περιδιαγραμμένου στο ψητάδικο.

Μιλώ γι' αυτά μόνο και μόνο γιά νά δηλώσω σαφώς πώς τήν οικονομική δυνατότητα νά φύγω άπ' τή φλεγόμενη Αθήνα του Αύγουστου τήν είχα και γώ. Μέ τό παραπάνω μάλιστα. “Αν δέν έφυγα, τό 'κανα μόνο και μόνο γιά κέφι μου – γούστο μου και καπέλο μου.

Εΐταν κάμποσοι συνάδελφοι, συνεργάτες επαγγελματικοί κι άλλοι γνώριμοι πού άπ' τόν Ιούνιο άκόμα μέ πιλατεύαν νά πάω μαζί τους. Εΐχαν, έλεγον, κανονίσει τό θαναάσιο μέρος, θά τά περνούσαμε φίνα και τά λοιπά. “Έχω, βλέπεις, γνωριμίες πάρα πολλές, εύρύτατο κύκλο. Τό είδος τ' ανθρώπινο πού λέγεται φίλος δέν τό 'χω πιά. Γι' αυτό μιλάω μονάχα γιά γνωριμίες. Κάμποσα χρόνια πίο πρίν είχα και γώ τούς δικούς μου, έπιστήθιους, κολλητούς, γκαρδιακούς, όπως θέλεις πές τό. Χωρίς νά ξέρω γιατί, χωρίς νά μου φταιζονε τίποτα και χωρίς νά τούς έχω φταίξει, ξεμακραίνοντας όλο και περισσότερο τόν τελευταίο καιρό, φτάσαμε πιά νά χωρίσουμε. Μέ όλους. Δέν τούς χρειάζομαι, δέν μέ χρειάζονται. Κι όταν τυχαίνει καμιά φορά νά βρεθούμε μέ κάποιον τους, στενοχωριόμαστε και κείνος και γώ, δέν

λέμε τίποτα, μένουμε μέ τά μάτια κατεβασμένα, σά νά ντρεπόμαστε, δέν ξέρω γιατί κι άνυπομονούμε νά τελειώνουμε μιά ώρα άρχύτερα μ' αυτή τή συνάντηση τήν άνεπιθύμητη. Οί φίλοι, λοιπόν, έχαθήκανε, οί γνώριμοι πλήθυναν. Καί, προσέχει ό φρόνιμος άνθρωπος. Δέν μπορείς νά εύχαριστήσεις τόν έναν και νά δυσσερεστήσεις τούς άλλους. Προσέχω. Καί δέν πήγα μέ κανέναν.

Θά μπορούσα δέβαια ν' άκολουθήσω καμιά άπό τίς γκόμενες εκεί πού θά πήγαιναν μόνες τους ή μέ τούς άντρες τους – συνήθως γνωστούς μου. Εΐταν άρκετές οί ένοχλήσεις τους. “Από τόν καιρό πού μου λείπαν οί γυναίκες, οί γκόμενες πλήθυναν. Οί κυράδες δέβαια χαίρονται μέ τό δίπορτο, χουβαρδαλίκια κι άπό τίς δυό μεριές – φρέσκα ψάρια, βαρκάδες και τά λοιπά – έ, τό 'παμε, κοροΐδο άπό μένα μήν περιμένεις νά γίνω. Καί δέν είχα και καμιά ξεχωριστή προτίμηση γιά καμιά τους. Χαιρόμουν πού τίς ξεφορτώθηκα γιά λίγον καιρό.

Θά μπορούσα τέλος νά πάω μαζί μέ τό Μαρικάκι, πού

δουλευει στο γραφείο του Στέλιου – δερνίκια και χρώματα – κοινομημένος αυτός – γιά μιά δδομάδα του μέλιτος κάπου. “Έλεγε γιά κάποιο νησί της άγονης γραμμής, πού 'θελε πολύ νά πάει και θυμήθηκα τό μακαρίτη τόν πατέρα μου πού 'ταν κάποτε έξορισμένος εκεί. Στα τελευταία του μιλούσε συνέχεια, παραμιλούσε γιά αυτά. “Ο Θεός νά τόν συγχωρέσει πού μάς άφησε άπένταρους μ' αυτές τίς βλακείες του μά νά πάω μέ τό Μαρικάκι μονάχος μου και στήν άγωνα και στή γόνιμη γραμμή τ' άποκλείω. “Υποπτη μου φαίνεται τόν τελευταίο καιρό. “Ενα βράδι πού τήν έβγαλα στα μπουζούκια, γέρνει στο διάλειμμα τό κεφάλι της στον ώμο μου, άναστενάζει βαθιά κι άρχίζει νά λέει γιά κάτι χωράφια, στρέμματα πολλά, πού 'χανε κληρονομήσει σ' αυτό τό νησί του πατέρα μου, ξεχασμένα, και πήραν άξία μεγάλη και τά χωρίζουνε πιά μέ τήν άδερφή και τόν άδερφό της. “Έχει κιάλας τίς πρώτες προσφορές γιά τό μερίδιο τό δικό της, άπό δυό εκατομμύρια και πάνω, λογάριασέ το γιά τρία. Μέσα σέ τούτο τό χρόνο. Καί τότε... “Ε, όχι Μαρικάκι μου, δέν είπαμε κι έτσι. Εΐσαι καλό παιδί, στρουμπουλό και χαρούμενο, πολύ σ' άγαπάω μά έμένα δέ μου τή σκάνε. Τελειώνετε πρώτα μέ τά χωράφια πού πήραν άξία, μείνε καθαρή μέχρι τότε και τά λέμε πάλι. Γι' αυτό τό λόγο παραθερισμούς μέ μένα δέν έχει – νά μου γυρίσεις τίποτα φουσκωμένη και νά 'χουμε

κλάματα, βιαιότητες και λοιπά για τ' αυταπόδεικτο της πα-
τροτήτας, όχι... Της εξήγησα, λοιπόν, κατάλληλα πικραμέ-
νος πώς έκκρεμότητες στο γραφείο, υποθέσεις διάφορες πού
δυστυχώς και λοιπά – και τελειώσαμε και μ' αυτό.

Δέν πήγα, λοιπόν, πουθενά. Έμεινα στην 'Αθήνα,
πού δέν άδειασε μά είχε άρραιώσει πολύ. Καί τότε
τήν είδα, πρώτη φορά, σά νά ταξίδευα σέ ξένη
χώρα. Τρόλλεϋ και λεωφορεία πού νά μπορείς νά
καθήσεις. Γκαρσόνια στήν ταβέρνα και στό ψητάδικο πού
σου λένε καλημέρα, ταξιτζήδες πού δέ σέ βρίζουν – κι
ένιωσα όλη τήν πόλη δική μου, τούς δρόμους, τά μαγαζιά
της. Μέσα σέ κείνη τήν άφόρητη ζέστη εγώ πήρα ανάσα.
Ένα βράδι πήγαμε και στήν Πολιτιστική Έκρηξη '80 κι
ακούσαμε διάφορα μπουζούκια. Καί πήγαμε κι άλλο βράδι
κι ακούσαμε πάλι τά φραϊά μπουζούκια. Ένα βράδι πή-
γαμε και στους 'Αρχαίους. Μ' ένα γνωστό μου και τή γυ-
ναίκα του πού τή βάλαμε, βέβαια, και καθότανε στή μέση.
Μόλις-έοδησαν τά φώτα κι οί 'Αρχαίοι άρχίσανε στό πα-
τάρι και φώναζαν, κάτι μισοκατάλαβα μέ τήν κυρία πού
καθότανε δίπλα μου πώς φέρεται κάπως ύποπτα. Ό όμος
της ήρθε κι ακούμπησε στό δικό μου. Τραδήχτηκα λίγο κι
εγώ, ξανάφυγε, ξαναγύρισε και ή παράσταση τελείωσε χω-
ρίς νά καταλάβω τί ακριβώς γινότανε στό πατάρι μέ τούς
'Αρχαίους και χωρίς νά ξεκαθαρίσω τίς προθέσεις της κυ-
ρίας. Όλοι χειροκροτούσαν, είπαμε και μεις πώς είταν
φραϊά και πήγαμε σ' ένα ψητάδικο. Ήρθαν κι άλλοι δυό,
μιλούσαμε για πληθωρισμό, παραθερισμούς και πολιτική.
Και είπαμε και για τούς 'Αρχαίους πόσο πρέπει νά 'μαστε
περήφανοι. Ή κυρία μου κλώτσησε τό πόδι κάτω άπ' τό
τραπέζι.

Και άλλα πολλά και θαυμάσια, ευχάριστα πράματα γί-
νανε τίς μέρες αυτές πού 'μεινα εδώ στήν 'Αθήνα. Καί δι-
καιώσανε τήν άπόφαση πού πήρα. Συγκρατημένος όπως εί-
μαι και τόσο προσεχτικός σέ κάθε μου πράξη και κάθε μου
λόγο, ένιωσα, ώστόσο, πολλές φορές τήν ανάγκη νά σταμα-
τήσω κάπου περί τό Κέντρο και νά τό φωνάξω δυνατά:

– 'Ω άντρες 'Αθηναίοι... Δέ μπορείτε, λοιπόν, νά τό φαν-
ταστείτε σέ τί θαυμάσια πόλη πού ζούμε;... Τί έξοχη είναι
τούτη ή πόλη μας, χωρίς τά μούτρα μας...

Έτσι ακριβώς αισθανόμουν.

Ενα βράδι μονάχα, έχοντας κλείσει τό μαγαζί μου,
άνέβαινα μέ τά πόδια τούς δρόμους άπό 'Αθηνάς
και Αιόλου για Σύνταγμα. Έρημοι δρόμοι. Έντε-
λώς τυχαία – γιατί σιχαίνομαι κάθε χαρτί τυπωμένο
πού δέν είναι σέ σχήμα έφημερίδας – τυχαία λοιπόν, μή ξε-
ροντας τί νά κάνω, είχα διαβάσει τ' άπόγεμα τό μαγαζί μου
όλες αυτές τίς κακίες κακού συγγραφέα. Καί, περπατώντας
σās πόθησα, σās νοσταλγησα. Άρχιζε τήν άλλη μέρα τό
τριήμερο του Δεκαπενταύγουστου. Οί τοίχοι καίγανε, ή
άσφαλτος έλιωνε. Καί δέν είχα πουθενά νά πάω. Πρώτη
φορά συλλογίστηκα πώς είμαι όλότελα μόνος χωρίς έσας.
Κάθησα κάπου στό Σύνταγμα – λίγο πήρα και πικράθηκα.
Λίγο – δέν άφήνω ποτέ περισσότερο. Πολύ γρήγορα παρη-
γορήθηκα μέ τή σκέψη πώς θά περάσει κι αυτό, θά σπάσουν
κι οί ζέστες, θά μού γυρίσετε εδώ και τό Σεπτέμβριο – νάτος
κιόλας – και θά 'μαστε πάλι μαζί. Μέ τά γεμάτα λεωφορεία
μας και τά τρόλλεϋ, τά πρωινά μας βορσιδία και τίς στερεό-
τυπες έξυπνάδες μας, τά καυσαέρια και τό νέφος, τά γραμ-
μάτια και τίς γκόμενες, τά κουτσομπολιά και τή φλυαρία, τ'
άμίλητα γκαρσόνια μας και τούς σκληρούς ταξιτζήδες, μέ
όλη αυτή τή δική μας ζωή σ' αυτήν τήν πόλη πού δέν άξίζει
τίποτα χωρίς τά μούτρα μας... Έμεις είμαστε ό Παρθενώνας
της.

Έγραφα κάπου παραθερίζοντας
και νοσταλγώντας όδυνηρά τήν 'Αθήνα.

Ενα βιβλίο - αποτίμηση της προσφοράς και του
εργου του μεγάλου Έλληνα πνευματικού και πολιτικού
Παναγ. Κανελλόπουλου. Ενός μεγάλου αγωνιστή
της πνευματικής και πολιτικής Ελευθερίας, της Δημο-
κρατίας, του Δημόσιου ήθους, της ηθικής πράξης, της
στομικής ευθύνης. Ένα βιβλίο πολύτιμων αναφορών
για ΟΛΟΥΣ όσους νοιάζονται για τις ΑΞΙΕΣ που μπο-
ρούν, ακόμα, να σώσουν την Ελλάδα και τον Κόσμο

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΔΙΟΝ. ΓΙΑΛΛΕΛΗΣ»
Μαυρομιχάλη 3, τηλ. 3641-120-3641249

Η ΛΙΛΗ ΖΩΓΡΑΦΟΥ ΣΤΙΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΗΣ

Ή Συβαρίτισσα

έκτη έκδοση

★

Άντιγνώση

Τά δεκανίκια του Καπιταλισμού

ένατη έκδοση

★

Έπάγγελμα: Πόρνη

είκοστή έκδοση

★

**Μου σεργίρετε ένα βασιλόπουλο
παρακαλώ**

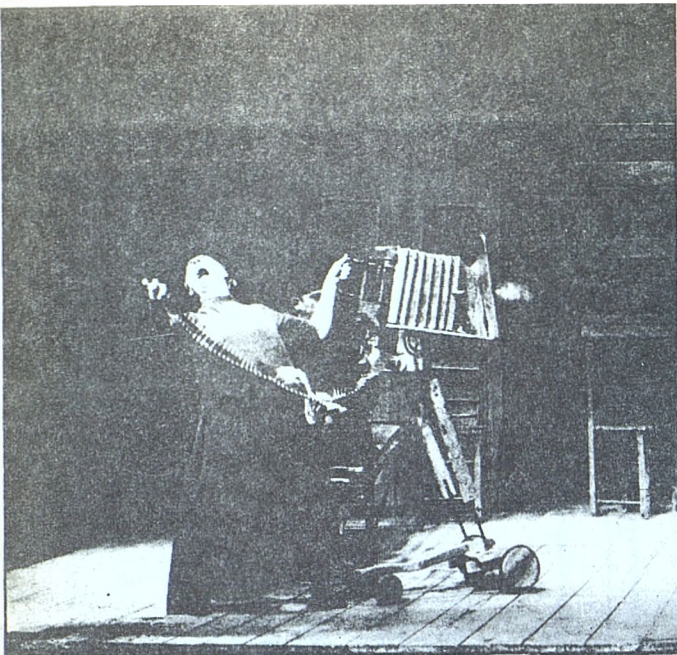
όγδοη έκδοση

★

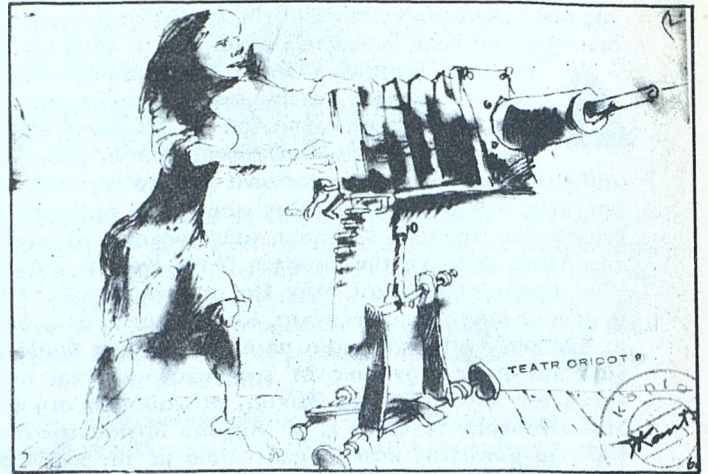
**...και τό χρυσάφι
των κορμιών τους**

τέταρτη έκδοση

ΦΟΡΜΑ ΕΠΕ - Κλυμένης 3 - 'Αθήνα
Τηλ. 821.8732 - 832.7008

«Θέατρο του Θανάτου»

Το «Ταξίδι» του Ταντέους Κάντορ

Ο Ταντέους Κάντορ δημιουργεί το πρώτο πειραματικό του θέατρο το 1943. Τον επόμενο χρόνο στήνει μια παράσταση αποδεσμευμένη απ' την πραγματικότητα του χρόνου, του χώρου και της σκηνης, μια παράσταση, δηλαδή, της «ακατέργαστης πραγματικότητας».

Το 1955 ιδρύει το Θέατρο Cricot 2 για να παρουσιάσει την επόμενη χρονιά τη «Σουπιά» του Σ.Ι. Βιτκιέβιτς. Με την κατάργηση του θεάτρου ρεπερτορίου επεξεργάζεται ένα νέο τύπο θεάτρου, φιλελεύθερο στη δομή και ανανεωτικό στη δημιουργική έκφραση. Το 1961 φτιάχνει το «παράτυπο θέατρο»: θέατρο πριμοδότησης της ύλης με την αποδιοργάνωση, το τυχαίο, την άμεση και βίαιη δράση. Το 1963 ανεβάζει το έργο του Βιτκιέβιτς, «Ο τρελός και η καλόγρια» και αναγγέλλει συγχρόνως τη δημιουργία του «μυθικού θεάτρου» —θέατρο της ελαχιστοποίησης των συγκινήσεων και της απομυθοποίησής τους. Και όλα αυτά για να συναντήσει, όπως ο ίδιος λέει, την πραγματικότητα.

1967: «Η νερόκοτα» του Βιτκιέβιτς, για να περάσει το 1969 στην ιδέα του «ανέφικτου θεάτρου» όπου το «ταξίδι» ως θεατρική ιδέα ταυτίζεται με την ίδια τη θεατρική πράξη. Το θέατρο, ως σύλληψη του απραγματοποίητου, δοκιμάζεται με το έργο του Βιτκιέβιτς «Ωραιοί και άσχημοι».

Το 1975, με το ανέβασμα της «Νεκρής Τάξης» έχουμε ήδη μπει στο χώρο του «θεάτρου του θανάτου». Το 1981, στην ίδια γραμμή, πρωτοανεβάζει το «Βιελοπόλε -Βιελοπόλε».

(Τα στοιχεία προέρχονται από το πρόγραμμα της παράστασης Βιελοπόλε - Βιελοπόλε και οι χαρακτηρισμοί ανήκουν στον ίδιο τον Τ.Κ.).

Βιελοπόλε - Βιελοπόλε

Έργο αυτοβιογραφικό το «Βιελοπόλε - Βιελοπόλε» πραγματοποιεί τη διαδρομή από τη φαντασία στην πραγματικότητα, ακολουθώντας μια μέθοδο επαναφοράς της μνήμης και υλικής παρουσίας της. Σχηματοποιείται μέσα στο χώρο της παιδικής κάμαρας, για να δώσει τελικά υπόσταση —αξιοποιώντας τα βιώματα ενός παιδιού— στην ιστορική εμπειρία. Τα παιδικά παιχνίδια, τα μολυβένια στρατιωτάκια— ζωντανεύουν. Ο Ταντέους Κάντορ, παρών σε όλη την παράσταση, να καθοδηγεί αυτή την ανάκληση της μνήμης, επεμβαίνοντας στην πράξη αυτή ως ιστορικό υποκείμενο, το οποίο αποσκοπεί στην δημιουργία ιστορικής συνείδησης. Έτσι, το πέρασμα απ' την παιδική ηλικία στην ενηλικίωση σημαδεύεται από το ομόλογο πέρασμα από την αθωότητα στη βία! Και η παιδική κάμαρα, η χαμένη μέσα σε χώρο και χρόνο, μετατρέπεται σ' αυτό το θέατρο ζωής που είναι η σύγχρονη Πολωνία.

Όταν η ζωή μετρίεται με τον θάνατο

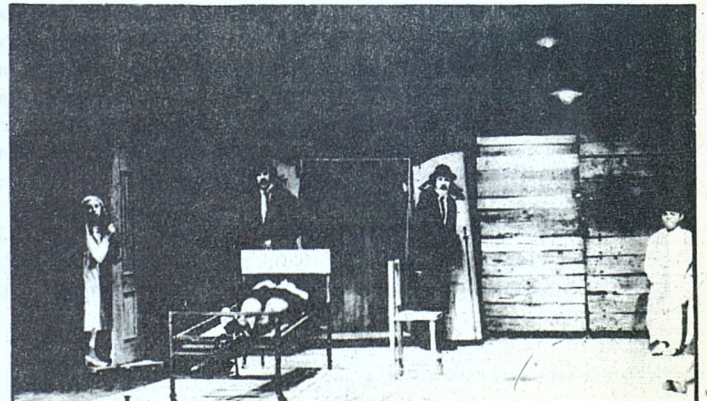
Θεσσαλονίκη

Παρασκευή 8 Νοεμβρίου

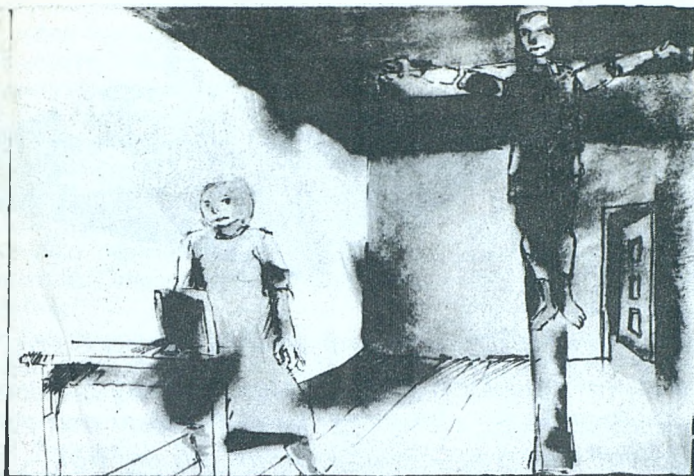
Στάση Φάληρο, κινηματοθέατρο «Ράδιο Σίτυ»

«Δημήτρια Κ'».

Ο Πολωνός ταξιδευτής, ζωγράφος, σκηνογράφος, σκηνοθέτης, ο ποιητής Ταντέους Κάντορ (Θαδαιός ο τραγουδιστής;) είχε στήσει για τέσσερις μέρες αυτή τη μοναδική θεατρική εμπειρία που ονομάζεται «Βιελοπόλε - Βιελοπόλε»: πόλη πραγματική που ανασύρεται από τη μνήμη της παιδικής ηλικίας, πόλη που συγκεντρώνει την εμπειρία ενός σύμπαντος κόσμου έτσι ο-

«ή όταν η ζωή μετρίεται με τον θάνατο»

πως καταγράφεται αποσπασματικά και σχεδόν τελετουργικά, ενώ συγχρόνως παρασημαίνει την Πολωνία της παράδοσης της, του διασυρμού της και της ακύρωσής της.

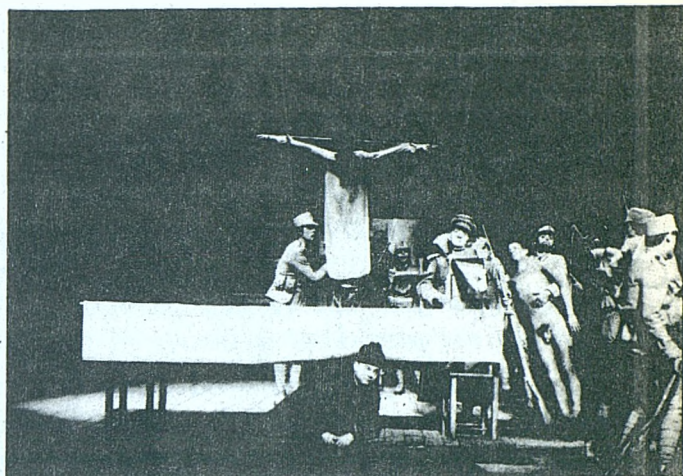
Αν αναποδογυρίσεις το θάνατο, ίσως βρεις τη ζωή, μοιάζει να λέει και ν' αναρωτιέται: τι είναι, ποια είναι, πού είναι; Η ζωή, που σχεδόν μόνο μπροστά στο θάνατο αναγνωρίζεται. Και δεν είναι καν η ζωή, παρά μνήμη ζωής.

Χειρονομίες: το χαμηλό διάζωμα όρασης ενός παιδιού — το πάτωμα, τα παπούτσια, τα χαμηλά αντικείμενα. Αλλά και το υψηλό φανταστικό όραμα ενός παιδιού πάλι, όπως ξυπνά μέσα απ' τη μουσική: το οργανάκι που κλαίει στα χέρια του πλανόδιου μουζικάντη, «του απόβλητου», που όμως δεν μπορεί να 'ναι άλλος απ' τον ίδιο το θάνατο.

Οι στρατιώτες να κρατούν το ίσο της βίας που είναι η ζωή. Η μάνα, ο πατέρας και όλος ο θίασος της οικογένειας. Ο «γάμος» της κοπέλας με το στρατιώτη. Οι αναμνηστικές φωτογραφίες που πολυβολούν τις αναμνήσεις, μέσα σε κάδρα πλαισιωμένες.

Ο συστηματικός ταξιδιώτης να φέρει και να περιφέρει τη βαλίτσα του, να φέρει και περιφέρει δηλαδή το θάνατο, τον πιο μεγάλο ταξιδιώτη, μες στα σπίτια μας, στη ζωή και τη μνήμη μας. Είναι ο θάνατος που υπογράφει την παρουσία όλων των ζωντανών και «εννοημάτων» χάρη στην ίδια τη ζωή.

Καθώς ο σχολαστικός σκηνοθέτης τριγυρνά μέσα στη δημιουργημένη θεατρική «πραγματικότητα» προσπαθεί συνεχώς να διορθώσει τις αστοχίες της μνήμης του: μετακινεί πόρτες, επιδιορθώνει το κρεβάτι των βασανιστηρίων και των εναλλαγών ζωής και θανάτου, αυτόν τον μηχανισμό γελοιοποίησης του παρελθόντος χρόνου και του παρόντος χρόνου. Αυτός ο μάγος

σκηνοθέτης που είναι συγχρόνως ένας γραφειοκράτης της λεπτομέρειας μοιάζει συνεχώς να λέει πως όσο ο θάνατος αργεί να σαρώσει τις λεπτομέρειες, τόσο το βασανιστήριο της ανασύστασης της πραγματικότητας θα συνεχίζεται.

Ο καθολικισμός διαπερνά το έργο ως άρχουσα ιδεολογία. Με αναπαραστάσεις της σταύρωσης και την αποκαθάρωση ως ακύρωση του μαρτυρίου. Με τον «μυστικό δείπνο» στον οποίο όλοι ποζάρουν ως τέλειοι θεατρίνοι. Η «μίμηση» της χριστιανικής ζωής για την ακρίβεια, καθώς ο δημιουργός ιερούργει το άγιο μυστήριο του θεάτρου.

Η σκηνή του τέλους: Ο Ταντέους Κάντωρ διπλώνει προσεκτικά και στην εντέλεια την «καθαρά σινδόνη» που σκέπαζε την άγια τράπεζα για να κλείσει έτσι η παράσταση με τη δική του αποχώρηση, ακριβώς όπως ξεκίνησε, και όπως σφραγίστηκε από τη δική του εμμανή παρουσία καθ' όλη τη διάρκεια της.

Ο Θαδαιός ο Κάντωρ είναι ο ίδιος ο διευθυντής της ορχήστρας των ανθρώπων που γίνονται κούκλες — σπασμωδικές και νεκρικές — κούκλες θανάτου. Και είναι κούκλες ορχήστρα με βιολί, όμποε, κλαρίνο και πιάνο. Όργανα μιας ορχήστρας που εγώ φαντάστηκα — κι ας μου συγχωρεθεί — να βγαίνουν από το οργανάκι του «θανάτου». Μια μουσική ζωής, άλλωστε, είναι που κινεί τα νήματα του θανάτου. Έτσι, ο σκηνοθέτης — τελετάρχης μιας παράστασης στηριγμένης στη μνήμη της ζωής — μετρά τη ζωή με το θάνατο και εντέλει ενορχηστρώνει μια συμφωνία θανάτου· του θανάτου που καθώς δεν υπάρχει χωρίς τη ζωή, καταλήγει να γίνεται ύμνος της.

Άντεια Φραντζή

ΟΙ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ

του Βασίλη 'Αργυρίου

Προτιμότερο ένα κεφάλι πού σκέφτεται σωστά
παρά ένα κεφάλι πού γνωρίζει πολλά.

MONTAIGNE (1533-1592)

ΜΕ ΤΟ σκάνδαλο της διαρροής των θεμάτων στις Πανελλήνιες 'Εξετάσεις διαπιστώθηκε άλλη μιά φορά ότι στον τόπο μας απ' τό κεφάλι βρωμάει τό ψάρι κι ότι τό κράτος μας είναι ανίκανο νά πραγματοποιήσκει τίς αλλαγές πού τό ίδιο επαγγέλλεται.

ΟΙ ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ στό σκάνδαλο ήταν πολλές καί ποικίλες, παρ' όλα αυτά όμως ή γενική προσοχή δέ στράφηκε καθόλου πρός τόν ίδιο τό θεσμό των εισαγωγικών εξετάσεων στά ΑΕΙ καί τόν κοινωνικό τους ρόλο. Αυτήν τήν πλευρά του θέματος – ίσως καί τήν πιό σοβαρή – θά προσπαθήσουμε νά θίξουμε εδώ.

ΟΙ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ (Πανελλήνιες όπως σήμερα, εισαγωγικές κατά κλάδους όπως χτές) είναι τό κλειδί πού ανοίγει τήν πόρτα της 'Ανώτατης 'Εκπαίδευσης. Παρά τίς διάφορες τρύπες (περί άλλο-δαπών, όμογενών, ανιάτων, κ.ά.), τό μεγαλύτερο ποσοστό αυτών πού αύριο θά φέρουν τό ζηλευτό τίτλο του «επιστή-μονα» περνάει από εξετάσεις. Σέ πρώτη προσέγγιση είναι μιά διαδικασία επιλο-γής, επίπονη ίσως αλλά δημοκρατική: όλοι οί διαγωνιζόμενοι, είναι ίσοι μπρο-στά σέ μιά κόλλα χαρτί κι' οί καλύτερα προετοιμασμένοι θά πετύχουν. Είναι ή δημοκρατικότερη διαδικασία, εφόσον ή επιλογή είναι απαραίτητη: σέ κάθε κοι-νωνία όπου υπάρχει ένας καταμερισμός εργασίας είναι αδιανόητο νά γίνουν όλοι γιατροί ή όλοι μηχανικοί. 'Επομένως προτιμότερο νά γίνουν οί καλύτεροι.

ΩΣ ΕΔΩ καλά! 'Αλλά γιατί οί καλύ-τεροι νά θέλουν νά γίνουν γιατροί κι όχι τσαγκάρηδες; Γιά ποιό λόγο γίνεσαι μεταλλωρύχος από ανάγκη καί μηχανι-κός από έφεση; Τί έγνυάται ότι αυτοί πού δέν είναι αρκετά καλοί γιά δικηγό-ροι θά γίνουν καλοί λογιστές; 'Ολη αυτή ή καλωσύνη δέν είναι άλλο από τήν τα-ξική ιεράρχηση των επαγγελματιών. 'Ιε-ράρχηση πού καλύπτεται κάτω από τούς ουδέτερους καί πολλές φορές θελκτικούς όρους του επαγγελματικού προσανατο-λισμού, της διαφοροποίησης των ταλέν-των (!) καί των αναγκών της κοινωνίας, της αξιοκρατίας.

ΙΕΡΑΡΧΗΣΗ πού τό κοινωνικό σύν-ολο τήν έχει αποδεχτεί, τουλάχιστον στην πλειοψηφία του, τουλάχιστον σάν αναγκαίο κακό. Κι αυτό γιατί πάντα υπάρχει ελπίδα νά άνεβεις ένα σκαλο-πάτι ίσως καί δυό, άργά αλλά σταθερά άν συμμορφώνεσαι μέ τούς όρους του παιχνιδιού, γοργά, αλλά μέ κινδύνους άν κάνεις ξαβολιές. 'Η αποδοχή της ιεράρ-χησης (δέ μιλάμε γιά «αναρχικούς», «χιππηδες» καί έν γένει δακτυλοδει-χτούμενα απροσάρμοστα στοιχεία) στη-

ρίζεται βασικά στην ιδεολογία της κοι-νωνικής ανόδου. Κι επειδή ή παιδεία αποτελεί σημαντικό εφόδιο γιά κοινο-νική άνοδο ή γιά διατήρηση των κοινο-νικών προνομίων, ή ελληνική νεολαία στροβιλίζεται σ' έναν ξέφρενο ρυθμό συσσώρευσης γνώσεων ανάμεσα σέ σχο-λειό, σέ φροντιστήριο καί σέ ιδιαίτερα μαθήματα. 'Ωστε νά αναδειχτούν οί κα-λύτεροι.

ΠΟΙΟΙ καλύτεροι; Παλιά, ή θέση του ατόμου στην κοινωνία ήταν θέλημα θεού ή κληρονομικός, απαράδατος κανόνας. Σήμερα ή εθύνη μεταβιβάζεται έντεχνα σέ κάθε άτομο χωριστά, καθέναν θεωρεί-ται υπεύθυνος της μοίρας του, ανάλογα μέ τήν «έξυπνάδα» του, έχει τίς δυνατό-τητες νά υπερνικήσει τά εμπόδια της ζωής, νά προσφέρει στην κοινωνία, καί νά ανταμειφθεί ανάλογα, μέ ένα αυτοκί-νητο, μιά τηλεόραση, ή μιά πολυθρόνα πίσω από ένα γραφείο.

ΣΗΜΕΡΑ τό ρόλο της Θείας Πρό-νοιας τόν παίζουν οί εξετάσεις, οί κάθε λογής εξετάσεις – κι όχι μόνον αυτές, αλλά μ' αυτές ασχολιόμαστε – καί ιδίως οί Πανελλήνιες. Γιγάντιο ΠΡΟ-ΠΟ-άνά-μεσα σέ 100.000 αντίπαλους.

Γιατί ΠΡΟ-ΠΟ; Γιατί όχι οί καλύ-τεροι; Γιά νά απαντήσουμε πρέπει νά αναρωτηθούμε: οί καλύτεροι ως προς τί;

ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ γίνονται καί στην άρ-χαία Κίνα. Γιά νά γίνεις μανδαρίνος, νά μπεις δηλαδή στή διοίκηση της Αυτο-κρατορίας έπρεπε νά περάσεις εξετάσεις σέ διάφορα μαθήματα, από ανάγνωση καί καλλιγραφία – δέν είναι εύκολο δά νά ξέρεις 10.000 ιδεογράμματα στά 50.000 πού υπάρχουν στην κινεζική γραφή! – ως λογοτεχνία καί ποίηση. Αυ-τός πού έγγραφε τόν ωραιότερο ύμνο πρός τόν αυτοκράτορα έπαιρνε καί τή διοίκηση της πλουσιότερης επαρχίας (ή κάπως έτσι).

ΠΙΟ πρόσφατα, στή Γαλλία του 1973,

ό μαθηματικός Ροζέ Γκοντμάν έκανε τήν έξης κριτική στό σύστημα των εισαγωγι-κών στις «Μεγάλες Σχολές»:

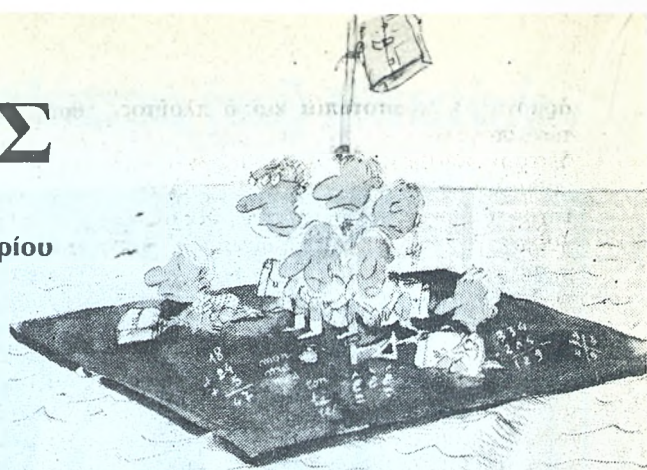
«Πάιρνετε τούς καλύτερους μαθη-τές στά μαθηματικά, τούς προοιμνύ-ζετε έντατικά, τούς περνάτε από δια-γωνισμούς ψηλού επιπέδου καί μετά τούς οδηγείτε σέ διοικητικά καί στρατιωτικά επαγγέλματα όπου οί μαθηματικές τούς γνώσεις καί ικανό-τητες άχρηστεύονται. Καί μετά από αυτή τήν έγκεφαλοπειρατεία είστε ικανοί νά άπορρίψετε γιατί τό επίπεδο των μαθηματικών στή Γαλλία όσο πάει καί πέφτει!»

ΧΩΡΙΣ νά συμφωνεί κανείς μέ όλα όσα λέει ό Ρ.Γ., ένα είναι τό σίγουρο, στην αρχαία Κίνα, στή Γαλλία καί στή χώρα μας (κι άλλου): μερικά σχολικά μαθήματα άναγονται σέ απόλυτο κριτή-ριο της αξίας των διαγωνιζόμενων καί μάλιστα μιά κι έξω: ή επίδοση μιάς συγ-κεκρωμένης στιγμής κρίνει ολόκληρη τήν παραπέρα πορεία. Τί σχέση έχουν αυτά τά μαθήματα μέ τό επαγγελματικό όποιο θά προκριθούν οί διαγωνιζόμενοι; 'Οπως θά δούμε, ελάχιστα.

ΚΑΘΕ επαγγελματική δραστηριότητα αλλά καί ή ζωή καθενός γενικότερα, άπαιτεί τήν ικανότητα νά αντιμετώπιζεις μή τυποποιημένες καταστάσεις. 'Εκεί ή άποστήθιση συνταγών παίξει μηδαμινό ρόλο: χρειάζεται κριτική σκέψη, αναλυ-τική καί συνθετική, χρειάζεται ικανό-τητα επιλογής καί απόφασης, χρειάζεται μέθοδος γιά τή χρήση των αποκτημένων γνώσεων ή γιά τήν αναζήτησή τους (σέ βιβλία λ.χ.). 'Ενώ αυτό πού έλέγχεται στις εξετάσεις είναι πάντα ή άποσπα-σματική παράθεση των γνώσεων από μνήμης.

ΑΣ ΔΟΥΜΕ από κοντά τά μαθήματα πού εξετάζονται, απόλυτα κριτήρια της «αξίας» του διαγωνιζόμενου:

● Στην «έκθεση ιδεών» βραβεύεται μή-πως ή σαφήνεια της έκφρασης, ή λογική συνοχή του γραφτού, ή έσωτερική του

άρμονία, ή πρωτοτυπία και ό πλούτος τών απόψεων – και μέ ποιό, άραγε, «ουδέτερο» κριτήριο θά ήταν δυνατόν νά βαθμολογηθούν αυτά; – ή ή όρθογραφία, ή χρήση ορισμένων απόψεων – κλισέ, ή ηθικόλογη ανάπτυξη κοινοτυπιών της κυρίαρχης ιδεολογίας;

● Στά άρχαία και τά λατινικά κρίνεται πουθενά ή κατανόηση ενός συστήματος άξιων, έννοιών, άντινομιών και συγκρούσεων ενός άρχαιου πολιτισμού; ή μήπως πρόκειται γιά ένα σταυρόλεξο μέ άνώμαλα ρήματα, τυποποιημένες μεταγλωττίσεις, άπολιθωμένους συνταχτικούς κανόνες;

● Στά πειραματικά μαθήματα, ύπάρχει καμιά σχέση άνάμεσα σ' αυτό πού εξετάζεται: γνώση τών συμβόλων και της χρήσης τους (τύποι και εξισώσεις, Κακοτρία και Νανοτρία), και στην πειραματική διαδικασία προσέγγισης τών φυσικών φαινομένων και επίδρασης πάνω σ' αυτά;

● Στά μαθηματικά, οί θεόπνευστες αλήθειες (θεωρία) και οί παραλλαγές του συνταγολόγιου (άκμήσεις), ή μαύρη μαγεία τών συμβόλων κι ό έτοιθεισμός τών όρισμών, έχουν καμιά σχέση μέ τίς νοητικές διαδικασίες άφαιρέσης και εξέιδίκευσης, τόν έλεγχο και την κριτική αντιμετώπιση ύποθέσεων και συμπερασμάτων, την προσπάθεια νά όγουν στην επίφάνεια σχέσεις πού κρύβονται από τό φαινομενικό χάος;

ΣΤΙΣ εξετάσεις δέν έλέγχεται αυτό πού ύποτίθεται ότι έλέγχεται ή πού θά έπρεπε νά έλέγχεται – σύμφωνα τουλάχιστον μέ τό τί άντιπροσωπεύει κάθε μάθημα. Όπωςόδηποτε δέν εξετάζεται ή κριτική σκέψη. Έξετάζονται τά **εξαρτημένα άντανακλαστικά** τών ύποψηφίων, ή άντίδρασή τους σέ τυποποιημένες καταστάσεις.

ΥΠΑΡΧΕΙ δέδαια μιά γραμμή ύποχώρισης γιά τούς όπαδούς τών εξετάσεων, μιά και είναι πολύ άμφίβολο άν μπορεί νά βαθμολογηθεί «άντικειμενικά» ή κριτική σκέψη. Βαθμολογείται τουλάχιστον ή ικανότητα της εκμάθησης τυποποιημένων γνώσεων, ή μνήμη κτλ. Έφόσον δέν μπορούμε νά έλέγξουμε τίς άντιδράσεις σου στο καινούργιο έλέγχουμε την ικανότητα νά χρησιμοποιήσεις τίς γνώσεις σου σέ καταστάσεις σχετικά άναμενόμενες, στο έπίπεδο της ρουτίνας πιά. Έξ άλλου, κάθε τομέας επαγγελματικής δραστηριότητας περιέχει την εφαρμογή τυποποιημένων συνταγών: Πονοκέφαλος – άσπιρίνη, καμένη λάμπα – άλλάγμα, στατικά πολυκατοικίας – τάδε τύπος, διαζύγιο – τάδε νόμος, καινούργιος πελάτης στο έστιατόριο – στρώσιμο τραπεζιού. Αυτό σέ κάθε επάγγελμα άσχετα από διπλώματα και πτυχία. Οί τυποποιήσεις όμως αυτές άποτελούν άναπόσπαστο τμήμα της συγκεκριμένης επαγγελματικής δραστηριότητας – ένω οί σχολικές τυποποιήσεις είναι αυθαίρετες: μόνη δικαίωσή τους είναι ό σχολικός βα-

θμός, ή συμπάθεια του καθηγητή, ή άποφυγή της τιμωρίας και όχι τό αποτέλεσμα της τυποποιημένης πράξης. Άν δεχτούμε ότι όποιος δέν μπορεί νά γράψει σωστά μιά χημική άντίδραση την ήμερα τών εξετάσεων δέν κάνει γιά χημικός, τότε ό ίδιος άνθρωπος θά πρέπει νά θεωρηθεί άνίκανος νά φτιάξει μιά μελιτζανοσαλάτα. Κι' όμως, λίγοι μάγειρες και μαγειρίσες είναι άπόφοιτοι Α.Ε.Ι.

ΑΥΤΟ δέν σημαίνει ότι οί ύποψηφιοι μάγειρες πρέπει νά περνάν πανελλήνιες εξετάσεις. Σημαίνει ότι ή εκτέλεση ή ή μη εκτέλεση μιάς σχολικής συνταγής, μικρή σχέση έχει μέ την εκμάθηση μιάς άλλης συνταγής στα πλαίσια ενός επαγγέλματος. Δηλαδή σέ τελείως διαφορετικές συνθήκες.

ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΕΣ συνθήκες γιά κάτι άκόμα: όταν παραγγέλνεις καφέ δέ ζητάς από τόν καφετζή νά δοκιμάσει πρώτος μπάς κι' έχει δάλει ποντικοφάρμακο αντί γιά ζάχαρη. Ό καφετζής δέν είναι a priori ύποπτος ότι δέν θά εκτελέσει σωστά τή δουλειά του – είναι τό πολύ πολύ ύποπτος ότι θά φουσκώσει τίς τιμές. Άντίθετα, ό διαγωνιζόμενος είναι a priori ύποπτος, ύποπτος ότι θά αντιγράψει, μέ σκονάκι ή μέ πομπό. Καλείται νά εξετασθεί στο άν θά γράψει σωστά μιά συνταγή μέσα σέ ένα κλίμα γενικής καχυποψίας, κάτω από τό άγρυπνο μάτι ενός επιτηρητή και σήμερα κάτω από τά άγρυπνα δόντια τών άστυνομικών σκυλιών πού έχουν έπιστρατευτεί γιά νά προστατέψουν τούς δημοκρατικούς θεσμούς τών εξετάσεων.

ΚΑΤΩ άπ' αυτές τίς συνθήκες, τό γράψιμο δέκα συνταγών στίς εξετάσεις μοιάζει περισσότερο μέ καταναγκαστικά έργα από βαρυνονίτες στους όποιους έχουν ύποσχεθεί χάρη άν σπάσουν πολλές πέτρες σέ μικρά κομμάτια, παρά μέ τό σχεδιασμό γιά χιλιοστή φορά μιάς σκάλας από ένα σχεδιαστή σέ κανονικές συνθήκες μισθωτής εργασίας.

ΟΛΑ αυτά δικαιολογούν γιατί άποκαλέσαμε τίς εξετάσεις ΠΡΟ-ΠΟ. Τόσο λίγη λειτουργικότητα έχουν οί εξετάσεις άν έργαλειο κατανομή τών ανθρώπων ανάλογα μέ τίς ικανότητές τους ώστε θά μπορούσαμε νά τίς άντικαταστήσουμε μέ κλήρωση την τελευταία στιγμή χωρίς ουσιαστική διαφορά στο τελικό αποτέλεσμα: ίσως μάλιστα τά φτωχότερα στρώματα νά είχαν μεγαλύτερη εκπροσώπηση στον άριθμό τών εισακτέων. Ή, άν προτιμάτε, άν δέν είχε άποκαλυφθεί ή κομπίνα του Ράμμου, ή φουρνιά του '79 δέ θά ήταν ούτε καλύτερη, ούτε χειρότερη από τή φουρνιά του '80 στην επαγγελματική της σταδιοδρομία. Άναλογιστείτε τί θά γινόταν άν ή κομπίνα είχε πετύχει και την μαθαίνομε μετά από 20 χρόνια στα άπονημονεύματα τών πρωταγωνιστών.!

ΟΛΑ αυτά δέ γράφονται γιά νά προτείνουμε μιά άκόμα μεταρρύθμιση, άντικαθιστώντας τίς πανελλήνιες εξετάσεις μέ κάτι άλλο. Οί εξετάσεις δέν είναι

παρά ή κορφή του παγόβουνου πού λέγεται παιδεία. Όλες οί βαθμίδες της παιδείας λειτουργούν μέ στόχο τίς εξετάσεις, λιγότερο ή περισσότερο άύστηρες γιά την επόμενη βαθμίδα. Άλλεπάλληλα κοσκινίσματα, δοκιμασμένα και εις τās Εύρώπας εις τās όποιās εισερχόμεθα. Όπου μετά από κάθε κοσκίνισμα τά άπόβλητα στέλνονται στην (κατ' ευφημισμό) επαγγελματική ή τεχνική παιδεία και μετά στη βιοπάλη και στην προκαθορισμένη θέση στην κοινωνική ιεραρχία. Όπου ή όλη παιδεία χαρακτηρίζεται από τόν αυτόματισμό και την πειθαρχία – μέχρι και στρατιωτικά παραγγέλματα «διδάσκονται» στο μάθημα της γυμναστικής – γιά ποιό σκοπό άραγε; Όλη ή παιδεία μας τείνει στην άναπαραγωγή μιάς κοινωνίας ιεραρχημένης και εξαρτημένης: Παράγει αυτόματα διαφόρων τύπων – ή μάλλον επιδιώκει νά παράγει αυτόματα: Γιατί τά παιδιά πού καλούνται νά γράψουν τέτοιες άηδίες σέ τέτοιες συνθήκες, μετά από διαδικασίες πού εξοντώνουν κάθε έφεση γιά γνώση και κουρελιάζουν και τά πιο γερά νεύρα, κάτι έχουν καταλάβει: ότι τούς έμπαίζουν, και τούς μεταχειρίζονται σαν πόνια σ' ένα παιχνίδι πού δέν ξέρουν τούς κανόνες.

ΓΙΑΤΙ κανόνες ύπάρχουν, έστω κι άν έμπεριέχουν την ίδια τους την καταστροφή. Είναι οί κανόνες της καπιταλιστικής κοινωνίας. Σέ μιά μη άνταγωνιστική κοινωνία τίποτα δέν άποκλείει οί εξετάσεις, ύπό τή μορφή της δοκιμασίας και τίς συνειδητοποιήσεις τών δυνατοτήτων του από τόν ίδιο τόν εξεταζόμενο μέ τή βοήθεια του εξεταστή, νά μπορούν νά παίξουν ένα θετικό, παιδευτικό ρόλο. Σήμερα όμως, εξετάσεις χωρίς κομπίνα = δημόσιο χωρίς λάδωμα = οικονομία χωρίς καπέλο = καπιταλισμός χωρίς εκμετάλλευση. Έξυγίανση τών θεσμών δέν μπορεί νά γίνει όσο δέν αλλάζει ή κοινωνία πού διέπεται από αυτούς τούς θεσμούς. Όσο τά αυτόματα πού παράγονται από τά σχολεία μας έχουν – εξαναγκάζονται νά έχουν – γιά κίνητρο και γιά στόχο τό άτομικό κέρδος, την ιδεολογία του «ό,τι φάμε κι ό,τι πιούμε...» και του άνταγωνισμού.

ΑΣ ΜΗ φωνάζουμε ότι κινδυνεύουν οί δημοκρατικοί θεσμοί και μάλιστα από τά μέσα. Οί θεσμοί δέν είναι παρά ό όρολογισμός του παράλογου.

Τά σκάνδαλα και οί κομπίνες είναι μόνο συμπτώματα: άποκαλύπτουν τή βαρβαρότητα πού οί θεσμοί κωδικοποιούν και έξωραίζουν.

ΑΠΕΝΑΝΤΙ σ' αυτή τή βαρβαρότητα χρειάζεται νά τοποθετηόυμε, ξεδιεικνεμένα, σέ κάθε της έκφραση, νά την καταλάβουμε – και νά επέμβουμε, ■

* Στη Γαλλία τό σύστημα τών εξετάσεων είναι άκόμη πιο άναπτυγμένο από μās: στίς «Μεγάλες Σχολές», (μηχανικών, οικονομικών, διοίκησης) μπαίνει κανείς μέ εξετάσεις, γύρω στα δύο χρόνια μετά τίς «πανγαλλικές» (Baccalaureat) πού άνοίγουν τίς πόρτες στα ύπόλοιπα ΑΕΙ. 41

Δεκατρία χρόνια σιωπής

του Χρ. Κυριαζή

Η μεταπολίτευση άργησε να 'ρθει στους άλλοτε προσαγορευόμενους ως ακαδημαϊκοί πολίτες· ακόμα και σήμερα, εδώ σέρνει αργά και κάπως περίεργα τα βήματά της, όταν αλλού έχει προ καιρού τελειώσει.

Όμως είναι περίτρανα παρούσα πια, όχι στο πρόσωπο της θριαμβεύουσας ΔΑΠ αλλά στα άδεια αμφιθέατρα και στις βουβές αφίσες που σαν δυσθεόρατα κουρέλια κοσμούσαν και πάλι φέτος —με «μέτρο» όμως, αυτή τη φορά— τις αποκατεστημένες προσόψεις του κτίριου της Σόλωνος (της πάλαι ποτέ «Νομικής»), ή το κτίριο Γκίνη (στην πάλαι ποτέ εστία εκείνης της «εξέγερσης του Νοέμβρη»).

Η μεταπολίτευση είναι παρούσα στα Πανεπιστήμια: στη συστοιχία του 60% που συγκέντρωσαν οι «δημοκρατικές δυνάμεις» με το σχεδόν ισοδύναμο ποσοστό των άλλων, των εθνικών «δημοκρατικών δυνάμεων», στις εκλογές της 2ας Ιουνίου 1985. Μόνον που στον, και πάλι διαστροφικό, εκλογικό χάρτη των ψηφοφόρων της ανώτατης Παιδείας μας η «Δεξιά» είναι πρώτη πια —παστρικά, και όχι όπως πέρσι που έπρεπε να αθροιστούν οι φρόνιμοι του Κρητός με τους άτακτους του Πατρινού για να πάρουν οι κυανοί την κεφαλή με 0,42% από τους ερυθρούς...

Η μεταπολίτευση ήταν παρούσα στα Πανεπιστήμια: χρόνια πολλά πριν, όταν στις παμμεγέθεις συνελεύσεις το όραμα των κραταιών, τότε, ερυθρών μπερδεύονταν στην ξύλινη γλώσσα του «σοσιαλμπεριαλισμού» και του «αγώνα» για την κουβάνικη σοδειά της ζάχαρης.

Η μεταπολίτευση ήταν παρούσα στα Πανεπιστήμια: από εκείνα τα χρόνια που αποστεωνόσουν στα αμφιθέατρα, περιμένοντας με τις ατέλειωτες ώρες για να λυθεί το «επί της διαδικασίας συνάδελφε» ζήτημα — αυτό το άλλοθι του παραταξισμού.

Κι έφτασε η εποχή των «δέντρων»: παρατεταγμένες στρατιές στις φοιτητικές κάλπες, έτοιμες να θυσιάσουν στις επιταγές της παράταξης, και όχι να αντιπροσωπεύουν σε κάποια δική τους πρόταση (ο στρατιώτης δεν έχει τέτοια) που συλλογικά θα μετουσιωνόταν —τάχα— σε ένα πρόγραμμα - μήτρα κάποιου οράματος για μιαν άλλη γνώση, σε ένα άλλο Πανεπιστήμιο.

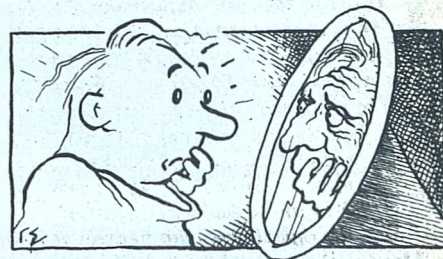
Η παράταξη της όποιας αριστεράς ή συλλήβδην των «δημοκρατικών δυνάμεων», θλιβερό ντουμπλάρισμα του κόμματος και, μέσω αυτού, της αναντιστοιχίας του Πανεπιστημίου με την κοινωνία. Η παράταξη, αναπαραγωγός του γνωστού πολιτικισμού των νεοελλήνων, ντυμένου εδώ τον κώδικα των ιερών γραφών μιας σειράς σχολών «μαρξιστικής» ορθοδοξίας· και οι φοιτητές είχαν περισσότερο χρόνο να ενδιατρίβουν σε αυτήν, αλλά λειψό πολιτικό τόπο για να μεθερμηνεύουν στα καθ' εαυτών τα διατριβόμενα.

Αποστεωνόσουν στα αμφιθέατρα, περιμένοντας με τις ατέλειωτες ώρες για να λυθεί το «επί της διαδικασίας συνάδελφε» ζήτημα...

Και μετά, μετά την «αλλαγή», ο μύθος των θεσμικών αλλαγών —με πρώτη απ' όλες τον νόμο-πλαισιο— πριν καν εφαρμοσθεί, ανεπαρκής έστω και αντιφατικός, εκφυλίστηκε σε άθυρμα παραταξιακών συσχετισμών δυνάμεων ή / και σε εξαργύρωση συντεχνιακών, ακόμα και ατομικών, ωφελημάτων. Κι όλα αυτά, όπως και τα προηγούμενα, με τη διαχείριση, την κάλυψη ή την ανοχή αυτών που για μια εικοσιπενταετία, κοντά, διεκδίκησαν την αποκλειστική αντιπροσωπείωση της πρωτοπορίας της «νεολαίας», όπως λογίζονταν οι φοιτητές.

Γιατί άραγε να 'κλεισε η περίοδος της μεταπολίτευσης στο Πανεπιστήμιο τον Απρίλιο του 1985 (ΒΗΜΑ, 5 Απριλίου 1987); Επειδή η ΔΑΠ πήρε τότε κοντά 27%; Μα και το 1984; Δεν αξίωσε τότε 23%; Όταν για 7 χρόνια δεν διεκδικούσε παρά 12%; Και το 1983; Τότε δεν ήταν που έκανε το πρώτο άλμα της με 18%, για να συνεχίσει προς τη δόξα της φετεινής της πρωτιάς —όπως ποτέ μέχρι τώρα; Ή μήπως η μεταπολίτευση ή η «Αλλαγή» στα Πανεπιστήμια αρχίζουν και τελειώνουν με την άνοδο ή τη συρρίκνωση της ΔΑΠ; Μήπως η δεξιά ηγεμονία στους φοιτητές (επ' ολίγον και στους σπουδαστές, ίσως, για να σεβαστούμε τον διοικητικό ή παραδοσιακό διαχωρισμό ενός κοινωνικού σώματος, που ούτως ή άλλως συναρτάται ενιαία κάπου με το κοινωνικό σώμα, μέσω της γνώσης), μήπως λοιπόν η δεξιά ηγεμονία προσμετράται μόνο με την ιδεολογία που φέρει κάποια παράταξη; Μήπως δεν προσμετράται και με τα προαπαιτούμενά της αυτή η δεξιά ηγεμονία, που τα περισσότερά της θα πρέπει να ανιχνευθούν στους μοναστικούς και σχολαστικούς μονολόγους μιας θέσμιας αριστεράς ενώπιον ενός τραγικά σιωπηλού πλήθους, ή στους ανένστους, έστω και ευφάνταστους, φιλιππικούς της ανένταχτης «παραλίας»;

Η ιστορία κράτησε πεισματικά τα σκήπτρα στα Πανεπιστήμια, ντυμένη σε ά-

τροπους μύθους. Ένας απ' αυτούς θέλει τη «νεολαία» νά' αντιδρά βιταλιστικά σε κάθε κυβέρνηση. Γι' αυτό και, μεσούσης της αλλαγής, την άνοιξη του 1983, με κάποια οράματα δήθεν ζωντανά ακόμα, οι «νέοι», έτσι επειδή είναι γενικώς «κατά», φέρανε τη «Δεξιά» κοντά στο 20% στα ΑΕΙ. Κι αυτός ο μύθος δεν μπορεί να δει (καθ' ότι μύθος) ότι είναι μέσα του που κάτι δεν πάει καλά, ότι από τότε, δηλαδή, η κοινωνία μπήκε μέσα στο Πανεπιστήμιο κι άρχισε να συμμορφώνει κάπως την «αριστερή» του στρέβλωση. Γιατί πριν ακόμα την άνοιξη του 1983 η ιδιότητα είχε κερδίσει έδαφος σ' αυτούς που είχαν ηλικία εφτά ή οχτώ χρονών όταν παιζόταν το ιντερμέτζο του Πολυτεχνείου.

Όταν είχαν αλλάξει οι δρόμοι που γνώριζαν τον εαυτό τους και τον κόσμο, και κάποιοι «πρωτοπόροι» φορούσαν διόπτρες νυκτός για να κρατηθούν στην ενύπνια —κι αυτή άχρωμη— περιδιάβασή τους στους τόπους του σεληνιακού τους οράματος.

Είναι αυτοί οι «πρωτοπόροι» που δίδαξαν στους πολλούς άλλους τη σημασία ενός ρόλου μέσα στα Timberland (ή μέσα στ' όνειρο γι' αυτά), χωρίς ποτέ να δουν πόσο όμορφα είναι...

Αυτοί οι «πρωτοπόροι» αγόρασαν τις πρώτες μετοχές στην αλυσίδα των ταχυφαγείων κι έστειλαν με τον τρόπο που μπορούσαν («μαζικά», δηλαδή) πολλούς άλλους στον παράδεισο του video, ή τους είπαν ότι δεν είναι σπουδαίο να γίνεσαι ιδιώτης προς πάσαν χρίσιν.

Κι όταν άρχισαν κάποια προβλήματα με τους σωρούς των άζεστων και άχρηστων πτυχίων δεν μπορούσαν να πουν τίποτα, έτσι όπως μίλαγαν για τις «στρατιές των νέων προλεταρίων», στη χώρα που, λίγο πάνω - λίγο κάτω, ανθεί το οικογενειακώς επιδοτούμενο «enduro».

Φέτος κανείς σχεδόν δεν πήρε χαμπάρι ότι είχαμε φοιτητικές εκλογές. Καλύτερα ίσως έτσι για μια εθνική κοινότητα που χρόνια τώρα, δεν δέχεται «παραξενιές» και «περίεργα».

Ακριβώς. Δεκατρία χρόνια, κομμάτια σωριασμένα από μια παλιά εταξέρα, αριστερά όπως μπαίναμε στο «χωλ».

«Σου στέλνω κρέας, κόκκαλα να μου γυρίσεις»

του Γιώργου Μπιζιούρα

Στην έκτη τάξη του Δημοτικού, στις 25 του Μάρτη, ετοιμάσαμε μια παράσταση ενός έργου με θέμα τους αγώνες των προγόνων-μας ενάντια στους Τούρκους. Οι μεγάλες πόρτες των τριών συνεχόμενων αιθουσών του πάνω ορόφου του παλιού σχολείου-μας άνοιξαν και δημιουργήθηκε ξανά η σάλα.

Όλοι-μας κουβαλήσαμε μία ψάθινη καρέκλα από τα σπίτια-μας και τις βάλαμε έτσι, που σχηματίστηκε μια πλατεία θεάτρου. Μερικά πλουσιόπαιδα είχαν φέρει καρέκλες Βιέννης, εκείνες μπήκαν στις πρώτες σειρές για τους επίσημους.

Ύστερα από εντολή του δασκாலού-μου που ήταν και ο «σκηνοθέτης» της παράστασης είχα βοηθήσει στο στήσιμο της σκηνής. Δεν έπαιρνα, όμως, μέρος στην παράσταση, αν και το ήθελα πολύ. Κι αυτό μου στοιχίσε. Μας είχε πει έμμεσα όταν ξεκινούσε τις πρόβες, ότι θα έπαιζαν οι καλύτεροι μαθητές, κι εγώ ήμουν ένας απ' αυτούς.

Ήμουν ένας από τους καλύτερους μαθητές γιατί διάβαζα για να μη φάω ξύλο από τους δικούς-μου. Η μάνα-μου με απειλούσε πως αν δεν διάβαζα θα 'ρχόταν το βράδι ο πατέρας-μου, θα τούλεγε ότι δε διάβασα κι εκείνος θα μ' έδερνε. Συχνά χρησιμοποιούσε και τα ονόματα των αδερφών-μου, όλοι μεγαλύτεροί-μου. Κι αυτό το τροπάρι συνεχίστηκε μέχρι τις τελευταίες τάξεις του Γυμνασίου.

Έτσι, λοιπόν, εγώ διάβαζα με αποτέλεσμα να είμαι «από τους καλύτερους μαθητές» και κανονικά θα έπρεπε να πάρω και γώ μέρος στην παράσταση. Αλλά ο δάσκαλος δεν μ' έβαλε να παίξω, βοήθησα όμως στο στήσιμο της σκηνής, γιατί όλη η ιστορία με γοήτευε, με μεθούσε εκείνη η προετοιμασία της μυσταγωγίας, αν και με ενοχλούσε το ύψος έπαρσης που είχαν πάρει όλοι εκείνοι που παίρναν μέρος στην παράσταση, γιατί εγώ ήθελα να γίνω ηθοποιός σαν θα μεγάλωνα.

Ήταν όλα έτοιμα. Το πρωί έγινε η παράσταση και νωρίς το απόγευμα η πρώτη παράσταση για μας τους μαθητές και πήραν σάρκα και οστά οι ήρωες και ήταν παλικάρια οι Έλληνες και δειλοί οι Τούρκοι, ώσπου στο τέλος νίκησαν οι Έλληνες. Γι' αυτό ήμασταν σήμερα εμείς ελεύθεροι και απολαμβάναμε τα καλά της ελευθερίας! Κι εγώ, κάτω, από τη θέση των θεατών, έπαιξα όλους τους ρόλους των καλών Ελλήνων, που κανένας από τους συμμαθητές-μου, κατά τη γνώμη-μου, δεν έπαιζε καλά κι όλο τους διόρθωνα με το μυαλό-μου.

Ο δάσκαλος μας είχε πει, σ' εμένα και σε κάτι άλλους σωματώδεις συμμαθητές, να μείνουμε μετά το τέλος της δεύτερης παράστασης για να βοηθήσουμε στο ξήλωμα της σκηνής, να βγάλουμε τις καρέκλες στο διάδρομο, να ξαναβάλουμε στη θέση-τους τα θρανία, να κλείσουμε τις πόρτες, έτσι που η σάλα να ξαναγίνει αίθουσα, να είναι έτοιμες για της άλλης μέρας το μάθημα.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΠΙΖΙΟΥΡΑΣ

Ο Γιώργος Μπιζιούρας γεννήθηκε στα Γρεβενά, το 1951. Τέλειωσε το εκεί Γυμνάσιο και έφυγε μετά για Σουηδία, όπου πήρε άδεια παραμονής μετά από αίτηση και δήλωσή-του ότι δεν επιθυμεί να επιστρέψει στην Ελλάδα. Μετά ένα χρόνο απέκτησε προσωπικό διαβατήριο.

Σπούδασε Σουηδικά στο πανεπιστήμιο του Lund και παρακολούθησε μαθήματα Λογοτεχνίας και Ιστορίας της Τέχνης. Στις 20.7.71 κηρύχθηκε ανυπότακτος εξωτερικού (ΕΔΥΕΘΑ 88/71). Στις 24.4.72 μηνύθηκε (ΑΠ 246/71). Στις 20.7.72 κατατάχτηκε στο 11 Σ.Π.

Υπηρέτησε στο ΕΑΤ/ΕΣΑ από τις 17.12.72 έως τις 14.11.73. Το 1977 αποφοίτησε από τη Δραματική Σχολή του Κ.Θ.Β.Ε. Συνεργάστηκε με το Κ.Θ.Β.Ε. και το «Θέατρο Θεσσαλονίκης». Παρακολούθησε μεταπτυχιακά σεμινάρια Υποκριτικής με τους Γ. Σεβαστίκογλου και Κ. Χάρρις. Συνεργάστηκε για τρεις μήνες — χωρίς μισθό — στο γύρισμα του «Μεγαλέξανδρου». Τώρα βοηθάει στην έρευνα που κάνει η «Διεθνής Αμνηστία» για την ΕΣΑ.

Έμεινα κι είδα και τη δεύτερη παράσταση που ήταν για τους γονείς και επισήμους, με το πρόσχημα πως ήμουν από κείνους που θα βοηθούσαν στο ξήλωμα της σκηνής. Αλλά όταν τέλειωσε η παράσταση, τόσκα-σα, δεν έμεινα να βοηθήσω, γιατί ένιωθα ότι ο δάσκαλος με είχε μόνο για τις αγγαρείες.

Κάθε Σάββατο στην πόλη-μας γινόταν παζάρι και μεις γράφαμε έκθεση κι ο δάσκαλος ψώνιζε τα ζαρζαβατικά-του, τάδινε σε μένα ή σε δυό-τρεις άλλους, μαζί με τα τετράδια των εκθέσεων, για να τα πάμε σπίτι-του. Τάδινε πάντα σε μας τους ίδιους, εκ περιτροπής, κι οι άλλοι μας κορόιδευαν. «Μόνο για τις αγγαρείες σας έχει εσάς»,

μας λέγανε. Γι' αυτό κι εγώ, κείνο το βράδυ, τόσκασα μετά τη δεύτερη παράσταση, γιατί δεν ήθελα να είμαι μόνο για τις αγγαρείες, γιατί ήθελα να πάρω μέρος στην παράσταση (γιατί σα θα μεγάλωνα ήθελα να γίνω ηθοποιός, μ' όλο που δεν τολμούσα να το πω).

Την άλλη μέρα, με το που μπήκαμε στην αίθουσα, ο δάσκαλος με φώναζε να σηκωθώ πάνω, παίρνοντας μαζί-μου και τα βιβλία-μου. Σηκώθηκα και πλησίασα. Μου είπε κι ακούμπησα τα βιβλία-μου, πάνω στο τραπέζι. Αρχισε να με δέρνει. Με έδερνε χωρίς να πει τίποτα και γώ άρχισα να κλαίω και με πείραζε που δε με ρώτησε γιατί έφυγα κι ήμουν έτοιμος να του εξηγήσω. Όταν σταμάτησε να με δέρνει, μου είπε: «Πάρε τα βιβλία-σου και πήγαινε να πεις στον πατέρα-σου ότι τον θέλω. Φύγε και να γυρίσεις με τον πατέρα-σου».

Πήρα τα βιβλία-μου και πήγα στο μαγαζί του πατέρα-μου. Εκείνος, μόλις με είδε με ρώτησε: «Τι έκανες πάλι;». Εγώ, μέσα στα κλάματα, του λέω: «Σε θέλει ο δάσκαλος».

Σηκώθηκε, έβγαλε την ποδιά που φορούσε, φόρεσε το σακάκι-του και μαζί ξεκινήσαμε για το σχολείο. Σ' όλο το δρόμο έκλαιγα και κείνος μουρμούριζε: «Ρεζίλι μ' έκανες, με ντρόπιασες, ρεζίλι, πέντε παιδιά έστειλα στο σχολείο, κανένα δε με ντρόπιασε». Εγώ έκλαιγα, έσκυβα το κεφάλι-μου κι είχα καρφώσει τα μάτια-μου στα δυο μεγάλα μπαλώματα που είχε στο πανταλόνι-του, εκεί στα γόνατα. Όταν φτάσαμε στο σχολείο ο πατέρας-μου πήρε πάλι να μουρμουρίζει «μαύρο μου φαίνεται το σχολείο, μαύρη μου φαίνεται η σκάλα, ρεζίλι μ' έκανες».

Μπήκαμε στην αίθουσα κι ο δάσκαλος λέει στον πατέρα-μου «Δεν είναι υπάκουος. Δεν μ' ακούει καθόλου». Ο πατέρας-μου, χωρίς να τον ρωτήσει για ποιο λόγο μ' έδειρε, τον λέει: «Σου στέλνω κρέας, κόκκαλα να μου στείλεις. Να τον δέρνεις ώσπου να γίνει άνθρωπος, ώσπου να βάλει μυαλό».

Μεγάλωσα με το ξύλο, με το ξύλο σαν σωφρονιστικό μέσο. Και στο Γυμνάσιο μας δέρναν οι καθηγητές. Μια μέρα, στην Τετάρτη Γυμνασίου, το 1967, ήταν Παρασκευή, Χαιρετισμοί, και μεις ήμασταν απογευματινοί, μας βάλαν στη γραμμή για να μας πάνε στην Εκκλησία. Στο δρόμο μας δέρναν οι καθηγητές. Οι καθηγητές το αντιλήφθηκαν, αλλά δεν ξέραν ποιοί είμασταν. Στην εκκλησία ξαναπήραν παρουσίες. Την άλλη μέρα ένας φιλόλογος καθηγητής μας ζήτησε ν' απλώνουμε μια το ένα χέρι, μια το άλλο. Και μας χτυπούσε μ' ένα χοντρό χάρακα από τέσσερεις ξυλιές στο κάθε χέρι. Και τις μετρούσε και μάλιστα ζητούσε νάχουμε καλά απλωμένο το χέρι-μας. Κι αυτό μπροστά σ' όλους που ήταν παραταγμένοι στην αυλή για παραδειγματισμό. Μας ζήτησαν να τείνουμε το χέρι-μας για να τρώμε ξύλο στο σχολείο.

Μεγάλωσα με το ξύλο.

Εκτός από τὰ Συνοπτικά Δελτία Πληροφοριών απ' όπου δίνεται μιὰ εικόνα τῆς κατάστασης πού ἐπικρατοῦσε στήν Ἀθήνα μετά τίς 17 Νοέμβρη, τό ΑΝΤΙ δίνει στή δημόσιότητα ἔγγραφο τοῦ Ἀρχηγείου Ἐνόπλων Δυνάμεων (Αἰθουσα Ἐπιχειρήσεων) στό ὁποῖο παρουσιάζεται ἡ διάταξη τῶν Στρατιωτικῶν Δυνάμεων στήν πρωτεύουσα. Τό ἔγγραφο, πού ὑπογραφόταν ἀπό τόν Ταξίαρχο Κωνσταντῖνο Χανιώτη διευθυντή τῆς 3ης ΜΕΟ, συνόδευε τό «Δελτίον Στρατιωτικῆς Καταστάσεως ὑπ. ἀριθ. 1, ἀπό 18.0800 μέχρι 18.1800 Νοεμβρίου 1973»:

ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΔΥΝΑΜΕΩΝ 1800 τῆς 18-11-73

1. 28 ΣΠ Δοις εἰς Χαϊδάρη
 - α. 572 ΤΠ (-) 2 Λόχοι εἰς ΧΑΪΔΑΡΙ
 - (1) Λ 572 ΤΠ ἀσφάλεια ΟΤΕ Πατησίων
 - (2) Λ 572 ΤΠ ἐπὶ ἐρπυστριοφόρων εἰς Στρατ ΕΣΑ
 - β. 573 ΤΠ εἰς περιοχὴν ΦΙΛΟΠΠΑΠΟΥ - ΑΡΔΗΤΟΥ - ΖΑΠΠΕΙΟΥ (+ΙΜΑ (-))
2. 32 ΣΠ/Ν Διοικήσεις εἰς Ἀγίαν Παρασκευή
 - α. 505 ΤΠΝ + ΙΜΑ εἰς Στρατόπεδον ΠΑΠΑΓΟΥ
 - β. 521 ΤΠΝ + ΙΜΑ (-) εἰς περιοχὴν ΟΜΟΝΟΙΑΣ
 - γ. 575 ΤΠΝ εἰς Ἀγίαν Παρασκευήν
3. 2ον Σ Α Λ Διοικήσεις εἰς Σ Δ Α
 - α. 1η ΜΑΛ εἰς ΣΔΑ
 - β. 2α ΜΑΛ εἰς Σ Σ Ε
4. Γ ΜΑΚ (-) εἰς ΧΑΪΔΑΡΙ
 - α. Λ Γ ΜΑΚ + ΟΥΜΑ εἰς ΣΔΑΠ
5. ΕΤΑ εἰς ΣΔΑ
6. Δ ΜΚ εἰς ΑΣΠΡΟΠΥΡΓΟΝ
7. 647 ΜΤΠ εἰς ΓΟΥΔΙ (ΚΕΘ)
8. ΚΕΤΟ ΓΟΥΔΙΟΥ
 - α. ΙΜΑ Μ 48
 - β. 2 ΙΜΑ ΑΜΧ-30
 - γ. ΙΛΑΝ Μ 8
 - δ. ΟΥΛ. ΑΜΕΣΟΥ ΕΠΕΜΒΑΣΕΩΣ
 - ε. ΠΕΖΟΠΟΡΑ ΤΜΗΜΑΤΑ ΔΥΝΑΜΕΩΣ 400 ἀνδρῶν
9. ΚΕΘ ΑΥΛΩΝΟΣ
 - ΙΜΑ (15 ΑΡΜ.)

ΑΝΑΛΥΣΙΣ ΕΦΕΔΡΙΚΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ

10. Α. ΑΣ
 - (1) Γ ΜΑΚ(-)
 - (2) Δ Μ Κ
 - (3) 647 ΜΤΠ
 - (4) 2 ΙΜΑ ΑΜΧ 30
 - (5) ΙΜΑ Μ48 (εἰς ΑΥΛΩΝΑ)
 - (6) ΟΥΛΑΝ ΑΜΕΣΟΥ ΕΠΕΜΒΑΣΕΩΣ
11. α. ΑΣΔΕΝ
 - (1) 2ον ΣΑΛ (1η ΜΑΛ + 2α ΜΑΛ)
 - (2) 505 ΤΠΝ + ΙΜΑ Μ 48
 - (3) 575 ΤΠΝ

Ἀκριβές Ἀντίγραφον

Δημήτριος Γούτος

Λοχαγός Γραμματεὺς Α' Κλάδου

Ταξίαρχος Κων/νος Χανιώτης
Διευθυντῆς 3ης ΜΕΟ

ΠΑΡΑΛΗΠΤΑΙ

- Στρ. Γραφεῖον Ἀντιπροέδρου Δημοκρατίας
- Στρ. Γραφεῖον ΥΕΘΑ
- Γραφεῖον ΑΕΔ-ΥΑΕΔ
- ΑΣ-ΑΝ-ΑΑ/2ον-3ον ΕΓ-Αἰθ. Ἐπιχ.
- Δνταὶ Κλάδων ΜΕΟ-Δνσεις ΛΕΑ
- Αἰθ. Ἐπιχ. ΑΕΔ

Η ΔΙΑΤΑΞΗ ΤΩΝ ΕΝΟΠΛΩΝ ΤΜΗΜΑΤΩΝ ΣΤΟ ΛΕΚΑΝΟΠΕΔΙΟ ΑΤΤΙΚΗΣ

ΑΡΧΗΓΕΙΟΝ ΕΝΟΠΛΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ
3η ΜΙΚΤΗ ΕΠΙΤΕΛ. ΟΜΑΣ/ΑΙΘ.
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

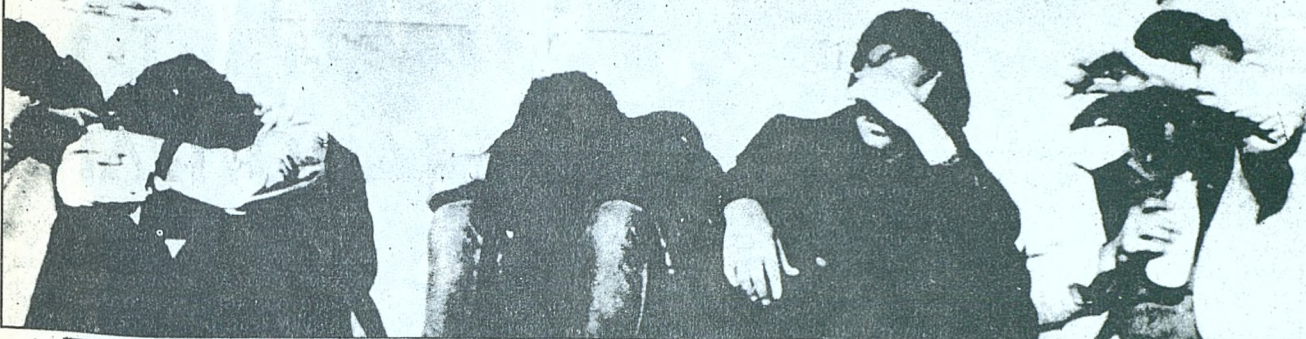
Ἀθῆναι 19 Νοεμβρίου 1973

ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ

Ἐμφαίνουσα τὰς διαθέσιμους Δυνάμεις τῶν Τριῶν Κλάδων
τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων καὶ Ἀρχηγείου Χωροφυλακῆς
Λεκανοπεδίου Ἀττικῆς, Βοιωτίας καὶ Κορίνθου, ὡς ἐφεδρείας ΑΕΔ

ΘΕΣΙΣ ΜΟΝΑΔΟΣ	ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΜΟΝΑΔΟΣ	ΔΥΝΑΜΙΣ
ΑΡΧΗΓΕΙΟΝ ΣΤΡΑΤΟΥ		
1. Σ Σ Ε	Τρεῖς (3) Λόχοι	450
2. ΓΟΥΔΙ	Τέσσαρες (4) Λόχοι	400
3. ΧΑΪΔΑΡΙ	Τρεῖς (3) Λόχοι	270
4. ΧΑΪΔΑΡΙ	Τέσσαρες (4) Λόχοι	400
5. Μ. ΠΕΥΚΟ	Δύο (2) Λόχοι	180
6. ΛΟΥΤΡΑΚΙ	Δύο (2) Λόχοι	120
7. ΘΗΒΑΙ	Δύο (2) Λόχοι	180
8. Μ. ΠΕΥΚΟ	Μία (1) Διμοιρία	34
ΣΥΝΟΛΟΝ		2.034
ΑΡΧΗΓΕΙΟΝ ΝΑΥΤΙΚΟΥ		
1. ΠΕΙΡΑΙΕΥΣ	Δύο (2) Λόχοι	120
2. ΠΕΙΡΑΙΕΥΣ	Μία (1) Διμοιρία	30
3. ΒΟΤΑΝΙΚΟΣ	Εἷς (1) Λόχος	90
4. ΑΓ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ	Μία (1) Διμοιρία	30
5. ΧΟΛΑΡΓΟΣ	Μία (1) Διμοιρία	30
6. ΣΚΑΡΑΜΑΓΚΑΣ	Εἷς (1) Λόχος	70
7. ΝΑΥΣΤΑΘΜΟΣ	Δύο (2) Λόχοι	120
8. ΣΚΑΡΑΜΑΓΚΑΣ	Τρεῖς (3) Λόχοι	180
9. ΝΑΥΣΤΑΘΜΟΣ	Δύο (2) Λόχοι	120
ΣΥΝΟΛΟΝ		790
ΑΡΧΗΓΕΙΟΝ ΑΕΡΟΠΟΡΙΑΣ		
1. ΤΑΤΟΪ	α. Τρεῖς (3) Διμοιρίαι Ὅπλιτῶν	90
	β. Τέσσαρες (4) Διμοιρίαι Μαθητ. Σχολ. Ἰκάρων	120
2. ΕΛΕΥΣΙΣ	Μία (1) Διμοιρία	30
3. ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗ	Μία (1) Διμοιρία	30
4. ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ	Μία (1) Διμοιρία	30
5. ΚΑΒΟΥΡΙ	Μία (1) Διμοιρία	30
ΣΥΝΟΛΟΝ		330

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ

Τό Ἀρχηγεῖο Ἐνόπλων Δυνάμεων εἶχε ἀκόμη στίς 19 Νοέμβρη στήν διάθεσή του σάν ἐφεδρεῖες καί δυνάμεις τῶν τριῶν Κλάδων τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων καί τοῦ Ἀρχηγείου Χωροφυλακῆς Λεκανοπεδίου Ἀττικῆς, Βοιωτίας καί Κορίνθου.

Οἱ δυνάμεις αὐτές ἐκτός ἀπό τή χωροφυλακή ἀνέρχονταν στούς 3.154 ἄνδρες, ἀνάμεσα στούς ὁποίους ἦταν καί 4 διμοιρίες τῆς Σχολῆς Ἰκάρων μέ δύναμη 120 ἀνδρῶν.

Συγκεκριμένα, τό Ἀρχηγεῖο Στρατοῦ διέθετε 2.034 ἄνδρες, τό Ἀρχηγεῖο Ναυτικοῦ 790 καί τό Ἀρχηγεῖο Ἀεροπορίας 330.

Ἄν σκεφθεῖ κανεῖς ὅτι οἱ διαθέσιμες μάχιμες δυνάμεις εἶναι πολύ περισσότερες ἀπό τίς ἐφεδρεῖες μπορούμε νά φανταστοῦμε τήν δύναμη τῶν μονάδων πού εἶχε κινητοποιηθεῖ ἀπό τοὺς δικτάτορες γιά νά ἀντιμετωπίσουν τόν ἄοπλο Ἑλληνικό λαό, πού διεκδικοῦσε Δημοκρατία καί Ἐλευθερία!

Ἡ μοναδική φωτογραφία τῶν Καπεταναίων τοῦ ΕΛΑΣ πού πήρανε μέρος στὴ Συνέλευση τῆς Λαμίας. Ἀπὸ τὰ ἀριστερά: 1. Ἀκρίτας 2. Ἀμάριμπης 3. Κικίτσας 4. Καρατζᾶς 5. Ὁρέστης 6. Μάρκος 7. Ἄρης 8. Μπουκουβάλας 9. Λευτεριάς 10. Κίτσαβος 11. Ἡρακλῆς 12. Λασσάνης

(ΛΑΜΙΑ - ΝΟΕΜΒΡΗΣ 1944)

ΜΕ ιδιαίτερη ἱκανοποίηση τὸ «ΑΝΤΙ» δημοσιεύει σήμερα ἓνα ντοκουμέντο βασικῆς σημασίας γιὰ τὴν ἱστορία τῆς Ἀντίστασης: ἓνα κείμενο τοῦ Μάρκου Βαφειάδη γιὰ τὴ Συνέλευση τῶν Καπεταναίων τῶν μεγάλων μονάδων τοῦ ΕΛΑΣ, πού πραγματοποιήθηκε στὴ Λαμία στίς 18 καὶ 19 τοῦ Νοέμβρη 1944 καὶ ἀποτελεῖ βαρυσήμαντο γεγονός γιὰ τὴν περίοδο πού μεσολάβησε ἀπὸ τὴν Ἀπελευθέρωση μέχρι τὸν Δεκέμβρη.

ΤΙ ἀκριβῶς συζητήθηκε στὴ Συνέλευση τῶν Καπεταναίων εἶναι σχεδὸν ἄγνωστο καὶ τὰ λίγα πού ξέρουμε προέρχονται ἀπὸ δεύτερο χέρι, ἀφοῦ κανένας ἀπ' τοὺς Καπεταναίους πού πήρανε μέρος σ' αὐτὴ δὲν ἔχει μιλήσει μέχρι σήμερα ἐπὶ πρῶτον. Ἀλλὰ καὶ τὰ λίγα σχετικά πού ἔχουνε γραφεῖ δὲν φαίνεται νὰ ἀνταποκρίνονται στὴν πραγματικότητα καί, τὸ σπουδαιότερο, δὲν μεταφέρουνε σωστὰ τὰ ὅσα τότε συζητήθηκαν. Κι ἀκόμα: σταθήκανε ἀφορμὴ νὰ διατυπωθοῦνε — καὶ πρόσφατα μάλιστα — ἀπόψεις ἀμφισβητήσιμες καὶ βαριὰ συκοφαντικὲς γιὰ μερικὸς Καπεταναίους πού πήρανε μέρος στὴ Συνέλευση.

ΚΑΙ γιὰ τὸν λόγο αὐτό, ἡ μαρτυρία τοῦ Μάρκου Βαφειάδη — πού μαζί μὲ τὸν Ἄρη, ἔπαιξε πρῶτο ρόλο στὴ Συνέλευση — ἔχει ξεχωριστὴ σημασία: φωτίζει τὴν ἱστορικὴ Συνέλευση τῶν Καπεταναίων καὶ τὴν βάζει «στὶς πραγματικὲς τῆς διαστάσεις», μὲ τὴ βεβαιότητα — ὅπως γράφει — ὅτι «δὲν θὰ κάνει κακὸ σὲ κανέναν».

ὁμόφωνα
οἱ καπεταναῖοι
συμφώνησαν:

«ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ
ΤΩΝ ΚΑΠΕΤΑΝΑΙΩΝ
ΤΟΥ ΕΛΑΣ
ΣΤΗ ΛΑΜΙΑ
ΣΤΙΣ 17 – 18 ΤΟΥ
ΝΟΕΜΒΡΗ ΤΟΥ 1944»

«ΔΥΣΤΥΧΩΣ, ἐλάχιστη εἶναι ἡ δική μου ἢ γνωριμία μέ τά γραφτά γύρω ἀπό τήν ἱστορία τοῦ Ἐθνικο-Ἀπελευθερωτικοῦ μας ἀγώνα 1941-1945 καί, ἴσως, ἀκόμη λιγότερη μέ τή φιλολογία πού ἔχει ἀναπτυχθεῖ γύρω ἀπ' τή σύσκεψη τῶν καπεταναίων στή Λαμία. Ὅμως, ἀπ' ὅσα διάβασα γι' αὐτήν -μακριά ἀπό προθέσεις νά ἀμφισβητήσω εἴτε νά μειώσω τή συμβολή καί ὅποιες ἀπόψεις τῶν ἀγωνιστῶν μας τήν περίοδο τοῦ ἀγώνα- μπορῶ νά πῶ, σχεδόν ὅλα, ἀνήκουν στήν περιοχή τῆς ἀνεύθυνης διάδοσης ἢ τῶν ὑποθέσεων πού δέν ἀργοῦν, καμιά φορά, νά γίνουν θεῶλος.

ΤΩΡΑ ὅμως ἔχουμε κάτι τό ἐντελῶς καίνουργιο. Ἐχουμε ὑπεύθυνη θεο(η)οποίησή τους ἀπό τίς στήλες τῆς «ΑΥΓΗΣ» (Κυριακή 7 τοῦ Δεκεμβρίου 1975) καί εἶναι φανερό πῶς πρόκειται γιά ὑπεύθυνη θέση τῆς πολιτικῆς κατεύθυνσης πού ἐκπροσωπεῖ ἡ «ΑΥΓΗ», μιά πού τό γραφτό εἶναι ἀπρόσωπο. Ἀλλά μιά θέση τέτοιου χαρακτήρα, γιά νά προβληθεῖ, θά πρέπει νά ἔχει σάν ἀντίκρουμά της

«Ὁ ΕΛΑΣ εἶναι σέ θέση
νά προλάβει μιά ἐνδεχόμενη
συνωμοσία τῶν Ἀγγλων
καί τῆς ἀντίδρασης καί
νά δημιουργήσει
τετελεσμένα γεγονότα
στήν Ἀθήνα...»

ντοκουμένα, εἴτε, τό λιγότερο, αὐτόπτη μαρτυρία, καί μάλιστα ἀπαλλαγμένη ἀπό συναισθηματισμούς ἢ προκαταλήψεις, νά εἶναι φυσικά καί χωρίς αἰχμές ἢ ὑπονοούμενα!

ΣΤΑ πλαίσια μιᾶς ὁλοκληρωμένης (καί ἀντικειμενικῆς) συγγραφῆς τῆς ἱστορίας τῆς Ἐθνικῆς μας Ἀντίστασης 1941-45 χωρίς ἄλλο θά πρέπει νά γίνει ἡ τοποθέτησις αὐτοῦ τοῦ γεγονότος -πού παραιοπλήθηκε μέχρι σήμερα ἀπό τήν «ἐπίσημη» ἱστοριογραφία- μέ τίς πραγματικές του διαστάσεις καί μέ τήν κάθε, μή περισ-

σια, λεπτομέρεια. Γι' αὐτό, ἀπ' ἀφορμή τῆς θέσης τῆς «Αὔγης», περιορίζομαι στά παρακάτω καί, εἶμαι βέβαιος, δέν θά κάνει κακό σέ κανέναν. Ἔτσι:

1) Ἡ σύσκεψη τῶν καπεταναίων τοῦ ΕΛΑΣ στή Λαμία (ἐδρα τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου τοῦ ΕΛΑΣ) στίς 17-18 τοῦ Νοέμβριου 1944 ἔγινε ὄχι παράνομα ἀλλά ὕστερα ἀπό προηγουμένη συνεννόηση ἀνάμεσα στούς Ἀρη-Βαφειάδη-Σιάντο (ΠΓ-ΓΣ-ΜΓ), μέ θέμα πού εἶχε σχέση μέ τήν πιθανολογούμενη διάλυση τῶν ἐν-οπλων ἀντιστασιακῶν δυνάμεων -καί τοῦ ΕΛΑΣ φυσικά- ἂν κατέληγαν σέ συμφωνία μέσα στήν Κυβέρνηση τῆς λεγόμενης Ἐθνικῆς Ἐνότητος γιά τή δημιουργία Ἐθνικοῦ στρατοῦ.

2) Τό θέμα πού, ὅπως τό 'πα κιόλας, μᾶς ἦτανε γνωστό, καί ὅπως ἐπιβάλλονταν ἱεραρχικά, τό ἀνακοίνωσε ὁ Ἀρης μέ μιά σειρά πλευρῆς του καί τεχνικῆς «λεπτομέρειες» χωρίς νά προσθέσει καμιά του «διαφωνία μέ τίς ἀποφάσεις τῆς τότε ἡγεσίας τοῦ Ἐαμικοῦ Κινήματος» οὔτε ζήτησε ἀπό τοὺς καπεταναίους «νά προετοιμάσουν τίς μονάδες τους γιά τήν ἀντιμετώπιση τῶν ἐπιθετικῶν αὐτῶν ἐνεργειῶν». Συνεπῶς, δέν ὑπῆρξαν οὔτε ἐκτέθη-καν ἀπό τόν Ἀρη ἀπόψεις τέτοιες πού νά προκαλέσουν «... ἀντιδράσεις καπεταναίων» κτρ, κτρ. Μέ τήν εὐκαιρία: ἐπειδή ὁ στρατηγός Στέφανος Σαράφης, στό δι-βλίο του ὁ «ΕΛΑΣ», κάτι λέγει γύρω καί ἀπ' αὐτή τή σύσκεψη, διευκρινίζω, πῶς ὁ στρατιωτικός ἀρχηγός τοῦ ΕΛΑΣ δέν

Σέ γενικές γραμμές ἡ ἀπό-φασή τοῦ ΠΓ ἦτανε: «Ναί μέν ἔχει ὑπόψη του καί τό ΠΓ μερικῆς ἀντιστασιακῆς ἐκδηλώ-σεις ἀντίδρασης καί Ἀγγλων, ἀλλά οὔτε ἡ ἀντίδραση οὔτε οἱ Ἀγγλοι θά τολμή-σουν νά παραδιάσουν τίς συμφωνίες καί ἂν ἀποπειρα-θοῦν θά τίς ἐπιβάλουμε, ἐφαρμόζοντας ὅμως κι ἐμεῖς τίς συμφωνίες πού ὑπογρά-ψαμε, ὅτι ἡ Κυβέρνηση οὐσι-αστικά βρίσκεται στά χέρια μας» κλπ.

πήρε μέρος στη σύσκεψη και για τις προθέσεις των Άγγλων που έχει διαπιστώσει στην Αθήνα – και τις ανέφερε στην ηγεσία του Έαμικού Κινήματος, όπως γράφει – ούτε ο Άρης έκανε κουδέντα στη σύσκεψη.

Όμως, μιά που τό θέμα είχε σχέση με τά προβλήματα που (άντιμετώπισε και) αντιμετώπιζε τό κίνημα, παναπεί και ή ηγεσία του, προκλήθηκε συζήτηση, και απ' τά συγκεκριμένα στοιχεία που φέρναν πολλοί καπεταναίοι για τήν «παλιά», ή νέα στάση των Άγγλων και της αντίδρασης όλων των χρωμάτων, που τούς είχαν πάρει, άνοιχτά πιά, υπό τήν προστασία τους, έβγαине τό συμπέρασμα πώς κάτι μαγειρεύεται κατά των καταχτήσεων του λαού και πώς ό άφοπλισμός που φημολογίταν δέν άποκλείεται νά άποβλέπει σέ παγίδα ενάντια στό ΕΑΜ – ΕΛΑΣ για τήν επιβολή της αντίδρασης κλπ. Κι αυτή ή άτμόσφαιρα ούτε ήτανε κάτι τό άσχετο απ' εκείνο που ζούσαμε όλοι μας προτού ακόμα ολοκληρωθεί ή άπελευθέρωση της χώρας από τούς Γερμανοφασίστες καταχτητές και τήν περίοδο πρό της σύσκεψης.

Έτσι, προστέθηκε ακόμα κάτι (τό «άσχετο») στό θέμα της σύσκεψης. Χωρίς εξαίρεση, όλοι όσοι πήραν τό λόγο στη σύσκεψη και παρά τό γεγονός που ή κατάσταση ήτανε ύπολογίσιμα διαφορετική απ' ότι στίς 12 – 14 του Όκτώβρη, ύποστήριξαν τήν άποψη πώς ό ΕΛΑΣ είναι σέ θέση νά προλάβει μιά ένδεχόμενη συνωμοσία των Άγγλων και της αντίδρασης και μέ άποφασιστική (και αίφνιδιαστική) ενέργεια στην Αθήνα νά δημιουργήσει τελεσμένα γεγονότα.

3) Άν κρίνουμε από τήν πρότασή του, αυτή ή τροπή που πήρε ή σύσκεψη αίφνι-

Ο Μάρκος Βαφειάδης (δεξιά) στο Έπιτελείο του, στη Μακεδονία, τό 1944.

Φωτογραφία Σπύρου Μελετιή

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ

● Ο Μάρκος Βαφειάδης γεννήθηκε τό 1906 στη Θεοδοσία της Μικρασίας, απ' όπου, μετά τήν Καταστροφή, έρχεται πρόσφυγας στην Ελλάδα κι εγκαθίσταται στη Μακεδονία. Τό 1924 όργανώνεται στην Κομμουνιστική Νεολαία (ΟΚΝΕ) και τό 1936 συλλαμβάνεται και φυλακίζεται (Αίγινα, Άκρόναυπλία κλπ.). Η γερμανική κατοχή τόν βρίσκει έξόριστο στη Γαύδο, απ' όπου δραπετεύει τό Μάη του 1941 και ξαναγυρίζει στη Μακεδονία. Έδώ δουλεύει στην παρανομία (από τόν Φεβρουάριο του 1942 είναι επί κεφαλής της Στρατιωτικής Διοίκησης Άνταρτών Μακεδονίας) μέχρι τά μέσα του 1943, όπότε, μέ έντολή του Κόμματος, βγαίνει στό βουνό, για νά γίνει άρχικά πολιτικός της Χ Μεραρχίας του ΕΛΑΣ και τόν Ιούλιο του 1944 καπετάνιος της Ομάδας Μεραρχιών Μακεδονίας (ΟΜΜ). Με τήν ιδιότητα αυτή παίρνει

μέρος στη σύσκεψη των καπεταναίων της Λαμίας.

● Μετά τή Βάρκιζα, τό κράτος της δεξιάς κι οι παρακρατικές τρομοκρατικές ομάδες, άρχίζουν έναν έξοντωτικό διωγμό εναντίον των αγωνιστών της Άντίστασης, πράγμα που αναγκάζει πολλούς απ' τούς παλιούς άντάρτες του ΕΛΑΣ ν' άναζητήσουν καταφύγιο στό βουνό. Δημιουργούνται έτσι οι πρώτες ένοπλες ομάδες, που όλο και μεγαλώνουν, και που θ' άποτελέσουνε τούς πυρήνες του μελλοντικού Δημοκρατικού Στρατού.

● Ο Μάρκος παραμένει για λίγο στη Θεσσαλονίκη, όταν όμως, τό καλοκαίρι του 1946, εκδίδεται ένταλμα για τή σύλληψή του, αναγκάζεται νά φύγει κι αυτός για τό βουνό.

● Τό πρόβλημα όμως που έχει δημιουργηθεί απ' τήν όλο και μεγαλύτερη έξοδο διωκομένων αγωνιστών, πρέπει

ν' αντιμετωπιστεί υπεύθυνα. Για τό σκοπό αυτό συναντιούνται, στίς 26 Όκτωβριου του 1946, στην Τσούκα Άντιχασίων, οι καπεταναίοι Μάρκος, Κίσσαβος και Λασάνης (λίγο άργότερα θά προστεθεί και ό Κικίτσας) και, μετά από ανάλυση και μελέτη της κατάστασης που έχει διαμορφωθεί, διαπιστώνουνε πώς μόνο μέ ένοπλη δυναμική άμυνα μπορεί ν' αντιμετωπιστεί. Για τόν συντονισμό των ενεργειών, άποφασίζεται στίς 28 Όκτωβριου ή ίδρυση του «Γενικού Άρχηγείου» των Ομάδων Δημοκρατικών Ένόπλων Καταδιωκομένων (ΟΔΕΚ), στο όποιο υπάγονται τά τοπικά άρχηγεία Μακεδονίας, Θεσσαλίας, Ήπείρου και Ρούμελης. Μετά από λίγο οι άντάρτικες ομάδες θά μετονομαστούνε σέ «Δημοκρατικό Στρατό Έλλάδας» (ΔΣΕ). Έτσι άρχίζει τό δεύτερο άντάρτικο, ό Έμφύλιος Πόλεμος, που θά

δίασε (και) τόν Άρη και πάνω στην άφι-
θυμία του έκανε πρόταση: «νά δράσουμε
άμέσως και χωρίς νά δάλουμε τό όλο πρό-
βλημα στό ΠΓ τής ΚΕ τοῦ ΚΚΕ γιατί δέν
έχουμε καιρό». Νομίζω πώς δέν χρειάζε-
ται ούτε μία λέξη σάν ἐξήγηση γιά νά
καταλάβει ό καθένας από μās τί θά μπο-
ρούσε νά σημάνει ή παραδοχή μās τέ-
τοιας πρότασης. Καί ακριβώς σ' αὐτή τήν
(ἄποψη) πρόταση τοῦ Άρη «σημειώθη-
καν ἀντιδράσεις καπεταναίων», πρῶτα
ἀπ' τόν Μάρκο Βαφειάδη καί στή συν-
έχεια σχεδόν όλοι οἱ ἄλλοι καπεταναῖοι
δέν συμφώνησαν μέ τήν πρόταση τοῦ Άρη
καί ακριβώς μ' ἐκεῖνο τό σημεῖο πού ἔλεγε
«χωρίς νά δάλουμε... στό ΠΓ» κλπ. Ὁ
Άρης (στό μεταξύ ἔγινε διακοπή) παρα-
δέχτηκε τίς συνέπειες πού θά εἶχε μία τέ-
τοια μας ἐνέργεια καί πάρθηκε ἀπόφαση
νά πάγει ό ὑποφαινόμενος στήν Ἀθήνα
γιά νά μεταφέρει τήν ἄποψη τής σύσκεψης
τῶν καπεταναίων στό ΠΓ. Πράγματι, ἐγώ
ἔφτασα στήν Ἀθήνα τήν Κυριακή τό πρωῒ
(κατά τίς 7 ἡ ὥρα) πού θά γιορταζόταν ἡ
26ῃ ἐπέτειος τής ἰδρύσης τοῦ ΚΚΕ, καί
κατά τίς 8 ἡ ὥρα τό πρωῒ τής ἴδιας μέρας,
στά γραφεῖα τοῦ Κόμματος, συνήρθε τό
ΠΓ σέ ἔκτακτη συνεδρίαση γιά νά μέ
ἀκούσει (ἔλειπε μόνο ό Ἰωαννίδης σέ νο-
σοκομεῖο γιά ἐγχείρηση, ὅπως μοῦ εἶπαν).

ΜΙΛΗΣΑ (χωρίς νά ἀναφερθῶ στά πα-
ρεξηγήσιμα σημεῖα τής πρότασης τοῦ
Άρη) ὅσο πιό πειστικά μπορούσα, προσ-
πάθησα νά τρῦς πείσω πώς δέν ὑπῆρχε
λόγος τό Κόμμα νά πάρει δημόσια θέση,
ἀρκεῖ νά μήν ἀντιδράσει γιά ὅσο διάστημα
μπορεῖ -δέν θά 'ναι μεγάλο τό διάστημα-
γιά νά μπορέσουμε νά κινήσουμε τίς
ἀναγκαῖες δυνάμεις γιά τήν πλήρη ἐπιτυ-
χία τής ἐνέργειας, πού τή θεωροῦμε ἐξ-

Στή σύσκεψη τής Λαμίας πήρανε μέρος οἱ παρακάτω καπεταναῖοι τῶν μεγάλων
στρατιωτικῶν μονάδων τοῦ ΕΛΑΣ:
Μάρκος (Μάρκος Βαφειάδης) καπετάνιος τής Ὁμάδας Μεραρχιῶν Μακεδονίας
(Ο.Μ.Μ.)
Τάσος Λευτεριάς (Εὐάγ. Παπαδάκης) καπετάνιος τής Ὁμάδας Μεραρχιῶν Στερεᾶς
(Ο.Μ.Σ.)
Κίσααβος (Γ. Μπλάνας) καπετάνιος τής I Μεραρχίας (Θεσσαλίας)
Ὁρέστης (Α. Μούντριχας) καπετάνιος τής II Μεραρχίας (Ἀττικοβοιωτίας)
Ἀκρίτας (Φράγκος) καπετάνιος τής III Μεραρχίας (Πελοποννήσου)
Ἡρακλῆς (Ἡλ. Καρᾶς) καπετάνιος τής VIII Μεραρχίας (Ἡπείρου)
Καρατζᾶς (Γερώνυμος Τραιάνος) καπετάνιος τής IX Μεραρχίας (Δ. Μακεδονίας)
Κικίτσας (Σαράντης Πρωτοπαπᾶς) καπετάνιος τής X Μεραρχίας (Κ. Μακεδονίας)
Λασσάνης (Α. Γκένιος) καπετάνιος τής XI Μεραρχίας (Αν. Μακεδονίας)
Ἀμάριμπης (Θ. Καλίνος) καπετάνιος τής XIII Μεραρχίας (Στερεᾶς)
Μπουκουβάλας (Δ. Τάσος) καπετάνιος τής Ταξιαρχίας Ἰππικοῦ
Στή δεύτερη φάση τής σύσκεψης, μετά τή διακοπή, παραδρέθηκε κι ό κομματικός
ἐπεύθυνος τής περιοχῆς Ἀρίστος Βασιλειάδης.

ασφαλισμένη. Τό ΠΓ δέν συμφώνησε μέ
τίς διαπιστώσεις τής σύσκεψης τῶν καπε-
ταναίων καί, παρᾶ τή δική μου ἐπιμονή
γιά μία διαφορετική κατάληξη τής ἀπό-
φασης τοῦ ΠΓ, ἡ συνεδρίαση τέλειωσε.

ΣΕ γενικές γραμμές ἡ ἀπόφαση τοῦ ΠΓ
ἦταν: «ναί μέν ἔχει ὑπόψη του καί τό ΠΓ
μερικές ἀντιαμικές ἐκδηλώσεις ἀντίδρα-
σης τῶν Ἀγγλων, ἀλλά οὔτε ἡ ἀντίδραση
οὔτε οἱ Ἀγγλοι θά τολμήσουν νά παραδι-
άσουν τίς συμφωνίες, καί ἂν ἀπέπειρα-
θοῦν, θά τίς ἐπιβάλουμε, ἐφαρμοζοντας
ὅμως, κι ἐμεῖς τίς συμφωνίες πού ὑπο-
γράψαμε, ὅτι ἡ Κυβέρνηση οὐσιαστικά
δρίσκεται στό χέρι μας» κλπ.

ΚΑΤΑ τίς 10 ἡ ὥρα ἔγινε «διακοπή» τής
συνεδρίασης ἀλλά οὐσιαστικά εἶχε τελει-
ώσει, ἡ συζήτηση γιατί εἶχαν εἰπωθεῖ

«δλα», κάθε ἐλπίδα γιά μία διαφορετική
ἐκδοχή δέν ὑπῆρχε. Μοῦ ἔγινε πρόταση νά
μείνω στήν Ἀθήνα γιά τό γιορτασμό, σάν
τέτοια μέρα πού ἦταν, ἀλλά κατά τίς 11 ἡ
ὥρα ἐγώ ἔφυγα. Χαρακτηριστικό γιά τήν
ἀτμόσφαιρα πού ἐπικρατοῦσε ἐκεῖ στήν
Πρωτεύουσα καί τίς ἀδελφεότητες πού
ὑπῆρχαν στό ΠΓ εἶναι καί τό ἔξης γεγονός:
μόλις ἔγινε ἡ «διακοπή» τής συνεδρίασης,
ό Β. Μπαρτζιώτας μέ κάλεσε στό μπαλκόνι,
ἀπ' ὅπου οἱ ἐπίσημοι (ἐννοῶ τό ΠΓ) θά
παρακολουθοῦσαν τή διαδήλωση, θά μί-
λαγαν, κλπ. καί ἀνάμεσα σ' ἄλλα μοῦ λέ-
γει: «βλέπεις σ. Μάρκο, τί γίνεται; σέ λίγο
σ' αὐτή τήν πλατεία θά εἶναι 600.000 λα-
ός. Ἄν οἱ Ἑγγλέζοι καί ἡ ἀντίδραση θά
θένε νά τά δάλουν μαζί του, θά πάρουν
τήν ἀπάντηση πού πρέπει. Μείνε καπετά-

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ

κρατήσῃ τρία ὁλόκληρα χρόνια.

● Τό 1947 εἶναι γιά τόν τόπο σημαδια-
κή χρονιά. Τό Κομμουνιστικό Κόμμα
τίθεται ἐκτός νόμου, καί ἀρχίζει ἀπρο-
σχημάτιστος πλέον διωγμός τῶν ὁπα-
δῶν του, ἀλλά καί κάθε ἀγωνιστῇ τής
Ἀντίστασης. Τούς τελευταίους μήνες,
τοῦ χρόνου, πολλά ἡγετικά στελέχη τοῦ
ΚΚΕ, μαζί καί ό Γενικός Γραμματέας
του Νίκος Ζαχαριάδης, φτάνουν στό
«Γενικό Ἀρχηγεῖο» τοῦ ΔΣ. Στίς
23/12/47 σχηματίζεται ἡ «Προσωρινή
Δημοκρατική Κυβέρνηση» (ΠΑΚ) τής
Ἑλεύθερης Ἑλλάδας, μέ πρόεδρο,
ὑπουργό στρατιωτικῶν καί ἀρχιστρά-
τηγο τόν Μάρκο.

● Σέ λίγο ὅμως ἀρχίζουν νά διαφαί-
νονται οἱ πρῶτες ἀντιθέσεις ἀνάμεσα
σὲ τήν πολιτική καί τή στρατιωτική ἡγε-
σία τοῦ ΔΣΕ, πού ἀφοροῦνε βασικά
τόν τρόπο διεξαγωγῆς τοῦ ἀγῶνα,
ἀντιθέσεις πού κορυφώνονται στό τέ-

λος τοῦ 1948.

● Στή συνεδρίαση τοῦ ΠΓ τής ΚΕ τοῦ
ΚΚΕ πού συνέρχεται στίς 15 Νοεμ-
βρίου τοῦ ἴδιου χρόνου, ό Μάρκος
ὑποβάλλει μιά ἐκθεση-ἀνάλυση πάνω
σὲ τήν τρέχουσα κατάσταση, πού ἔκτοτε
εἶναι γνωστή σάν «πλατφόρμα Μάρ-
κου» καί πού εἶναι ριζικά ἀντίθετη μέ
τίς θέσεις πού ὑποστηρίζει ό Ζαχαρι-
άδης. Τό ΠΓ υἱοθετεῖ τή γραμμή Ζαχα-
ριάδη κι ό Μάρκος ἀπομακρύνεται
ἀπ' τήν ἀρχηγία τής ΠΔΚ καί τοῦ ΔΣΕ
γιά λόγους «ὑγείας», καί μετά ἀπό λίγο
στέλνεται στό ἐξωτερικό γιά «θερα-
πεία».

● Ὅπως ἦταν φυσικό, ἡ ἥττα τοῦ
ΔΣΕ, ἀλλά καί ἡ πορεία τοῦ ἀγῶνα,
ἀπό τή Βάρκιζα κυρίως καί μέχρι τό
1949, δημοῦργησε γιά τήν ἡγεσία τοῦ
ΚΚΕ μιά σειρά προβλήματα κι ἔθεσε
ἐρωτήματα πού ἔπρεπε ν' ἀπαντηθοῦ-
νε. Ἀναζητηθήκανε τότε εὐθύνες πού

ἐπιρριφθήκανε σέ πολλούς ἀγωνιστές,
ἀνάμεσα στοὺς ὁποίους καί στόν Μάρ-
κο, πού περνάει ἔτσι μιά σειρά δοκιμα-
σίες καί ταλαιπωρίες, ὅπως ἐξ ἄλλου
καί ἀρκετά ἄλλα ἀπ' τά ἡγετικά στε-
λέχη τοῦ Κόμματος. Πρέπει δέ νά ση-
μειωθεῖ ὅτι ἡ ἰσχυρή προσωπικότητα
τοῦ Μάρκου, καί τά ὑψηλά ἐπεύθυνα
πόστα πού κατά καιρούς ἀνέλαβε, τοῦ
δημιουργήσανε, μέσα κι ἔξω ἀπ' τό
Κόμμα, πολλές ζηλοφθονίες καί ἀντι-
πάθειες, πού φτάσανε συχνά στά ὅρια
τοῦ μίσους.

● Σήμερα ό Μάρκος, συνταξιούχος
πιά, ζεῖ μέ τίς ἀναμνήσεις του, ἀλλά
καί μέ ἡσυχία τή συνείδηση τοῦ τίμου
ἀγωνιστῇ, στή μικρή πόλη Πένζα τής
Σοβιετικῆς Ἐνωσης, περιμένοντας μέ
λαχτάρα νά ρυθμιστεῖ τό πρόβλημα
τῶν πολιτικῶν προσφύγων, γιά νά γυ-
ρίσει στήν πατρίδα.

ΕΡΑΝΙΣΤΗΣ

νιε σήμερα μαζί μας» κτρ. Τό θέαμα πραγματι ήτανε κάτι τό μεγαλειώδικο και συγκινητικό και εξακολουθούσαν νά φτάνουν νέες φάλαγγες μέ χιλιάδες λαού, γιά νά προστεθούν στην ανθρωποθάλασσα πού δρισκοτόταν στην πλατεία. Έγώ όμως δέν μπορούσα και δέν ξμεινα κι ξφυγα τήν ίδια ώρα άπ' τήν Αθήνα άφου πρώτα ξεθεσα στό Σιάντο οτι πιθανόν νά αναγκαστούμε νά διαλύσουμε τά τμήματα του Μιχάλ- 'Αγά στό Βαθύλακκο τής Κοζάνης, μέ θετική απάντηση άπό μέρους του Σιάντου.

ΤΕΛΟΣ, έστω και σέ μιά τόσο σύντομη περιγραφή αύτου του γεγονότος (σύσκεψη καπεταναίων), επιβάλλεται νά τονισθούν και τά παρακάτω: θά 'ταν έξω άπό τήν τοτινή πραγματικότητα ό ισχυρισμός πώς ή άποψη πού διαμορφώθηκε στή συζήτηση των καπεταναίων ήταν άποτέλεσμα έκφρασμένων διαφωνιών και μιάς βαθιά ριζωμένης πεποίθησης πώς οδηγί- όμαστε αναπόφευκτα στην τραγωδία πού ζήσαμε ύστερα άπό λίγο, μέ τά γνωστά της άποτελέσματα, είτε ήτανε σκέψεις τόσο κατηγορηματικές ώστε νά έχουν διαμορφωθεί εκείνη τή στιγμή και νά 'χουν διατυπωθεί σάν μιά διαφορετική θέση- γραμμή άπό εκείνη πού ακολουθούσε ή ήγεσία. Όμως χωρίς άμφιβολία, ήτανε σκέψεις πιότερο ρεαλιστικές και μέ λιγό-

Ο Μάρκος Βαφειάδης στην Κόκκινη Πλατεία
'Από το βιβλίο του Δημήτρη Γουσίδη
«όπου ζεις, δέν πατρίζεις...» Έξάντας 1975

τερες αυταπάτες πού, όπως αποδείχτηκε, είχε ή ήγεσία, και, ανεξάρτητα άν θά πραγματοποιούνταν ή όχι ή ενέργεια προς Αθήνα, μπορούσαν νά χρησιμέψουν σάν βάση γιά διαμόρφωση μιάς διαφορετικής

ΤΟ Πολιτικό Γραφείο του ΚΚΕ, πού είχε εκλεγεί άπό τή 10η Όλομέλεια (Γενάρης 1944) άποτελούσαν οί:

Γιώργης Σιάντος, Γιάννης Ίωαννίδης, Γιάννης Ζεϋγος, Στέργιος Άναστασι- άδης, Νίκος Πλουμπίδης, Χρύσα Χα- τζηβασιλείου, Βασίλης Μπαρτζιώτας (Φάνης), Λεωνίδας Στριγκος, Πέτρος Ρούσος. Τό καλοκαίρι του '44 μπήκε στό Π.Γ. και ό Μήτσος Παρτσαλίδης, άμέσως μετά τή δραπετεύσή του άπό τό στρατόπεδο Χαΐδαριού.

Ή 11η Όλομέλεια, πού συνήλθε τόν Άπρίλη του 1945, δέν έκανε κα- μιά άλλαγή στην Κ.Ε. και εξέλεξε τό ίδιο Π.Γ.

πορείας άν τύχαιναν τήν ύποδοχή πού έπρεπε. Γιατί έγινε τό αντίθετο, είναι άλλο θέμα.

15 Γενάρη 1976

Μάρκος Βαφειάδης

ΟΙ ΜΠΛΕ ΟΔΗΓΟΙ

Οι ΜΠΛΕ ΟΔΗΓΟΙ είναι η πυξίδα για όποια χώρα ταξιδεύετε σε όποια εποχή και για ό- ποιο λόγο.

Είναι οι πιο έγκυροι ταξιδιωτικοί οδηγοί στον κόσμο. Περιέχουν στοιχεία Γεωγρα- φίας, Αρχαιολογίας, Ιστορίας, Φιλολογίας, Γλώσσας, Πολιτισμού και καθημερινής ζωής.

Είναι οι οδηγοί ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ για κά- θε χώρα και κάθε πόλη και αποτελεί πολύ- τιμη πηγή γνώσεων ακόμα και όταν δεν ταξιδεύετε.

Οι ΜΠΛΕ ΟΔΗΓΟΙ σας ξεναγούν υπεύθυ- να και μεθοδικά ώστε να αξιοποιείτε καλύ- τερα το χρόνο σας. Περιέχουν χάρτες, σχεδιαγράμματα, αναλυτικά δρομολόγια, πί- νακες και ΜΙΚΡΟ ΛΕΞΙΚΟ γιά κάθε χώρα.

ΟΙ ΜΠΛΕ ΟΔΗΓΟΙ
Οι προσωπικοί σας ξεναγοί

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ ΟΙ ΤΟΜΟΙ
ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

Εκδόσεις ΓΙΑΛΛΕΛΗ. Αποκλειστική διάθεση ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΚΥΡΙΟΠΟΥΛΟΣ & ΣΙΑ Ο.Ε.

ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ 3. ΤΗΛ.: 36.41.249, 36.41.120

Μ. Καραγάτσης •
Παντελής Πρεβελά-
κης • Γιώργος Θεο-
τοκάς • Κώστας Χατζη-

αργύρης • 'Ηλίας Βενέζης • 'Αγγελος Τερ-

ζάκης • Μαρία 'Ιορδανίδου • Γαλάτεια Σαράντη • Στρά-
της Μυριβήλης • 'Ιουλία 'Ιατρίδη • Τάσος 'Αθανασιάδης
• 'Αγγελος Βλάχος • Κώστας 'Αξελός • Τώνης Σπητέρης •

Φίλιππος Δρακονταειδής • Πέτρος Τατσόπουλος •

Θεοφάνω Καλογιάννη • Φαίδων Ταμβακάκης • 'Ελέ-

νη Λαδιᾶ • Mario Vitti • Τάσος Ροῦσσος • 'Αλεξάν-

δρα Δεληγιώργη • Νένη Εὐθυμιάδη • Κλήτος

Χατζηθεόκλητος • Εὐα Βλά-

μη • Παῦλος Μάτεσις • Κώ-

στας Γεωργουσόπουλος • Νϊ-

κος Φωκάς • Χρῆστος Βακα-

λόπουλος • Δημήτρης Ρικᾶ-

κης • Μίλαν Κούντερα • Γκύντερ Γκράς •

Λουί Φερντινάν Σελίν • Ζιλμπέρ Λασκώ • Πέτερ

Σνάιντερ • Κλώντ Σιμόν • Ζ.Φ. Τουσαίν •

Γκράχαμ Σουϊφτ

• Τζαίην 'Ανν

Φίλιπς • Τζών

Φώουλς • Πάτρικ

Γουάιτ • Μάρ-

γκαρετ 'Ατγουντ • Μάργκαρετ Ντράμπλ • Φρανσουάζ Ντολτό

• Ντόν Ντελίλο • Μισέλ Μπυτόρ • Τόμας Μπέρνχαρτ

• Τζών Μπάνβιλ • 'Αλεν Γκίνσμπουργκ • Μωρίς Μερλώ

-Ποντύ • Τατιά-

να Τολστοΐ • Γιά-

νους Γκλοβάσκι.

‘Ελληνες

καί

Ξένοι

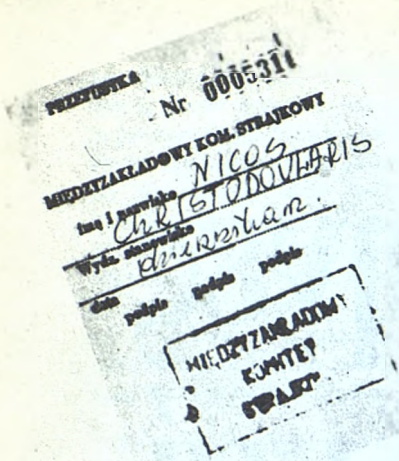
Συγγραφείς

από τό

Βιβλιοπωλείον

της

«ΕΣΤΙΑΣ»

Η κάρτα ελεύθερης εισόδου στα ναυπηγεία, που χορηγήθηκε στον Ν. Χριστοδουλάκη από την Γραμματεία της Διεργασιακής 'Απεργιακής 'Επιτροπής.

με τους απεργούς του Γκντανσκ

του Νίκου Χριστοδουλάκη

ΠΑΙΡΝΟΝΤΑΣ, τή Δευτέρα 25 Αυγούστου, τό βραδινό τρέινο από τή Βαρσοβία γιά τό Γκντάνσκ, πολύ μικρή ιδέα είχα γιά τό τί ακριβώς γίνεται εκεί. Οί πίο πρόσφατες ξένες έφημερίδες πού ύπήρχαν, ήταν τής Τετάρτης 20 Αυγούστου και τά ισχυρά παράσιτα πού ξανάρχισαν νά «βομβαρδίζουν» τή συχνότητα του BBC και των άλλων ξένων σταθμών, δέν επέτρεπαν σέ κανένα, Πολωνό πολίτη, ν' άκούσει κάτι, οτιδήποτε σχετικό μέ τίς άπεργίες στή Βαλτική.

Η «'Απεργία» τής 'Ενημέρωσης

ΟΥΤΕ λόγος φυσικά νά γίνεται γιά έπίσημη πληροφόρηση. Έκτός από τό λόγο του Γκιέρεκ, πού μεταδόθηκε τή Δευτέρα 18/8 και τήν ανακοίνωση του κυβερνητικού άνασχηματισμού, καμιά άλλη μνεία δέν γινόταν γιά τίς άπεργίες, ούτε στίς έφημερίδες, ούτε στο ραδιόφωνο ή τήν τηλεόραση. Καθώς μάλιστα είχε διακοπεί και ή τηλεφωνική σύνδεση μέ τό Γκντάνσκ, ήταν εξαιρετικά σπάνιο νά βρείς κάποιον στή Βαρσοβία, πού νά μπορεί νά σου μεταδώσει μερικά σίγουρα νέα, εκτός από τήν διάχυτη παντού άγωνία γιά έξωτερική επέμβαση.

ΜΟΝΑΔΙΚΗ πηγή κάποιων αυθεντικών πληροφοριών έμεναν έτσι οί φοβισμένοι τουρίστες, πού γυρνούσαν έσπευμένα από τό Γκντάνσκ, τό Σόποτ και τή Γκντύνια. Η καθολική άπεργία είχε ματαιώσει τίς περισσότερες άεροπορικές πτήσεις από τή Βαλτική από έλλειψη καυσίμων, ενώ ταυτόχρονα ή άπεργία των οδηγών ταξί και λεωφορείων έκανε άδύνατη και τή μετάβαση στο άεροδρόμιο. 'Επείστρεφαν, έτσι, άναγκαστικά μέ τά ηλεκτροκίνητα τρένα, μεταφέροντας μιά εικόνα τής κατάστασης, πού επικρατεί στή θόρεια περιοχή, μέ βάση τήν προσωπική τους ταλαιπωρία και συχνά μέ τήν όργή του ανθρώπου, πού άναγκάζεται νά άνατρέψει τό πρόγραμμα των διακοπών του...

Στό νεκρωμένο Γκντάνσκ

ΣΤΟ Γκντάνσκ έφτασα στίς 6 τό πρωί, ώρα πού οί δρόμοι είναι γεμάτοι από ανθρώπους, πού πάνε στους τόπους τής δουλειάς τους, γιά νά μάθουν τήν εξέλιξη των γεγονότων, νά συζητήσουν μέ τούς συναδέλφους τους και νά μεταβούν άργότερα στά ναυπηγεία Λένιν, όπου έχουν εγκατασταθεί τά έπιτελεία των άπεργιακών έπιτροπών. Άρχίζω νά περπατώ στή διομηχανική περιοχή του Γκντάνσκ. Όλα τά εργοστάσια είναι νεκρά και καμιά ύψικάμιнос δέν καπνίζει. Στίς πύλες έχουν άναρτηθεί προχειροφτιαγμένες πολωνικές σημαίες· σημάδι ότι οί εργαζόμενοι, εκεί, άπεργούν. Σέ μερικά προαύλια βλέπεις εργάτες νά συζητούν, ενώ άλλοι, φορώντας τή φόρμα τους, έχουν ήδη ξεκινήσει γιά τά ναυπηγεία.

ΕΙΝΑΙ ή 13η μέρα τής άπεργίας, πού έχει παραλύσει τά πάντα. Έκτός από τά εργοστάσια άπεργούν και όλες οί 'Υπηρεσίες, τά πρατήρια καυσίμων, τά λεωφορεία, οί οδηγοί ταξί,

τά περισσότερα καταστήματα. Άκόμα και τό τουριστικό γραφείο στο μεγάλο ξενοδοχείο HEVELIUS, πού πήγα γιά νά αγοράσω ένα χάρτη τής πόλης, είναι κλειστό. Μόλις τήν προηγούμενη μέρα είχαν άνοίξει τά ταχυδρομεία και μερικά έστιατόρια.

Η ΩΡΑ είναι πιά περασμένες 9 και οί δρόμοι τής όμορφης βαλτικής πόλης είναι έρημοι...

Σ' όλη τή διαδρομή μου στήν πόλη, συναντώ πολύ συχνά άστυνομικές περιπόλους των δύο άτόμων μέ όπλα, γκλόμπς και άσυρμάτους. Μου κάνουν έντύπωση ότι δέν φορούν τό κανονικό κοστούμι τής Μιλίτοιας, πού βλέπεις στή Βαρσοβία, αλλά, στολές έκστρατείας μέ φόρμα, κράνος και άρβυλα.

ΠΑΙΡΝΩ τό δρόμο πρós τό Nowy Port ακολουθώντας πολ- λούς άλλους, πού βαδίζουν πρós τά κεί. Πεντακόσια περίπου μέτρα πρίν τά ναυπηγεία, δύο περιπολικά έχουν μπλοκάρει τό δρόμο και άπαγορεύουν τήν προσέλαση στ' αυτοκίνητα. Πού και πού έλέγχουν τά στοιχεία μερικών πολιτών, πού κατευθύνονται πρós τά ναυπηγεία.

Σταυροί και Εικονίσματα

ΟΤΑΝ φτάνω μπροστά στήν πύλη μέ τήν τεράστια έπιγραφή «STOCZNIA GDANSK im LENINA», έχει ήδη μαζευτεί πολύς κόσμος, πού συζητά σέ «πηγαδάκια» ή μέ τούς εργάτες πίσω από τά κάγκελα. Κάθε φορά πού τό megάφωνο τής πύλης μεταδίδει μηνύματα των άπεργών χειροκροτούν και μερικοί φωνάζουν συνθήματα. Λίγα μέτρα πίο πέρα έχει στηθεί ένας μεγάλος ξύλινος σταυρός, στεφανωμένος μέ λουλούδια, στή μνήμη των άπεργών πού σκοτώθηκαν από τή Μιλίτοια στήν εξέγερση του Σετιν τό 1970. Πολλοί στέκονται σ' αυτό τόν σταυρό και προσκυνούν ή ρίχνουν λουλούδια.

ΤΕΣΣΕΡΙΣ μέρες βρίσκομαι στήν Πολωνία και έχω άρχισεί νά συνηθίζω τίς εκδηλώσεις του έντονου καθολικισμού των Πολωνών, νιώθω όμως ένα ισχυρό σοκάρισμα βλέποντας τήν πύλη των ναυπηγείων γεμάτη από πορτραίτα του Πάπα Παύλου και κάμποσους πολίτες νά δίνουν μικρά εικονίσματα στους εργάτες, πού τά 'παιρναν και τά φύλαγαν στήν μέσα τσέπη τής φόρμας τους...

Ο Νίκος Χριστοδονιάκης ανάμεσα στους άπεργούς των ναυπηγείων που παρακολουθούν την ανάμετση των διαπραγματεύσεων.

ΤΕΤΟΙΑ πράγματα, όσο μεμονωμένα κι αν υποθέσεις πως είναι, όσο και να προσπαθήσεις να τα εξηγήσεις με τις φόρμουλες της «θρησκευτικής αλλοτρίωσης των μαζών» ή με την ιστορική αντίθεση στον γερμανικό προτεντατισμό και την ρωσική ορθοδοξία σου αφήνουν ένα σκεπτικισμό, σου μεγαλώνουν τα ερωτήματα και τις απορίες, σε αναγκάζουν τελικά να δείς και να δεχτείς καταστάσεις μ' ένα διαφορετικό μάτι, από αυτό που έχουμε συνηθίσει να βλέπουμε και να ερμηνεύουμε τα κοινωνικά φαινόμενα...

Στά κατειλημμένα Ναυπηγεία

ΣΤΟ ΜΕΤΑΞΥ ή κίνηση έξω από την πύλη μεγαλώνει. Άρκετοί πολίτες στέκονται και διαβάζουν τον αναρτημένο πίνακα με τα 21 αιτήματα, ρίχνουν λεφτά στο άπεργιακό ταμείο ή μεταφέρουν τρόφιμα για τους άπεργούς. Μιά κοπέλα κουβαλά μερικά πακέτα χαρτί πολυγράφου και τό παραδίνει σε έναν εργάτη. Κάθε τόσο ανεβαίνουν εργάτες στην οροφή του φυλακίου

Πολίτες του Γκνάνσκ έξω από την πύλη των ναυπηγείων συζητούν με τους άπεργούς και πληροφορούνται τις εξελίξεις.

της πύλης και σκορπούν τρύκ και ενημερωτικά δελτία, που εκδίδει ή άπεργιακή επιτροπή.

ΣΤΗΝ είσοδο υπάρχουν πολλαπλές φρουρές και έλεγχοι, για όποιον θέλει να περάσει μέσα. Ίδιαίτερα σχολαστικοί είναι για τους Πολωνούς, ενώ είναι πιο ελαστικοί στους Ξένους. Μέ αφήνουν και περνά, αφού τους εξηγήσω ότι είμαι Έλληνας και τους δείξω μία ταυτότητα του ΑΝΤΙ και τό διαβατήριό μου. Στά πολωνέζικα ό Έλληνας προσφέρεται κάπως σαν «γκ(έ)ρεκ» και φυσικά βρίσκουν άφορμή για λογοπαίγνια.

ΜΕΣΑ στα ναυπηγεία οι πιο πολλοί εργάτες μαζεμένοι παρτές παρτές συζητούν, άλλοι ξαπλωμένοι στο γρασιδί απολαμβάνουν την άναπάντερη λιακάδα. Μερικοί παίζουν σκάκι, κάνουν βόλτες με τα κλάρκ των ναυπηγείων ή διαβάζουν έφημερίδες. Προσπαθώ να μιλήσω μαζί τους, αλλά δέν βρίσκεται κανείς να ξέρει Άγγλικά και μου δείχνουν να πάω στη μεγάλη

αίθουσα συγκεντρώσεων, όπου έχουν εγκατασταθεί οι άπεργιακές επιτροπές όλων των εργαζομένων της περιοχής.

Στό χόλ του κτιρίου βρίσκεται ή Γραμματεία των άπεργειακών επιτροπών, που εκδίδει κάρτες είσόδου, βοηθά τους δημοσιογράφους και μοιράζει ενημερωτικά φυλλάδια. Δίπλα είναι ή μεγάλη αίθουσα όπου βρίσκονται οι εκλεγμένοι εκπρόσωποι των άπεργών. Σ' ολόκληρη την περιοχή Γκνάνσκ, Γντύνιας και Σόποτ άπεργούν πάνω από 400 εργοστάσια, ήπηρεσίες ή οργανισμοί, που περιλαμβάνουν 300.000 εργαζόμενους. Άπό κάθε εργοστάσιο έχουν σταλεί δύο εκπρόσωποι που συνιστούν τό άπεργιακό Consilium και έχουν εκλέξει την «Διεργοστασιακή Άπεργιακή Έπιτροπή».

Οί πάνω από όκτακόσιοι αντιπρόσωποι ανεβαίνουν συχνά στο βήμα και διαβάζουν τις αποφάσεις των συνελεύσεων τους, ψηφίσματα συμπαράστασης ή ανακοινώνουν κατάθεση χρημάτων στο κοινό άπεργιακό ταμείο. Σ' όλα τά τραπέζια βλέπεις άνθοδοχεία με κόκκινα γαρύφαλλα, τό λουλούδι όλων των εξεγέρσεων...

Μου κάνει εντύπωση ό μικρός αριθμός Ξένων δημοσιογράφων που βρίσκονται μέσα στην αίθουσα. Άν εξαιρέσει κανείς τη Γαλλική Τηλεόραση και κάμποσους Γάλλους δημοσιογράφους, άπομένουν μερικοί δημοσιογράφοι από τη Νορβηγία, τη Φιλανδία, την Αυστραλία, ίσως και κάποιοι άλλοι που δέν τους πρόσεξε ή έλειπαν εκείνη τη στιγμή. Ή άπορία μου γίνεται ακόμα μεγαλύτερη, όταν μαθαίνω πως σε λίγη ώρα αναμένεται να φτάσει ό αντιπρόεδρος της κυβέρνησης Μ. Γιαγκέλσκι, για να άρχισι τις προκαταρκτικές διαπραγματεύσεις με τους άπεργούς; γεγονός που κανονικά θά 'πρεπε να 'χει προσελκύσει τό ενδιαφέρον των κάθε λογής εφημερίδων και μέσων ενημέρωσης. Λίγο άργότερα γνώρισα και τόν Γκέοργκ Μπρόντζκι, ανταποκριτή του Άσοσιέιτεντ Πρές στη Βαρσοβία, που μου είπε πως βρίσκεται εκεί, μόνο από προσωπική περιέργεια και για να βοηθά τους ύπόλοιπους Ξένους δημοσιογράφους στη συνεννόηση.

— Τό Άσοσιέιτεντ, μου λέει, δέν δείχνει κανένα ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τά «Πολωνικά».

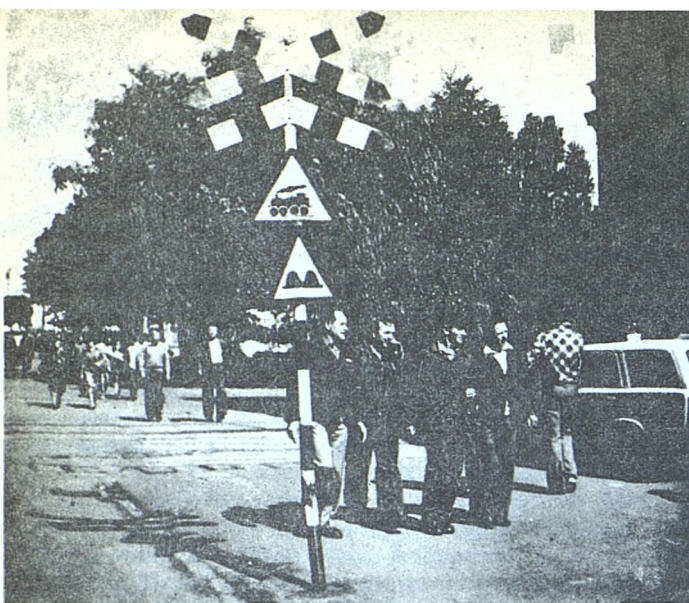
● Ή άπορία μου άρχισε να λύνεται όταν, γυρνώντας στην Ελλάδα, είδα πως και κανένα συγκρότημα του έλληνικού Τύπου δέν καταδέχτηκε να στείλει επί τόπου ανταποκριτές για πληρέστερη ενημέρωση του άναγνωστικού κοινού, παρ' όλο που σ' άλλες περιπτώσεις άνάγγελναν με πολύ κομψομό ή ιδιαίτερες αποστολές στο Ίράν, τό Σαχραού, τό Άφγανιστάν, τό Σαλδαντόρ, κλπ.

Ένας φοιτητής του Πανεπιστημίου της Βαρσοβίας, που έχει έρθει σαν διερμηνέας ενός Ξένου δημοσιογράφου, μου εξηγεί την κατάσταση που επικρατεί στα ναυπηγεία, πως εκλέγονται οι επιτροπές, τί περιλαμβάνεται στα αιτήματα των άπεργών και ποιοί αποτελούν την άπεργιακή επιτροπή. Τόν ρωτώ γιατί δέν υπάρχουν πολλοί φοιτητές εδώ, που να ενδιαφέρονται για τό εργατικό κίνημα και να εκδηλώνουν κάποιας μορφής συμπαράσταση.

— Έκτός από τις καλοκαιρινές διακοπές, μου άπαντά, πρέπει να λάβεις υπόψη σου και τό άσχημο κλίμα που επικρατεί στα Πανεπιστήμια. Οί μαζικές όριστικές άποβολές φοιτητών, μετά την φοιτητική εξέγερση του Μάρτη 1968 και την άγρια άστυνομική καταστολή της, έχουν κάνει πολλούς να φοβούνται. Άρκετοί, όμως, που ενδιαφέρονται βρίσκουν τρόπους και για να ενημερώνονται και για να βοηθούν...

Οί συνομιλίες

Κατά τις 11 ή ώρα φτάνει στα ναυπηγεία με πούλμαν ό Γιαγκέλσκι μαζί με τόν κυβερνητικό έπίτροπο της θόρειας περιφέρειας και τους συνεργάτες του. Ό Γιαγκέλσκι χαμογελά και κουνά διστακτικά τό χέρι του για να χαιρετίσει τους εργάτες, αυτόό όμως παραμένουν σιωπηλοί και δέν κάνουν καμιά κίνηση άνταπόδοσης. Την ίδια ύποδοχή συναντά και από τους εκπροσώπους των άπεργών, οι όποιοι όμως χειριζοτούν

Στιγμιότυπα στά ναυπηγεία.

θερμά την αντιπροσωπεία τους, πού θγαίνει από την αίθουσα για νά συμμετάσχει στίς διαπραγματεύσεις.

Στήν διπλανή αίθουσα των συζητήσεων δέν επιτρέπεται ή είσοδος δημοσιογράφων, υπάρχει όμως μεγαφωνική αναμετάδοση σ' όλο τό χώρο των ναυπηγείων, μέχρι και τό μεγάφωνο τής πύλης, όπου έχει συγκεντρωθεί μεγάλο πλήθος κόσμου, γύρω στίς 5.000.

Πολύ συχνά οί όμιλίες των μελών τής επιτροπής διακόπτονται από επευφημίες των εκπροσώπων, αλλά και από συνθήματα, πού φωνάζουν συγκεντρωμένοι εργάτες έξω από τό κτίριο. Συνθήματα για έλεύθερα συνδικάτα και αύξήσεις φωνάζουν και οί συγκεντρωμένοι πολίτες έξω από τά ναυπηγεία.

Οί συζητήσεις, μετά από δύομισι ώρες, διακόπτονται για τό απόγευμα και ή κυβερνητική αντιπροσωπεία αποχωρεί άνάμεσα από τό σιωπηλό πλήθος των εργατών. Σέ λίγο εμφανίζεται στήν πόρτα ό Λέχ Βαλέσα πού γίνεται αντικείμενο θερμών εκδηλώσεων. Τόν χειροκροτούν, τού ζητούν αυτόγραφα, τόν αγκαλιάζουν, ενώ αυτός προχωρεί μέ τό χέρι ψηλά, φωνάζοντας: «Θά νικήσουμε».

Μετά τό τέλος των συζητήσεων, ό πολύς κόσμος αρχίζει νά αποχωρεί από τά ναυπηγεία, ενώ οί εργάτες σχηματίζουν ούρες για τό μεσημεριανό φαγητό. Τρώνε στά εστιατόρια των ναυπηγείων μέ τρόφιμα, όμως, πού φέρνουν οί δικοί τους και οί κάτοικοι τού Γκντάνσκ.

Τίς διάφορες δουλειές και δραστηριότητες μέσα στά ναυπηγεία τίς συντονίζει μία «Επιτροπή Κατάληψης», πού μπορείς νά τήν διακρίνεις από τά κόκκινα περιβραχιόνια. Άνάμεσα στά μέλη τής ύπάρχουν υπεύθυνοι πύλης, εστιατορίου, πολυγράφων, υπεύθυνος μεγafώνων και μαγνητοφωνήσεων, πού

χαριτολογώντας, άποκαλεί τόν έαυτό του «minister of communications» και πολλοί άλλοι.

«Οί Πολωνοί είναι δύσκολοι αντίπαλοι»

Τρεις από τήν επιτροπή φορούν περιβραχιόνια μέ τίς φράσεις «English speaking», «On parle Français» «Deutsch Sprechen» αντίστοιχα, για νά βοηθούν τούς ξένους πού επισκέπτονται τά ναυπηγεία. Καταφέρνω και μιλώ για λίγο μόνος μου μέ αυτόν πού ξέρει Άγγλικά. Μου λέει πώς ή μέρα αυτή είναι ιδιαίτερα σημαντική, γιατί άρχισαν οί διαπραγματεύσεις μέ κάποια σοβαρότητα και ή κυβέρνηση έγκατέλειψε τίς άνοησίες για «ξένους δάκτυλους» και «αντισοσιαλιστικά στοιχεία». Τόν ρωτώ μήπως αυτά είναι απλά ένας έλιγμός για νά κερδίσει χρόνο κι άν φοβάται μία ένδεχόμενη επέμβαση από τήν «προστατίδα ύπερδυναμη».

— Κοίταξε γύρω σου, μου άπαντά, και μπορείς νά διαπιστώσεις πόσο άποφασισμένοι είμαστε για τά αιτήματά μας. Όσο για τούς Ρώσους, ξέρουμε δέβαια τί συνέβη στήν Ούγγαρία και τήν Τσεχοσλοβακία, οί Πολωνοί όμως δέν είναι καθόλου εύκολοι σάν αντίπαλοι.

— Παντού βλέπω φωτογραφίες τού Πάπα και άρκετοί εργάτες δείχνουν νά πιστεύουν βαθιά στό θεό. Φαντάζομαι νά έμαθες πώς και ό Πάπας και ό Βισίνσκν δήλωσαν έμμεσα πώς θά προτιμούσαν νά σταματήσετε τίς άπεργίες.

— Στή Πολωνία πάρα πολλοί είναι θρησκευόμενοι, ανάμεσά τους μάλιστα πολλοί νέοι. Αυτό, όμως, δέν σημαίνει πώς καθορίζουν τή στάση τους στήν άπεργία από τό τί θά πει ό Πάπας, ακόμα κι άν κατάγεται από τήν Κρακοβία. Όσο για τίς θρησκευτικές εκδηλώσεις, καθένας εδώ μέσα είναι έλεύθερος νά εκφράζει αυτό πού πιστεύει.

— Για τό KOR τί γνώμη έχεις; Έχει επιρροή ανάμεσα στούς εργάτες; Ίδιαίτερα, τί γνώμη έχεις για τόν Κούρον;

— Τό βιβλίο τού Κούρον τό 'χουν διαβάσει άρκετοί. Άρκετοί διαβάζουν επίσης και τό «Ραμπόντι» (Σ.Σ. εφημερίδα πού εκδίδει τό KOR — Έπιτροπές Κοινωνικής Αυτοάμυνας). Κι

Ελληνική Λογοτεχνία

ΝΕΟ ΒΙΒΛΙΟ από τή

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ

Θόδωρος Πανάγος
Δυο μάσκες για ένα ρόλο

Για όσους δεν καταλαβαίνουν ότι
«το μέλλον της χώρας είναι το
παρελθόν της.»

Μια σύνθεση κειμένων των
χρόνων 1917-21 που φωτί-
ζουν την δικομματική α-
γορά της εποχής. Μιας ε-
ποχής μακρινής, που
ωστόσο ανασαίνει πολύ
κοντά μας.
Τα κωμικοτραγικά σκίτσα
ανήκουν στον Στάθη.

Εκδόσεις Τηλ. 3640 713, 3623 649

ανάμεσα στις απεργιακές Έπιτροπές υπάρχουν άτομα που συμπαθούν ή συνεργάζονται με το ΚΟΡ. Αλλά υπάρχουν και πάρα πολλοί που είναι ανεξάρτητοι, ή καθολικοί, κλπ.

Ξαναγυρίζουμε στην μεγάλη αίθουσα των απεργιακών επιτροπών. Στο δῆμα βρίσκεται ένας απεσταλμένος μιάς «Ομάδας Νέων Έργατών» από την Νορβηγία, που διαβάζει ένα μήνυμα στ' Αγγλικά. Οί εκπρόσωποι των απεργών επευφημούν ζωηρά, όταν ακούνε μεταφρασμένο στα Πολωνέζικα τό μήνυμα: «... οί Νορβηγοί εργάτες αντιμετωπίζουν τά δικά σας προβλήματα καί σεις σύντροφοι αγωνίζεστε τώρα καί γιά τά δικά τους προβλήματα...».

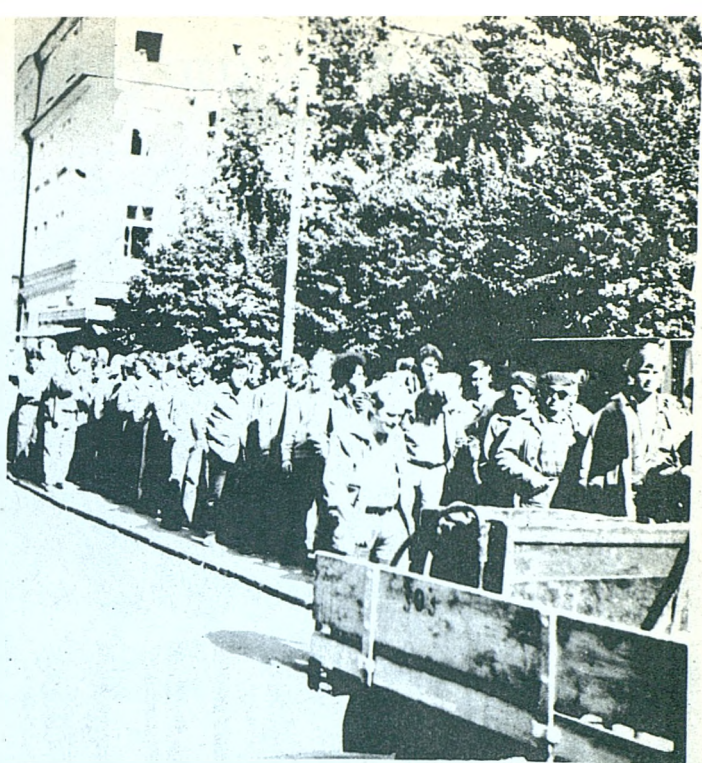
— Βλέπεις μου λέει ό συνομιλητής μου, δέν αγωνιζόμαστε μόνο γιά μερικά ζλότυ παραπάνω. Ό αγώνας μας καί τά αιτήματά μας έχουν μεγάλη σημασία καί γιά τούς εργαζόμενους σ' άλλες χώρες. Άν κατακτήσουμε, τελικά, τά ελεύθερα συνδικάτα, πιστεύουμε πώς έκτός από τή πολωνική εργατική τάξη, δοηθάμε σημαντικά καί τούς εργάτες των άλλων χωρών του «ύπαρχτου σοσιαλισμού»...

— Πιστεύεις πραγματικά, τόν ρωτώ, ότι τέτοιες μεταρρυθμίσεις είναι δυνατό νά τίς αντέξει τό σημερινό σύστημα; Ακόμα κι αν υποθέσουμε ότι τίς κερδίζετε δέν θά κοιτάζουν νά τίς περιορίσουν, νά καταστείλουν έκ των ύστερων τό κίνημά σας; Έν ανάγκη νά επέμβουν;

— Ό αγώνας μας δέν πρόκειται νά σταματήσει μέ τήν υπογραφή κάποιας συμφωνίας. Είναι αρκετά μακρύς ακόμα...

— Τό αιώσιο σύνθημα ότι ό αγώνας πάντα συνεχίζεται. Έγώ σέ ρωτώ, τί προσδοκάς νά κατακτήσετε τώρα, στίς δεδομένες συνθήκες.

— Τά οικονομικά μας αιτήματα είναι απαραίτητο νά ικανοποιηθούν γιά νά εξασφαλίσουμε ένα ανεκτό επίπεδο διαβίωσης. Ίσως είναι δύσκολο νά καταλάβεις ότι έχουμε φτάσει στά όρια. Τό σύστημά μας έχει ξεχαρδαλωθεί αρκετά. Χρειάζεται καί γιά λόγους δικής του αυτοσυντήρησης νέους θεσμούς γιά νά μπορέσει νά αντιμετωπίσει τά όξυμένα κοινωνικά προβλήματα. Μέσα σέ μιά τέτοια κατάσταση γίνεται ρεαλιστικό ακόμα

Στήν ουρά γιά τό μεσημεριανό φαγητό...

καί τό αίτημα των ελεύθερων συνδικάτων, παρ' όλο πού φαινόταν αδιανόητο πρίν λίγα χρόνια...

Τήν άλλη μέρα περπατώντας στην σκυθρωπή Βαρσοβία καί βλέποντας τούς Πολωνούς νά ψάχνουν μάτια γιά κάποια είδηση στίς κομματικές εφημερίδες, σκέφτομαι πόσο αδύνατα στάθηκαν πάντα τά εμπόδια πού προσπάθησαν νά πνίξουν μηνύματα. Ακόμα καί μόνο ό άέρας νά μεταδίνει τή φωνή των απεργών του Γκντάνσκ, καταλαβαίνεις πώς δέν θ' άργήσει νά άπλωθεί σ' όλη τή Πολωνία.

H. Morgenthau
Πρεσβευτής στην Κωνσταντινούπολη

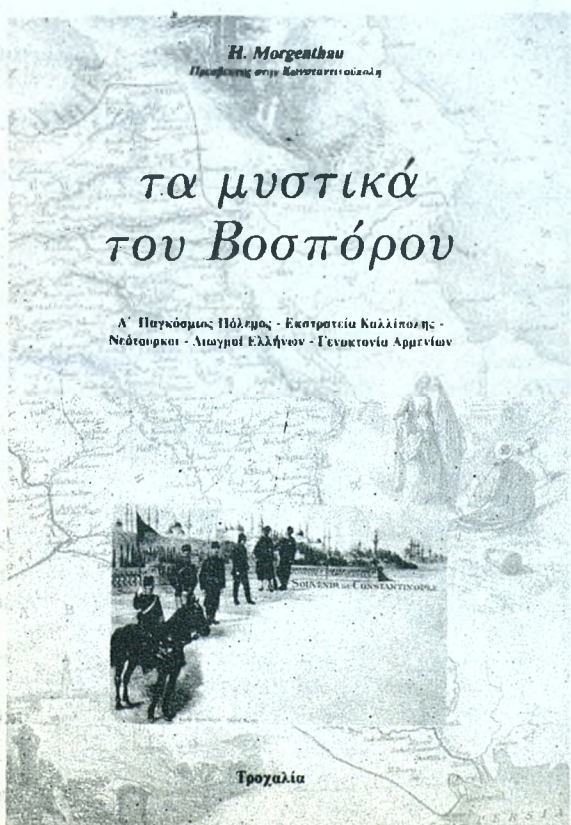
τα μυστικά του Βοσπόρου

Α' Παγκόσμιος Πόλεμος -
Εκστρατεία Καλλίπολης - Νεότουρκοι -
Διωγμοί Ελλήνων - Γενοκτονία Αρμενίων

Ένα αποκαλυπτικό βιβλίο από τον συγγραφέα
που έχει τιμηθεί με την ονοματοθεσία κεντρικών
δρόμων από τέσσερις δήμους (Βύρωνα, Υψηττού,
Νίκαιας, Θεσσαλονίκης).

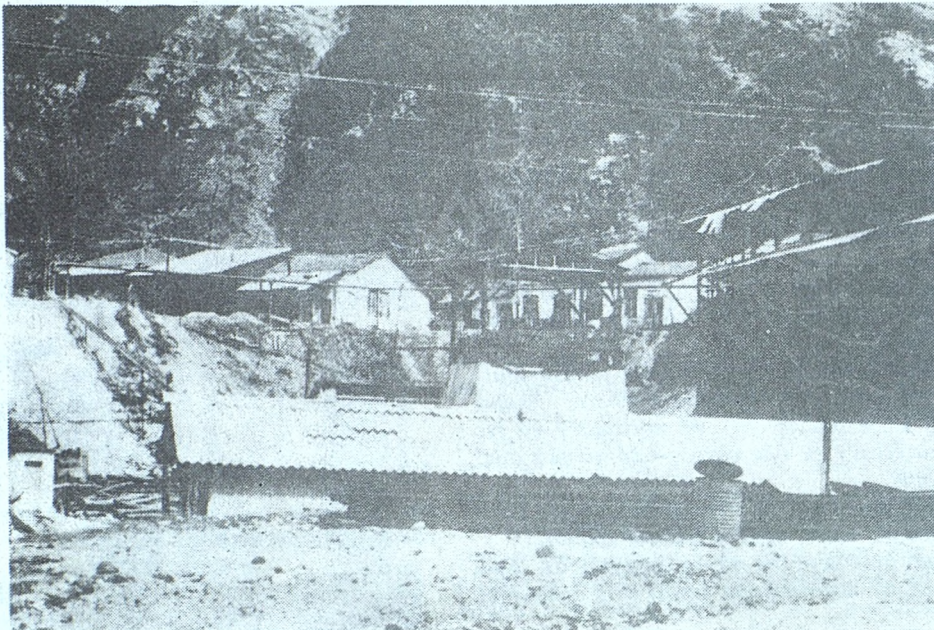
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ **τροχαλία** ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ
Γριβαίων 5 (πάροδος Σκουφά 64) - 106 80 Αθήνα
τηλ. 3646426

μιλούν οί απεργοί του Μαντέμ – Λάκκο:

ΟΤΑΝ Σ' ΕΝΑ ΒΟΥΡΚΟ ΜΑΛΩΝΟΥΝ ΔΥΟ ΒΟΥΒΑΛΙΑ

ΤΟ ΠΛΗΡΩΝΟΥΝ ΤΑ ΒΑΤΡΑΧΙΑ...

Του Πέτρου Εύθυμιου

Μιά από τις σκληρότερες απεργίες έχει ξεσπάσει από τις 16 Γενάρη στο Μαντέμ-Λάκκο, στη Β.Α. Χαλκιδική, στα μεταλλωρυχεία του Μποδοσάκη. Πεντακόσιοι εργάτες συνεχίζουν ανυποχώρητοι πάνω από δυο μήνες τώρα τον αγώνα τους, ουσιαστικά μόνοι και άβοήθητοι. Ποιά είναι εκείνα τα στοιχεία που γέννησαν και κάθε μέρα στερεώνουν αυτήν την αποφασιστικότητα, και ποιά είναι ή αντίληψη που έχουν οί ίδιοι οί απεργοί για τον αγώνα και τὸ περιεχόμενό του, είναι τὸ ἀντικείμενο τῆς ἐρευνᾶς μας στὰ χωριά τῶν ἐργατῶν

Ἄν ή ζωή του ἐργάτη είναι πάντα σκληρή, ή ζωή του μεταλλωρύχου είναι ἀκόμα σκληρότερη. Τὸ ὄχτώωρο μέσα στὴ στοά, σ' ἕναν ὑγρό καί στενὸ χώρο, μετὶ τῆ σκόνης καί τῆς ἐκρήξεως τοῦ φουρνέλλου, ξαντλεῖ καί ἐξουθενώνει πολὺ περισσότερο ἀπὸ ὅ,τι μιὰ σκληρὴ δουλειὰ στὴν ἐπιφάνεια τοῦ ἐδάφους. Θὰ περίμενε κανεὶς σὺν αὐτονόητῃ καί μιὰν ἰδιαίτερη ἐργασιακὴ θέση τοῦ μεταλλωρύχου. Ἐπτάωρο τὸ περισσότερο ὁ χρόνος ἐργασίας του, ἰατρικὴ παρακολούθησι συνεχῇ, ἰδιαίτερες ἀδείες, προληπτικοὺ χαρακτήρα, ὑψηλὸ ἡμερομίσθιο, μιὰ εἰδικὴ πρόνοια, μετὰ λίγα λόγια, ὥστε νὰ μὴν εἶναι ή ζωή του ἀπ' τὴ στιγμὴ πού θὰ κατέβει στὸ πηγάδι γιὰ πρώτη φορὰ, ἕνας συνεχὴς ἀγώνας μετὰ τὴν ἀναπηρία ή καί τὸ θάνατο ἀκόμα.

Κάτι τέτοιο δὲν φαίνεται νὰ συμβαίνει σπὸν τόπο μας, οὔτε βέβαια, στὸ Μαντέμ-Λάκκο τοῦ Μποδοσάκη.

Στὰ τρία πηγάδια τοῦ Μαντέμ-Λάκκο: Σεβαλε, Μαύρη Πέτρα καί Ὀλυμπιάδα, οί συνθηκὲς ἐργασίας είναι ἐξοντωτικὲς. Οί ἐργάτες

δουλεύουν σε βάθος μέχρι 115 μέτρα, ἐνῶ ή ὑγρασία στὶς στοᾶς εἶναι φοβερή, καί ἐπάνω τους στάζουν συνεχῶς νερά, πού τρέχουν παντοῦ ἀπὸ τὰ τοιχώματα. Τὰ ἀτυχήματα εἶναι πολὺ συχνά, καί ὁρισμένες φορὲς θανατηφόρα.

Ἡ συνεχὴς ἀναπνοή τῆς σκόνης τοῦ σιδηροπυρίτη ἀπὸ τῆς ἐκρήξεως τῶν φουρνέλλων, προκαλεῖ τὴν πνευμονοκονίαση, πού καθιστᾷ τὸν ἐργάτη ἀνίκανο γιὰ ὅποιαδήποτε ἐργασία. Εἶναι ἀνατριχιαστικὸ πόσο γρήγορα καί σὲ τί μεγάλα ποσοστὰ προσβάλλει ή πνευμονοκονίαση τοὺς ἐργάτες. Ὑπάρχουν ἄνθρωποι πού προσβάλλονται στοὺς ἑξῆ πρώτους μῆνες τῆς δουλειᾶς, καί στὰ χωριά γύρω ἀπὸ τὸ Μαντέμ-Λάκκο, μπορεῖς νὰ δεῖς συνταξιούχους σὲ ἡλικία 25-26 χρονῶν. (Ἀπὸ τὸ 1962 ως σήμερα 600 ἄτομα ἔλαθαν πνευμονοκονίαση καί συνταξιοδοτοῦνται ἀπὸ τὸ ΙΚΑ μετὰ 1500-1800 δραχμὲς. Ἀλλὰ τὸ ποσὸ τῆς σύνταξης μειώνεται διαρκῶς γιὰτὶ τὸ ΙΚΑ κρίνει πάντοτε ὅτι μειώνεται ὁ βαθμὸς ἀναπηρίας).

Στὴ Μεγάλῃ Παναγιά, τὸ μεγαλύτερο ἀπ' τὰ χωριά τῆς περιοχῆς, ὑπολογίζεται ὅτι ὑπάρ-

χουν 200 ἐργάτες καί 120 συνταξιούχοι ἀπὸ τὸ «χαλίκωμα», ὅπως λέγεται λαϊκὰ ή πνευμονοκονίαση. Στὸ Παλαιχώρι, 80 εἶναι οί ἐργάτες καί 120 οί «χαλίκωμένοι» συνταξιούχοι. Καί οί ἴδιες ἀναλογίαι ὑπάρχουν σὲ ὅλα τὰ χωριά τῆς περιοχῆς.

ΤΟ ΕΝΑ ΠΟΔΙ ΣΤΟ ΛΑΚΚΟ

Τὴ γνωμάτευσι γιὰ τὸ ποσοστὸ ἀναπηρίας καί τὴ συνταξιοδότησι ή ὄχι, τὴν κάνει τὸ ΙΚΑ. Πέρα ἀπὸ ὅτι οί ἐργάτες δὲν ἔχουν καμιά ἐμπιστοσύνη στὸ ΙΚΑ («Τὸ ΙΚΑ εἶναι ἕνα μετὰ τὸ Μποδοσάκη», εἶπε χαρακτηριστικὰ ἕνας ἐργάτης), ἂς δοῦμε μέσα ἀπὸ τὴ διήγησι ἐνὸς ἄλλου ἐργάτη ποιά εἶναι ή διαδικασία αὐτῶν τῶν γνωματεύσεων: «Μετὰ 13 χρόνια στὰ ὑπόγεια, μετὰ βγαλε τὸ ΙΚΑ συνταξιούχο τὸ '67, μετὰ 33.5 τοὶς ἑκατὸ ἀναπηρία (πνευμονοκονίαση). Ἐπὶ χούντας, μετὰ ἐπέμβασι τοῦ Μποδοσάκη τὸ ποσοστὸ καταργήθηκε καί τὸ ἔκαναν στὰ 51 τοὶς ἑκατὸ, ὥστε τὸ ἕνα πόδι σου νὰ εἶναι στὸ λάκκο καί τὸ ἄλλο ἔξω. Καί ἂν δὲν βγαίνεις στὰ 51 στὰ ἑκατὸ, σοὺ κόβουν τὴ σύνταξι καί δὲν παίρνεις οὔτε χαρτὶ γιὰ δουλειὰ οὔτε σύνταξι. Δηλαδή, σὺ νὰ σοὺ λένε: θέλεις πέθανε, θέλεις ζῆσε. Κι ὅταν σοὺ κόβουν τὴ σύνταξι, δὴθεν σὲ στέλνουν ξανά σὲ ἐπιτροπὲς τοῦ ΙΚΑ. Κι ὅταν πᾶς, σὲ τυραννᾷ ὅπως τὸ Χριστό, κι ἀπ' τὴν ἄλλῃ σὲ χτυπᾷ στὶς πλάτες καί σοὺ λέν «εἰσαι ὑγιής». Κι ἅμα κηρύττεις δικαστήριον, ἅμα δοῖν τὰ δεινὰ ὅτι ζορίζονται, στὸ ρίχνουν στὸν Ἄρειον Πάγον. Ἄν εἶναι δυνατόν ἕνας πεθαμένος ἄνθρωπος νὰ ἔχει δυνάμεις νὰ φτάσει μέχρι τὸν Ἄρειον Πάγον! Καί γιὰ νὰ βρεῖς δού-

λειά, για να πās σε επίχειρηση, πρέπει ή εταιρία να σε στείλει σε δικούς της γιατρούς. "Αν βαστάει ή τσέπη σου και λυπάσαι την τσέπη του γιατρού, και λαδώσεις το γιατρό, θα πιάσεις δουλειά. "Αν δε λαδωθεί ό γιατρός, δεν υπάρχει δουλειά.»

Τό όχτώωρο, τὰ άτυχήματα και τó «χαλί-κωμα» άμείβονταν με 182 δρχ. βασικό μεροκάματο και με την «εργολαβία», άνα μέτρο έξόρυξης, πού έφτανε τις 1480 δραχμές. Γιατρός δεν υπήρχε στις στοές. Σε περίπτωση άτυχήματος έπρεπε να βρεθεί ό γιατρός του ΙΚΑ άπ' τó Στρατόνι, ή ό άγροτικός γιατρός της Μεγάλης Παναγιάς, πού μπορεί να άπουσίαζαν σε επισκέψεις σε άλλα χωριά της περιοχής.

Η εργολαβία, καταγγέλλεται άπό τούς εργάτες σαν άλλος ένας τρόπος πού έχει εφεύρει ό Μποδοσάκης να τούς υποχρεώνει να τού βγάζουν περισσότερη δουλειά, με δόλωμα την καλύτερευση της άμοιβής τους, προκαλώντας έτσι την έξουθένωσή τους.

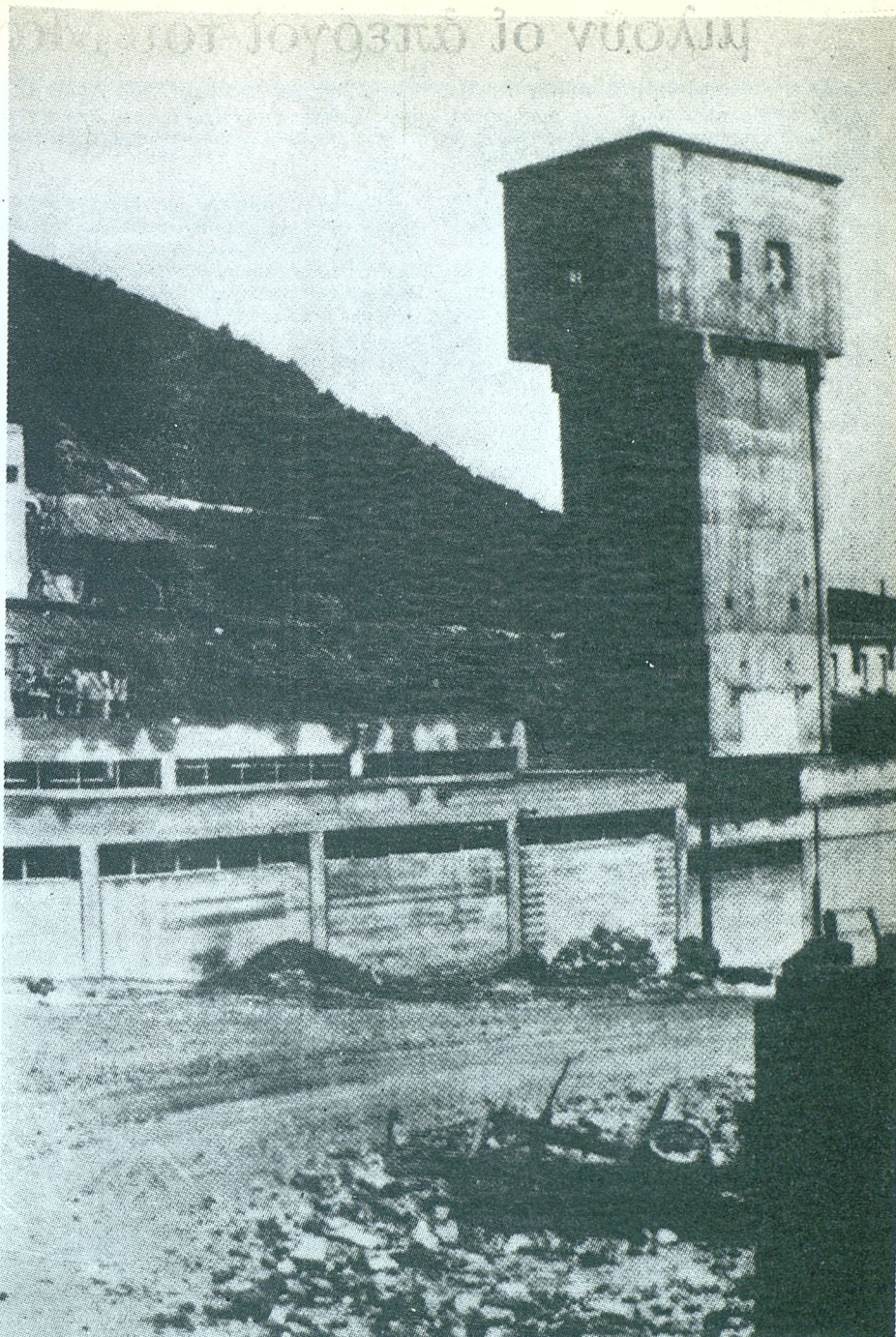
Κάθε συνεργείο των 4-5 εργατών πού κατεβαίνει στη στοά, είναι κατ' άρχήν υποχρεωμένο να μείνει μέσα και τις 8 ώρες, άκόμα κι αν κατορθώσει να βγάλει την καθορισμένη παραγωγή σε λιγώτερες ώρες. Κάθε μέτρο πού προχωράει τó συνεργείο άμείβεται με 1480 δρχ., πού τις μοιράζονται άνισα τὰ μέλη του ό («έπικεφαλής» πού γεμίζει τὰ φουρνέλλα, παίρνει 20 τοίς έκατό παραπάνω άπό τόν μπαζαδόρο και 10 τοίς έκατό παραπάνω άπό τó μιναδόρο και τó χειριστή). Αυτό τó σύστημα άμοιβής καταγγέλλεται σαν ένας άλλος τρόπος της επίχειρησης να δημιουργεί διακρίσεις άνάμεσα στους εργάτες και να τούς διασπά προσπαθώντας να δημιουργήσει «προνομιούχους» και μή.

Στις 20 Δεκέμβρη τού '74 οι εργάτες των μεταλλείων τού Μποδοσάκη στη γενική συνέλευση τού σωματείου τους άποφάσισαν όμόφωνα, διά βοής, τη διεκδίκηση των άκόλουθων αίτημάτων τους: α. αύξηση μεροκάματου σε 400 δρχ., β. αύξηση επίδοματος έξόρυξης άνα μέτρο σε 2.000 δρχ., γ. τοποθέτηση γιατρού στις γαλαρίες. Μετά άπό δυό προειδοποιητικές άπεργίες, μιá 24ωρη στις 4 Γενάρη και μιá 48ωρη στις 10 Γενάρη, πού δεν είχαν κανένα άποτέλεσμα, στις 16 Γενάρη άρχισε ή άπεργία διαρκείας πού συνεχίζεται μέχρι σήμερα χωρίς να υπάρχει ούτε ένα δείλιγμα, ούτε ένας άπεργοσπάστης.

ΜΕ ΤΟ ΧΑΛΚΑ ΣΤΟ ΛΑΙΜΟ

Την άπεργία την κήρυξε έπίσημα τó σωματείο των μεταλλωρύχων. Σωματείο πού ή διοίκηση του εκλέχτηκε στην Έφταετία, όταν, όπως μάς είπε ένας νέος εργάτης: «Τότε δεν ένδιέφερε τόν εργάτη ποιόν θα βγάλει, γιατί είχε τó χαλκά στο λαιμό του, και δεν έβλεπε να 'χει σημασία ή εκλογή».

Στην πορεία, όμως, της άπεργίας φάνηκε μιá διάσταση άνάμεσα σε όρισμένα τουλάχιστον μέλη της διοίκησης τού σωματείου και των άπεργών. Αυτά τὰ όρισμένα μέλη της διοίκησης θέλουν ή άπεργία να περιχαραωθεί γύρω άπό τó στενά διεκδικητικό χαρακτήρα της, να μείνει «οίκογενειακή υπόθεση» άπεργών-εργοδοσίας και να μήν κλιμακωθεί ό άγώνας με μιá διαφωτιστική καμπάνια στόν τύπο, στους πολιτικούς φορείς και στις μαζικές οργανώσεις. Άρνούνται να δεχτούν χρηματική βοήθεια για τούς άπεργούς και επιστρέφουν τὰ χρήματα πού στέλνονται για ένίσχυση, «για να μήν κομματισθεί ή άπεργία», καθώς λένε στους άπορριμένους για μιá τέτοια συμπεριφορά εργάτες. Άπό την άλλη, δεν έν-ημερώνουν όσο πρέπει τούς εργάτες για τó σύνολο των κινήσεων και εξέλιξεων γύρω άπό την άπεργία, πού γίνονται άπό διάφορες πλευρές, εργοδοσία, ύπουργείο ή άλλους φορείς.

«ή κυβέρνηση με τὰ συμφέροντα του Μποδοσάκη κι όχι των εργατών»

Η συνεκτικότητα και ή μαχητικότητα των άπεργών στηρίζεται μόνο στη βαθειά πίστη τού δίκαιου των αίτημάτων τους. Νά δυό χαρακτηριστικές άπαντήσεις σε έρώτημα σχετικό με την πιθανότητα να υπάρξουν άπεργοσπάστες ή να επιστρέψουν στη δουλειά χωρίς να πετύχουν τὰ αίτηματά τους: «Αυτό πού πρέπει όλοι να καταλάβουν και πριν άπ' όλους ό Μποδοσάκης, είναι ότι είμαστε χέρι-χέρι ένωμένοι, όπως είναι μιá αλυσίδα και δεν μπορείς να βρεις την άκρη. Ένα σώμα, μιá ψυχή». — «Κοίτα να δεις, πάω να δουλέψω άλλού για

100 δραχμές. Έδώ για 200 δεν ξαναπαίνω».

Όλοι σχεδόν οι εργάτες διαφωνούν με την αντίληψη πού έχει τó σωματείο πάνω στόν τρόπο πού πρέπει να δοθεί και να συνεχιστεί ό άγώνας. Άκόμα περισσότερο, κανένας άπ' αυτούς δεν περιμένει τίποτα άπό την συνδικαλιστική ιεραρχία. Ούτε ή ΓΣΕΕ ούτε ή Όμοσπονδία Μετάλλων είναι παράγοντες πού μετράνε σαν συμπαραστάτες στη συνείδηση των εργατών. Κάποιος εργάτης είπε χαρακτηριστικά για τόν εκπρόσωπο της Όμοσπονδίας

Μετάλλου που πήγε από την Αθήνα για διπραγματεύσεις: «Οι εργάτες τον γιουχαΐσανε, γιατί δεν ήρθε να τονώσει το ήθικό τους, αν και τάχα εκπροσωπεί τους εργάτες, ήρθε να τους διασπάσει».

ΟΤΑΝ ΜΑΛΩΝΟΥΝ ΔΥΟ ΒΟΥΒΑΛΙΑ

Δεν είμαστε σε θέση να επιβεβαιώσουμε έναν ρόλο του εκπροσώπου της Όμοσπονδίας. Αλλά σε μιάν άλλη συζήτηση, με άλλον εργάτη, μεγαλύτερο στα χρόνια, ακούσαμε για το ρόλο των συνδικαλιστικών φορέων μιά αλληγορία, που πιστεύουμε ότι έχει μιά τρομακτική αλήθεια και βαρύτητα: «Φίλε μου, όταν μαλώνουν δυο βουβάλια σ' ένα βούρκο, τα πληρώνουν τα βατράχια. Πες όποιους θες βουβάλια, τον Μποδοσάκη, τις Όμοσπονδίες, την κυβέρνηση. Βατράχια, όμως, είμαστε εμείς. Έκει πάνω παίζεται ένα μπεγλέρι που δεν το ξέρουμε. Ο αγώνας μνησκει σε μάς, και πρέπει ν' ανοίξει άλλος δρόμος». Κι ένας άλλος εργάτης που άκουγε, συμπλήρωσε: «Γαϊδούρια είμαστε εμείς, σαμάρια οι άλλοι».

Μπρός σ' αυτή την κατάσταση πολλοί εργάτες, βασικά νέοι, αλλά και μεγαλύτεροι στην ηλικία, νιώθουν την ανάγκη να πάρει ο αγώνας τους μιάν άλλη τροπή. Έτσι, τις μέρες που βρισκόμαστε στα χωριά των άπεργων, το Στρατώνι, τη Μεγάλη Παναγιά, το Παλαιοχώρι, είχε αρχίσει μιά ζήτηση γύρω από την αναγκαιότητα μιάς γενικής συνέλευσης που θα εκλέξει απεργιακή επιτροπή αγώνα. Μιλώντας με τους εργάτες που αντιπροσωπεύουν αυτή την άποψη, είδαμε μιά πολύ ευρύτερη αντίληψη του αγώνα και του τί εκπροσωπεί ή άπεργία απ' αυτή που έπιμένει να έχει το σωματείο.

«Πρέπει να συνεχίσουμε τον αγώνα, γιατί

δεν κερδίζεται με σταυρωμένα χέρια. Ο κόσμος κάθεται στα χωριά του και δέχεται κάθε είδους έπιρροές από ανθρώπους του Μποδοσάκη.

«Πρέπει να 'χουμε όχι μιά, αλλά πολλές συγκεντρώσεις, για να μαθαίνουμε όλοι πώς πάνε τα πράγματα. Ο Μποδοσάκης έχει εδώ ένα κράτος που λειτουργεί ξεχωριστά από τα κοινωνικά καθεστώτα που έχουμε εμείς. Και δεν ξέρουμε τί κόλλα παίζει, γιατί αυτός έχει επιστήμονες που σκέφτονται για λογαριασμό του, ενώ εμείς σκεφτόμαστε μόνοι μας. Αυτός θέλει να μην δεχόμαστε βοήθεια από παρατάξεις. Όταν μίλαγα με έναν του σωματείου και τον ρώτησα γιατί ν' μην δεχόμαστε βοήθεια από παρατάξεις και μου απάντησε, «για ν' μην κομματιστεί η άπεργία», τότε του λέω κι εγώ: σου ζήτησε κανείς να τους ακολουθήσεις αυτούς; Ίσα-Ίσα, αυτοί ακολουθούν έσένα.

«Οι εργάτες δεν βλέπουν το θέμα γενικότερα, ούτε ξέρουν ότι ο αγώνας τους έχει και παραπέρα αντίκτυπο. Δεν καταλαβαίνουν ότι η κυβέρνηση πάει με τα συμφέροντα του Μποδοσάκη και όχι με τα συμφέροντα του εργάτη. Νομίζουν ότι η κυβέρνηση τους υποστηρίζει, αν και οι περισσότεροι ξέρουν ότι ο νόμος είναι άντεργατικός. Πιστεύουν ότι η κυβέρνηση θα τον αλλάξει, κάθε κυβέρνηση καινούργια. Δεν βλέπουν ότι η κυβέρνηση έρχεται από το κεφάλαιο και όχι από τον εργάτη. Πιστεύουν ότι ο Μποδοσάκης είναι κάτι ξεχωριστό από την κυβέρνηση ή ότι είναι και ενάντιός της. Νομίζουν ότι ο αγώνας μας αφορά άμεσα τον εργοδότη και αυτούς. Και αυτό πρέπει να σπάσει.

«Μας στέλνουν τώρα έναν αρχιπολυμήμον, της Διεθνούς Όμοσπονδίας Μετάλλου, να κάνει ό,τι δεν καταφέραν οι δικοί μας, να σπάσει δηλαδή την άπεργία. Αυτό δεν θα το καταφέ-

ρει όμως. Γιατί, έτσι κι αλλιώς, δεν γυρνάν οι εργάτες στη δουλειά παρά μόνο αν νικήσουν».

ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ

Δεν ξέρουμε τί τελικά θα αποφασίσουν οι ίδιοι οι εργάτες για την παραπέρα μεθόδευση του αγώνα τους. Πιστεύουμε, πάντως, πως αν ο όρος «δίκαιο» έχει ένα περιεχόμενο, αυτό βρίσκεται στα αιτήματα των άπεργων του Μαντέμ-Λάκκο. Είναι άπαράδεκτη ή σιωπή της ΓΣΕΕ και γεννά έρωτήματα, τουλάχιστον, ή στάση της Όμοσπονδίας Μετάλλου. Επιδβάλλεται ή πλήρης, ενεργός και μαχητική συμπαράσταση όλων των συνδικαλιστικών φορέων στους ήρωικούς άπεργούς. Επιβάλλεται ή όσο το δυνατόν πληρέστερη ενημέρωση της κοινής γνώμης. Αναρωτιόμαστε: δεν είναι τάχα καιρός, ύστερα από τη δοκιμασία της Έφταετίας, να θυμηθεί το Υπουργείο Απασχολήσεως ότι δεν είναι - δεν θα 'πρεπε να 'ναι - ύπουργείο της Έργοδοσίας, αλλά και της Έργασίας; Δεν θα 'πρεπε, άραγε, καθημερινά να του το θυμίζουν ο τύπος και γενικά όλα τα μέσα της ενημέρωσης;

Και μήπως ή πικρή πείρα των τελευταίων 30 χρόνων θα 'πρεπε να μάς κάνει περισσότερο από επιφυλακτικούς στις επισκέψεις Διεθνών Έργατικών Όμοσπονδιών, ιδιαίτερα μετά την πρόσφατη επίσκεψη και δραστηριότητα στη χώρα μας του σκοτεινότερου κ. Μπράουν;

Η άπεργία του Μαντέμ-Λάκκο δεν είναι μιά άπλη άπεργία 500 λησμονημένων ανθρώπων. Στις σημερινές συνθήκες είναι κάτι πολύ παραπάνω. Τύπος, συνδικάτα, κόμματα, γενικά οι προοδευτικές δυνάμεις θα 'πρεπε να βγάλουν τα αναγκαία συμπεράσματα.

Πέτρος Εύθυμιου

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΤΑΧΥ

Άννα Τριστάν Στο μέτωπο

Η Άννα Γ. άνεργη δακτυλογράφος, κατοικεί στις βόρειες συνοικίες της Μασσαλίας. Στις 12 Γενάρη του 1987 γίνεται μέλος του Εθνικού Μετώπου και μαχητική και δραστήρια όπως είναι, γίνεται σύντομα διοικητική γραμματέας του πιο ισχυρού τοπικού τομέα αυτού του κόμματος. Έξι μήνες αργότερα εξαφανίζεται.

Η Άννα Γ. είναι στην πραγματικότητα η Άννα Τριστάν, δημοσιογράφος. Εγκατέλειψε τα πάντα. Τις συνθήκές της, τους φίλους της, για να ζήσει ανάμεσα στους οργανωμένους στο Εθνικό Μέτωπο. Θέλησε να τους ακούσει, να γνωρίσει τον κόσμο τους να διαπεράσει το μυστήριό τους, να προχωρήσει πέρα από τα φαινόμενα. Μέρα τη μέρα κατέγραψε τα πάντα, τα γεγονότα, τους διαλόγους, τις συγκινήσεις, τις εντυπώσεις της.

Είναι η περιγραφή αυτού του ξεχωριστού ταξιδιού που μας παραδίδει σε αυτό το βιβλίο της.

ANNA TRISTAN

ΣΤΟ ΜΕΤΩΠΟ

ΕΞΙ ΜΗΝΕΣ
ΣΤΟ ΚΟΜΜΑ
ΤΟΥ ΛΕΠΕΝ

Εκδόσεις Στάχυ

Κεντρική διαθεση:

«ΠΡΟΟΔΟΣ»

ΠΡΑΚΤΟΡΕΙΟ

ΔΙΑΝΟΜΗΣ ΒΙΒΛΙΩΝ Α. ΚΩΣΤΑΜΙΛΑΡΗΣ

ΚΑΙ ΣΙΑ Ο.Ε.

ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ 5, ΑΘΗΝΑ

ΤΗΛ. 3621001 - 3630889

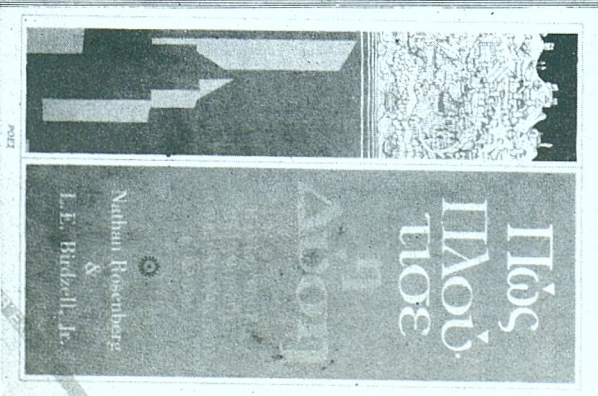
ΕΚΔΟΣΕΙΣ

POEΞ

ΕΙΔΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΑΡΧΕΤΥΠΟ

Δ. ΜΙΧΑΝΟΓΙΟΥΛΟΣ

ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΤΟΥΡΚΙΑ
1950 - 1959
Η Χαμένη Προσέγγιση

PoeΞ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:

- PRINTA A.E., Αν. Γενναδίου 34, Γκύζη τηλ.: 64.29.409
- ΒΙΒΛΙΟΡΟΕΣ: Ιπποκράτους 59, τηλ.: 36.06.922-36.06.828

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΡΟΕΣ

ΔΟΚΙΜΙΑ

Υπεύθυνος σειράς: Κ. Παπαγιώργης

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:
— PRINTA Α.Ε., Αν. Γενναδίου 34, Γκύζη τηλ.: 64.29.409
— ΒΙΒΛΙΟΡΟΕΣ: Ιπποκράτους 59, τηλ.: 36.06.922-36.06.828

ΑΡΧΕΤΥΠΟ

THOMAS
DE QUINCEY
Η ΔΟΛΟΦΟΝΙΑ
ΣΕ ΜΙΑ ΕΚ ΤΩΝ
ΚΑΛΩΝ ΤΕΧΝΩΝ

ΡΟΕΣ
ΔΟΚΙΜΙΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΙ
ΕΚ ΤΩΝ ΕΡΓΩΝ
ΤΟΥ EDWARD VINCENT

ΡΟΕΣ
ΔΟΚΙΜΙΑ

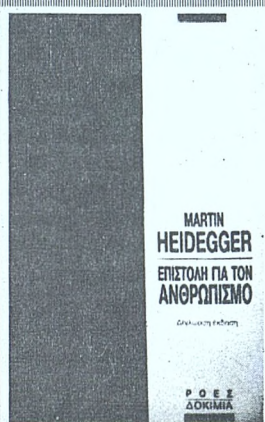
FRIEDRICH
NIETZSCHE
ΜΑΘΗΜΑΤΑ
ΓΙΑ ΤΗΝ
ΠΑΙΔΕΙΑ

ΡΟΕΣ
ΔΟΚΙΜΙΑ

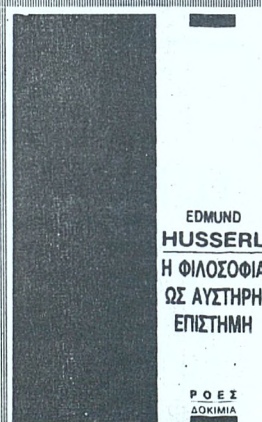
MAX
SCHELLER
Η ΘΕΣΗ
ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ
ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ

ΡΟΕΣ
ΔΟΚΙΜΙΑ

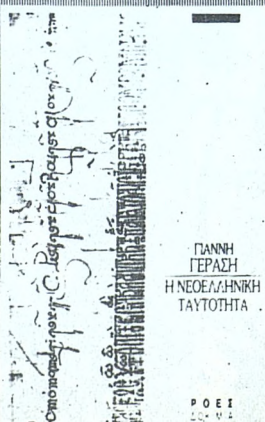
MARTIN
HEIDEGGER
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΓΙΑ ΤΟΝ
ΑΝΘΡΩΠΙΣΜΟ

ΡΟΕΣ
ΔΟΚΙΜΙΑ

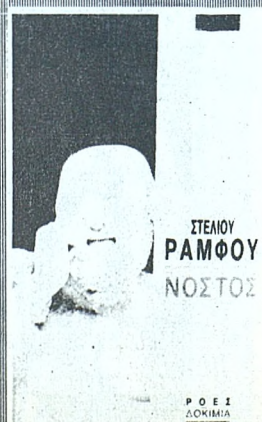
EDMUND
HUSSLER
Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ
ΩΣ ΑΥΣΤΗΡΗ
ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΡΟΕΣ
ΔΟΚΙΜΙΑ

ΠΑΝΗ
ΓΕΡΑΣΗ
Η ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

ΡΟΕΣ
ΔΟΚΙΜΙΑ

ΣΤΕΛΙΟΥ
ΡΑΜΦΟΥ
ΝΟΣΤΟΣ

ΡΟΕΣ
ΔΟΚΙΜΙΑ

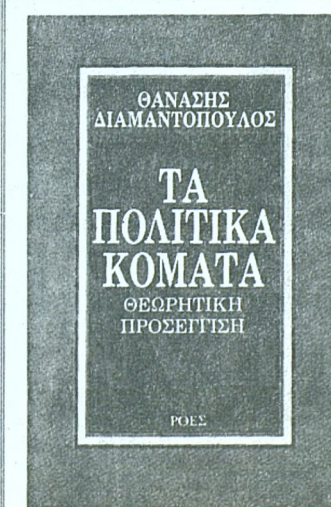
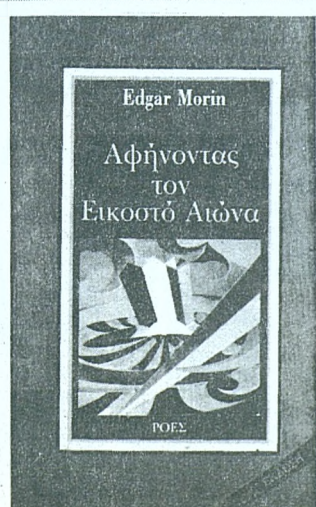
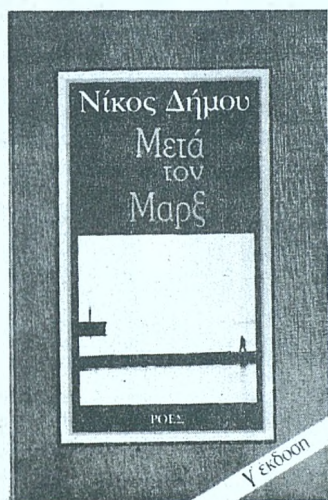
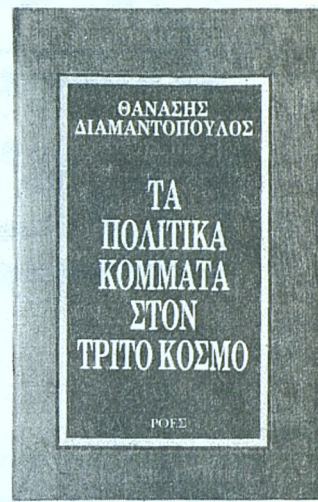

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΡΟΕΣ

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΣΚΕΨΗ

Υπεύθυνος σειράς: Ε. Καρτάκης

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:

— PRINTA A.E., Av. Γενναδίου 34, Γκύζη τηλ.: 64.29.409

— ΒΙΒΛΙΟΡΟΕΣ: Ιπποκράτους 59, τηλ.: 36.06.922-36.06.828

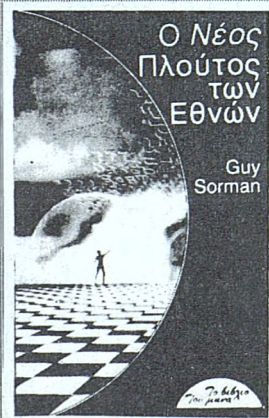
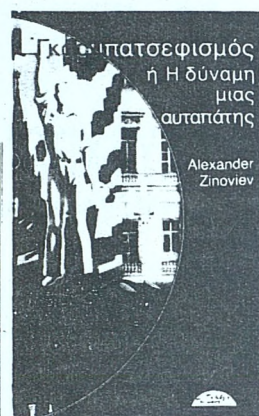

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΡΟΕΣ

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΜΗΝΑ

Υπεύθυνος σειράς: Ε. Κατάκης

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:

— PRINTA A.E., Αν. Γενναδίου 34, Γκύζη τηλ.: 64.29.409

— ΒΙΒΛΙΟΡΟΕΣ: Ιπποκράτους 59, τηλ.: 36.06.922-36.06.828

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΡΟΕΣ

ΕΛΛΗΝΕΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

Υπεύθυνη σειράς: Μ. Γεωργουσπούλου

Τηλέμαχος Αλαβέρας

ΓΩΝΙΕΣ ΚΑΙ ΟΨΕΙΣ

ΕΛΛΗΝΕΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

Γ.Θ. Βαφόπουλος

Ο ΘΥΡΑΛΟΣ ΤΟΥ ΜΠΑΥΡΟΝ

ΕΛΛΗΝΕΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

ΓΙΑΝΝΗΣ ΥΦΑΝΤΗΣ

Αθανάτου Μνήμης Σημεία

ΕΛΛΗΝΕΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

Τόλης Καζοντζής

Η ΠΑΡΕΛΑΣΗ ΕΝΗΛΙΚΙΩΣΗ

ΕΛΛΗΝΕΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

Αλέξανδρος Κοσμητόπουλος

ΛΟΓΟΣ ΕΙΣ ΝΙΚΟΝ ΓΑΒΡΙΗΛ ΠΕΝΤΖΙΚ

ΖΩΗ ΚΑΡΕΛΛΗ

για τη θάλασσα

Ροές

ΖΩΗ ΚΑΡΕΛΛΗ

για τον άνεμο

Ροές

Τηλέμαχος Αλαβέρας

ΟΔΟΣ ΤΡΩΤΗΡΑΣ

ΕΚΔΟΣΗ

ΕΛΛΗΝΕΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

ΖΩΗ ΚΑΡΕΛΛΗ

για τὰ λουλούδια

Ροές

ΖΩΗ ΚΑΡΕΛΛΗ

για τη Σελήνη

Ροές

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:

— PRINTA A.E., Αν. Γενναδίου 34, Γκύζη τηλ.: 64.29.409
— ΒΙΒΛΙΟΡΟΕΣ: Ιπποκράτους 59, τηλ.: 36.06.922-36.06.828

FORM

Δικαιοσύνη

ЭННАОТОЕНИЯ

Υπεύθυνος: Μ. Γεωργουσόπουλου

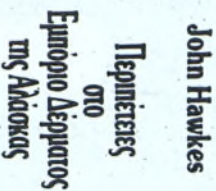

Posy

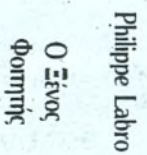
APXETIVO

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:

- PRINTA A.E., Αν. Γενναδίου 34, Γκύζη τηλ.: 64.29.409
– ΒΙΒΛΙΟΡΟΕΣ: Ιπποκράτους 59, τηλ.: 36.06.922-36.06.828

Рок

Роев

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΡΟΕΣ

ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΟ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

Υπεύθυνος σειράς: Ε. Καρτάκης

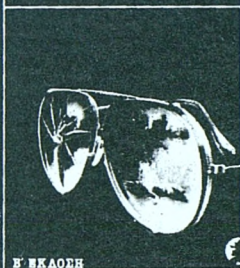
Η ΔΕΞΙΟΤΕΧΝΙΑ ΤΟΥ ΣΑΣΠΕΝΣ

P. HIGHSMITH

Η ΝΕΑ ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ ΤΟΥ ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΟΥ

ΘΥΜΑ ΣΤΗ ΣΚΙΑ

Ε' ΕΚΔΟΣΗ

Η ΝΕΑ ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ ΤΟΥ ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΟΥ

ΤΟ ΝΗΙ ΤΩΝ ΝΕΚΡΩΝ

P.D. JAMES

ΕΓΚΛΗΜΑ ΣΤΟ
ΜΑΡΤΙΓΚΛΑΡ

Ε' ΕΚΔΟΣΗ

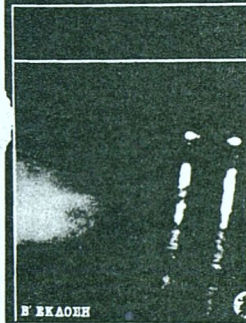
E. LEONARD

ΡΟΕΣ

Η ΔΕΞΙΟΤΕΧΝΙΑ ΤΟΥ ΣΑΣΠΕΝΣ

P. HIGHSMITH

Ε' ΕΚΔΟΣΗ

JOE GASH

ΦΟΝΟΣ ΣΤΗΝ
ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Ε' ΕΚΔΟΣΗ

Βαθιά
νερά

Η Π. Χάμπαρντ είναι δεξιοτέχνης του
σασπενς

Libertalia

Αστυνομικό
Μυθιστόρημα

P. HIGHSMITH

Ιστορίες
Μυστηρίου

Η Π. Χάμπαρντ είναι δεξιοτέχνης του
σασπενς

Libertalia

Αστυνομικό
Μυθιστόρημα

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:

— PRINTA A.E., Αν. Γενναδίου 34, Γκύζη τηλ.: 64.29.409
— ΒΙΒΛΙΟΡΟΕΣ: Ιπποκράτους 59, τηλ.: 36.06.922-36.06.828

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΡΟΕΣ

JUNIOR

Υπεύθυνος σειράς: Θ. Γεωργιάδης

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:

— PRINTA A.E., Av. Γενναδίου 34, Γκύζη τηλ.: 64.29.409

— BIBΛΙΟΡΟΕΣ: Ιπποκράτους 59, τηλ.: 36.06.922-36.06.828

Η "Half Note" productions & ο 90.2 Αριστερά στα FM παρουσιάζουν:

UB4C

ΣΤΑΔΙΟ
ΕΙΡΗΝΗΣ
& ΦΙΛΙΑΣ
18 ΑΠΡΙΛΙΟΥ
9 Μ.Μ.

ΕΙΣΙΤΗΡΙΑ
ΣΤΑ ΤΑΜΕΙΑ ΤΟΥ ΠΑΛΛΑΣ
ΚΑΙ ΣΤΑ ΚΕΝΤΡΙΚΑ
ΔΙΣΚΟΠΩΛΕΙΑ

F U L L F L A V O R B L E N D

150
ΔPX.

Geo II